M.D.L.xxij. Romae in arce Adriani donatum mihi
die xxij. Maij

[illegible] fui Neap. die xx. Julij 1562

1

BARTHOLOMAEI CAMERARII BENEVENTANI, DE IEIVNIO, ORATIONE, ET ELEEMOSYNA,

DIALOGI QVATVOR.

LVTETIAE,

Ex officina Michaëlis Vaſcoſani, uia Iacobæa, ad inſigne Fontis.

M. D. LVI.

Cornelio Franceschucci

Don. praecellentis viri ipsius auctoris die [illegible] MLX[illegible] Adriani [illegible]

ILLVSTRISSIMAE DIANAE
Poictiers, Valentinorum Duci, Bartholomaeus Camerarius
P. F.

CVm de rebus diuinis, ut soles, familiariter mecum ageres, mandasti, ut quid de ieiunio, de oratione & eleemosyna sentirem, scriptis tibi declararem: quod equidem ut tuae uoluntati fieret satis, feci perlibenter, librúmque hunc conscripsi, in quo tecum simpliciter & apertè, tanquam cum principe fœmina loquens, omnia breuißimè sum complexus: praeter pauca, quae cum Protestantibus *ea subtilitate, qua ueritas in pertinaci concertatione limatur, disputare necesse fuit.* Ornamenta *uerò dicendi tantum abest ut quaesierimus, ut etiam sponte oblata neglexerimus, maiores nostros imitati, qui laborem omnem in ipsis rebus ponebãt, in uerbis autem, studium aut omnino nullũm, aut certè perexiguũ collocabant.*Reliquum *est, ut hunc, quem tibi dedico, librum, aequo animo accipias, eúmque hanc saltem ob causam in illa bibliothèca reponas, quam* Aneti *instructißimam habes, ut insignes uirtutes tuae, maiorũ tuorum progenies, atque illustria & generosa facta (quae cum paucis in hac epistola narrari non possent, in* Dialogo *quarto attigimus) exemplo sint posteris, ut quo modo tu à maioribus multa accepisti, multa quoque addidisti, eodem ipsi & illos & te simul imitari poßint.* Vale.

DIALOGI DE IEIVNIO

CAPVT PRIMVM.

Quid ieiunium sit.

DIANA VALENTINORVM DVX. CAMERARIVS.

*1. Ioan. 2. b.

QVoniã omne opus, quod est in mũdo, aut cõcupiscentia carnis, aut cõcupiscentia oculorum, uel superbia uitæ est: *ut promptiores ad militãdum Christiani milites essent, tribus armis è regione Saluator cõtra Satanam eos instruxit, oratione nimirum, misericordia, & ieiunio: ut per humilem orationem, superbiam refrenarent: per eleemosynas, cupiditati resisterent: ac per ieiuniũ, concupiscẽtiam carnis domarent. Scire nunc optarem quid horum Deo magis acceptum esse tibi uideatur. CAM. Cum male inter sese hæc comparari possint, nisi eorum uirtutẽ speciatim intelligamus, proinde totius collocutionis nostrę hæc methodus erit, ut principiò de ieiunio agamus, deinde de oratione, tũ de eleemosyna, ut postremò honestæ petitioni tuæ satisfacere possim. DIA. Optima propositio. At unum perpetuò repetitum uolo: nempe ut dimissis scholarum partitionibus, nudam scripturã patefaciens, & quasi cum

¶ *Libri methodus.*

¶ *Ea tractamus dũ cum hac illustrissima Duce ratiocinamur, quæ ipsa capere poßit: reliqua uerò quæ difficiliora sunt, cũ Protestantibus disputabimus.*

muliere religionem colente loquens,eas duntaxat quæstiones tractemus,quæ saluti animæ cõducunt. C A. Neq; absq; Scholasticis,bene:neq; cum ipsis commodè, tecum negotium hoc suis numeris absolui posse,euidentissimè cerno. utcunque tamen quantum potero, piæ uoluntati tuæ morem gerere conabor. D I A. Perge, à digniori initium sumens, ut dum hæc tria explicas, propriam uniuscuiusque dignitatem simul cognoscam. C A M. Quanquam eleemosynæ primus locus dandus est,secundus orationi, & tertius ieiunio, quemadmodum suo loco dicemus:* quia tamen Lutherani nõ tam de oratione & eleemosyna nobiscum certant, quàm de ieiunio faciunt,quod obliterare insudarunt, ordine turbato in primis de ipso ieiunio agam: deinde de oratione,in qua sanctorum præmortuorum preces atque omnem uenerationem excludunt: postremò de eleemosyna, quam infructuosam facere contendunt. Posthabita itaque doctrina illorum qui docent,quid boni habeat continentia:& è contrario,quid mali satietas: cũ minimè de ieiunio ieiuni, immò potius de ieiunio ieiunãtis uerba facturi simus: de solo ieiunio,quatenus spirituale præceptũ est, ipsi animæ necessariũ,agemus. D I A. Virtúsne per se ieiuniũ sit, principiò scire optarẽ. C A. Siue uirtus sit,siue nõ,parum refert:sat est in hoc omnes conuenire,ut fundamentũ cęterarum uirtutum dica-

*Lib. 4.

¶ An ieiunium sit uirtus.

*Hiero. ad Demetriadē de uir. lib. 2. col. 8. *Psal. 34. dicatur: *quasi hoc Psaltes senserit, quando dixit, Humiliaui in ieiunio animam meam: * nempe ut fundamento ieiunij, ad humilitatis uirtutem peruenerit: quā hi consequuntur, quorum ieiunium omnino sanctū est. * DIA. Cur ieiunium sanctum esse oportet? CAM. Quoniam ieiunium ipsum, sanctificatio nostra atque pudicitia est, citra quam nemo uidebit Deum. * Sanctificatio inquam, ut tanquam adrumentum ad sanctitatem sese habeat, non autem quod pro perfectione sanctitatis habeatur, ut confestim homo ieiunare incipiens, sanctitatem assequatur, * quod uel hoc simile commonstrari poterit, si considerauerimus neque emplastra, neque chirurgum sanitatem infirmo esse, sed instrumenta potius ad sanitatem ipsam. Sanctum igitur ieiunium ut sit eam ob causam necesse est, quia non omne ieiunium Deo placet: semel enim quod dixit, Sanctificate ieiunium, sanctum duntaxat ieiunium sibi placitum esse ostendit. * & alibi, Nunquid tale ieiunium ego elegi?* DIANA. Quem in modum ieiunij diem sanctificare potero? CAMER. Bonis operibus, & oratione: quibus si sacrarum scripturarum lectionem, orandi assiduitate defessa addideris, omnino sanctum erit: *quandoquidem scriptum est, Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei.* & non solùm uiuit, uerum etiam sic saturatur, ut famem cor-

*Chryso sup Io. ser. 1. co 6.

*Hierony. ad Deme. lib. 2. col 8.

*Hierony. ad Clantiam. tom. 1.

*Ioel. 1. c. 2. d. *Esa. 58. b.

*Hiero. sup. Esaie. 1. *Deut. 8. *Luc. 4.

¶ Ieiunium per omnia sanctum esse debet.

¶ Modus sanctificādi diē ieiunij.

poris negligat, quisquis pabula diuini eloquij cō sectatur: haudquaquā cibum quærens, qui terrenis epulis apparatur, sed qui diuinarū rerum lectione colligitur: ille nāq; corpus ad tempus nutrit, hic autē animā in æternū reficit. DIA. Quē in modū ieiuniū definire poterimus? CA. Quid tibi cum definitionibus est? hoc unū memoriæ cōmenda, Ieiuniū uerū animæ cibū esse.* DIA. Minime hoc mihi persuadebo, rei huius maximè necessariæ definitionem, orthodoxos patres silentio præteriisse. CA. Possumus in ieiunio ipsam ieiunij substantiā considerare, de qua nunc agemus: rursum & ieiunij qualitates, de quibus tūc tractabimus, cū modus ieiunādi enucleabitur: possumus quoq; ieiuniū ut corporale, & ut spirituale capere: corporale dico, non ut animæ cōmune nō sit, sed inquantū homo propter abstinētiā cibi, secūdū modū ab ecclesia præceptū affligitur, nō autē quādo alio modo inediā patitur: spirituale autē, quando spiritus ab omnibus malis abstinet. DIA. Age, ut ieiunij definitionē intelligā. CA. Interrogatus Isidorus, quidnā ieiuniū esset, quod corpori cōmune est, sic respondit, Ieiuniū est parsimonia uictus, abstinentiáq; ciborū: & cum semel Hieronymus à sanctis monachis interrogaretur, quid ieiuniū esset, delitiarum fuga respondit.* Chrysostomus uerò corā peccatoribus uerba de ieiunio faciēs, Medicinā esse dixit, qua anima infirma frequenter curatur.

*Deut. 8. Luc. 4.

¶ Definitio Ieiunij.

*Aug. de salutari. documentis. c. 48.

*Chrysost. de pœni. tom. 5. homi. 1. col. 1. in fin. & 2.

&c alio in loco Hieronymus, cũ de ipſo ieiunio loqueretur, uerba ſequentia ſcripſit, Ieiunium & ſaccus, arma pœnitẽtiæ ſunt,*quaſi homo frigore & abſtinentia coercitus, minimè ſenſus prōptos ád luxuriã habeat. Cuius præcepti & doctor & factor unà ipſe fuit. Hic enim sãctus uir, quẽadmodũ Euſebius et Auguſtinus teſtãtur,*quinque annis neq; uinũ neq; ſicerã bibẽs, carnibúſq; perpetuò excluſis, uix coctũ, ídque in infirmitate raró comedens, herbis ſemel in die, & fructibus ueſperi ueſcebatur. Hic præterea pro induſio, ſacco indutus, uiliſſimóq; pãno tectus, pro ſtrato terrã nouit. D I. Cur tot & tãtas miſerias eruditus ille ſanctúſq; Hieronymus ſuſtinuit? C A. Vt præteritorum pœnam peccatorũ ſolueret, futura uitaret, & ad Deum eleuatus, beatam uitam corde contrito, ſpiritúque humiliato in uia ducere poſſet. Sic enim & Paulus ne reprobus fieret, corpus ſuũ in ſeruitutẽ redigebat:* Itidem & alij ſancti innumeri, inter quos Hilarion unus, proprio corpori loquẽs, dixit: Ego te aſine faciã, ut non calcitres: neque enim te hordeo alám, ſed palea, fame te conficiã, & ſiti graui te onerabo, pondere te trahã per æſtus & frigora.* putans ſic equũ moderanti, facilè pariturum,* ne fortaſſe è contrario uentris ingluuies tam animæ, quàm corpori, recalcitrandi cauſam præberet. Hoc quidem ieiunio exultationis ieiunare eſt, quando ſpiritu sãcto repleti, animo gaudẽtes, corpo-

*Hier. de reg. Mona. in ca. de tẽperatis ieiuniis co. 2.

*Euſeb. lib. 2 de heremi. & Auguſt. epiſt, 205.

*1. Cor. 9.

*Hiſto. de uita B. Hilario.

*Chryſoſt. in Gene. ho. 8.

ra,ne in tentationē incidant, sancti uiri affligūt, ut spirituale gaudiū & corporis afflictiones unà sentiant.*DIA. Satis isthæc arrident,sed suauiora erūt,ubi qualitates, quę ad sanctū ieiuniū consummandū necessariæ sunt, addideris. CA. Cū Protestāte isto prius de multis cōcertaturus sum: aures attētas pręsta, ut singula intelligere possis. Lea.

CAPVT SECVNDVM.

Fatentur Protestantes, ieiunium in se bonum esse, solius tamen consilij: non autem præceptum Dei de iure diuino pro certo tempore, cum ciborum delectu, & pœna pro expiandis peccatis: quemadmodum Catholici tenent, quorum uanitatem ex dicendis lectores apertè cognoscant.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

ATtētas aures præstate,quotquot adestis auditores,ut quid nos Protestantes contendamus,ab ouo(quod aiunt) intelligatis.Non quidē ieiuniū improbamus, immò potius ieiunādum esse dicimus, modò liberum sit, cum uolumus, absque ulla temporis præscriptione, delectúque ciborum comedere.CAM. Idem ante uos Aetius,Eustachius, Vigilantius, atque Valdenses, & alij Hęresiarchę multi, contendebant. PRO. Hoc unū principiò rogabo,de quo mihi responderi

deri uolo, à qua lege diuina poteſtatem Papa acceperit pręcipiendi ieiunia, ſub pœna, pro certo tempore, cum delectu ciborũ? in quo non ſolum noſtram libertatem Chriſtianam adimit, uerùm etiam Chriſti authoritati multũ detrahit, eiúſque fidei: dum ex tali ieiunio hominem plus iuſtificari ſubiungit. Pontificíſne officium hoc eſt, ut nos à Chriſto ſeducat, & ad Moyſen conducat? CAM. Deſine paululum maledicendo contradicere: auditor eſſe uelis, intereadum neque Moyſis legem, neque Chriſti, te intelligere oſtendam. PROT. Matura. CAM. Tres planè ieiunij ſpecies ſunt: Dei nimirum, Naturæ, & Eccleſiæ: quas ſigillatim principio narrabo. PR. Dic ſingula nominatim, modo ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, non autem hominum authoritate Papæ adulantium illa probes. CA. Baſilius magnus, & Chryſoſtomus* pro eccleſia Gręca: Ambroſius, & Auguſtinus* pro Latina: nullã adulationem redolentes, clara uoce cõſentiunt ex cap. 1. Geneſeos haurire nos poſſe, Ieiunium à DEO præceptũ eſſe, de iure diuino, figuratum in lege antiqua. Quandoquidẽ Deus cum ab initio hominem cõdidiſſet, & ſciret quòd hoc remedio ad animę ſalutem multũ haberet opus, ſtatim & in principio, hoc mandatũ protoplaſto dedit, dicẽs: De omni ligno, quod eſt in paradiſo comedẽdo comede: de ligno autem ſciẽtiæ boni & mali ne comedes: ieiunij enim figura erat.* Semel enim

¶ Tres ieiunij ſpecies, Dei, Naturæ & Eccleſiæ.

¶ Primũ ieiuniũ à Deo præceptum.

**Chryſoſt. in Gene. hom. 1.*

**Ambro. in lib. de Elia, & ieiunio. & Aug. cõtra Iulia. lib. 1. col. 8. Baſi. in homi. de laudi. ieiu.*

**Chryſoſt. in Gen. hom. 1. col. 2. Et Baſi. ut ſupra.*

quod dixit,Non manducabis,ieiunium eſt,& legis initiũ, ſub mortis pœna, qua homo ipſe, cui lex hæc data fuerat,legem cõtemnendo plectendus erat. Vtinámq; eam ſeruaſſet, & minimè audiuiſſet,Terra es,& in terram reuerteris: mortua equidem fuiſſet mors, immò nõ fuiſſet mortua, quæ non erat.* Audiſti primum Domini pręceptum, cum delectu ciborum, quemadmodum Moyſes teſtatur? Audiſti ſub utriuſq; mortis pœna fuiſſe præceptũ? Audi quid pro cibo in ſecundo ieiunio dedit. Sic enim dixit: Ecce dedi uobis omnem herbam afferẽtem ſemen ſuper terrã, & uniuerſa ligna quę habent in ſemetipſis ſementẽ generis ſui.* Quibus uerbis ſatis concipere poſſumus,carnes uetitas tunc fuiſſe: quaſi quædam permittendo ex pluribus quæ aderãt,cætera quæ comedi poterant,inhibita cenſeantur:optimum quidem argumentũ penes Iuriſcõſultos hoc eſt, qui in his prohibitionibus quotidie uerſantur.* PRO. Hoc de carnibus multi negant. CA. Sed omni ratione denudati: quẽadmodũ paulò poſt patebit. Ad rem redeamus. PR. Perge. CA. Cũq; de fructu uetitæ arboris comediſſent,eos è paradiſo emiſit,maledicẽdóq; maledixit terrã: & hoc quidẽ,ut quod permiſerat deligẽdo herbarũ fructuúmque cibos,hos maledicendo cõfirmet, inquiens,Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ: ſpinas & tribulos germinabit tibi,& comedes herbas terræ:

*Chryſoſt. de pœnit. ho. 1. & de ieiunio ſerm. 1.

¶2. Ieiuniũ cũ delectu ciborũ à Deo præceptum.

¶An carniũ eſus ante diluuiũ inhibitus fuerit.

*Gene. 1.

*L. cum præto. ff. de iudi.

ræ: in sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua sumptus es, quia puluis *Gene.ca.3. es, & in puluerẽ reuerteris.* quod totũ secũdum ieiuniũ à Deo cũ maledictione præceptũ fuit: ut his permissis, esus carniũ omnino illis inhibitus fuerit: Deinde & tertiũ ieiuniũ cum delectu ciborũ statuit. PR. Quale? CA. Sic enim postquã aquæ siccatę fuissent super terrã, exeuntibus Noe cum filiis, cæterísque omnibus qui in arca steterant, benedicẽdo illis Deus dixit: Omne quod uiuit & mouetur (nõ autẽ herbas & fructus solos *Gene.ca.9. dedit) erit uobis in cibũ.* quasi dicat: ultra herbas, fructus, & panẽ, ecce uiuentia omnia, tã pisces q̃ carnes addo, ut comedatis. Hic germanus sensus, alioqui ad quid simpliciter locutus fuisset, omnia uiuentia illis tradẽs? Non tamen hoc absq; alia delectione ciborũ fecit, euestigiò nãq; subiungit, Exceptó ꝙ carnem cum sanguine nõ comedetis. Quæ uerba perpẽdenda adhuc sunt: siquidẽ carnium tunc mẽtio fit, ut carnium esus modificetur, quando carniũ esus permissus fuit, nõ ante. Hæc certè cõmunis Hebręorum quoq; opinio est, ut Lamech pro pellibus uenatũ accesserit, & non pro carnibus, quando Cain occidit: quod ieiunij præceptũ tertium cum alio ciborũ delectu fuit. Quibus & quartũ ieiunium cũ delectu ciborũ addidit, quãdo Moyses quosdã pisces & certas carniũ species populo Israelitico, ne de *Leuit.ca.11. illis comederẽt, ei præcipit.* PRO. Sint illo tẽ-

¶3. Ieiuniũ cũ delectu ciborũ à Deo præceptum.

¶4. Ieiuniũ à Deo cũ delectu ciborũ iniunctum.

pore cibi diſtincti: quid tum? nũ ut ſemel hora nona comedãt? num ut peccata expiarentur? nũ ut certis diebus ſic comederẽt? C A. Sat eſt, duo ex his principiò colligere: alterum, ut ciborũ delectus à Dei præcepto initiũ ſumpſerit: alterũ, ut præceptum tale, ſub pœna utriuſq; mortis iniũctum pro arbore uetita principio fuerit. P R O. Vbi illa afflictio, ut exinaniti quodãmodo uitã ducamus? ubi reliqua quæ cõmemoraui? C A M. Quid ſi unico ſacræ ſcripturæ teſtimonio ueteris teſtamenti hæc omnia ſatis aperta tibi commonſtrauero? P R. Os meũ obſtrues. C A. Sic in Leuitico Dominus inter cętera, quæ ibi legimus, loquitur: Decimo die mẽſis huius ſeptimi, dies expiationũ celeberrimus erit, & uocabitur ſanctus: affligetis animas ueſtras in eo, & offeretis holocauſta domino. Omnis anima quę afflicta nõ fuerit die hac, peribit de populis ſuis.*Ieiuniũ quintũ præcipiens cũ omnibus à me narratis qualitatibus, q̃ in sãcto ieiunio cõcurrere debẽt. Hic ſane in primis delectũ ciborũ habes, ſiquidẽ delectus q aderat, ſicuti paulò ante oſtendi, mutatus nõ fuit: tẽpus ꝑterea ſpecificũ ſtatuitur cũ pœna, quẽadmodũ uerba illa docẽt: Omnis anima quæ afflicta nõ fuerit die hac, peribit de populis ſuis. Rurſũ ut peccata mundare, alia uerba oſtendunt, quando dixit: Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationis erit. Cũ nõ aliud expiare ſignificet, quàm affligẽdo mundare. Affli-

¶5. Ieiuniũ à Deo cũ omnibus qualitatibus, quas nos hodie requirimus, præceptum.

Leuit. ca. 23.

ctionem

ctionẽ uerò corporis,ter in textu habes.primùm, cùm ait: Affligetis animas ueſtras:ſecũdò,quãdo dixit,Anima quæ afflicta nõ fuerit: & tertio, Affligetis animas ueſtras. Hæc cogitans,ori tuo frenum impone,ut fidẽ oblatam ſerues. P R. Mortificationẽ carnis ſæpiuſculè ſcripturã tam ueteris quàm noui teſtamenti mãdaſſe legimus. At iſtæ quæ ſunt? illæ certè quæ aut patientiã mandatã à Deo in ueris doloribus, ſenſu iræ Dei, pauoribus & afflictionibus patimur: aut temperãtiam mandatã à Deo, frenãtem cupiditates, cõtinent. Affligere ergo corpora noſtra debemus, ſpiritu ſcilicet cõtribulato & fide, die illo in quo ieiunare debere dominus iubet. C A. Melãchthonis uerba iſthæc ſunt, qui auſus non eſt cũ quibuſdã ex ueſtris dicere, in textu illo ieiunij nullã mentionẽ fieri, ſciens nõ poſſe hoc deliriũ ſuſtineri, quandoquidẽ Hebræi ab initio propter Dei mãdatum die illa ieiunarunt, & uſq; ad hãc diẽ ieiunant, ita ut cõſuetudo obſeruãtiæ omne dubiũ tollat. Ad rem itaq; rediens, non abſq; pœnitentia ieiuniũ ualere (ne impœnitẽti remittãtur peccatã) reſpondeo. Sed pœnitentia hæc ſpiritualis, alterã corporis afflictionem Iſraelitarũ nõ excludit, dum nõ ante ſtellæ apparitionem comedere poterant, quẽadmodum eorũ ritus, & experientia præſentis tẽporis docent. Non abſq; myſterio ſic factum, ut nõ ante noctem comederẽt: ut ſcirent, nocti eorum ſtatum teſtamenti ueteris cõ- *Melãchthõ.*

paratũ esse, in quo post mortem limbũ tenebrosum adhuc ingrediebãtur: nos autẽ post meridiẽ idcirco comedimus, quia filij lucis sumus. PRO. Ingens quidem discrimen est, inter opera à Deo instituta & ordinata quæ tu affers: & inter illa quæ homines excogitant, quæ nec ordinata, nec mandata à Deo sunt. Discernantur igitur mandata diuina, ab hominũ mandatis, seu cæremoniis accersitis sine mãdato Dei. Sileãt præterea ieiunia isthæc, quæ legis antiquæ cæremonię erãt, Christi aduentu exclusæ. CAM. Siste gradũ, ne pręceps hæc tua oratio, confusionẽ nobis pariat, donec quomodo per Christi mortẽ omnia consummata fuerint, & futura ecclesiæ ieiunia Christi ieiunio sacrificata extiterint, paulò pòst uideas. Hactenus sciuisse sufficiat, quid Deus in lege antiqua præceperit, perpetuò iubens: Hoc ede, illud ne edas, & reliqua, quæ illo tempore ad excolendum ieiunium præcesserunt: quæ cùm Melanchthon negare non posset concionatoris potius, quàm hominis disputantis officio fungẽs, ut miserrimos idiotas perdere posset, ad hoc asylum confugit, quod apertissimam Chimæram esse iam iámque ostendam.

CAPITIS SECVNDI § PRIMVS.

Naturæ ieiunium.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

QVod naturæ ieiunium? CAM. Naturæ ieiuniũ, omnis abstinentia etiam coacta dici potest:

poteſt: de quo agere nõ intendo, ſed de illo ieiunio naturali tractabo, quod ſpõte ſibi homo pro animæ ſalute præſcribit, abſq; ullo Dei, Chriſti, uel eccleſiæ præcepto: quod idcirco naturæ ieiunium dicitur, quia naturali ratione homo à Deo motus mouetur ad hoc faciẽdum, quod animæ ſuæ conducit. PRO. Quid iſtud? CAM. Dixerat nanque Moyſes: Hæ ſunt feriæ Domini, quas uocabitis celeberrimas, atque ſanctiſſimas: offeretíſq; in eis oblationes Domino, holocauſta, & libamenta, iuxta ritũ uniuſcuiuſq; diei, exceptis ſabbatis domini, doníſq; ueſtris, & quæ offeretis ex uoto, uel quæ ſponte tribuetis domino, *quaſi præter illa ad quæ obligabãtur, iſthæc fierẽt. Ad quæ peragendũ, Deo mouente, ſola naturali ratione, nulla lege id iubente, pro animæ ſalute mouebantur: quod totũ aliis uocibus ſupererogationis opus à Theologis nuncupatur. Suadet nanq; naturę ratio infirmo homini Philoſopho, ut propter corporis ſanitatẽ inediã patiatur: ſuadet quoq; eadẽ ratio Chriſtiano homini, qui de animæ infirmitate tractat, ut famẽ propter animæ ſalutẽ ferat: quemadmodũ Daniel, Samuel, Ioannes Baptiſta, & multi ſibiipſis ſpontanea ieiunia præſcripſerunt, imò & Apoſtoli, nõ ut præceptũ in his traderent, magis autẽ ut nobis, quid facere deberemus, conſulerent. Sic enim Petrus (Clemẽte teſte) pane & oliuis quotidie ſpõte ueſcebatur, ut quod naturæ ieiuniũ dici poterat, in

*Leui. 23. f

¶ Supererogationis opus, conſilij eſt.

¶ Petri uita.

*Clem. lib. 1. recogni.

ſanctum conuerteret. Soletis nanque Euſebium, uos Proteſtantes approbare: illum tu legas obſecro, * quando uobis epicuream uitam ducere *Lib. 2. c. 17 optantibus, illorum uitam enarrat, qui aqua & ſale uel hyſopo ueſcebantur. Hilarionis denique uitam lege à Hieronymo ſcriptã, qui pane, palmæ fructibus & aqua, corpus enutriebat, * nõ ut *Tomo 1. omnes heremitas eſſe uelim, imò potius, ut hi quibus tale remedium neceſſarium eſt, medicinam hanc diſcant, qua poterunt ſanari. Hactenus de ieiunio naturæ.

¶ Aqua, ſale & hyſopo.

¶ Hilarion.

CAPITIS SECVNDI § SECVNDVS.

Eccleſiæ Iſraëlitarum ac cæterorum particularium ieiunia.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

AD eccleſię Iſraëlitarum ieiunia, tam cõmunia q̃ particularia nos conuertamus: quæ omni tẽpore propria ieiunia habuit, haudquaquam à Deo ſibi præcepta, ſed liberaliter ab illis ſibiipſis iniuncta. Ieiunabant nanque Hebræi quarto menſe, qui apud Latinos uocatur Iulius, die decimo menſis eiuſdem. Ieiunabãt & quinto mẽſe, qui apud Latinos uocabatur Auguſtus. Itidẽ & in ſeptimo, qui apud nos uocatur October. Mẽſe prætereà decimo, qui apud nos Ianuarius dicitur: non quidem perperam, ſed propter tribulationes paſſas (quas Hieronymus enarrat) Hierony. admonentes nos, ut poſtquam ab aliqua calamitate Zacha. 8.

¶ Ieiunia cõmunia eccleſiæ Hebræorũ, & particularia aliorum.

tate

tate liberati fuerimus, tūc maximè ieiunare debeamus:non autē deteriorem uitam deligamus, sicut passim omnes agunt. PRO. Nónne isthæc omnia Christi morte sublata fuerunt? CAM. Quomodo hæc se habeant, paulo post fusissimè dicemus. nunc autem hoc duntaxat tibi ostēdere nitar, quippe ut intelligas ipsi Deo ieiunia ab ipso non præcepta, sed ab ecclesia Hebræa iniunćta, mirū in modum accepta fuisse, quemadmodum uerba sequentia docent. Hæc dicit Dominus exercituum, Ieiuniū quarti, quinti, septimi, decimi, erit domui Iuda in gaudium & in lætitiam & in solennitates præclaras; Veritatē tātùm & pacem diligite.*PRO. Quid postrema uerba hæc significant? CAM. Quasi dicat, talia quidē hæc ieiunia uobis erunt, si pacem & ueritatē ieiunando diligetis:hoc est si futurū Messiam diligatis, ut in eius nomine ieiunetis: quandoquidē ipse ueritas est,*qui uobis dicit, In me pacem habeatis.*Tātæ enim uirtutis, itáq; Deo acceptum ieiuniū perpetuò fuit, ut non modò ea ieiunia ei placuerint quæ ipse iussit, quæq; ecclesia Hebrea instituit, uerùm etiā & cætera quæcunq; à PARTICVLARIBVS præcepta erant, modò aliquod imperium haberent. Sic enim Saul Rex dixit, Maledićtus qui ederit panem usq; ad uesperam, donec ulciscar me de inimicis meis, *quod adeò graue præceptum fuit, ut iustè ad mortem Ionatas cōdemnari propter illius præuaricatio-

C

Margin notes:

¶ Ieiunamus, ut post superatas calamitates, Deo gratias agamus.

¶ Ieiunia ab ecclesia Israelitica instituta, Deo accepta fuisse.

*Zacha. ca. 8.

*Ioan. 14.

*Ioā. 16. in fi.

¶ Ieiunia particulariū Deo accepta fuisse.

¶ Ieiunium à Saule ordinatum.

*1. Reg. 14.

¶ *Ionatam inspecto iuris rigore iustè condẽnatum fuisse.*

nem potuisset.* P R O. Multi disputando iniustè *1 Reg. 14.
Ionatam à patre cõdemnatum fuisse cõtendunt: siquidẽ ignorans præcepti erat, & ignorãtia excusat à peccato. C A M. Efficit certè ignorãtia coram Deo, ut ignorantẽ peccare Deus aliquando non permittat. Sic enim Regem Abimélech, Dominus à peccato propter ignorantiam coniugij Saræ liberauit.* Præstat quoq; ut mitius puniatur, Non tamen si ignorantia aliquẽ Deus peccare permittit, peccatũ propterea non erit. * Põderanda quidem uerba tex. sunt, ut idẽ Deus qui Saul responsum (an certandum esset) propter Ionatæ peccatum non dederit, Ionatam peccãtem ostenderit. Rursum & patris iudicium cogitare debemus filium condemnãtis. Filij quoque uerba, quãdo dixit, En morior: Populíque contradictionem in uirtute Ionatæ, nõ autẽ super ipsius innocentia fundatã: ut his rectè expẽsis, crassam ignorantiã, id nesciendo quod integer populus scit, rigore iuris inspecto, nullã excusationẽ mereri dicamus: æquitate uerò considerata, Dei bonitatẽ intueamur, qui Abimélech, ne propter ignorãtiam peccaret, à peccato liberauit: Ionatã uerò ignoranter peccãtem, à pœna peccati quod cõmitti permiserat, & ob quam iustè puniri poterat, propter ignorantiã misericorditer exemit. Sic enim Paulus de se ipso cõfitetur, nẽpe ut propter ignorantiã peccati à culpa & pœna, ipsum gratia Dei exemerit, non autẽ se peccasse negat,* crassam

¶ *Ignorãtia quì prodesse possit.*

*Gene. 20.

*Tho. 1. 2. q. 76. ar. 3. 4.

1. Timo. 1.

crassam enim ignorantiam, culpæ latissimè Iurisconsulti comparant, qua accedente, mel, uoce præconia uetitum, peccando Ionatas comedit, eo quòd id ignorare quod scire uniuersi debent, à peccato (etiam Theologorum sententia) non excusat.*Denique uos Germanos rogabo, quale ieiuniū cæteris durius in mundo excogitari possit. PRO. Abstinentia uini. CAM. Et tamen quando patriæ potestatis imperio, Ionadab filiis suis pręcepit ne biberent uinum in æternum: opus Domino acceptum mandauit. Sic enim historia recēset, quòd cum offerret eis uinum Hieremias ut biberent, & illi bibere noluissent, hūc in modum locutus fuerit Dominus per Prophetam: Quia obedistis præcepto Ionadab patris uestri, non deficiet uir de stirpe Ionadab, filij Rachab, stans in conspectu meo cunctis diebus.* PRO. Obedientiam, non autem ieiunium, ibi Dominus commendat. CAM. Obedientiam commendare fateor, sed obedientiam quę abstinentiam à uino comitem habebat, quam maximum ieiuniū esse fateris. Adeò enim ieiunium Deo acceptum fuit, ut prius ieiunium aliquādo pręceperit, quàm homo natus fuisset, quēadmodum Samsonis historia docet, quando per angelum matri pręnuntiauit, uelle ut Samson Nazarenus esset:*qui pro lege habebant, ne biberēt uinum. Hactenus ea quæ testamenti ueteris sunt, enarrasse sufficiat: ad nouum nos conuertamus.

*Thom. 1. 2. q. 76. 3. 4.

¶ Ieiunium à Ionadab præceptū, ne filij biberent uinum in æternum.

*Hiere. 35. b.

¶ Samsonis ieiunium à Deo præceptum.

*Iudicum. 13.

¶ Nazareni ieiunabant in uino.

CAPVT TERTIVM.

Ieiunium Quadragesimæ, cuius Elias & Moyses figura fuerunt: deinde uero à Christo consummatum, nobis sub pœna mandari, itidémque ut cæteris statutis ab Ecclesia temporibus ieiunemus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

OMnia citata testimonia, tempore legis, seruitutis sibi locum uendicabant: at nunc sub lege libertatis uiuimus,* quæ omne ieiunium excludit, nobis permittens ut omnia, omniq́ue tempore comedamus. CAMERA. Nónne pulchrum audire hoc est, ut Iacobo itidem & Paulo spiritus libertatem commendantibus, tu carnis libertatem proponas? Sic enim Paulus ait: Vos in libertatem uocati estis, fratres: tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis.* & alibi: Carnis curã ne feceritis:* quoniam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitiis.* PRO. Siue carnis, siue spiritus ipsa libertas sit, hoc in summa dico, nullum ieiunium esse præceptum. CAM. A Christo, Apostolis & Ecclesia ieiunium esse præceptum, apertissimis sacræ scripturæ testimoniis probabo. PRO. Incipe hoc Christi mandatum ostendere. CAM. Ais tu Eliam Prophetarum unum, quadraginta diebus ac noctibus ieiunasse?*

*Iacob. 1. d.

*Gal. 5.

*Rom. 13.

*Gala 5.

Christi mandatum ut ieiuniũ Quadragesimæ seruemus.

*3. Re. 19. b.

PRO.

PRO. Aio CAM. Moysen quoque legislato- ¶ *Eliæ & Moysis ieiunia, Christi ieiunium figurasse.*
Exo. 34. d. rem? PRO. Aio. CAM. Ais præterea omnia illa, quæ sub figura quasi sub umbra tunc uigebant, & tanquam à Christo consummanda in ueteri testamento continebantur: sic consummata fuisse, sicut scriptura prophetabat? PRO. Mysterium redemptionis humani generis, in cruce completum fuisse aio, quando Iesus dixit,
Ioan. 19. f. Consummatum est.* CAM. Fateris ergo, Eliæ prophetæ, & Moysis legislatoris ieiunia quadraginta dierum, Christi prophetæ simul & legislatoris, ieiunium quadragenariũ figurasse. PRO. Quid tum deinde? nũ propterea quia Christus ieiunauit, præceptum ieiunij ex hoc haurire poteris? uerbum uel unum Christi hoc iubentis ostende, & protinus silebimus. CAM. Omissis multis quæ Christus & dixit & fecit, non ut ea uobis mandaret, quin potius ut cõsilium daret, unam in his quæ ipse fecit regulam statuamus: nempe ut quandocũque nos quoque illa facturos Iesus prædicit, sola imitatio pro lege habeatur. Sic enim illud intelligendum est: Omnis Christi actio, nostra instructio est: & illud, ut omnes sic ambulare debeamus, sicut ipse ambu- *Quãdo imitatio pro lege habeatur.*
1. Ioan. 2. lauit:* ídque genus reliqua. PRO. Dem quoque hoc. CAM. Hæc cum ita se habeant, Ambrosium audiamus sic dicentem: Vnum enim ieiunium domini fuit: quisquis ergo Christianus sacratam ieiunio non impleuerit Quadra- ¶ *Probamus nũc sola imitatione Chri*

sti nos obligari, ut tempore quadragesimæ ieiunemus.

gesimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legem diuinitus pro sua salute datam, prandendo ipse rescindit. Rescindit enim legem qui exemplum ieiunij dominici nō custodit.* PRO. Vbi tu legisti sic Christum ieiunasse, ut Quadragesimæ ieiunium in nos transiret? CAM. Non satis tibi est, Ambrosium hoc dixisse? PRO. Ambrosio non assentimur. CAMER. Minimè isthuc intelligere poteris, nisi prius intelligas, trifariam legem factorum, quantum ad institutum nostrum attinet, partiendam esse: nempe ut quædam ex lege antiqua adhuc post legem Christi manserint: quædã in melius trãslata: quędam uerò extincta fuerint. PRO. Dic sigillatim. CAM. Prima pars eorũ erit, quæ etsi mutato sacerdotio unà cũ lege immutata sint: *non tamen sic immutata fuere, ut penitus esse desierint. utpote si præcepta decalogi, & cætera generis istius consideremus, quæ si idcirco immutata dicuntur, quia tanquã Christi lex promulgata sunt: adhuc tamen ea de re durant, quia soluta per Christum non fuerunt. Hæc enim illa sunt propter quæ dixit, Nón ueni soluere, sed adimplere legem, ut adhuc staret, Ioanne teste, qui mãdatum charitatis, simul uetus & nouum esse dixit, inquiens: Mandatum uetus est illud quod audistis, iterum mandatum nouum scribo uobis*: uetus hoc est, quia sublatum nõ fuit: nouum, quia à Christo tanquã propria

*Ambr. sermo. 34.

¶ Trifariam lex factorum partiẽda est, ut sciamus quomodo translato sacerdotio ipsa lex mutata fuerit.

¶ 1. Pars.

*Dixi de libero arb. lib. 3. cap 10. in prin. & § 1.

*1 Ioan. 2. lege citatum § 1. ubi fusius dixi.

propria lex promulgatum extitit, ita quidem ut ad charitatem hanc, utroque præcepto obligemur. Altera uerò pars secunda legalium est, quæ sub præcepto in lege factorũ stant, ut pote circuncisio, cuius consummatio per Christi circuncisionem facta est, itáque facta, ut cæremoniæ illæ iam exclusæ, in pleniorem formam spiritualem baptismi Iesu, translatæ sint: sicut Paulus testatur. *Istiusmodíque generis reliqua ab Augustino aceruata. *Hæc enim Christus qui soluere legem non uenit, in melius omnia consummando transtulit, ut carnalia quæque spiritualibus cederent. Secundum quem modum & alios dies festos Hebræorum considerare poterimus, qui in nostros dies festos translati sunt: exempli gratia, dies festus Sabbati, Pentecostes, Neomeniæ, tubarum, tabernaculorũ, cœtus atque collectæ, qui in alios dies festos post Christi resurrectionem trãslati sunt, quemadmodũ doctores nostri narrant de singulis rationem reddentes, in quibus diebus festis eam ob causam nequaquam Hebræorum, sed Christi acta nos imitamur, quia uel ipse Christus aliud quod facturi eramus subrogauit, aut per Ecclesiam reliquos dies festos eam ob causam subrogandos reliquit, ut mutuo conspectu lætitia maior in nobis oriretur, siquidẽ dies festi nostri, qui iidẽ cum Hebræorum diebus festis esse uidentur: omnino alium ieiunandi tum modum tum si-

¶2. Pars.

*Colo. 2.
*Epist. 86.

¶Festi dies legis antiquæ, in alios dies festos commutati.

*Tho. 1. 2. q. 103. art. 3. ad 4.

¶ 3. pars. nem habent.* Adest & tertia pars eorum, quæ etsi in lege præcepta erant, à Christo omnino exclusa fuerunt: uerbi gratia, immundities carnium, pisciúmque à Domino per Moysem uetita, quando dixit, Hæc sunt animalia quæ comedere debetis: Omne quod habet diuisam ungulam, & ruminat in pecoribus, in piscibus uerò omne quod habet pinnulas & squamas*, quę sic in aduentu eius qui legem implendo omnia consummauit, cessarunt, ut neque sint, neque in aliud translata fuerint. PRO. Demus ista sic esse. CAM. His concessis, si adhuc ultra perges, quęrens quid à Christo circa ieiunium habeamus: inuenies proculdubio, haudquaquã ieiunia legis antiquę, siue à Deo, siue ab ecclesia pręcepta, sic cessasse, ut in sanctiora ieiunia côuersa non sint. Siquidem Iesus, quando modũ ducendi uitam beatam in hac mundi peregrinatione ostendit, minimè dixit, Nolite ieiunare, uel non ieiunabitis: sed sic dixit, Cùm autem ieiunabitis, ita ieiunate, ut à patre in abscondito uideamini, & ipse in abscondito reddet uobis. PRO. Non tamen dixit, tali die ieiunium uobis præcipio, sed cum ieiunas: in nostra potestate tempus relinquens, quãdo ieiunemus. CAM. Semel enim quod simpliciter dixit, Cum ieiunatis, ea ieiunia significauit, quæ post mortem eius obliteranda non erant, quemadmodũ paulò pòst dicemus: & hoc sub præcepto, siquidem ter

* Hiero. in epist. ad Galat. c. 4.

* Leui. 11.

¶ Altero Matth. testimonio Christum ieiuniũ præcepisse ostendimus.

Matth. 6.

ter Dominus noster in eodem capite sexto per eadem uerba loquutus fuit, Cùm facis eleemosynam, cum oras, cũ ieiunas: & tamen tam orationem quàm eleemosynam præceptum esse iamiam patebit.* Ieiunium ergo futurũ Christus Apostolis & cæteris fidelibus ostẽdere uoluit: ut modum ieiunandi intelligerent, pro tẽpore quo ab eis Christi præcepto ieiunandum erat. PRO. Modum præsignasse fateor, prę̃ceptũ autem nego. CAM. Sola imitatio pro præcepto tibi esse debet, dum fateris nõ idcirco Iesum ieiunasse, ut ieiunium omnino cessaret: Etenim si non ita cessauit, ut non esset, necesse est in aliud spirituale ieiuniũ esse translatum; & uetus quod cessabat, in nouum ieiunium utilius esse conuersum. Adaugent animum ut sic teneam; quia quo modo lex æterna propter imitationẽ tanquam præceptum à nobis habenda est, (quẽadmodum fusius alibi dixi)* eodem mẽs Christi, qui Deus est, ab Apostolis hunc in modum cognita, seruanda erat.

*Lib. 3.

*In lib. de gra. & lib. arb. c. 5. §. 2.

CAPITIS TERTII § PRIMVS.

Lucæ Euangelistæ testimonio, Christum ieiuniũ præcepisse hoc loco ostenditur.*

*Cap. 5.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

FAcile quidem Christo fuisset, præceptũ hoc adeò necessarium apertis uerbis declarare, sed ideo non fecit, quia præceptum non erat. CAM. Quid si ieiunia tam à Christo quàm ab ecclesia instituta, tãquam diuinum præceptum

à nobis ſeruanda eſſe oſtendero?tacebis? PRO. Tacebo. CAM. Non modò ab eo ſacratum eſſe ieiunium legis antiquæ per ieiunium ſuum Ieſus declarauit, ſed etiam omnes Chriſtianos ad illius obſeruantiam, alio tamen modo obligauit, uerùm quia eo exiſtente in mũdo tale præceptum Chriſtiana eccleſia conſummare non obligabatur, hinc factũ eſt, ut poſt Chriſti mortẽ Apoſtoli, quaſi uoce pręconis ieiunij ipſius legẽ promulgarent. PRO. Oſtende nobis teſtimonium ſcripturæ aliquod hoc teſtans, & in tuam ſententiam deſcendemus. CAM. Cũ uenissent diſcipuli Ioannis ad Chriſtũ (Lucas ait) dixerũt ei: [Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequẽter, & obſecrationes faciũt, ſimiliter & Phariſæorũ: tui autem edunt & bibunt?] Vbi tres diſcipulorum cohortes, Ioãnis, Phariſæorũ, & Chriſti uides, quarũ duæ, Moſaicæ legis præcepta de ieiuniis adhuc ſeruabant: accuſantes tertiam cohortem diſcipulorum Chriſti, quod traditiones Eccleſię Iſraelitæ tranſgrederentur. [Quibus ipſe ait: Nunquid poteſtis filios ſponſi facere ieiunare?] audi uerbum poteſtis, quaſi dicat, Neque Moyſis, neque meo mandato eos ad ieiunium me præſente cogere uos poteſtis, quandoquidẽ ieiunium hoc quod uos ab Apoſtolis exigitis, afflictione conſummatur: & hoc, me eccleſiæ ſponſo præſente, filij mei uocati à me, ut mei eccleſiæque meæ filij ſint, ſeruare eam ob cauſam non obligantur, quia tempus lætitiæ nunc eſt, in

¶ Altero Lucæ teſtimonio Chriſtũ præcepiſſe ieiuniũ probamus.

in quo neque ieiunare, neque lugere debent, nõ autem dixit: Ieiunia omnino sic cessarunt ut extincta sint, non est amplius ieiunandum: sed potius, ut ieiunia illa quę Mosaica erãt, & à discipulis Phariseorum in ueteribus utribus seruabantur: ieiunio suo quadragenario in perfectiora ieiunia, translata suo tẽpore à suis discipulis seruarentur: quo fit ut totum tempus uitæ Christi, dispensatio, ut ita loquar, ipsis discipulis ad ieiunium fuerit, dein uero tempus obedientiæ præcepti sui sequentibus uerbis declarant: [Veniet autẽ dies, & cum ablatus fuerit ab illis spõsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.] ubi bellè uides, Iesum ieiuniũ futurum prædixisse, non ut sponte fieret, aut Moyse id iubente obligarentur filij, imò potius ut tanquã mandatum nouũ suo tempore impleretur: ueteri mandato penitus obliterato, ut nullo modo cũ nouo cõiungatur, sicut paulò pòst dicemus. P R O. Nónne Anna prophetissa, atque Ioannes Baptista, & alij discipuli, in uita Christi ieiunarunt? nónne Dauid & cæteri in testamento ueteri, quos remuneratione dignos esse Deus per os Zacharię

*Zacha. 8.

declarauit?* C A. Quáquam propter uerba quæ suprà dixerat: Nunquid potestis filios sponsi facere ieiunare? omne ieiunium donec ipse præsens esset exclúserit, adhuc tamen hi omnes ieiunare meritoriè potuerunt. quãdóquidem nõ id quærimus, an iustus, quo cũ spiritus sanctus

¶ *Ieiunium uolũtarium præsente etiam Christo eligi potest.*

adeſt, ſponte ieiunare poſſit, ſed an iuſto donec ſponſus cum eo eſt, præceptum ieiunij impoſitum ſit. Sic enim iuſtorum ieiunium pro toto anno, etſi præceptum nõ ſit, uſque ad finẽ ſeculorum ab illis eligi potuit ac poterit, cum quibus ſe fore Ieſus ſpopondit.* alioqui quomodo Ioannes Baptiſta in Chriſti præſentia, nõ ſolùm abſque peccato, uerùm etiã meritoriè ieiunaſſet? Nam ſicut reliquo anni ieiunare præmium eſt (Ambroſius inquit) ita in quadrageſima non ieiunare peccatũ eſt:* Domino declarante hanc indulgentiam non ieiunandi, donec præſens eſſet, duraturam. Adhæc, duo exempla Dominus pro ratione accommodat, quorum alterum circa qualitates ieiuniorũ ueteris & nouæ legis nõ miſcẽdas tẽdit: alterũ uerò circa cõmemoratas cohortes diſcipulorũ cõparandas, ſubiungens: [Quia nemo cõmiſſurã à nouo ueſtimento immittit in ueſtimentum uetus] cõmiſſurã, locum unde pars ſciſſa à ueſtimento eſt, uocãs: nouum uerò ueſtimentum, nouũ pannũ in ueteri reſartũ, ut hac metaphora per uocẽ nouũ ueſtimentũ, nouũ ieiuniũ ab eo inſtitutũ, nouúmque hominẽ oſtẽderet: per uetus autẽ, uetus ieiuniũ, ueterẽq; hominẽ ieiunãtẽ: prout paulò pòſt dicet, ad illud Pauli alludens, quãdo dixit, Expoliantes ueterem hominem cum actibus ſuis, & induẽtes nouum:* apertè oſtendens, ieiunia noua ſuo ſanctiſſimo ieiunio ſacrata, eam ob cauſam cũ

Matth. 28. & 76 diſt. c. poſt Paſca.

*Serm. 34.

¶ Duo exẽpla.

¶ Primum.

* Coloſ. 3.

ieiuniis ueteribus, ut ſimul ſtent, haudquaquam poſſe coniungi, quia noua Chriſti ieiunia referta ſpiritu ſancto ſunt, uetera autem timore ab illis adimplebantur, qui ad gratiam oculos non dirigebant: ut ſequitur, [alioquin] quaſi dicat, ſi noua pro parte capiantur, ut uetera reſarcirent, [& nouum rumpit] qui nouũ hoc modo capit, non capiendo integrum nouum, dimiſſo ueteri, ſed illud ueteri addendo: quod rumpere nouum eſt. [& ueteri non conuenit cõmiſſura à nouo] metaphora iſta docens, ut quo modo non conuenit ueſtimentum in commiſſura nouum eſſe, & uetus in reliquis: itidẽ qualitatibus his ueteris ieiunij retẽtis, nouas qualitates illis addere nõ liceat: manent nanque primæ ſub litera, iſtę autem ſub ſpiritu, quo fit ut hominibus adhuc ueteri cõſuetudini deditis, haudquaquã conueniant, ne illic quaſi cõciſio uideatur fieri, quæ ipſi uetuſtati nõ congruit. Tale equidẽ exordiũ Phariſæorum & Scribarum fuit, quare diſcipuli Ioãnis & Phariſæorum ieiunãt: quibus Ieſus reſpõdet, non poſſe ſuos diſcipulos cũ Phariſæorum diſcipulis ea de re ieiunare, quia illi ſub uetuſtate literæ ieiunabant: diſcipuli uerò Domini ſub nouitate ſpiritus legis antiquæ ieiuniis, in meliorẽ formã ſic trãſlatis, ut nullo modo ueteribus unirẽtur. Ecce primum exẽplum quod rerum fuit, ne miſcerẽtur noua cum ueteribus, & ieiunãdo poſt Chriſti aduẽtum, Iudæorum mores ſectaremur. Poſt

¶ Exemplũ secundum.

quæ secundum exemplum addit qualitatis personarum, dicens: [Et nemo mittit uinũ nouum in utres ueteres.] Vinum nouum dona spiritus uocãs, utres uerò ueteres ipsos homines qui legẽ ueterem in mẽte duntaxat, nil in Christũ referẽtes, gestabant. [alioqui rũpet uinum nouum utres, & ipsum effunditur, & utres peribunt.] PR. Quid istud, ut spiritus sancti aduentus, utres rũpat, nõ autem illos firmos faciat, atque capaces? CAM. Continuò nanq; bonus Deus ad ostium stat, ut omniũ animas saturet, à fructu frumenti, uini & olei sui,* Siquidẽ calix in manu Domini uini meri plenus mixto.* Multi tamen sunt qui uinũ iniquitatis bibere eligũt,* in quibus Christi uinum cum effunditur utres rũpit, & ibi non ut præmiũ pariat, sed potius ut puniatur, manet: iuxta illud Pauli, Qui indignè mãducat, iudiciũ sibi manducat.* Quocirca ne frustrà homo ieiunet, partim mores Iudæorũ sequendo, partim uerò Christum imitãdo, statim subiungit: [Sed uinum nouum in utres nouos mittendũ est, & utraq; conseruantur.] suos fratres hac metaphora ostẽdens, qui soli in spiritu & ueritate ieiunabunt, uerum Christi ieiuniũ ab eo sacratum imitantes, ut meritorie ieiunent, quasi dicat: Ieiunant quidẽ Ioannis discipuli, sed quia illi adhuc à me baptizati non sunt, utres ueteres dicũtur, in quibus non decet ut uinũ nouũ immittatur: sed in meis discipulis, qui noui utres sunt, noui uini capaces,

*Psal. 4. *Psal. 74. *Prou. 4. *1. Cor. 11.

capaces, qui in ſpiritu & ueritate adorabunt, ieiu nabúntq; . quo exemplo iam patet, quàm longa differentia, tum Phariſæorũ, tum Ioannis Baptiſtæ diſcipuli, à Chriſti diſcipulis diſtabãt. Deinde addit: [Et nemo bibens uetus, ſtatim uult nouum: dicit enim, uetus melius eſt. [P R O. Quid uerba iſta præ ſe ferũt? C A M. Iudæos increpat, quaſi dicat, Perpetuò ego prõptus ad hoc faciendum ſum, gratiam uobis offerens, & dona ſpiritus mei, ſed ea accipere, legẽ Moſaicam meæ legi præponẽtes, minimè uultis: uinum nanq; nouum, hoc eſt ſanguinem meum uobis mea lex oſtendit, quem pro uobis omnia conſummãdo ſpargam, docens ut pro me ſic ueſtrum effundatis, ſicut Apoſtoli poſt ieiunium ſuum ſpargẽt: uos autẽ qui omne martyrium effugitis, ſic ieiunare nõ uultis, ut ad martyrij gratiã perueniatis. Dicitis nanq;, uetus melius eſt, ut nõ patiamur: non autem cum Dauide dicitis, Paratus ſum & non ſum conturbatus. * Ecce iam patet, quot in in rebus ieiunium Chriſti diſcipulorúmq; ſuorum, à ieiunio Iſraëlitarum differat, ut nullo modo tum propter res, tum etiam propter perſonas miſceri poſſint. Habes quoque, non ſic uetus ieiunium ceſſaſſe, ut non ſit, ſed ut in nouũ longe melius transferretur. Chriſti ieiunio idcirco ſacratum, ut à ſuis diſcipulis, quando ipſe ſponſus abfuturus erat, omnino ſeruaretur, quãdoquidẽ nil aliud fecit Chriſtus, quando diſcipulis dixit:

*Pſal. 118.

Genus autem hoc nõ eiicitur nisi in oratione & ieiunio,* quàm ieiunij semina seminare. * Itidẽ & quando dixit: Cùm ieiunas, unge caput tuũ:* semina autem, post eius mortẽ spicas ieiunij germinarunt, itáq; germinarent, ut seruus sciẽs uoluntatem Domini, & illam non faciens, uapularet multis.* semel enim quod dixit, in præsentia sponsi cogi non posse, satis expressit postea cogi posse: nõ lege ueteri quæ in hoc cessauit, sed sua noua, ut uinũ nouũ in utres nouos mitteretur.

*Matth. 17.
Chryso. sup. Matth. 17.
*Matth. 6.
*Luc. 12. f.

CAPITIS TERTII § SECVNDVS.

Quòd Ieiunium ab Apostolis fuerit præceptum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

HAec cùm expendissent Apostoli, Dominũ imitantes, spiritúmq; sanctum secũ habentes, ad aliorum exẽplum, quamuis iusti ieiunare cœperunt: *atq; suo decreto confestim ecclesiæ præceperũt, ut singuli quotquot essent, quadragesimale ieiunium, & cætera ab ecclesia constituta obseruarent. PRO. Insomniũ hoc esse tripartita historia commonstrat, nempe Apostolos suo canone id statuisse: sic enim Epiphanius historiæ author ait, * Non enim hoc Saluator, aut Apostoli, lege prædicarunt, nec pœnam aut supplicium, aut maledictum, sicut lex Mosaica Iudæis, nobis aut Euagelium aut Apostoli sunt minati. CAM. Quo scilicet tempore Paschæ diem

*Acto. 13.
*Lib. 9. c. 38.

diem festũ, & quẽ in modum celebrare debeamus, de quo tractabatur: quod autem Apostoli per quadraginta dies ieiunandũ esse nõ præceperint, his uerbis nõ aperit. PRO. Paulò planè pòst, per tres septimanas Romanos ieiunasse eadẽ historia testatur: Illiricos, Hellã, & Alexãdriã, per sex septimanas: alios uerò, septẽ. Postea uerò hæc subiungit: Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos, singulorum hoc reliquisse sentẽtiæ: ut unusquisque operetur nõ timore, non necessitate, quod bonũ est. CAM. Cùm multo tẽpore Canones Apostolorum, cũ propter diuersum numerũ, an plures uel minores essent nécne, tum etiam propter multa quæ deprauata in illis legebantur, in suspenso steterint, ut pro canonibus ab ecclesia approbarẽtur, quemadmodum lõgo sermone Gratianus narrauit*, hinc factum est, ut illo tempore Tripartita historia, dum quærebat, an Quadragesimæ ieiunium Apostolorum decreto iniũctũ fuerit, per uerbum puto, pręmissa uerba (ut quibusdã placet) responderit. Mea tamen sententia, neque Epiphanius canones ignorauit, neque contra illos aliquid statuit, quandoquidem in lib. 3. contra Audianos, eosdem canones approbat, & in citato à te loco, quadragenarium huius ieiunij numerũ uerũ esse fatetur. Imò longius progressus, quare quadragesimę ieiunia illa uocauerint, quæ uel minori uel maiori numero conclude-

¶ Diuersi modi ieiunandi in quadragesima.

¶ Canones Apostolorũ in suspenso detenti.

** Dist. 16.*

bantur,magnopere miratur.PRO.Miratur certè:ſed hoc miratur, quare quadrageſimæ nomẽ trigeſimæ, uel quinquageſimæ aſſignauerint. CA. Hoc potiſſimũ argumento cõuinci debes, quoniã ſi quadrageſimã trigeſimã uel quinquageſimam uocari uolebant, ſatis conſtat,quadrageſimam in Chriſtiana eccleſia tunc eſſe ſeruatã. PRO. Quid ergo Epiphanius tantæ authoritatis uir contendit? CAM. Minime Epiphanius quadrageſimę ieiuniũ ab Apoſtolis eſſe præceptũ negauit:ſed qua cõmedenda eſſent ratione,ab eo in loco illo enarrata,ſilẽtio præteritũ fuiſſe contẽdit.PRO.Vnde hoc hauris?CAM.Cum Epiphanius de diuerſo modo comedendi,illo in loco paulò antè tractaſſet,inquiens: Nã alij omnino ab inanimatis abſtinẽt:alij ex animatis piſcibus ſolummodo comedunt:quidam cùm piſces manducant, & uolatilibus ueſcuntur: dicentes, hæc ſecundum Moſen ex aqua habere ſubſtantiam: alij uero & caulibus & ouis abſtinere noſcuntur:quidam ſicco pane ueſcũtur: alij neque hoc: alij uſque ad nonam ieiunantes horam,ſine diſcretione ciborum reficiuntur, & innumeræ cõſuetudines apud diuerſos inueniũtur. Poſt hæc uerba,ea quæ uos ponderatis, ueritate comite ſubiũxit, eo quod neque in ſcriptura antiqua, præceptum ſpeciale hac de re, qui ſcilicet cibi comedendi forẽt,traditum eſt:neque in decreto Apoſtolorum cõtinetur, cuius uerba hæc ſunt:

¶Diuerſi cibi.

[Si

[Si quis Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cātor, quadragesimā Paschæ, aut quartam feriam, aut parasceué non ieiunauerit, deponitor: pręterquam si imbecillitate corporis impediatur. Si uerò Laicus sit, cōmunione priuetur.] Quo fit ut rectè dixerit, in uniuscuiusq; potestate esse relictū, ut delectū hūc ciborū statueret, donec Ecclesia cibos aptiores delegisset, quemadmodum non longè pòst consummatū fuit. Sic enim intelligendo, nil mali Epiphanius dixit. P R O. Quid si aliter sensisset? C A M. Canoni Apostolorum hærendū esse mordicus cōfirmarem. Siquidem nō solùm patres Apostolorum canones sequūtur, inter quos Zepherinus, Ignatius, Victor, Leo, Athanasius, Anacletus, Inno. Eusebius, quos Gratianus * & post eū doctores citant, uerùm etiam & in uniuersalibus Cōciliis comprobati sunt: nimirum Carthaginēsi, Niceno: Synodo Cōstātinopolitana, Antiochena, Calcedonēsi. P R O. Mira quidem res est, neminē testari Apostolos quadragesimæ ieiuniū obseruasse. C A M. Mira satis: uobis qui Hieronymum contemnitis, Ambrosium item & Augustinū Martino Luthero æquales esse negatis. Chrysostomū, Gregorium, & cæteros omnino excluditis, qui ipsos Apostolos hoc ieiuniū seruasse testātur* P R O. Quid si nō modo hos, sed canones, omnes patres, & Cōcilia excluderemus? C A. Quando tu hos excludes, ad ursos ut cū eis

¶ Apostolorū decretū, ut in quadragesima ieiunemus.

* Dist. 16. & dist. 2. c. de libellis.

Apostolorū Ieiunium.

* Chrys. hom. 58. & Matth. c. 17. col 5. actio. 13. Hierony. in Matth. 12.

diſputes te ablegabo, & notorios hæreticos uos eſſe iudicabo, qui ſcripturis ab Eccleſia catholica receptis parere non uultis. PR. Si Apoſtolorũ canones illi fuiſſent utique in Bibliis, in quibus omnes libri canonici noui teſtamenti cõtinentur, comprehenſi fuiſſent, quod eam ob cauſam neglectum eſt, quia Apoſtolorum nõ ſunt. CAM. Tẽpus controuerſiæ, an canonicus liber eſſet, ſatis ſuprà expreſſum eſt: unde prouenit, ut ne alij (ſicut hodie uos contenditis) dicerent, eccleſiam ab homine, & non à ſpiritu ſancto editionem uulgatã accepiſſe: abſque canonibus illis, Biblia hunc in modũ cuſtodienda duxerunt. PRO. Cur ſaltẽ poſtea hoc nõ egerunt? CAM. Satis eſt quòd Eccleſia tunc rata eſt, atque nunc putat, à conciliis uniuerſalibus & Papa librũ illum eſſe receptum: ad quos de canonicorum librorũ authoritate iudicare ſpectat. * Hactenus de hoc Apoſtolorum decreto, qui iuxta Chriſti præceptum poſt eius mortem legem ieiunij expreſſis uerbis promulgarunt.

Diximus in libro de uera eccleſia dei, dialogo 2.

CAPITIS TERTII § TERTIVS.

Ieiunium Quadrageſimæ ab Eccleſia confirmatum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

¶ Eccleſiæ præceptũ, ut in quadrageſima ieiunemus.

ERit tertio loco quadrageſimale ieiunium obligãs præceptũ ab Eccleſia Chriſtiana nobis iniunctũ. PRO. Eccleſiæ tu hanc poteſtatẽ cõcedis, ut cõtra ius diuinũ, ieiunium ſub pœna

præcipiat?

præcipiat? CA. Cũ nil cõtra ius diuinum ecclesia Christiana attẽtet, & ista liberior illa ecclesia Hebræa sit, quæ ieiunia Deo accepta ab omnibus seruanda cum pœna & remuneratione præscripsit, quemadmodũ suprà dictum fuit: quid impediat, quin nostra Ecclesia in spiritu sancto congregata Apostolorũ decretũ, imò & Christi sequens, idipsum agere possit, non uideo: quòd si ei liceat, uidete quomodo Concilia ubique quadragenarium ieiunium ecclesiã seruasse testẽtur: Cõciliũ scilicet Aurelianũ, canone 26. de conse. dist. 3. c. Sacerdotibus. Conciliũ Laodicẽse, can. 50. Concilium Cæsaraugustanum, can. 2. de conse. dist. 3. c. Ne quis ieiunet. Conciliũ Agatẽse, cano. 12. de cõse. dist. 3. ca. Placuit ut omnes. Conciliũ Bracarẽse, cano. 9. de conse. di. 3. c. Placuit ut postquã omnia. Conciliũ Toletanum 8. c. & 9. Quibus Conciliis, Cõcilium Coloniẽse Germanũ nationis uestræ, quod idipsum sentit, addere debetis, dũ uos admonet ne uelitis quasi obstinati atq; inemẽdabiles cũ illis errare, quorũ Conciliũ Gãgeuense, c. 19. meminit, hũc in modum loquens: Si quis eorum qui continentiæ studẽt, (absq; necessitate corporea) tradita in cõmuni ieiunia, & ab ecclesia custodita, superbiẽdo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus: anathema sit. Sed quid frustra canonem hũc ad uestrã doctrinã citaui, qui cõtinentiæ seruandæ non studetis: sed potius antiquas hæreses ut po-

¶Concilia quæ quadragenariũ ieiuniũ seruandum esse iubent.

puli aurã captetis dolo renouare insudatis? quãdoquidem noua doctrina hæc minime est, sed Arianorũ hæresis, mille abhinc annis damnata. Inde uerò à Iouiniano, Vigilãtio, Valdensibus, Vuiclepho, Hussitis, ac nouissimis istis diebus, à Luthero & uobis, uelut ab inferis suscitata, minimè aduertẽtibus, quòd si hæc omnia cessarent, adhuc ieiunare obligamur. PRO. Quare? CAM. Quoniã sola ecclesia, authoritate clauiũ sibi datarũ, non solũ probabilem populi cõsuetudinem de ieiuniis, quæ ex non scripto iure, populi sibi præscripserant, potuit approbare, uerũ etiã legẽ, nouũ ieiuniũ præcipiẽtem promulgare. Hoc enim Augustini consiliũ est, ut in his rebus, in quibus nil statuit scriptura, prout uos cõtenditis, mos populi Dei, uel instituta maiorum pro lege tenenda sint*. Tantam profectò potestatem consuetudini ecclesiæ spiritus sanctus in ieiunio tribuit, ut tametsi usque ad Ascensionẽ ieiunandum minimè sit, quia tamen sponte populus hanc sibi consuetudinem præscripsit, ut sponte in uno ex quatuor tẽporibus, & in uigilia Pentecostes ieiunaret, id ecclesia rectè cõfirmauerit: quoniã aliud est nõ posse homines cogi ad ieiunandũ ex præcepto, sicut Christus loquitur, quòd Thomas iustè tenuit.* Aliud ut postquã populus ex iure nõ scripto sic nos obligauerit, ab ecclesia sit cõfirmatũ. Hoc enim casu obligamur ne dicamus ullã Conciliorum ordinatio-

Vnde hæc hæresis prouenerit.

Sola ecclesia potest ieiuniũ præcipere.

Quare inter Pascha et Ascensionẽ certis diebus ieiunamus.

* *Hiero. ad Licinium, epist. 86.*

*22. q. 147. ar. 5. c. & 4. dist. 15. q. 3. ar. 3. q. 1. ad 4. & 5.

nationem, ad peccatũ nos obligare posse. Quid enim aliud Ecclesia agit, cũ à carnibus abstinere iubet, & cibis aridioribus uti, nisi ut luxũ temperet? hoc uobis displicet? propterea Concilia uniuersalia abnegatis? propterea ipsam ecclesiã totam, ne nouã legem possit promulgare, & diuinã legẽ ut tempus postulat interpretari, sicut in re hac factũ est, negatis? Negate Christũ qui hanc ecclesiæ potestatẽ tradidit, inquiens, Qui uos audit, me audit.* Delete ex actis Apostolorũ testimonia illa quæ fidẽ faciũt, multa in Cõciliis Apostolos edidisse decreta, quibus gẽtilibus quoq; legẽ nõ integrã tradiderũt. Et deniq; scripturas omnes, ac patres isthæc clara uoce testantes abnegate: uobis autẽ epicuream uitam ducere uolẽtibus, discipuli uestri intemperati, uẽtríque indulgentes credant. PRO. Thelesphori ergo pręceptum hoc erit quadragesimam instituentis, non autem Christi & Apostolorũ: quod ubi ita sit, ualeat Thelesphorus cum papatu suo. CAM. Ieiuniũ quadragesimale quod propter naufragium Canonum Apostolorum pro eo tempore non receptorum (ut dictum est) in aliquam desuetudinem abierat: quo has inæquales consuetudines auferret, ut ante Pascha quadragesima ubique obseruaretur, Thelesphorus statuit: non autem ipse illud quasi nouum ieiunium in Ecclesia instituit, tametsi hoc facere potuisset: neque aliquid præter hoc addidit,

*Luc.10.

¶*Quid papa Thelesphorus egerit.*

ut per septem hebdomadas monachi ieiunarēt*: quemadmodū in suo canone patet, cuius tenor hic est: Statuimus ut septē hebdomadas plenas ante sanctū Pascha omnes Clerici in sortē Domini uocati, à carne ieiunent: quia discreta sicut debet esse uita Clericorū à Laicorū conuersatione, ita & in ieiunio. * Laicos in antiqua quadraginta dierū cōsuetudine relinquēs, quā Gregorius à præmissis discreuit.*P R O. Cur Romæ Petrus permisit, ut quadragesima 30. dierum esset? C A. Quid impedit, quin consuetudo hæc, intra annos septem, in quibus Petrus, Eusebio teste, * Antiochiæ præfuit, Romę inoleuerit? Vbi post Petri ingressum eandē consuetudinē Romæ seruatam esse Epiphanius legit? P R O. Fide dignus historicus est. C A. Nō tamen de hoc aliquid testatur, neque legum lator fuit. At quid si Petrus istud tolerasset? nonne Ecclesia Romana tolerat, ut Mediolanensis Ecclesia quinq; diebus minus in quadragesima ieiunet? Nónne lanij uestri in Germania, qui Romanā Ecclesiā sequūtur, non modo ieiunant, sed personati illis diebus incedunt? & tamē tolerātur. Nónne adhuc Indorum circuncisionē Ecclesia Romana eam ob causam nō improbat, quia nō per legem Moysis, sed per gratiā Iesu Christi credūt saluari: satiúsq; esse sic illos tolerare arbitratur, quàm ut peioris mali occasio detur. sic enim multa Ecclesia spōte patitur propter periculum alicuius criminis, uel schismatis,

Dist. 4. ca. Quadragesima.

** Dist. 4. ca. Statuimus.*

**Dist. 4. ca. Denique.*

¶ *Diuersus numerus dierū ab ecclesia toleratur.*

¶ *Multa ab ecclesia tolerantur.*

Mediolanū.

Germania.

Indi.

schismatis, donec Dei spiritus aliter prouideat.* Sic & Apostoli omnes, aliqua spiritu sancto suadēte ad tēpus tolerarūt, & pręsens ecclesia lupanaria quoq; ex causa tolerat, & id genus reliqua innumera quę propter maius bonū ecclesia permittit. PRO. Augustinū in re hac audiamus oportet, cū ait: Ego in euangelicis, & apostolicis literis uideo ieiunium esse præceptum: Quibus autē diebus oporteat uel non oporteat, pręcepto domini definitū nō inuenio.* CA. Cur Augustini hāc sentētiā ex parte reiicis, ex parte uerò approbas? PRO. In quo? CA. Euangelicū præceptū hoc esse Augustinus inquit, quod tu negas. PR. Reliquis respōde. CA. Verba isthæc Augustini esse fateor, qui non propterea dicit Apostolorū ecclesiæ potestatē denegatā esse, & cæteris successoribus, declarandi tēpus, sicut factū est, Christo in hoc cōformes sese reddendo, qui satis numerū declarauit, quadraginta diebus & noctibus ieiunādo, cuius imitatores esse obligamur. PR. Si imitatio in causa est, ut Christi figurati præceptū ipsa quadragesima sit, quā Apostoli & ecclesia custodiri iubent: cur Eliam & Moysen, qui hāc quadragesimam figurabant, sancti patres ueteris testamenti imitati nō sunt? CAM. Quia legis Domini illi non erant, sicut Christus est:* & Paulus docet, ut nullius hominis imitatores simus, nisi unì Christum imitemur: qui adhuc ieiuuiū nō consecrauerat: mox

*23. q. 4. ca. no. Non potest.

*Epist. 86. col. 10.

*Matth. 12.

Lupanaria.

¶ Quibus diebus ieiunandum sit.

¶ Quare patres ueteris testamenti, Eliam & Moysen imitati nō sunt.

enim cùm dixerat, Imitatores mei estote, quasi euestigiò Paulus subiũxit, Sicut ego Christi.* Nõ tamen latere uos uolo, sic Israëlitas ieiunasse, ut pro uno die annũ ieiunarẽt, quãdo non quadraginta diebus, sed quadraginta annis in Eremo fuerũt. Siquidẽ desertũ omne ieiunium est, ubi neque accuratæ epulæ, nec uina pretiosa, nec ante cibum sumere poterant quàm Deus illũ elargiretur. itaque fercula sibi pręparabãt, ut quãdo superfluum seruassent, uermes magis abscondisse dignoscerẽt.* P R O. Consecratũ? C A M. Hoc expauescis quia dixi consecratum? Dic rogo an ieiunium aliquod in Christum nõ relatũ, mereri æterna possit? P R O. Nullũ. C A M. Quod si nullum, & Christus declarauit ieiunium in occulto factum, mercedem à patre habiturũ, nõne satis constat sua cõsecratione, quando ipse ieiunauit, ac propter eius passionem, omne nostrũ ieiunium mereri. non quidem uocabulũ nouũ profero, cùm uoce consecrationis utor, sic enim omnes patres locuti sunt.* O uos insani, & quare non consideratis, non aliud esse ieiuniũ Quadragesimæ, nisi solutionem quãdam decimæ tẽporis uitæ uestræ? cur non animaduertitis hanc quadragesimam, præparationẽ quoque ad cœnam domini esse* quam uos rectius nobis exercere contenditis? ieiunium uerò, quo animã ad illud præparamus, effugitis. & hoc unde, nisi iudicio Dei? ut qui falso Christum in Eucharistiæ sacra-

*1. Cor. 4.

*Ambro. ser. 34. in fi.

¶Iesus ieiunando ieiunium consecrauit.

*Aug. in sermo. de temp. ser. 64. in ser. 1. de conser. euan. lib. 2. c. 4.

*Amb. serm. 36.

Hiero. super Matth. 4.

Hiero. in Ionam. cap. 3.

ſacramēto adeſſe negatis: nulla quoque uos præparatione egere ad ſumēdum Christum, ſuperbè præſumatis. P R O. Cur ſatius non dicemus, Christum hoc ſuo ieiunio pro omnibus ſic ieiunaſſe, ut nemo deinceps ieiunare obligetur? C A. Hoc mendaciū in ore diſcipulorū ueſtrorū poſuiſtis, ut uix de ieiunio interrogati, præmaturè reſpondeant, Christum pro omnibus ieiunaſſe: aduerſum quos præter ea quæ ſupra dicta ſunt, per quę probauimus Chriſti pręceptum ieiuniū eſſe, ſequētia nos excipere ſolemus: Christus quoq; pernoctans orauit:* Nolite uos pſalmos concinere in Eccleſia Dei, & Paulum, imò Chriſtū mendaces faciatis, qui nobis orationē tanta ſolicitudine præcipiunt*. Christus quoque pro nobis crucifixus eſt, & abūdè pro præteritis, præſentibus, & futuris ſatisfecit: faciamus ipſum mendacem, & crucem non tollamus, quam unumquēque tollere debere iuſſit, in ea uocatione in qua eſt uocatus.* ieiunauit nanq; Chriſtus, ieiuniúmque ieiunādo propterea ſacrauit, ut eius imitatores eſſemus, & cùm ipſe pro ſalute noſtra famē ſuſtinuit, nō ita ſuſtinuiſſe dicamus, ut eandem ſuſtinere nos nō obligemur: immò potius nos pro peccatis noſtris ieiunare haudquaquam formidemus, credentes illius ieiunio noſtrum mereri, ut ieiunando gratia eius comite, ſatanæ tentationes minimè metuamus.* Exemplum enim nobis dedit, ut quo-

¶ Proteſtātium ſophiſma, Chriſtus pro nobis ieiunauit, ergo nos ieiunare nō debemus.

* Luc. 6.

* Matth. 26. & 1. Theſ. 5

* Matth. 16. & 1. Cor. 7.

* Aug ſer. de temp. 157. in octaua Paſchæ, ſerm. 1.

modo ieiunio præuio ſatanã tentantem ipſe ſuperauit, eodẽ & nos ieiunãdo illũ imitãdo, ſuis armis ad ſuperandũ ſatanã inſtrueremur. * P R. Caietano in ſua Summula placuit, trãſgreſſionẽ ieiunij peccatũ nõ eſſe, præterquã ſi in contemptũ Eccleſiæ fieret. C A M. Caietanũ Thomã ſequentẽ hoc dicere uoluiſſe puto, ut quoſdã dies feſtos Eccleſiæ Chriſtianæ, proinde & illorũ ieiunia, quæ à Chriſto, Apoſtolis, uel Eccleſia, principio præcepta nõ fuerãt, ſed à cõſuetudine populi initiũ habuerũt, ſi trãſgrediãtur, peccatũ mortale non parere. P R O. Quid apertis eius uerbis reſpõdes? C A. Si contendat ieiuniũ nullo modo eſſe præceptũ, in hoc Auguſtino in iamdudũ citato loco contradiceret, cũ ait: Præceptũ ieiunij uideo, ſed quando ieiunandum ſit, non uideo. * Si autem ieiunium nullũ præter ipſam quadrageſimam eſſe præceptũ cõſiderauit, hoc contra Apoſtolorũ canonẽ eſſet, qui ieiunium quartæ & ſextæ feriæ, quæ à conſuetudine orta fuerãt, ut ſeruarentur ſtatuit, ita ut cætera eiuſdẽ potentiæ ſint, quę Eccleſia pręcepit. Aut de ipſo Quadrageſimę ieiunio loquitur, & in hoc Ambroſio aſſentiremus, qui dixit: Nã ſicut reliquo anni tẽpore ieiunare prẽmiũ eſt, ita in Quadrageſima nõ ieiunare peccatũ eſt: illa enim uoluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria: illa de arbitrio ueniũt, iſta de lege: ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. * ſemel enim quod contra legem eſt,

Caietani opinio, cui placuit trãſgreſſionem ieiunij, peccatũ nõ eſſe.

¶ Quadrageſimæ ieiunium, ſi pro parte prætereatur, peccatũ eſt: ſi in totũ, ſacrilegium cõmittitur.

* *Chryſo. in Gene. hom. 1. col. 3.*

* *Epiſt. 86.*

* *Serm. 34. & diſt. 4. c. denique. in fi.*

est, absque contemptu Ecclesiæ peccatū erit: siquidem peccatum cogitatum, dictū aut factū contra legem originalem est: lex autē originalis ipsa uoluntas Dei.* & omni lege, ieiunium hoc esse præceptum, Augustini quoque testimonio constat.* Alio item in loco Ambrosius: Nō leue peccatum est Quadragesimā nō ieiunare,* cui Augustinus subscribit, subiungens: totum nō obseruare, sacrilegium est, ex parte autē uiolare, peccatum.*P R O. Non quidem decernēdo omnia decreta ieiuniorū statuta sunt, sed exhortando cōscripta: decretum enim necessitatē facit, exhortatio autem liberam uoluntatem excitat.* C A M. Fateor in his quæ consilij sunt, exēpli gratia, Septuagesima, Quinquagesima, abstinentia à uino, & sumptuosis marinarū belluarū cibis,* nō autē Quadragesimā, aut alia ieiunia lege præcepta frangere, carnes, oua, & caseū comedendo, ubi in Quadragesima casei & butyri cōtraria consuetudo non uigeat, aut in cæteris ieiuniis, etiam quo ad oua & sagimen.*

*Augu. con. Faust. li. 22. c. 27.
*Epist. 86.
*serm. 25.
*Aug. in ser. de temp. 62. sabbato post dominicam in quinqua. serm. 1.
*4. dist. c. Deniq. §. fi.
*Dist. 4. c. Denique.
*Dist. 82. c. Presbyter et ibi glo. & glo. in c. Admonere.

¶ Casei & butyri consuetudo in Quadragesima.
¶ Ouorū et saginimis in cæteris ieiuniis consuetudo.

CAPITIS TERTII § QVARTVS.

De uarietate temporum, diuersitatéque ieiuniorū, quibus Ecclesia *reliquis diebus festis utitur.*

PROTESTANS. CAMERARIVS.

QVid de cæteris ieiuniis ab Ecclesia institutis sentis, de quibus ne uerbum quidem in

euãgelica lege intuemur? C A. Poteſtas hæc Eccleſiæ cõmiſſa fuit. P R O. Nũ ut mille colorũ in cæteris diebus feſtis, ieiunia in Dei Eccleſia cernantur? C A. Nõ quidẽ propterea inuicem certabunt, ſi id aduertas, quòd de Eccleſia Dauid ſcripſit, cũ ait: Aſtitit regina à dextris tuis in ueſtitu deaurato circũdata uarietate.* P R O. Verba hæc poſtrema, circũdata uarietate, Hieronymus eã ob cauſam nõ poſuit, quia Hebræa editio nõ ſic habet. C A. Vulgatæ Auguſtinus ſtat* (cui nos ſtare debere alibi oſtendi)* inferens ex hoc, ſat eſſe unam fidem uniuerſę, quę ubique dilatatur, Eccleſiæ, omniſq; eius pulchritudo intrinſecus: illæ uerò obſeruationes quæ uariè celebrantur, in eius ueſte manere intelligantur, cui Hiero. ſubſcripſit inquiens: Sed ego illud breuiter te admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) ita obſeruãdas, ut à maioribus traditæ ſunt. Et paulò pòſt: ut unaquæque prouincia abundet in ſenſu ſuo: & pręcepta maiorũ leges Apoſtolicas arbitretur.* P R O. Quis Eccleſiarũ diuerſam partitionem hanc patiatur, ut quidam feſti Apoſtolorum dies ieiunia habeant, quidam uerò non? C A M. Feſtum Philippi & Iacobi idcirco ieiunium nõ habet, quia inter Paſcha & Pentecoſtẽ celebratur, quod gaudij tẽpus eſt, lætitiæ, & exultationis, quia Saluator noſter ſurrexit à mortuis, intra quod neminẽ ad ieiunandũ Eccleſia compel-

* Pſal. 44.
* Epiſt. 86.
* In lib. de uera eccleſia Dei. dialo. 2.
* Hiero. in epi. ad Lucinium. col. 3.

cōpellit. Iacobi etiā Zebedei Apostoli dies festus apud quosdā uigiliā nō habet, eo quòd occisus fuerit ī diebus azymorū. Bartholomæus itē propterea uigilia caret, quia una die decoriatus, & sequenti die obiit: ieiuniū uerò ante diē mortis est, & ne normam Ecclesiæ, quæ diem præteritū pro uigilia assignat, frangerent, & tertia dāda esset ieiunij dies: in multis partibus neutrum fecerunt. Thomas præterea uigiliam eam ob causam non habet, quia tēpore aduentus uenit. Barnabas quoque uigilia caret, quia Apostolus non fuit. Mathias item, qui in tēpore ieiunij ut plurimū uenit. Minime Ioannes Euangelista ieiunium habet, eo ꝙ Gloria in excelsis canere debemus.* Hæc uerba Augustini sunt, quę ad eruditionem eorum, qui Augustinum non legūt, scripsi, ne deinceps cum quibusdam fatuis insaniant, qui dicunt, eos Apostolos uigilias habere qui à dextris sedent, nō autē illos qui à sinistris. Ecclesia tamen & Mathiæ & cæterorum Apostolorum uigiliis ieiunandum esse statuit, propriam consuetudinē unicuique eam ob causam relinquens, quia à consuetudine omnes uigiliæ post Apostolorū canonē pręceptę, originē sumpserūt. Rursum ne cū illis quoq; errent qui maximè admirantur, quare die sabbati in Hispaniis quasdā partes animaliū comedāt, ignorantes à consuetudinē ieiunia exordiū habuisse: ita ut licito iure die sabbati quidam ieiunent, quidam

* August. ad fra. in Eremo, ser. 25.

¶Galliæ cõsuetudines.

uerò nõ.* quemadmodum in parte Galliæ à die Natiuitatis Domini, usq; ad diẽ Purificationis quædã prouinciæ carnibus iustè ꝓpter cõsuetudinẽ die sabbati uescuntur, inde uerò tẽpore rogationũ ieiunant. Itali uerò diebus sabbati carnes nõ comedũt, & ĩ rogationibus nõ ieiunãt. In Gallia die sancti Marci in ipso festo ieiunãt: Venetiis autẽ oppipara cõuiuia habẽt: istiusmodíq; generis cõsuetudines innumeræ. Comedũt nãq; in Gallia butyrũ & lac, caseum autem gallicum non comedunt. Vescuntur item caseo qui herbis coaguletur (quam qualitatem Parmæ caseo tribuunt) quo Itali in Quadragesima absq; dispensatione minime utũtur: & tamẽ utrũq; propter consuetudinẽ toleratur. Verùm in calce illorum, sequentia uerba confestim Augustinus subiungit.* Rogo tamen uos fratres, licet ieiunia ista seruare non teneamini, pro remissione peccatorũ nostrorum, uel pro periculo hostiũ, ieiunare non desistatis: carnem domantes quãtum portare potestis, quæ uerba maximè ab his obseruãda sunt, qui à ieiunio excusantur, ut saltem quantũ possunt, tantũ agant. PRO. Quid si ieiunare spõte die Dominico uelit? CAM. Idipsum Augustinus & Hieronymus sentiunt,* nẽpe ut is qui in die Dominico refici renuat, uel à Paschate usque ad Pentecosten ieiunare uelit, haudquaquã peccet, modò dies illos non aspernetur, & per offensionem mãducet, uel nõ manducet,

*Aug. epist. 86.

*Epist. 86.

¶An die dominico ieiunare liceat.

*Hiero. in epist. ad Lucidiũ. Augu. epist. 86.

*Hom.14. I. Cor.10.

ducet, sed Domino nõ mãducet.*PRO. Quid si lõgo in uoto dies Dominicus adueniat? CAM. Neq; Moysen, neque Eliam, neq; Christum aliquid in die isto comedisse Augustinus in citato loco respondet: quod plus est, quàm refectione carere. Vnũ uitẽt, quippe ut nolint Manichæorum uestigia ac mores sequi, diem Dominicum cõtemnẽdo, & salua res secũdũ Augustinũ erit. sic enim et in die Natiuitatis Domini, si sexta feria ueniat, carnem comedimus, sed non peccant qui ob deuotionem abstinere uolunt*. PRO. Quod mysterium sub quadraginta dierum numero latet, ut nec triginta, nec quinquaginta, sed quadraginta fuerint? CAM. Nónne pulchrũ hoc est, ut ieiunium negando, causam temporis ipsius ieiunij tibi explicari uelis? lõgas Augustini doctrinas lege, ubi numeri quadragenarij perfectionẽ ostendit: * cui Chrysostomũ addere poteris, quærẽtem quare Christus Dominus noster, numerum seruorum, hoc est, Eliæ & Moysis seruare elegit? *hoc in summa ex hominũ piorũ consensu colligens, idcirco Moysen ieiunasse, pariter & Eliam, ut Dei faciem uidere mererentur, testésque unà cum Petro, Ioanne & Iacobo esse potuissent, quando trãsfiguratus est in mõte. *quos secũ etiã habiturus est, quãdo iudicabit seculũ per ignem. Nolite scripturæ testimonia deglutire, obsecro: ruminate illa, animaduertẽtes quomodo Moyses, quia quadraginta diebus

¶ In die Natiuitatis Domini.

*Ex. de obser. ieiu. c. fi.

¶ Cur quadraginta diebus, & non minori uel maiori numero, Elias, Moyses & Christus ieiunarunt.

*Aug. epist. 119. col. 11. de doctrina Christ. lib. 2. c.16.
* Chryso. in Gene. ho. 1.

*Doct. Christ. a. lib. 2. c.16.

ieiunauit, Deũ uidere promeruit: populus uerò qui comedit, idola fabricauit.* Et cũ Lutherani ieiuniũ dãnãt, hoc pro certo habete, idcirco hoc illos agere, quia ſub Satanę imperio uiuunt, qui de eis ſecundũ propriam uoluntatem diſponit,* animaduertẽtes denique uos Catholici unicum eſſe Quadrageſimæ ieiunium, ſic indiuiduum, ut diei unius ieiunio neglecto, minimè ieiuniũ quadragenarium ieiunaſſe intelligatur, qui hoc modo ieiunauit,* tametſi pœnitendo in reliquis gratia comite meritoriè ieiunet.

*Aug. in ſer. de temp. in ſer. 64. ſer. 2.

2. Tim. 2.

*Ambr. ſer. 36.

CAPVT QVARTVM.

Fide nos ieiunare debere Proteſtantes contendunt, ut uentri indulgentes, populi auram captare hac ratione poßint.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

NOnne nouerca potius Romanenſium mater Eccleſia uobis fuit, quàm mater uera, quando poſt horam nonam comedendum eſſe iuſſit, cibaria deteriora eligens, quibus uentrem quaſi farragine quadã opplere debeatis? CAM. Optima mater illa eſt, quæ animaduertens filiũ aut ſuperfluo cibo eſſe infirmum, aut ægrotare poſſe, diæta illum curat. PROTES. Eſto. ſed tunc rogabo, an prudentior mater altera ſit, quæ aromatibus, optimóque uino modicè ſumpto, filij ſtomachum confortat: altera matre, quę ſola

ſola inedia filiũ curat? C A M. Quid metaphora hac exprimere uelis, nõ intelligo. P R O. Noſtram eccleſiam ueram matrem ſequendam eſſe contendo, quæ fidei aromate filios ſuos curat: fide inquam illa, quæ contritionem comitem habet, qua nos omnes ieiunare docet: ſiquidẽ hac cõtritione & dolore, tã præterita mundamus, quam futura præcauemus peccata, Chriſti gloriã præponentes, qui pro nobis omnibus eſuriendo ſemel ieiunauit. C A M. Cùm non abſque fide Iſraëlitarum Eccleſia in futurum Meſſiam repoſita ieiunaſſet, & tamen nõ ante nonam comedebat, ſatis nobis oſtendit, fidem, contritionem, ac pœnam quam patimur uſque ad nonam cibum differendo, ſimul habitare poſſe. Aſt, de qua fide tu admodũ garris, nũ de credulitate tua? P R O. Quid ni? C A M. Non quidẽ fide ieiunat is, qui Romanam Eccleſiam ieiunando non ſequitur. P R O. Quo authore hoc deliriũ proponis? C A. Auguſtino cum ait: Et de die quidem ſabbati facilior cauſa eſt, quia etiam Romana ieiunat eccleſia.* P R O. Non tamen dicit non poſſe nos noſtra fide ieiunare, etiã quãdo Eccleſia Romana nõ ieiunat. C A M. Audi quæſo, quid de ueſtris ieiuniis alibi idẽ Auguſtinus ſentiat: Ieiunant hæretici (inquit) uideo quales eant, interrogo quò eãt, ieiunatis, ut cui placeatis? Deo, inquiũt. Munus putatis accipit: ſed prius uide quid dicit, Relinque munus, & uade prius recõciliare fratri tuo:*

¶ Fide Proteſtantes ieiunare uolunt, ut hac eorũ credulitate, ſimul & luxuriari queant.

* *Epiſtol. 86. col. 11.*

* *De utilit. ieiunij col. 4.*

nunquid membra tua rectè domas, qui Christi membra dilanias? ubi minimè de fratre hæretico, sed de fratre mēbro ecclesiæ catholicæ, intellexit: à qua uos dissidium fecistis, proprias synagogas Satanæ amplectētes. Quid igitur est fide ieiunare? num quòd uinū & carnes, quas deuoratis, eò uos ducant, ut nil aliud quàm luxuriari ualeatis? PRO. Fide ieiunando parcè ego comedam, bibam, dormiam: sed tunc quādo id mihi expedire cerno, nō autem tempus certum, quasi tunc ieiunio opus habeamus, alter mihi præscribet. CA. Imprudentissimus ergo Deus, qui certa tēpora delegit? imprudentiores Apostoli, imprudentissima ecclesia, aut naturæ maximè expers? Sane nō: quādoquidē ipsa nouit, ueris tēpore, quando sanguis ebullire incipit, quadragesimale ieiunium aptius esse, ut carnis morsus frenare queamus: tempúsq; tale elegit, quod magis suis filiis utile foret: ipsa quoque rectè expendit, quātum iuuet ieiunium festi diem præcedere, ut festū sanctificare queamus, & dies ad hoc necessarios ordinauit: ipsa denique est, quæ præcepit ut fide, cordéq; contrito, ac spiritu contribulato, & cum pœna carentiæ cibi, nō autem absq; ea, ieiunemus, Christum imitantes, qui etsi absq; cibo uitā ducere potuisset: ut homo, post ieiunium esuriuit: docens nos propter ipsum esurire debere, ut modicum passi, in infinitis meritis suis ieiunia nostra, peccatorū ueniam mereantur

¶ *Contēdūt Protestantes hora eis beneplacita in die ieiunij comedere posse.*

¶ *Quare ieiunij eo tēpore quo quadragenariū ieiunium seruamus, statutū fuerit.*

rean-

reantur: non autem ut Epicureos imitemur, qui dapibus repleti, uirtutem inquirebant. PRO. Sinatis saltem sponte nos ieiunare. CAM. Iam incipis Apostolos condemnare, & Aetio hærere, qui ieiunium commendabat, modò in sua potestate tempus relinqueretur, quando ieiunandum esset. Hiero. lege, * qui multis rerum argumentis hanc hæresim damnauit. At numera obsecro albis lapillis, quotiens in anno uos Protestātes pœnis Ecclesiæ non subiecti spōte ieiunetis? & ex hoc iudica quàm optimè Apostoli & ecclesia ieiunij tempora & comedendi horam determinarint. Poterat equidem homo ipsi Deo dicere, Ne legis iugum supra ceruicem mihi imponas, sponte illam seruabo. Itidem & Christo, quòd legem omnino solueret, ut omnia consilij essent: & tamen eam ob causam factum non est, quia magis cōducit ut homo sub lege uiuat. Ad hæc sanè Melanchthon animaduertere poterat, quādo aduersum catholicam ecclesiam Romanam latrare cœpit, & digitum suò ori imponere potius quàm male loqui.

¶ Protestantes eā ob causam spontaneū ieiuniū eligūt, ut nūquā deinde ieiunent.

¶ Aetij hæresis.

** Episto. 5. & 6. contra Iouinianum.*

¶ Satius est cū lege, quā sine ea uiuere.

CAPVT QVINTVM.

Accusant catholicam Ecclesiam Protestantes, quòd ieiunium necessarium iis quoque esse decreuerit, quì ieiunare non possunt: ignorantes adhuc nemini horum, ieiunij onus impositum esse.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

¶ *Quibus ieiunare Ecclesia præcipit.*

AIs tu mediocritatem uirtutis in medio consistere? CAM. Nemo est qui adagiũ illud ignoret, Ne quid nimis. PRO. Ais quoq; æqualia inæqualibus inæqualia esse: neque æqualitate in ferendis sententiis, posse inueniri inæqualius? CAM. Aio. PRO. Quæ ergo matris huius uestræ ecclesiæ prudentia fuit, ut æquali lege unicuiq; ieiuniũ præcipiat, tametsi inæquales inter se filij eius sint? CAM. Respõde tu prius, an duo tanquã diuersa in ipso ieiunio cõsideranda sint? alterum nimirum, quatenus pœna, ipsa abstinentia est: alterum uerò, quatenus eadem pœna, medium quoddã in finem exclusionis peccati est. PRO. Posse considerari ut duo, ingenuè fateor: sed quòd peccata excludãt, nego. CAM. Hoc quod confiteris, nunc inquiro. PRO. Perge. CAM. Cum isthæc duo sint, scito nunquam pœnalitatem Ecclesiam simpliciter eligere, quasi hominum maceratione gaudeat, nisi quatenus pœna hæc, medium in finem est, ut homo ex ipso ieiunio, uel præterita mundando, uel futura præcauẽdo, locupletetur: quo fit ut nemo, cui finem hunc præstare ieiunium non possit, lege ieiunij ad ieiunandum astringatur. hæc si rectè expẽderis, euestigiò confiteberis, impotẽtes Ecclesiæ præceptum non comprehendere, tametsi impotentiæ iudicium sibi Ecclesia reseruet. PRO. Nusquam hoc scriptum legi. CAM. Hæc Apostolo-

ſtolorũ canonis ieiunia præcipientis uerba ſunt, quæ poſt pręceptum ieiunij eueſtigiò ſcripſerũt. [prȩterquam ſi imbecillitate impediatur corporis.] PR. Nil tale Eccleſia catholica ab initio dixit, quando canones adhuc recepti non erant, & tamen ieiunij præceptum prædicabat. CAM. Ab initio dictum. PRO. Generalem Eccleſię legem intueor, exceptionem uerò hanc minimè cerno. CAM. Quanquam legis ieiunij uerba ab Eccleſia prolata, communia ac generalia ſint: & id quod generaliter dicitur, ſingulos, ut ſingulos comprehendere uideatur, non tamen perpetuò omnes qui uerbis comprehendi uidentur, ad legis obſeruantiam obligantur. PRO. Quapropter? CAMER. Mente legis repugnãte, quæ non uult illos obligari. PRO. Aliquod præbe exemplum. CAM. Generaliter ſcriptura dicit: Semetipſum ſeducit, qui putat peccatũ non habere.* & tamen minimè illum comprehendere poteſt, qui è lauacro regenerationis exit. In cõmuni quoq; dicitur, In multis offendimus omnes.* Caro cõcupiſcit aduerſum ſpiritum:* quæ tamen uerba infantes renatos haudquaquam cõprehendere poſſunt. quem in modum legem ipſam circa hæc ex mente condẽtis limitari poſſe apertiſſimè patet. pendis iſta? PRO. Teneo, ſed mentem contradicentem adhuc nõ uideo. CA. His igitur hunc in modum expenſis, ad rem redeamus, intelligẽtes, hoc ieiunij legem pro ob-

¶Canõ Apoſtolorum.

*1. Ioan. 1.

*Iaco. 3.

*Gala. 5.

iecto habuisse quãdo ieiunium præcepit, nempe ut in communi ipsa ecclesia duplici remedio paulò antè enarratis egeret: Primò nimirum, ut hoc modo peccata incursa mundaret. Secundò item, ut futura præcaueret: necessitatem operis istius, naturæq́ue robur ac uires, in cõmuni cõsiderãdo: non autem in particulari, tametsi particulares hi sint, qui hoc ecclesiæ ieiunio ad propriã cõmoditatem utuntur: tenes & ista? PRO. Intellexi. CAM. Intantùm ergo in particulari lex ipsa ieiunij locum habebit, inquãtum robusta particularis natura huius uel illius hominis, hoc remedio eget: quoniam non aliter lex in particulari aliquid iubet, quàm in cõmuni iusserit: in quo communi, robustam naturam, & ieiunij necessitatem intuita fuit. quibus cessantibus lex ipsa perdit officium suum, mẽte urgente, ut absque potentia ieiunandi nemo ieiunet. PRO. Solus loqueris. CA. Nónne Innocentius Tertius, maxima sanctitate pollẽs, Christi præceptũ, Apostolorũ, atq; Ecclesiæ, ieiunij quadragenarij, ex mente interpretatus fuit, ut illi qui propter maximam famem in quadragesima carnes comederant, non peccassent?* Nónne idem Papa cõsuetudinem ieiunãdi in sabbato in eodem capite seruari mãdat, sic tamen quod debilibus & infirmis propter hoc periculũ nõ emergat? Nónne deniq; dixit, ut ægrotis indulgeatur, quia necessitas legi nõ subest? PR. Qui illi sunt,

*Ex de obseruа. ieiunij c. Consilium.

quos

quos lex ex mente excusat. C A M. Paulò pòst de re hac fusissimè ratiocinabimur.

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

Si Iesus dixit, Omne ieiuniũ cessare donec ipse præsens esset: deinde uerò subiũxit, Se nobiscum fore usque ad consummationem sæculi, cur igitur ieiunamus?

PROTESTANS. CAMERARIVS.

HOc unum solue argumentum, & circa præceptũ ieiunij amplius nõ loquar. Aut Christus in Ecclesia cũ iustis est, aut non. C A M. Ipse dixit: Ero uobiscum usq; ad consummationem

Matth. 28. sęculi. P R O. Manet ergo. C A M. Manet. P R O. Verbis Domini responde nunc si potes, cum ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? C A M. Chrysostomus tibi principiò respondet: tẽpore illo sic Dominũ esse locutum, quando adhuc Apostoli, filij imbecilles erant: uestimento ueteri cõparati, quasi uetustatem illam antiquã aliquo modo redolerent. quocirca dũ in præsentia corporali Christi erãt, magis fouendi in quadam dulcedine, quàm in austeritate ieiunij exerceri debebant: iuxta illud,

Psal. 130. Sicut ablactatus super matre sua. P R O. Sciuisset hoc Iesus dicere, sed aliam rationem reddit, nempe, quia cum sponso sunt: subiũgens, Veniet autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis sponsus,

Luc. 5. tunc ieiunabunt in illis diebus. C A M. Vbi hæc prima non placeat, accipe solutionẽ Hieronymi

¶ An propter præsentiam Christi qui usque ad consummationem sæculi cum Ecclesia erit, ieiunare non obligemur.

ſecundam: Dominum loqui ibi de ieiunio ueterum obſeruantiarum, ad quas Apoſtoli ſub lege libertatis uiuentes cogi minimè poterant. P R O. Hanc tu opinionem ſuprà confirmaſti, minutatim caput Lucæ quintum elucidando: ſed cũ ibi ſtatuiſſes Chriſtum adhuc ieiunium præcepiſſe nouum, inhibuiſſeq; ut uinum nouum in utres ueteres mitteretur, argumẽtum hoc ſilentio præteriiſti: reſponde igitur pro Hieronymo, an legales obſeruantias poſt ſponſi diſceſſum filij ſeruare tenebantur: reſponde & pro te, quando tempus ieiunandi ſub præcepto erit, ſi ſponſus cum ſpõſa uſque in finem permanebit. C A M. Pro Hieronymo ſatis reſponſum eſt, mandatum Chriſti eo modo eſſe nouum, quo ibi declaraui. pro me Auguſtinum audi dicentem, duplex ieiunium eſſe, quorum unum pertinet ad humilitatem tribulationis, & hoc modo neque nunc competit uiris perfectis, cum quibus habitat ſpõſus. Sicut Matthæus declarat, qui pro uoce ieiunij, uerbum lugere ſubrogat: inquiens, Non poſſunt filij ſponſi lugere. Aliud autem, quod pertinet ad gaudium mentis in ſpiritualia ſuſpenſæ, & tale ieiunium conuenit nunc perfectis, & quod cum illis habitet ſponſus. P R O T E S T A N S. minimè Ieſum inter ieiunium lętitiæ & luctus diſtinguit: quandoquidẽ in omni ieiunio pœnalitas adeſt: ſed inter ſolam præſentiam & abſentiam, in ipſo luctus ieiunio diſtinguit: reſponde ſi potes.

C A M.

CAM. Sancti hi uiri sunt, æquè & doctissimi, ante quos ambulare, nil aliud agere esset, quàm currum ante boues ponere: ast uocem illam luctus obserua, propter illa quæ paulò post enarraturus sum. PRO. Quid tu sentias scire opto. CAM. Ne asymbolus accessisse ad hoc conuiuium uidear, rogabo te prius: an tẽpus nuptiarũ, ab altero tempore quod nuptias sequitur, distinctionem recipiat? ut nuptiarum tẽpore, optima obsonia præparentur, uestes pretiosæ adsint, choreæ, & abundantia uini: nòn item postea reliquo matrimonij tempore. PRO. Experientia isthæc commonstrat. CAM. Cùm hoc fatearis, tria diuersa à tribus Euangelistis dicta nunc unire necessum est, ut illis simul colligatis ueram argumenti tui solutionem audias. Lucas nanque * de sola præsentia sponsi locutus est: Matthęus uerò * luctus quoque meminit, & Marcus tertiam qualitatem temporis nuptiarum addidit * inquiens, [nunquid possunt filij nuptiarum, quãdiu sponsus est cum illis, ieiunare?] nuptiarum temporis & præsentiæ spõsi, simul memor. Vbi belle iuxta Marci & Lucæ sententiam uidemus, tempus nuptiarum simul cũ sponsi præsentia causare, ut filij nuptiarũ non ieiunent, quia in gaudio nuptiarũ erant, nõ autem luctus sicut Matthæus obseruat: quod tempus tamdiu durauit, quandiu Christus uisibilis mansit in terra, non autem sicut in sacramento nunc est à speciebus panis & uini uela-

*Luc. 5.
*Math. 9.
*Marc. 2.

¶ Quomodo inter Christū & Ecclesiá, tum sponsalia, tum matrimonium sint cōtracta.

tus, uel quemadmodum uerbum perpetuò concomitatur. Cœperunt nanque nuptiæ, quando in utero uirginali coniuncti sunt duo, sponsus & sponsa: Sponsus uerbum, & sponsa caro: quia sic scriptum erat, Et erunt duo in carne una.* Ita ut Christus spōsus & spōsa unū essent, tametsi duo, ut illi⁹ carni adiūgatur ecclesia, & Christus caput & corpus sit factū*, quemadmodū scriptum erat. Egrediatur sponsus de cubiculo suo, & spōsa de thalamo suo.* Sic enim factū est, quando & ipse tāquam spōsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad currēdū uiā, à summo cælo egressio eius, & occursus eius usq; ad summum eius.* Tunc enim sponsalia cōtracta fuerūt, cōiugium uerò alio tempore consummatū, quando aperto latere Iesu, formata est coniunx de latere eius: ut Ecclesia quæ sponsa erat coniunx dici possit:* & sicut Adamo dormiente de latere Eua ei cōiunx facta est: itidem Ecclesia Christo in cruce dormienti, de latere lancea perforato uxor fieret, ut qui sponsus & spōsa erant, uir & uxor dicerētur.* securi ambo, quod is qui pro sponsa moriebatur, resurgens eā erat ducturus:* mysteria hæc signate: O uos Protestātes qui scripturam funditus pēdere gloriari soletis? & arcam Noe in latere perforatam uidete, quæ figura fuit loci Ecclesiæ in ligno crucis*, quæ per hoc patēs atque apertum lateris Christi uulnus intrare debebat, unde sacramenta Ecclesiæ manarunt?* Et cùm hæc omnia expen-

¶ Quare post Christi ascēsum & non ante, discipulis ieiunandi præceptum impositum fuit.

*Gene. 2.

*Aug. in expo. epist. Io. 1 tra. 1. col 2. & in serm. de tem. 41. domi. 1. post octa. Epiph. ser. 2. col. 1.

*Ioel. 2.

*Psal. 18.

August. *Psal. 122. col. 2.

*Vt sup. & de Gen. con. Manich c. 24. in Psal. 126. col. 4.

*Vt sup.

*Aug. de ciui. Dei li. 11. c 26.

Vt sup.

expenderitis,hoc tempus ieiunij filiorũ nuptiarũ harum esse concludite, quando scilicet Christi dona illis fuissent communicata, atque Spiritus sanctus ad eos missus esset, à uiro qui post quinquaginta dies ad patrem ascendit, ut tunc quantumlibet lugerent,spe tamẽ his donis referti perpetuò gauderent.Ostendunt hæc uerba Domini quando dixit,Multa habeo uobis dicere,quæ nõ potestis portare modò:*Quid illud portare modò? nempe ut non solùm multa intelligerent à spiritu sancto,uerùm etiam opere illa ferre donis spiritus sancti discerent,quæ ante eius aduentum ferre non poterant:ille enim spiritus uos docebit omnia(Iesus inquit,) * Ecclesiæ suæ sponsæ dilectę loquens,in qua spiritus Dei manet.Cui haudquaquam id denegauit,quod Synagogæ ueteri dederat,quando dixit: Facite omnia quæ dicunt hi,qui super cathedrã Moysis sedent:* quo deinde tanquam mater ieiunium pro medicina filiis infirmis exhiberet.Hæc si rectè expenderitis, & simul tres quoq; hos eximios patres,Augu.nimirũ Chryso: & Hiero.coniũxeritis,id illos concinisse euestigiò dicetis, quæ tres Euangelistæ commõstrarunt: & argumentum à te allatum in fumum simul resoluetur,eo quòd neque tunc robur ieiunandi Ecclesia habebat,(sicut Chrysostomus ait) neque à legalibus (secundũ Hieronymũ) astringi poterant, ut quasi sub seruitute ieiunarẽt, neq; tempus luctus (secundũ Augustinũ)erat à Chri-

*Ioan.8. *Ioan.14. *Matth.23.

ſto prę́ſignificatū, neque ieiunium præceptū, ut tunc exequeretur, à Chriſto erat, ut nouum muſtum in nouos utres poſſet mitti, tametſi uetera omnia tranſiiſſent, & in Chriſto noua facta eſſent: * quocirca interea temporis, nuptiarum atque corporalis præſentiæ ſuæ minime uoluit ut ipſi quoquomodo ad ieiunium inuitarentur. Salubre hoc remedium nobis poſt eius abſentiā relinquens, ut ſic lugendo omnem mundi triſtitiam & peccata expelleremus: itaque uitam poſt nuptiarum dies ducentes, per multas tribulationes, donis ſacramentíſque referti (modicum ſi oportet cōtriſtari) in uirtute paſſionis ſuæ, regnū cælorum intraremus, * à quibus neque iuſtos excludi uoluit: ut uel pœnam præteritorum peccatorum ſoluerent, uel futuram perſeuerātiam impetrarent, eo modo in ſtatu iuſtitiæ ieiunantes, ſicut iuſtus ex charitatis præſcripto, legē hilariter implet: exemplum cæteris exhibentes, ut eodem modo ambulare uelint: orantes inſuper pro nolētibus, ut lumine Dei oblato, meritorie uelint. Hæc expēde, ut uideas quàm incongruū ſit, uelle à tempore nuptiarum ante quàm Chriſti latus aperiretur, unde dona promanarūt, quibus ieiunij triſtitiam ſuſtinere quimus, & à uiſibili præſentia quæ lætitiæ plena erat, ad tēpus inuiſibilis præſentiæ, luctus & afflictionis arguere.

*Aug. epiſt. 86. col. 10.

*Act. 14. & 1. Pet. 1. a. b.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

Quoniam Melanchthon hanc prouinciam præ cæteris ſibi uendicauit, ut delectum ciborum, quem in ieiuniis ſeruamus, excludat: in hoc capite cum hoc Pro*teſtante, qui* Melanchthonis *partes ſuſtinet, ſigillatim omnes* Melanchthonis *Chimaras excludimus.*

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DEmus ieiunandum eſſe: quid tu circa delectum ciborum Paulo reſpondebis cum ait: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu,* id
*Colo. 2. eſt, nemo obliget ac damnet conſcientiam propter hos ritus? CAM. Amphibologicè loquitur Melanchthō: ſiquidem uerba illa, hos ritus, tam ad ritus Hebræorum quos Paulus damnat, quàm ad ritus Eccleſiæ Chriſti, de quibus Paulus non loquitur, aptari poſſunt. Cùm enim Paulus c. 1. & principio ſecundi, ritus Hebręorum iudaizando ſeruari inhibuiſſet: ex illis cōſequēter, quod ante poſuiſti, ſubiunxit: inquiens, Nemo igitur &c. quaſi ex antedictis hoc cōſequens reſultet: admonens illos, ne in cibo & potu, id eſt in uſu uictus iudicarentur, cum Iudæis ſcilicet diſcernendo: quorum cæremonię, tāquam illę quæ umbra futurorum erant, Chriſti morte, per quem omnia conſummata fuerunt, omnino deletæ ſunt: ut o-
Tit. 1. d. mnia munda mūdis eſsēt. Sic enim & Apoſtoli in canone 50, & 52. illos damnant, qui à carnibus aut uino die Dominico propter abominationē

¶Primum Melanchthonis argumentū: Nemo ergo uos iudicet in cibo aut in potu.

abſtinebāt. Hic germanus Pauli ſenſus: quem ſequentia quoque uerba textus illius illuſtrāt, quæ dolo Melanchthon, addens unū &c. ſilentio præteriuit: mox nanque poſtquā dixerat, Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, quaſi eueſtigiò ſubiungit, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt umbra futurorum, corpus autē Chriſti. Hæc certè doli cauſa fuit quare Melanchthon illa tacuit, ne lector protinus conciperet, de Iudæorum cæremoniis quæ penitus obliteratæ erant, ibi Paulum egiſſe. Pauli ſequentia uerba omnia lege, quæ poſt iſta in eodem capite ſequūtur, & res ſalua erit. PRO. Nónne iudaizare hoc eſt, diem à die, cibum item à cibo diſcernere? CAM. Iudaizare, ubi commiſſura à ueſtimento nouo in ueſtimentum uetus immitteretur, aut in ueteres utres uinum nouum: uerbi gratia, ubi aliquis tanquā Moſaicæ legis cęremoniis illis in ieiunio à Chriſto, Apoſtolis, atq; Eccleſia nobis præcepto uteretur: at pone idcirco iſthuc facere, quia Eccleſia Chriſtiana pro animæ ſalute in meritis Chriſti hanc ciborum delectionem præcepit: & hoc minimè iudaizare eſſet, immò potius uinum nouum in utres nouos ponere. *Chriſti merita urgent, Chriſti paſſio conſideranda, qui omnia uetera ſic conſummauit, quādo dixit, Conſummatum eſt, ut cæremoniæ omnes, aut omnino excluſæ fuerint, aut illorum loco, ſalubriores ſubrogatæ: *quo factum eſt, ut minimè

¶ Quando diſcernendo cibum à cibo, uel diem à die iudaizemus.

*Luc. 5.

*Diximus ſup. c. 3.

nime iudaizemus. Hoc inhibuit Paulus: hoc perpetuò repetitum uolo, ut lege Christi resistente, qui inter nouos & ueteres utres, uestimentū nouum & inueteratum distinguens, palam interdixit, ne cum donis spiritus sui antiquæ cæremoniæ commisceantur: ieiunium nobis prçceptum post Christi ascensum seruemus.

CAPITIS SEXTI § PRIMVS.

Melanchthonis argumentum secundum soluitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DVæ tabulæ præceptorum decalogi sunt: harúmq; primæ finis immediatus est, ut Deus honore afficiatur, innotescat, & celebretur. Secūdæ uerò, nostri corporis & proximi defensio. At hypocritæ fingunt, immediatum finem esse, cur die sexto non edant carnes, quia Deus iudicet se honore affici per hunc ritum. Vbi cultus Dei? quod opus mandatum à Deo est, seu certo Dei testimonio institutum?* C A M. Melanchthonis uerba hæc sunt, absq; ullo scripturæ testimonio loquentis. Atqui respondeat mihi, an sancti patres Deo obedientiam præstiterint, quando usq; ad diluuium carnes non comederunt: inde uerò neq; carnem cum sanguine, non omnia animalia, non omnes pisces?* P R O. Dei mandatum Melanchthon excipit. Ecclesiæ uerò & Papæ traditiones excludit. C A. Quisquis Papæ atq; Ecclesiæ traditiones excludit, mēdacem Christum facit dicentem: Qui uos audit, me audit: ligandi

*Verba Melanch. de cærem. eccle. Reg. 2. err. 2.

*Suprà.

potentiam talem Ecclesiæ tradentē, quæ in cœlo quoque suam efficaciam habitura foret. Ostendat mandatum quæso Melanchthon, quãdo Ioanni Baptistæ iniunctum fuerit, ut nec uinũ, nec siceram biberet, nec panem aut carnes tota uita comedere eligere debuerit: aut ubi mandatum ostendi non possit, respondeat interrogatus, an Ioannis Baptistæ ieiunium Deo acceptum non fuerit? nónne suprà dictum est, omnia ieiunia, siue ab hominibus originem sumpserint, siue ab Ecclesia instituta fuerint, omni tempore Domino accepta fuisse? satis certè hæc suprà elucidata fuere: non oportet ad uomitum redire.* PRO. *infra. §. 7 Voluntarium tunc ieiunium est. CAM. Voluntarium, sed cultus interim acceptus Deo, etsi à Deo præceptum non sit pro tali die. PRO. Cum peccatorum mundatione? CAM. Quare non? si ieiunij dies, expiationis dies est?* *Leuit. 23. d

CAPITIS SEXTI § SECVNDVS.

Melanchthonis argumentum aliud excluditur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

CVm Paulus ait: In libertate qua Christus nos liberauit, state, ne rursum iugo seruitutis implicemini,* iubet sententiam de libertate retinere, ne cõscientiæ stulta carnificina excrucientur, aut excitēt discordias, si quis uestros ritus humanos non obseruet. CAM. Quotiens uis audire? nemo ritus Mosaicos ueteres ĩ nouis utribus ponere

Luc.5. nere potest, aut nouos in ueteri.* Nemo preterea citra Papam & Ecclesiam Dei, ritus pro lege statuere ualet. hoc Paulus inhibet, idipsum & nos fatemur.

CAPITIS SEXTI § TERTIVS.

Melanchthonis falsitas, in transcribenda dicta patrum, hoc loco detegitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

PRodest recitare historiã, quæ extat in quinto libro Eusebij. Nobilissimi coniuges Attalus & Blandina Lugduni in carcere erãt propter Euãgelij professionem cõprehensi: ac sæpe producebantur in loca suppliciorum, ut flecterẽtur ad abiiciẽdam Christi inuocationem. Erat autẽ unà, alius quispiam Christianus in carcere, qui singularibus exercitiis se macerabat, nõ uino, nõ carne utebatur. Hic Attalo diuina reuelatione mandatum est, ut diceret illi, ut cõmunibus cibis uteretur, nec singulare exemplũ cæteris proponeret, & ratio addita est, quo rudiores existimarent, hæc discrimina ciborũ esse præstantiorem cultum Dei. C A M. Nónne paulò antè eadẽ historia recenset, Attalũ illos, qui muta animalia non comedebãt, reprehẽdisse: nónne eadem est sermonis substantia? P R O. Fateor, sed uerba illa, nil cõmmune cũ Dei reuelatione postea facta habent: tũc enim suo sensu loquebatur ut ho mo, postea uerò Spiritu Dei reuelante. C A M.

¶Attali falsata historia, de Albiadis peccato.

Animaduertant lectores,quæso,quanta cæcitate Melanchthon ducatur,ut minime erubescat falsò Eusebium transcribere,cuius uerba hæc sunt: Alcibiades quidam erat in numero eorũ,qui pro Christo uincti tenebãtur. Hic uitam satis arduã & austeram gerebat, nihil cibi uolens accipere, sed tantùm sale & pane cũ aqua utebatur. cúmque hunc uitæ rigorem, uellet etiam in carcere positus obseruare. Attalo post primam cõfessionem suã, quã in amphitheatro cõfessus est, reuelatur, quia non rectè faceret Alcibiades creaturis Dei & ipsum nõ uti,& aliis formam scandali relinquere.* Audi nolle Alcibiadem creaturis Dei uti, quod hæresim tunc uigẽtem redolebat: audi scandalum relinquere, ut hac superstitione fratribus scandalo esset: & his expẽsis uide quàm falsa sit Melãchthonis relatio,ut simpliciter propter uitandum delectum ciborum id euenerit. reiicienda quidem sunt cætera uerba,quæ ex sua officina Melãchthon addidit.P R O.Sit ita,quid tu Attalo respondes? C A M. Scire enim debes à Pauli temporibus hæresim in Ecclesia exortam esse, ut quidam putarent nullo modo muta animalia manducãda esse, quo sic existente respondebo audacter,ut minime Alcibiades eã ob causam cõdemnetur, quia eodem modo in carceribus carnibus uesci nollet, sicut nec prius uescebatur.Siquidẽ & Ioãnes Baptista minime in carcere carnes comedit, aut uinũ uel siceram bibit: &

¶ Attali & Alcibiadis historia uera.

* Eus. lib. 5. c. 3.

¶ Quid Alcibiades fecit.

¶ Carnium abstinentia per se bona est.

&c tamen neque ipse peccauit, neque aliis scádalũ prębuit. sed propterea Alcibiades corripitur, quia nolebat creaturas Dei, quasi malæ essent, cũ gratiarum actione percipere: ob quod scandalo cæteris esse poterat: non quia carnibus nõ uteretur, immò potius quòd ideo non uteretur, quia creatura illa Dei, bona nequaquam esset. Dixerat nanque Paulus: Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciẽdum quod cum gratiarum actione percipitur, eo quòd Deus illos cibos creauit, ut à fidelibus cum gratiarum actione perciperẽtur.* omnia ergo quæ facitis, ad ædificationem facite: mũda quidẽ sunt omnia, sed malum est homini, qui per offendiculum mãducat*, ita ut minimè carnes, sed modus comedẽdi carnes in causa sit, ut homo hoc modo mãducans uel nõ mãducãs, corripiatur aut non: quemadmodum subiũgit: Bonũ est nõ manducare carnes, nec bibere uinũ, neq; in quo frater tuus offenditur.* Et alibi: Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum.* ad quæ Beda animaduertens sic ait: Nõ interest omnino, quid alimentorũ sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimẽtorum his, cum quibus uiuendũ est. P R O. Nullum scripturæ testimonium Beda citat. C A M. Num optimus testis Paulus nõ est? cum inquit: Nemo uos seducat frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totũ corpus in

Margin notes: ¶ *Nolle uti creaturis Dei, hoc malum.* — *1. Tim. 4. — *Rom. 14. — *Ibidem. — *1. Cor. 8. — ¶ *Alimenta in genere cõgruere & illis debent, cum quibus uiuendũ est.*

augmẽtum Dei?*hoc est ea comedere, quæ corpus mysticum Ecclesiæ Dei comedenda esse cẽset. Hæc ueritas ipsa quæ à Melanchthonis latratu falso peruerti non potest. *Colo.2.

CAPITIS SEXTI § QVARTVS.

Nullam controuersiam inter Paulum & Petrum in Antiochia habitam esse, principio istius § docetur, solámque Dei & proximi charitatẽ perpetuò rationem fuisse, ut pro diuerso tempore & causa, diuerso quoque modo idolothytorum esus aut prohiberetur, aut permitteretur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

EA certè ratione, qua Paulus Petro in faciem restitit, quando legalia seruabat,*integra Ecclesia Papæ resistere poterit, ne has cæremonias delectionis ciborum renouare audeat. CAM. Tu quoque ex illis es, qui putant Paulum & Petrum quasi gladio de legalibus uitandis concertasse? PRO. Omnino. CAM. Longè à ueritate aberras: quandoquidem Cephas, de quo mẽtionem ibi Paulus facit, minimè Petrus est, sed alter ex lxx. discipulis Domini, qui Petri cognomine, Cephas uocabatur. PRO. Quo authore loqueris? CAM. Clementem pro me lib. quarto dispositionum habeo. PRO. Claudius c. secundo ad Gala. opinionis istius mẽtionem facit. Hieronymum tamen secutus est, cui placuit, pro authoritate

*Gala.2.

¶*Negamus Cephã, cui Paulus 2. ad Gal. in faciẽ restitit, fuisse Petrũ.*

tate propria conseruanda, Paulum uerba illa dixisse: non autē quòd Petrum iniuria afficere uellet: quem paulò antè eodem in loco magnifecerat. C A M. Minimè tamen Clementē citat, ne-
Li.1.c.14. que illi & Eusebio qui Clementem sequitur respondet. P R O. Sat est Hieronymū, Augustinū, & cæteros patres, quotquot scripserunt, Petrum fuisse testari. C A M. Quid Clementi respondent? P R O. Hieronymus in libro de Viris illustribus, cum opera Clementis enarraret, libri istius nunquam meminit. C A M. Non quidem hoc argumenti genus firmum est. Hieronymus & Augustinus libros illos non uiderunt: ergo illorum libri minimè fuerunt? cùm multa Hieronymus librorum uolumina eodem in loco silentio præteriuerit, qui non propterea ab Ecclesia non recipiuntur. P R O. Maiorem fidem his duobus, quàm cæteris omnibus adhibebo? C A M. Mea sententia maiorem. P R O. Quapropter? C A M. Ob testimonium Petri, qui palam testatur, Clementi plus cæteris ipsius uitam notam fuisse, proinde & ipsum in successorem pontificatus elegisse, quasi quod ab eo longa consuetudine edoctus, alios secundum Petri doctrinam commodius instruere po-
Clem. epi 1. col. 2. tuisset. P R O. Hoc discriminis inter nos est, quia negamus Clementis librū esse. C A M. Maior fides uni uiro īsigni, uti Eusebius est, adhiberi debet, ea affirmāti quæ ipse legit, quàm mille testi-

bus id negantibus quod ignorant. PRO. Num Eusebius Euangelista? nónne ille est qui epist. ad Heb. Pauli esse negauit? CAM. Eá scilicet ob causam, quia suo tẽpore ab Ecclesia recepta nõ erat. PRO. Textui repugnat cum ait: Iacobũ Cephã & Ioannem, sibi dextras dedisse, quandoquidem hi tres Ecclesiæ columnæ erant, non autem alter discipulus Cephas, cuius tu meministi. CAM. Minimè Paulus in loco illo, *ea dũtaxat narrauit, quæ cum solo Petro circa exclusionem legalium tractauerát: immò potius singula, quæ ubiq; circa hoc ei occurrerant. Et dum ait [cũ uidissent] in tertia persona [quod creditũ est mihi Euangeliũ sicut & Petro: Iacobus, Cephas & Ioãnes dederũt mihi dextras] satis ostendit Cepham alterum à Petro fuisse, sicut Iacobus & Ioannes alij à Petro erant. PRO. Cum uidissent, intelligendum est, quòd Petrus quoq; uiderit. CAM. Non refello: uerùm quia paulò post eos, qui dextras dederunt, & Petrum tacet, esse potest, ut alter Cephas dederit, quando si multi Iacobi, multi Simones, multi Iudæ fuerunt, multi quoque Cephæ esse potuerunt. Nam quando uoluit Paulus de Petro loqui, in eodem textu, Petrum ter Petrũ uocat. Nec facta Apostolorum duntaxat recenset, sed lxx. quoq; discipulorũ, quorũ unus Barnabas erat, cuius meminit: & similiter potuit Cephę reminisci. Quis enim dicet, ut qui ter Petrum nominauerat, ter Cepham eundẽ mutato nomine

*Cap. 1. & 2. ad Gala.

paulò

paulò pòſt nominaſſet, & non potius de altero Cepha ſenſerit? Adauget animũ ut hoc cõfirmẽ, quia idem Cephas qui dextrã dedit, paulò pòſt Antiochiam uenit, quod de Petro nõ legimus, imò Clemens qui perpetuò cum Petro erat, contrariũ teſtatur. Cur prçterea tã acerbè, ſicut uos animo fingitis, cõtra Petrũ locutus Paulus fuiſſet, quẽ tãtoperè paulò antè (ſicut Claudius fatetur) ueneratus fuerat? pẽſanda quidẽ, nõ autẽ deglutiẽda textus illius uerba ſunt: prçſertim cũ ex his apertis buccis Paulũ ſuperiorẽ Petro facere conamini. P R. Siue Petrus ſit, ſiue diſcipulus alter: ſat mihi eſt, eã ob cauſã reprehẽſũ fuiſſe, quia iudaizabat. C A. Hoc certè premere debemus: ſed maius hoc deliriũ altero prçcedẽti eſſe euidẽtiſſimè commonſtrabo. P R. Perge. C A. Omiſſis Hieronymi & Auguſtini controuerſiis: partitionibus itẽ, quas Scholaſtici horum authoritate faciũt, * ſummatim quid tandẽ ſentiã, enarrabo. P R O. Ego uerò attentas aures præſtabo. C A. Placuiſſe Iuriſconſultis principio ſcire debes, ꝙ tametſi à lege correcta argumentari nobis fas nõ ſit: à ratione tamẽ in ea cõrẽta, quæ ſemper uiuit, liceat omnino. tenes hoc? P R O. Teneo. C A M. Rationem igitur legis Moſaicæ ſuper idolothytis non comedendis inquiramus: quo illa cognita, an eadem cæterarum legum, eorum item quæ Apoſtoli fecerunt, cõdigna cauſa eſſe poterit, intelligamus: ut omnia ſecundum iuſtitiam pro-

¶ Cõtendũt Proteſtantes, quicũque ille Cephas fuerit, peccati mortalis à Paulo eſſe correctum.

* Aug. epiſt. 8. & aliæ multæ quæ in 2. tomo Hier. impreſſæ ſunt: eiuſdémq; Hier. multæ, & in expo. c. 2. ad Gala.

¶ Licet argumentari a ratione legis correctæ.

* Thom. 4. ſent di 1. q. 2 1.2 q. 103. 4. ad 2.

¶ Ratio non comedendi idolothyta in cauſa fuit, ut contrariæ leges promulgarentur.

cesserint, tametsi inter sese contraria quodammodo esse uideátur. P R O. Optima propositio, perge. C A. Hic scopus legislatoris erat, quippe ut ieiunando, idola fugientes, Deum coleremus: itáque animæ salutem quæreremus: pro qua cætera quoque membra laborare deberent, ut omnia in ædificationem fierent, nemini scandalum inferendo: quod totum à charitatis radice processit, quam pro legis ratione, ieiunij legifer habuit. P R. Magna certè charitas fuit tempore illo regni Satanæ, legem hanc promulgare, ne aliter faciendo Hebræi inter se scandalo unus alteri esset, idolorum nimirum sacrificia manducando, in quo idola colere uidebantur. C A M. Sed hac, maior altera habenda est, quando lex gratiæ uenit, & regnũ Dei intra nos esse cœpit. tunc enim legalia isthæc, quæ umbram futurorum habebant,* non autem rerum imagines continebant, haudquaquã ipsi Deo beneplacita, omnino cessarũt: in aduentu scilicet illius qui dixerat: Ecce uenio, in capite libri scriptum est de me. * Quę uerba Paulus intuens, subiungit: Aufert primum ut sequentem statuat, meliora quæ sequuntur, in locum anteriorum subrogando. * At si dicas, quomodo? confestim subdit: Translato enim sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat: nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio uerò melioris spei, per quã proximamus ad Deum: reprobatio quidẽ fit præcedentis mandati,

¶ Ratio ipsa charitas est, in proximi ædificationẽ.

Colo. 2. Heb. 8.

Heb. 10.

Hoeb. 1 b.

*Heb. 7. *mandati, propter infirmitatē eius & utilitatem.* Vtilitatem, inquā, quoniam infirma & egena illa elemēta erant, quibus denuò seruire nō debemus: nobis tunc data, quando paruuli sub mūdi elementis eramus, non autē pro tempore plenitudinis Christi, qui sua morte omnia consummauit. PRO. Quorsum tendis? CAM. Rationē enarrare laboro, ob quam lex antiqua, cuius memini, edita fuit, & quā ob causam fuerit abrogata: ut lege illa cessante Paulus audacter diceret, Omnia mūda mundis:* & nihil reiiciendū quod cum gratiarū actione percipitur.* PRO. Illa adinuenta, euestigiò à te quæram, cur post Christi mortē, cùm Apostoli omnes, tum Paulus, tū Cephas contra hanc Christi legem Moysi seruiēdo contrariū statuerint? CAM. Neq; Apostoli, neq; Paulus, neq; Cephas, Moysis legi seruire cogitarunt, neq; peccarunt, tametsi Cephā unū ex lxx. iustè Paulus reprehēderit. PRO. Vbi post Christi mortē legalia seruari posse absq; peccato cōmonstraueris: soluēq; Cephā iustè correctū, non tamen peccasse docueris: ori meo euestigiò digitum apponā. CA. Ratio legis in causa fuit, ut omnia quæ fecerūt Apostoli, quanquā inter se repugnantia uiderētur, iustè absque peccato facta sint, per extensionē scilicet rationis, quæ ex mēte cōprehensiua omnia futura cōtinebat in se ipsa. PRO. Dic lucidius. CA. Rationē legis, & quomodo post legem abrogatā adhuc uigeat, paulò

*Gala. 4.

*Tit. 1.

*1. Tim. 4.

¶ *Post Christi mortē legalia Apostoli seruarunt, & tamē nemo præter Cepham neç ueniali peccato peccauit.*

¶ *Rationis extensio ex mente comprehensiua, in causa fuit, ut cōsona illa fuerint, quæ dissona uidebantur.*

antè uidiſti. P R O.Vidi. C A M. Præpone nunc tẽpus oculis tuis,quando Hebræis uetitũ fuit ne idolothyta comederent: & protinus inuenies ſolam charitatem legiſlatorem mouiſſe,ut propter cauſas ſuprà enarratas, legem ipſam , inhibendo eſum idolothytorũ conderet. P R O.Probe.C A. Rogabo nũc, an Apoſtoli qui altera ex parte uidebãt omnia legalia ceſſaſſe : ex altera uerò, fore, ut ſi eſum idolothytorũ adhuc ad tẽpus inhiberent,magna pars gentiliũ à cultu idolorum cito auerteretur:& ne illi perirẽt, quos lucrifacere inſudabant,intra ſe dixerint: Non quidẽ legis mẽs illa fuit, ut hoc uel illud manducari ſimpliciter prohibuerit:ſed ad illorũ ædificationem, ut ſalui fierent, idolothytorũ eſum inhibuit. Rationem itaq; legis(ut ſalus quæratur)amplectẽtes,ut magna pars gentiliũ ſaluetur: mentem legis latoris, qui legẽ (ne idolothytis ueſceremur) promulgauit,interpretantes:ad hunc nouũ caſum eam extendimus,ut eadem charitas quæ ratio legis cõdẽdæ fuit,ne comederent tunc, hunc caſum cõprehendãt ne,comedãtur nunc,ut paulatim gentiles diſcant ab idolis diſcedendo,ſub lege Chriſti uiuere. P R O. Non mihi diſplicet ſententia iſta.C A M. Statuamus igitur Apoſtolos dixiſſe, ut ab his tam diu adhuc abſtineant , quãdiu ſolidiores erunt,ut idola abnegantes , omnia cum gratiarum actione comedere nobiſcum poſſint. nónne iure licito id factũ ? non ſolùm quia Euã-

gelium adhuc plenè prædicatũ non erat,(ut Augustino placet)uerùm etiam quia eadem charitas,quæ antiquæ legis tẽpore hoc statuere ne comederentur in ædificationẽ suasit,etiam quãdo Euangeliũ non modò magna ex parte prædicatum,sed etiã receptũ fuerat,propter eandẽ ædificationem (nõ tanquã Moysis legẽ,immò potius spiritus sancti,sicut dixerat: Placuit spiritui sancto & nobis)post Christi mortem rursum ut fieret,suadere debebat. PRO. Vtiq;.CA.Scito igitur supra hanc rationem omnia quæ deinde tam Paulus quàm Cephas egerũt,esse fundata.PRO. Dic speciatim. CAM. Paulus nanq; de se ipso testatur,omnibus omnia factũ esse,ut omnes lucrifaceret:Vbi in aperto Pauli charitatem uides, propter quam,& Timotheũ post Christi mortẽ circuncidit,ne scandalo illis esset incircuncisus, quẽ audire propterea recusassent.*Eadémq; charitate motus semel se totondit,oblationésque secundũ legem obtulit:* nõ ut Mosaicus esset,sed ut charitatis memor sua prædicatione multos conuerteret: mẽtem legis antiquæ cogitans,quã ad hos nouos casus,modo legem limitãdo,modo uerò ampliando extendebat,quandoquidem ille erat,qui mentis Apostolorũ conscius,quando fortiores in fide gentiles fuerunt,id quod omnes Apostoli simul lactentibus gentibus præceperant,sua lege,uoce præconia reuocauit: iubens ut omnia in ædificationẽ facerent,eo quòd

¶ Quomodo charitate retenta Paulus legalia absque peccato seruauit.

*Act.16.

*Act.18.

omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendũ quod cum gratiarũ actione percipitur.* PRO. Tuo ergo iudicio saturatus, Hieronymũ & Augustinũ simul cõtemnis. CA. Aliud certè est isthæc dictis eorũ addere, sicut facio, quàm contradicere, prout tu putas. Nõ quidẽ nego, quin Augustini distinctio legis, uitæ Christi, atq; perfectę prædicationis euangelij, omnibus antedictis satisfacere possit: sed per hæc quæ nos addimus, uiã potius cõmonstramus, quare illa secundũ uolũtatem Dei ad hũc modũ præcesserint: præsertim cum facilè aduersarij excipere possent, gentiles à Paulo plenè iam edoctos fuisse, atque euangeliũ lõgè antea accepisse, quàm Apostoli suos quoq; legatos cum hac dispẽsatione misissent. Rursum quia si quæramus à Paulo, cur quãdo dicitur nobis firmis in fide, post plenitudinẽ prædicationis euangelij, quæ causa est, ut nos abstinere debere ab idolothytis dixeris, quando alter idololatra idolothytum esse indicauit? * Charitatẽ ipse respondendo proponet, propter conscientiá alterius, *ne ex esu tuo quasi idola uenereris, scãdalizetur, & cõfirmetur in perfidia sua: non autem dicet, quia euangelium plenè prædicatũ non est. cæterum quia dare esset casum qui ab Augustini ratione non complecteretur. PRO. Quem in modum? CAM. Etenim si à me quæratur, an ubi idolothyta esse doceatur, comedere cum proximi scandalo liceat, Pauli præceptum citarem.

*1.Tim.4.

¶ Retenta eadem charitate, aliud Paulus statuit.

*1.Cor.10.f.

*Vt sup.

, ut illa comedere non liceat, quia charitas hęc, unà cũ præcepto Pauli, sic perpetuò in hoc casu uiuit, sicut tẽpore legis Mosaicæ in uniuerso firma mãsit, atq; pro tẽpore mãdati Apostolici durauit. PR. Cephæ factũ, qui nõ peccãdo iustè reprehensus sit, audiamus. CA. Quid obesse Cephę poterat credẽti per gratiã Christi absq; legis adiumẽto saluari, quin eo modo quo Paulus legalia seruabat, ipse quoq; idipsũ ageret? certè nihil. PR. Cur igitur reprehẽsus? CA. Quia lõga eius mora, quæ ab ipso non cõsiderata ei nõ obfuit, Barnabæ & cæteris scãdalũ maximum præbuit, ut initiũ charitatis, quod in Cepha aderat, ad impietatẽ & suã & aliorũ, cõuersum fuisse putarẽt quocirca æquũ fuit, ut charitas altera Pauli, alteræ Cephę charitati, reprehẽdẽdo quod absque peccato factũ erat, succurrerit. PR. Nõ ergo in ueniale peccatũ Cephas incurrit. CA. Scãdalũ acceptũ nõ datũ in causa fuit, ut Paulus acclamaret. in quo an ueniale Cephas cõmiserit, parui refert: nil tamẽ mali, facti cõscius, pter morã ipsam egit: & hoc quidẽ Paulus tãto cũ clamore nõ reprehẽdisset, qui alio in loco dixit, nõ apprehẽdat uos tẽtatio, præter quã humana. Ex q̃bus habes, quomodo Ecclesiæ super charitate Christi fundatæ, spiritu sancto duce, in ædificationẽ omniũ delectum ciborum præcipere licuerit, lege ueteri Mosaica, per nouam omnino exclusa.

¶ *Quam ob rem Cephas nõ peccauit.*

CAPITIS SEXTI § QVINTVS.

Altera Melanchthonis falsitas hic detegitur.

PROTESTANS CAMERARIVS.

¶ *Spiridionis historia falsò descripta.*

Recitatur historia de Spiridione Cipriano Episcopo digna memoria: cùm ad eũ uenisset hospes die ieiunij, nec subitò emi aut parari cibi usitati tali die posset, iubet carnes quas habet cõditas apponi: Nõ uescor his hodie, iquit hospes, sum enim Christianus. Tũ Spiridiõ, & hanc ipsã ob causam te uesci decet, quia Christianus es: nã omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendũ quod cũ gratiarũ actione sumitur. Obtẽperabat hospes, & admonitus hoc exẽplo discit, lõge alios maiores cultus Deo præstãdos esse, q̃ hęc ciborũ discrimina.*C A. Putat historicus Meláchthõ, nostros Theologos Tripartitã historiã, ubi istuc enarratur, nõ legisse, ut falsitatẽ falsitati addere nõ erubescat? cur tacuit tale historiæ illius exordiũ esse? Vidẽs itaq; pegrinũ ualde defectũ, pge (iquit filię suę) laua peregrini pedes, & cibos appone: cúmq; uirgo dixisset nec panẽ esse, nec ἄλφιτα (quarũ rerũ solebat nihil habere recõditũ, ꝑpter ieiuniũ) orãs primũ, ueniãq; petẽs, filiæ iussit ut porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret: q̃bus coctis, sedẽs cũ peregrino positis carnibus comedebat, & rogabat ut unà cũ eo ederet pegrinus: quo refutãte, Christianũ se ꝓfitẽte: ꝑpterea magis inq̃t refutare nõ debes: omnia mũda mũdis, sicut sermo diuinus edocuit. Quid igitur Spiridiõ fecit: pegrinũ ualde defessum, nõ autẽ robustũ hominem domi recepit: quid item docuit, nũ ut ubi panis aut alia cibaria quadra- *Tripar. c. 10.

gesimæ

gesimæ tempore adfuissent, carnes comedendas esse iusserit? non certè, siquidem hos cibos prius præparari præceperat: & cum audiret, nec panem domi adesse, duplici necessitate urgente, cibi nimirum & personæ, cui cibus exhibēdus erat, carnes coqui mādauit. Quē modum hoc filiæ præcipiendo seruauit? cibum oratione (iuxta Pauli doctrinam) sanctificauit, quando dixit, nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione sumitur. Sanctificatur enim per uerbū Dei & orationem.* Neque hoc contentus, ueniam quoque à Domino petiit, ut dispensationē legis illam esse ostenderet. Quid præterea Spiridion fecit? exēplum in seipso rei licitæ præbuit, qui comedens carnes, ob charitatem ieiunium non fregit: sic factum, ut alter absq; scrupulo carnes comederet. Quid denique pro causa addidit? Omnia mūda mundis esse: mundis inquam, quando non gula, non contemptu, carnes quoq; in quadragesima, charitate necessitatéque urgentibus manducantur, eo quòd necessitas, ieiunij præceptum excludit.* Hæc pro causa dispensationis Spiridionis in peregrinum à rhetore isto expendenda erant, & cætera, quę ego suo loco, cum de ieiunij dispēsatione agemus, subiungam: non autem dicere, non esse promptos cibos ad emendū, & reliquas nænias quas suo ingenio falso fingit, ut hoc aperto mendacio ueritatem umbrare quiret. Hic plane locus, ubi aliud testimonium non habere-

*1. Timo. 4.

*Ex. de obser. ieiunio. c. Cōsilium.

mus, os ei omnino obstrueret, dum tot necessitatibus concurrentibus, oratione præuia, atque uenia obtenta, Spiridion dispensat. in quo satis ostendit, contrarium legem iubere: quippe quo necessitate cessante, cum delectu ciborũ in quadragesima ieiunare debeamus, sicut principio ipse quoque filiæ iussit, ut quadragesimales cibos pararet.

CAPITIS SEXTI §. SEXTVS.

Melanchthonis argumentum tertium soluitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

¶ Non quod intrat coinquinat, Protestantes inquiunt, non discernentes peccatum ex corde exire, cùm uetitum à lege intrat.

CHristum mendacem faciemus? cum dicit, Nõ quod intrat, sed quod exit, coinquinat?* *Matth. 15.* C A M. Neque cibus qui intrat, neq; qui exit nocere mundis potest, sed hoc malum quando immundus sit qui manducat. P R O. Quapropter? C A M. Meminisse te autumo quando Paulus dixit: De escis autẽ quæ idolis immolantur scimus quia nihil est idolum in mundo: & paulò pòst, Quidam autem, cum consciẽtia usque nũc Idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia illorum cùm sit infirma, polluitur.* **1. Cor. 8.* Vbi bellè uides, non rem quæ mãducatur, immò potius mãducantis mentem spectãdam esse, ut anima polluatur néc ne. Fit nanque idolum, ubi non est falsa credulitate comedendo. Quibus iam cernis, quomodo cibus intrans nil per se efficere potest, cùm

Rom.14. cùm eſca nō ſit regnū Dei: neque ſi manducauerimus abundabimus, neque ſi non manducauerimus deficiemus.* Omnia quidē ſunt mūda,ſed malum eſt qui per offendiculum manducat, ut mundo id quod intrat peccatū exire cauſet: quia tunc ex corde exit,& peccatum eſt,ſicut Chriſtus declarat, rurſum ne malus animus cum cibo intret, & cibus corpus iniuſtè enutriens, animam comedentis polluat. Hæc enim cùm alibi obſeruaſſet Paulus, idolothyta permiſſa manducantibus,ac uetita ſimul eſſe declarauit, inquiēs: Omne quod uenit in macello, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini eſt terra & plenitudo eius. Si quis uocat uos infidelium & uultis ire, omne quod uobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſciētiam:quaſi dicat, Nil ueſtra intereſt, qui ſic manducando cum gratiarum actione manducatis. Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt idolis: nolite manducare, propter illum qui indicauit, & propter conſcientiam:conſcientiam dico,non tuam,ſed alterius.* Ecce iam uides eandem rem ubi munda mēte comeditur licitam eſſe, ubi autem ſcrupulus perditionis fratris accedere poſſet, omnino uetari. Atque hinc alibi Paulus: Videte ne hæc lætitia noſtra offendiculum fiat infirmis. & paulò poſt: Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non comedam carnes in æternum.* Voluntas igitur hominis urget, ut ſciamus qua

*1.Cor.8. *1.Cor.10.f. *1.Cor.9.

uoluntate cibum intromittit: ut uoluntas, nō autem res, peccatū parturiat, siue in se propriā animam polluēdo, siue in alium offendiculum caussando: siquidem inuoluntarium peccatum, nullum esse potest.* uoluntas autem perpetuò bona, quæ ad ędificationem tendit: perpetuóque mala, ubi propriam uel proximi perditionem inquirat. Hæc uerborum Pauli summa, quibus Christi uerba declarantur, & Spiridionis charitas laudatur. Vestra autem pertinacia prorsus condemnatur, dum uel gulæ ob causam, uel inobediētiæ quam summo Pontifici atque Catholicæ Ecclesiæ denegatis, taxatos cibos cū Spiridione & cæteris patribus comedere haudquaquam uultis: Parum offendicula, quæ Paulus pensat ponderādo, quod totā ecclesiam perturbetis: satis esse putantes, his falsis næniis, populi auram captare, ut cibos uobis hac falsa uia scribendo & concionādo quæritetis.

*Augus. in serm. de tēp. 91. & Hiero. in expo. symbo. ad Dam. & sermo. 3. de san. Trini. tom. 10.

CAPITIS SEXTI § SEPTIMVS.

Melanchthonis argumentum quartum excludimus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

SPiritus manifestè dicit (Paulus inquit) quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam consciē-

tiam,

1.Timo 4. tiam,prohibentiũ nubere,abſtinere à cibis,quibus uerbis,uos oſtēdit, qui certis temporibus cibos prohibetis.CAM.Longiſſimum Auguſtini tractatum habes contra illos,qui nuptias malas eſſe dixerunt.* quanto item tempore illa hæreſis durauerit non comedentium carnes animalium mutorum,res perſpicua eſt. Illa quoque ſuperſtitio non comedendi idolothyta, abſque proximi ſcandalo cum gratiarum actione. PRO. Hæc omnia noui. CAM. De illis igitur Paulum locutum fuiſſe intellige.PRO.Quis interpretationis huius author?CAM.Reſpōde tu prius,an iſthęc duo ſint, non manducandum eſſe cibum quia ſuapte natura res mala eſt,uel non manducandũ, quia mãducanti nocere poteſt.PRO. Duo.CA. Vbi duo,Paulus interpres ſui ipſius ſit,dum poſt uerba illa abſtinere à cibis, eueſtigiò ſubiunxit: Quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus,& iis qui cognouerunt ueritatem,quòd omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*:ubi in aperto uides de ipſis creaturis, an malæ eſſent nec ne, ac propterea diligerentur, quæſtionem fuiſſe.Hæc ipſa ueritas eſt,quã multis rerum argumentis Auguſtinus contra Fauſtũ elucidauit, docens nil immũdum à natura eſſe, ſed hominis uoluntate immũdum fieri*,de quibus quàm latè ſuperius egimus, non ſunt iterum atque iterum inculcanda.Quæ ubi ita ſe habeāt,

*Cont. Fauſtum lib. 30. c.6.

*In eodem c.4.Tim.1.

*Lib. 30. cap.5. cui cōcilia omnia ſubſcribunt.

quid commune alterū cum altero habet, ut Ecclesia illorum ciborum abstinentiam ad tempus prohibeat, qui in se boni sunt, quò depressa carne spiritus surgat: eadémque caro commissi peccati per eam pœnas det? præsertim cùm hoc unū inter cætera Deus in die ieiunij à nobis exigat, quippe ut cum animarū afflictione ieiunemus,* *Leui. 23.* est'ne lege aliqua interdictum ne à non necessariis abstineamus? non quidem sapientiores interpretes ipsis Apostolis inquirere debemus, qui partitionem hanc confirmant: cuius uerba hæc sunt: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quiuis de sacerdotali consortio, nuptiis & carnibus, & uino abstinuerit: non propterea quod mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem: oblitus quod omnia pulchra ualde, & quod masculum & fœminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei uocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex Ecclesia deiicitor. Consimiliter & Laicus. *Et paulò pòst: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, carnibus & uino festiuis diebus non utatur, ídque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis: deponitor, tāquam qui cauterio notatam habeat conscientiam: & multis author sit offendiculi: * quibus uerbis omnia à Paulo sparsim dicta uno canone complexi fuere: Quid ultra quæris? PRO. Negamus nos illos

¶ Apostolorum canon.

**Canon. 50.*

¶ Alter Apostolorū canō.

**Canon. 52.*

illos Apostolorum esse canones. CAM. Debile præsidium isthuc est à nobis euidentissimis argumentis iamdudum exclusum. Sed quid si omnia cessarent, dic amabo an Paulus sibi ipsi cōtrarius sit? PRO. Absit. CAM. Respōde rursum, an quādo aliquid dispensando permittitur, satis ex dispensatione constet, legem Dei cōtrarium ius statuere in his, cum quibus minimè dispensandum est? PRO. Vtique. CAM. Sed sic est quod Paulus consulit Timotheo, ut paruo uteretur uino propter stomachū, & cæteras infirmitates, quod indulgere sibi ipsi fuit: ergo minimè delectionē potus Paulus inhibuit. PRO. Sibiipsi uoluntariè Timotheus abstulit uinum. CAM. Itidem & sibi ipsi uolūtariè tota Ecclesia carnes abstulit in die ieiunij. PRO. Duret ergo ad libitum. CAM. Iam durat, neque Ecclesiæ catholicæ uoluntas, à uolūtate paucorum turbari potest. Dic obsecro, num maioris authoritatis Ecclesia Israēlitica nostra fuit, quando suis traditionibus cæteros tunc neque inuitos, neque consentientes in festis & ieiuniis obligauit? * Aut fortasse res noua est, ut consuetudo non scripta, quæ à uoluntate populi libera proficiscitur, cùm in ius scriptum redacta est, legis uim habeat? præsertim in casu isto, in quo Papa & Cōcilia uniuersalia, super modo comedendi, absque populi consensu, legem condere potuissent. Ponderate scripturam, ô uentres pigri, quæ ab initio diuersum comedendi modum

*Diximus sup.

ad noſtram doctrinam ordinauit, nēpe ut Elias principiò comedens pro toto tempore longiſſimæ quæ ſupererat uiæ, delecto cibo panis ſubcineritij & aqua ieiunauerit, ut ſuo exemplo cum cibo ſic nobis ab Eccleſia tradito, ſicut Angelus ei præcepit, ieiunare queamus. Moyſes uerò nihil comedens, myſteriū alterū nobis oſtenderet, quod apertis uerbis Chriſtꝰ elucidauit, quādo dixit, Nō in ſolo pane uiuit homo, ſed de omni uerbo quod procedit de ore Dei.* quod quidem nō ſolùm ab ipſo fuit conſummatū, ſed alterius idipſum agētis Auguſtinus teſtimonium reddit.* Porro dicemús ne dies feſtos antiquæ legis, atq; ieiunia, potuiſſe ab Eccleſia in nouos trāsferri, ut Chriſti eſſent, Deū autē imitari non liceat, qui nil aliud egit quàm cibos à conſtitutione mūdi deligere?* Quid enim agimus, cùm deligendo cibos rudiores, ieiunamus? num iudaizare? nō quidem: Siquidem illi hebetiores tum mentes, tum uentres efficere ueſperi delicatis cibis operam nauabant: nos autem ut graciles uentres noſtri efficiantur, ſolicitiq; ſummis cum uigiliis, ſalutē inquirere: per Chriſtum Dominum noſtrum. Quoniam ſcriptum eſt, Qui manducat cum gratiarum actione, & opiparè Domino manducet, à quo cibos ad manducandum habuit. Et qui non manducat: uel quia non habet, uel quia propter Deum non manducat, lætus ieiunet, ut ab eo per Chriſtum peccatorum ueniam obtineat.* Quid denique

*Matth.4.
*Epiſt.86.
*Sup.c.3.& ſeq.
*Rom.14.

denique præcipiendo mater Ecclesia egit, num pharmacum filio dat, qui illud sorbere nequeat? non quidem,sed potenti:quòd si potenti,num filio inuito dare non debet,cui non accipiendo mortem subire necessum est? Dicant Protestantes uestri de spiritu sancto garrientes,num Ecclesia quasi dyscola hoc egerit,an potius spiritu sancto docente? PRO. Nos spiritus sanctus docuit. CAM. Quando Deus magister illorum discipulorum fuit, qui uentres opplere curant, num sic Eliam discipulum manducantem docuit? num alterum non manducantem Moysen? num proprium filium suum?num cæteros sanctos patres? Hactenus sufficiat Melanchthonis tum dolum tum ignorantiam in re theologica ostédisse, quã minime potuit elegãtia sermonis occultare. Vade in pace:ego uerò reliqua cum pia hac illustrissima Duce elucidabo.

CAPVT SEPTIMVM.

Quinque requisita ad ieiunium, ut meritoriè ieiunemus:quorum primum est,ut sit purum.

DIANA. CAMERARIVS.

SVmmam ego ex hac uestra concertatione hanc colligo:Ieiunium quadragesimæ,Christi,Apostolorum,atque Ecclesię pręceptum esse, rectè cum delectu ciborum constitutum: quod si quis trãsgressus fuerit, mortaliter peccet.Super-

est modo uidere, quomodo ieiunare debeamus dum ieiunamus, ut meritorium nostrum ieiunium sit. C A M. Sat est hactenus isthæc memoriæ cōmendasse. Dubitabam certè ne argumētis & exceptionibus nostris, mentē conturbassemus tuam. D I A. Age obsecro, ut posthabitis disputationibus, pro concionatore mihi seruias, ea duntaxat afferendo, quæ catholicum ieiunantem audire conducat. C A M. Debes principiò cum ieiunas tibi ipsi proponere, ut ieiunium tuum purum sit, simplex, non superstitiosum, castum, moderatum, Hieronymus inquit.* D I A. Fac quæso, ut speciatim uocum harū significationes intelligam. C A M. Quanquā Hieronymus hoc nō agat, neq; commodè agi possit, eo quòd impossibile quodammodo est, unam declarando alteram non tangere: ne tamen inobedientiæ noter, ut potero, illa sigillatim elucidabo. D I A. Quid per P V R V M Hieronymus intelligit? C A M. Vt cum fundamento charitatis ieiunes, non timore pœnæ, sed propter Deum, quem amas. Sic enim Paulus nos docet, cum ait, Qui sapit diem, Domino sapit:* quasi dicat, Domino sapit, qui propter Deū, nō propter homines ieiunat.* quēadmodum eodem in loco subiungit, quando dicit: Qui manducat, Domino māducat: & qui nō manducat, Domino non manducat.* Tria enim hæc sunt, Oratio, Eleemosyna & Ieiunium, quæ clam fieri propter Deum, non autem ad hominū laudem

*Hiero. de uita cleri. tom. 1. col. 8.

¶ Purum ieiunium illud est, quod charitatem pro fundamento habet: sic enī propter Deū ieiunamus.

* Rom. 14.

* Hiero. sup. c. 14. ad Ro.

* Rom. 14.

Matth. 6. laudem aucupandam Iesus docet : quoniã nulla erit nobis utilitas, siue ieiunemus, siue oremus, siue præstemus misericordiam, nisi propter illum fiat solum, qui nouit abscondita, & in mentis nostræ profundo reposita. Ita ut ieiunium correptum, mite, atque humile sit, præsentis uitæ despiciens gloriam, * quandoquidem si quispiam malum putaret ieiunium, & si ieiunaret, in malitia esset *, neque inter illos connumerari posset, quibus Esaias loquens dixit: Ieiuna ut audiaris*. Cogitat nanque quod laborem ieiunando sustineat, nondum tamen pro Christo crucifixus est, quemadmodum ieiunando facere tenetur, ut ieiunium pro cruce nobis sit.* Quis enim ieiunasse se dicere audebit, quando nõ propter Deum ieiunauit? Siquidem non ipsa eorum quæ fiunt natura, sed Dei uoluntas atque decretum efficit, ut eadem uel bona sint uel mala.*

*Chry. tom. 5. hom. 72. col. 2. de Ieiunio.

*Chry. eod. lib serm. 1.

*Esa. 58.

*Chry. tom. 5. de Ieiunio serm. 1. col. 5.

¶ Ieiunium crux est.

*Chry. aduer. Iud. col. 2.

CAPITIS SEPTIMI § PRIMVS.

Secundum, ut sit purum & simplex.

DIANA. CAMERARIVS.

IActo hoc fundamento, quòd propter Deũ ieiunem: quid tunc agere debeo, ut ieiuniũ meũ simplex sit? C A M. Tunc simplex erit, quando puritati ieiunij quod propter Deum fit, hanc simplicitatem addideris, ut nil gloriæ humanæ illi addas: Domini præceptum obseruans, cum ait: At-

tendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus,ut uideamini ab eis:sed ieiuna in abscô dito,& pater qui uidet,reddet tibi.* Quocirca cauendum ne cùm ieiunas,offensam Dei, populorum laude cômutes: sed memor Apostoli esto, dicentis:Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem: quasi per bonam & malam famam,à dextris & à sinistris, optimus Christi miles sic gradiri obligetur, ut nec laude extollatur, nec quolibet contrario frangatur.* Laborat certè ex æquo,tam is qui propter Deũ, quàm alter qui propter homines ieiunare proponit: non tamen idem fructus est: uni quidem merces laudis humanæ datur,alteri uerò pro deuotione humilitatis meritum gloriæ in futuro seruatur.* proindéque sic orandum, ne rectum iter frangat aura popularis.*Itaque in puritate & simplicitate ieiunãdi constituta, orationem in primis eam ob causam ieiunio coniũgere debes, ut tota Deo unita, sic ieiunium cum oratione colliges,sicut scriptura coniungit.Nã cùm orassent & ieiunassent,Lucas inquit, commendauerũt eos domino,in quẽ crediderant.*& alibi Paulus,Ne fraudetis inuicẽ, nisi in precatione & ieiunio.* Sic enim quandocunque Sancti pro aliqua necessitate uoluerunt orare Deum,ieiunium cum oratione iunxerũt,* ita ut abstinentia tua & ieiunium,eò magis Deo grata sint, quò cum sanctis moribus offeruntur: ut quæ in aliis sunt umbracula uitiorum, in te simpli-

Marginal notes:

¶Quid ieiunantes,ut uideantur,cõsequuntur.

¶Ieiunio oratio coniungenda.

¶Sancti mores, ieiunio et orationi sunt addendi.

*Math.6.

*Hiero. de uita Clericorũ.col 8.

Chry.tom. 2 ex uariis Matth.locis, hom.10.

*Hiero.de uita Cleri. col.6.

*Acto.14.

*1.Cor.7.

Chry.sup.6 c.Matth.ho. 15.

*Hiero. ad Demetriadē de uirgin. col. 11. simplicissima sint ornamenta uirtutum.*Orationi uerò (eo modo offerendæ sicut superius diximus) & eleemosynam copulare non desinas, quādoquidem nihil ei ieiunium prodest, qui ieiunando se auarum ostendit. Intrat nanque uacuus ante conspectum Dei sui, quod Deus minimè e-*Exod. 23. ligit*, qui per os sancti prophetæ quoque nos admonuit, ut ante orationem pręparemus animam *Eccle. 18. nostram,* quam tūc ad orationem præparamus, quando elargitis eleemosynis ad orandum accedimus, ut deinde ieiunium orationis sit adiutorium: & ab eleemosyna ambo roborentur, ne nō erogando eleemosynam nullum bonum sit: nisi forte ita sit aliquis pauper, ut non habeat omnino quod tribuat, quo casu sufficeret bona uoluntas, secundum illud quod scriptum est: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uo *Aug. ī ser. de tem 62. luntatis.* Imple miserationis officia, & ieiunia serm. 1. & serm. 182. sanctificasti.* alioqui nec bonum opus ieiuniū *Aug. serm. de tem. 172. censetur, sed crapulāte, & ebrio peior est eiusmodi homo, & tanto peior, quanto delitiis crudeli- serm. 31. in roga. insi. tas grauior.* Et denique sic ieiuna, ut in alio mā- *Chry. hom. 34. ducante prandisse te gaudeas.* Contemplare pręterea cùm ieiunas, quòd sicut oleum accendit lu- *Aug. in ser. de tem. 64. serm. 2. men lucernæ, eáque accensa, una ex his quæ tibi inseruiunt: tum ne lumen pereat, tum ut lucidius lumen candela emittat, subinde emunctorio cādelam emungit: Sic eleemosyna, oleum tibi sit, excitans fidem cordis, confidentiámque animæ

¶ Eleemosyna, ieiunio, orationi & sanctis moribus addenda

¶ Eleemosyna præparatur anima, antequam oremus.

¶ Pauper.

apud Deum orandi præſtans: ieiunium uerò adiuuet, ut feruentiùs oret. DIA. Obligamur hæc omnia in ieiunio quadragenario ſeruare? CAM. Hoc ieiunium illud magnum perfectum & ſimplex eſt, in quo ſic ieiunare debemus, ut abnegãtes impietatẽ & ſecularia deſideria, ſobriè, iuſtè, & piè uiuamus,* interea temporis ſaltem dũ ieiunamus: & hoc non momento quidem, ſed integro quadrageſimæ tempore, cuius minime te longitudo terreat, ut dicas, Satius eſſe puto, ut bis in hebdomada his in hunc modum impletis ieiunem: non enim poſſum adeò intenta diuino cultui eſſe. Siquidẽ quo modo caro ſe habet, quæ poſt multos dies pepercit cibo, ut ſuauiora ei obſonia uideantur, eodem ſe anima habet, quæ paſcitur Dei uerbo raro*: immò potius, maius hoc ieiunium maiorem cauſam remedij eſſe cogita, à Deo præceptum, qui medicum animarum noſtrarum filium ſuum quem miſit, ad noſtram doctrinam ieiunare idcirco uoluit, ut ſuo exemplo nobis oſtenderet congruens tẽpus ieiunij huius eſſe, quod nec breue eſt ad exorãdum, nec longũ ad promerẽdum: iuſtis nimirum requiem poſtulantibus, peccatoribus uerò ad ueniam peccatorum impetrandum.* Vtiliúſque eſſe exiſtima cũ hæ tentationes aduenìũt, uel quoquo modo peccas, non expectare mortiferã ſecuritatem, ut uulnera inflicta putreſcant: alia uerò inſuper augeãtur, ſed continuò per pœnitentię ieiunij ipſius remedium

¶ Quadrageſimæ ieiuniũ adeò indiuiduum eſt, ut minime proſit aliquãdo ieiunaſſe, ſi quis integrũ quadragenarium ieiuniũ nõ ieiunauit.

¶ An ſufficiat ĩ ieiunio quadragenario alternis hebdomadibus ieiunare.

* *August. in Euangelium Ioan. tract. 17. col. 3.*

* *Aug. de Rectitudine conuerſa. c. 9. to. 9*

* *Aug. ſerm. de tem. 69. feria quarta, ſerm. 1.*

*Aug. ĩ euã. Ioan. tra. 12. in fi. medium, medicinam adhibere feſtina:*quoniã Quadrageſimæ ieiunium unicum eſt, quod ubi integrum non ſeruaueris, Quadrageſimam non ieiunaſti. Sic enim quidam, quorum Ambroſius meminit, alternis hebdomadibus ieiunare ſolebant, quibus in faciem reſtitit, dicens: Cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ieiunando facitis, cum uobis tale ieiunium haudquaquam proſit?* *Amb. ſerm. 34. Quod ſi adhuc natura omnino negat, largiorem eleemoſynam da, feruentior in oratione eſto, maioremque alacritatem in audiendis diuinis eloquiis habeto, in quibus corporis infirmitas nihil obſtare poteſt: Dominum quidem habemus mãſuetum & miſericordem, & nihil ſupra uires noſtras à nobis exigẽtem.* ¶ Quid illi agere debẽt, qui non poſſunt quadrageſimæ ieiunium integrũ implere. *Chryſo. in Gen. ho. 10. Caue omnino, noua quę efferuntur ab aliis, in Dei Eccleſia audire, aut aures res uanas enarrantibus in orationis loco, benignas præſtare: ſed tota aut lectionibus diuinarum rerum, quas domum rediẽs recolere poſſis, aut orationi intenta eſto.* ¶ Vana ratio cinationes in Eccleſia non ſunt audiẽdæ. *Chryſo. in Gen. ho. 4. Sis ſimplex tanquam columba, ſimplici ieiunio ac puro Deo unita, & non pro laude humana, ſed pro peccatorum indulgentia, uel pro miſericordia ieiunes, ſic enim ieiunando conſcientia tua teſtimonium reddẽte quod pro ſolo Deo ſimpliciter ieiunas, ſecura & publicè ieiunare poteris, ut uirtutem tuam cęteri imitentur.* *Aug. ĩ ſer. de tem. 60. ſerm. 2.

CAPITIS SEPTIMI § SECVNDVS.

Tertium, ut non solùm purum & simplex, uerùm etiam non superstitiosum sit.

DIANA. CAMERARIVS.

¶*Contra illos, qui delicatos cibos & ientacula parant.*

QVid uox SVPERSTITIOSVM significat? CAM. Quid enim prodest oleo non uesci, quod Ecclesia permittit: & molestias quasdam, difficultatésque ciborum quęrere, carycas nimirum, piper, nuces conditas, palmarum fructus, similam, mel, pistacia, idque genus reliqua? Tota præterea hortorum cura uersetur, ut cibario non uescatur pane, & dum hunc in modum delitias sectamur, à regno cælorũ retrahamur? Quid iuuat neque panem manducare, neque aquam bibere, inde uerò sorbitiúculas delicatas, & contrita olera, herbarúmque succũ, non calice sorbere, sed concha? Proh pudor, non erubescimus istis ineptiis, nec tædet superstitionis?* Num isti qui tale ieiunium explent, ueteres concupiscentias castigant, aut potius nouas suauitates exquirunt? Quid quæso uasa, ubi carnes coctæ sint, quadam superstitione formidare illis est, qui deinde in proprio uẽtre carneo, gulæ dedito, quadragesimales cibos sic ebullire procurãt, ut concupiscentias ex momento in momentum pariant? nónne potius quando tempus reficiendi uenit, & optimas mensas superstitiosis cibis paratas, atque refertas, inueniunt: ueluti pecorum

Hiero. de uita cleri. col. 8.

¶*Cõtra illos, qui in uasis in quibus carnes coctæ sint comedere nolunt, uentréque deinde onerãt, & cæteris superstitionibus operam dant.*

quæ

¶Contra illos, qui uentrem nimium replent.

quæ in præſepia irruunt, uentréſque diſtendunt, ipſi quoque paulò pòſt permanebunt? artificioſis & peregrinis condimentorum diuerſitatibus tantùm capientes manducando, quantum digerere non poſſunt ieiunando: num quadrageſimæ piæ humilitas hæc erit, an potius nouæ uoluptatis occaſio? Quid enim abſurdius quàm tẽpore, quo caro arctius eſt caſtiganda, tantam ſuauitatẽ carni procurare, ut ipſa faucium concupiſcentia nolit quadrageſimam pręterire? Quid magis alienum, quàm diebus humiliatis, quãdo parum uictus omnibus dandum eſt, ita uiuere, ut ſi toto tempore ſic uiuatur, uix poſſint uictum patrimonia ſuſtinere? * Nolo quoque ut quadam ſuperſtitione te ieiunaſſe putes, quam pleroſque obſeruare uidi. Dicunt nanque, Suum, leporum, atque ceruorum, auium & cæterorum delicatorum uolatilium eſculentiam reprobamus, & ſolis carnibus abſque ſale coctis ueſcimur. Quid enim illis ieiunium prodeſt, ſi magna cum Eccleſiæ inobedientia ieiunãt, quæ omnes carnes, nõ autẽ illarũ partem excluſit? Quid præterea iuuat piſciculis ſanguinem non habentibus ueſci, ubi tantum ſpecierum addas, ut quem habes ſanguinem corrumpãt? nónne uana ſuperſtitio hæc erit? * Quid dicam? hoc certè dicam, ut ſcripturæ teſtimonia ſcrutemur ad noſtram doctrinam ſcripta, memoréſque ſimus, quando Iſraëlitę quadam curioſitate, cibum mannæ duplicare procurabant, & uer-

*Aug. 1 ſerm. de tem. in 8. Paſcha, fer. 1. col. 4.

¶Contra ſuperſtitioſa ac curioſa ieiunia.

*Hæc & alia: Hiero. de reg. Mona. in rubr. de abſti. à carn.

mes conſeruabant: ubi in aperto uidemus, omnẽ curam cibi excludẽdam eſſe, læti id capere quod Deus ad manducãdum dat. Hæc quidem intuẽs Ambroſius, quãdo fratribus uerbum Dei prædicabat, ſic dicere ſolebat: Igitur & nos fratres obſeruãtes Quadrageſimæ quotidiana & moderata ieiunia: tanquam in eremo conſtituti, nihil deliciarum ſecularium cogitemus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſolicitet.* Fugienda equidem omnino talia ieiunia ſunt, ne cum idolorum cultoribus ieiunemus potius quàm cum catholica Eccleſia Chriſtiana: Iſides & Cybales imitando, qui idcirco in dies aliquot proferebãt ieiunium, nec panem manducabant, ut deinde phaſianis auibus explerẽtur.* Caute ambulemus, obſecro, quoniam Satã uerſutus eſt, & modò nos tentat, ut mox cùm ſignum horæ nonæ audiuerimus, nõ antequam ueſpertinum celebretur officium ad menſam accedamus: * aliquando etſi in tempore non pręuenit, cibos lautiores quærit: plerunque uerò quæ ſumenda ſunt procurari accuratius: ſæpe item ut maior quantitas illa qua egemus manducetur: nonnunquã quoque ut abiectiora immenſo deſiderio optemus.* Ille quidẽ eſt qui humanum genus tentatione fractionis ieiunij è terreſtri paradiſo deiecit. * Chriſtóq; dicere non erubuit, cùm cibum non inueniret, ut ſaxa in panem mutaret, ſolicitiúſque nobis perſuadere elaborat, ut delicatis epulis quadã coquendi ſuper-

Ambr. ſerm. 34.

Hiero. ad Lætã de inſtitutione filiæ, tom. 1. col. 6.

De conſec. diſt. 1. c. Solẽt

De con. di. 5. c. Quinq;.

Gene. 3.

¶*Quot modis Satã nos tentat, dũ ieiunamus.*

superstitione, seu nimia curiositate coctis, uesci optemus:* ut cum Isidibus ieiunemus. quod quidem tale ieiunium esset, quale illud hypocritarũ est, qui exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes, & mercedem laudis humanæ in hoc seculo quærunt.* D I A. Eadem ratione neque uilissimorum ciborum satietatem permittes. C A M. Hanc quoque uitandam censeo, siquidem nil ita obruit animum, ut plenus uenter & æstuans, cuius officium huc atque illuc se uertere, & ructus uel crepitus uentorum efflatione respirare, erit: hoc enim nõ tam ieiuniũ quàm crapula, ac fœtẽs & molesta digestio appellandũ est.* D I A. Inhibes ergo tu, ne prima die quadragesimæ omnia uasa aqua mundentur. C A M. Currunt omnes prima quadragesimæ die ad aquas, ut ollas, mensas, scamna, fictilia, & denique omnia mundent: currunt quoque post repletos uẽtres, cùm cibus qui decoquitur sitim causat, ut aqua illã extinguãt: currũt ut manus, ne propter pisces malè oleant, aqua & unguentis mundent: sed minimè illum audiunt qui post eos clamat, Sitientes uenite ad aquas,* purgantes puteum,* ut aquas de puteo saluatoris haurire queatis.* D I A. Quid istud? C A M. Triplex aqua saluatoris est: aqua lachrymarum, quando fleuit super Lazarum, super ciuitate Hierusalem, & in cruce peccata eorum atque nostra lugens: aqua quam misit in peluim quando discipulorũ pedes à ter-

*Ambro. ser. 32.

*Matth. 6.

*Hiero. aduer. Iouini. lib. 2. col. 13.

*Isa. 55.

*Aug. ad fratres in ere. serm. 41.

*Isa. 12.

¶ Satietas superflua in ieiunio uitãda.

¶ Currũt superstitiosi ad aquas, ut se & uasa mũdent, sed minimè ad ueras aquas currunt, quibus anima perpolitur.

¶ Triplex saluatoris aqua.

renis concupiſcentiis mundauit, & aqua quæ de eius latere emanauit, in quibus pœnitentiam agentes, cor proprium, mentem, pedes, manus, faciem, corpúſque totũ lauare debemus*. Hæ quidem aquę prius erant quærendæ, & uaſa mundare non omittendum. DIA. Superſtitioſam me uocabis, ſi humili ueſte induta, abſque conſueto oleo optimum odorem ſpirante, ieiunabo? CA. Cùm ieiunaueris, unge caput tuum, & faciẽ tuã laua, Dominus dixit, non ſolùm metaphoricè uerba hæc intelligendo: nempe ut nil aliud ieiunare ſit, quàm à malo declinare: faciem lauare, bonum facere, caput ungere, totum ſe Deo tribuere.*cuius uoluntas eſt ut ieiunes à cibis, pariter & à peccatis: uerùm etiam ad literam, utpote ſi mos ille in patria tua adeſſet, qui in prouincia Palęſtina eſſe ſolebat, ubi in diebus feſtiuis caput ungere ſolebant:*ne ſcandalo cæteris ſis, aut in te ipſa de ieiunio glorieris, idem mos à te ſeruadus erit. DIA. Modum ungendi mihi præſcribe, & ueſtes oſtende, ut abſque peccato ieiunare poſſim. CAM. Cũ duæ ueſtimentorum ſpecies ſint, quarum altera latet, altera uerò cunctis patet: Volo ut latente ueſtę aurea utaris, & non abſque quadriga ad templũ oratum accedas: Siquidem hoc tempus nobis conſtitutum eſt, ut uocati ad nuptias magni regis fratris noſtri & Eccleſię ſponſi, ornemus nos ueſtimentis, tubis, & cymbalis beneſonãtibus.* DIA. Pompam ſimplicitatis loco propo-

Aug. ad fratres in ere. ſerm. 41.

¶ Omnis quoque ueſtimentorũ & reliquorũ ſuperſtuio auferenda.

Aug. in loco citato. Amb. ſer. 34

Hiero. Matth. 6.

¶ Quibus ueſtimentis ieiunás ſe induere debeat, ut cum quadriga & magna pōpa ad ſponſum Eccleſiæ accedat.

Aug. ad fratres in ere. ſerm. 41.

proponis? CAM. Vis scire qualem quadrigam, qualésue ornatus à te ieiunáte Dominus exigat? habeto prudentiam, iustitiam, temperátiam, fortitudinem: & hæc quadriga sit, super qua ornata pretiosa ueste charitatis, igneum currum Eliæ habens & equos, intereadũ pedibus terram calcas, cum Angelis coram Deo suos cymbalos pulsantibus conuerseris. Alteram uerò uestem, quæ ab omnibus uidetur, humilem esse oportet. DIA. Quid causę? CAM. Nempe, ut te humilẽ in primis coram Deo exhibeas: deinde, ut cæteris bonũ exemplum præbeas. Dixerat nanque Iesus, ut cũ eleemosynam facimus, quæ absq; tertij interuẽtu fieri non potest, & plerunque uideri ab hominibus necessum est, ut nolis tuba canere, quódque

Matth.6. sinistra omnino nesciat quid facit dextra. In ieiunio autem & oratione eam ob causam nil tale addidit, quoniam id quod in eleemosyna impossibile est ut omnino lateat, in oratione & ieiunio possibile reputatur: quocirca tametsi oleo pretioso ungendum caput extra non sit, cum in proximi ædificationem fit, è contrario quando gloria uana fructum intrinsecum auferret, excludẽdum erit, eo quòd non aliam ob causam delicata è medio auferẽda esse ieiunij tempore statutum est, nisi ut secularium cura ad spiritualia transferatur* DIA. Peccatum itaque esse ornatum mulierum concludis? CAM. Minimè, quãdo spiritualia augent: tunc enim adhuc manere unguenta

*Chryso. in Gene. ho. 10.

¶ Ornatus mulierũ propter bonum spirituale laudatur.

& ornatus possunt: Iudith exemplo, qui pro Dei prælio corpus proprium ornauit. Sic enim honestæ adolescentulæ, ut uiros quærant honestos, sese ornant: maritatæ quoque ut propriis uiris sobriè placeant. Animaduertẽdum tamẽ censeo, ut tũc hoc cum ieiunat fiat, quãdo sensus noster non id cogitat quod uidet, ne ab eius trahatur appetitu, cuius trahitur uoluptate*: tunc enim ab unguentis omnino abstinendum esset.*

*Hiero. ĩ regula Monachorum, sub rubrica 1. de abstinentia, & præcipuè à carnibus.

*Hiero super Dan. c. 10. ibi in diebus

CAPITIS SEPTIMI § TERTIVS.

Quartum, ut ieiunium sit purum, simplex, non superstitiosum, castum.

CAMERARIVS. DIANA.

QVoniam sermo hic noster, tãtò magis Deo acceptus erit, quãtò utilior Ecclesiæ fuerit: quiescas paululum obsecro, donec astantibus malè ieiunãtibus hominibus, qui multi sunt, eorum falsum ieiunium aliqua obiter enarrando cõmonstrem. DI A. Perge. C A M. Animaduertite uos cæteri auditores, quæso, an uestrũ aliquis ieiunet cum uos ieiunare putatis. Ieiunia enim Christianorũ spiritualiter potius quã carnaliter obseruanda sunt, Augustinus inquit: unde à peccatis principaliter abstineamus, ne ieiunia nostra sicut Iudæorum ieiunia à Deo respuãtur. & paulò pòst: Ieiunium est quod probat altissimus, non solùm intermissa corporis refectio, uerùm

uerùm etiam à malis actibus facta discessio. Itaq; si neque mens tua grauetur oppressa peccatis, neque animus tuus uitiorum illecebris delectetur, digna Deo exoluisti ieiunia.* Cæterùm si corpus tuũ ieiunia lõga cõsumpserint, atq; illi subtraxeris cibũ, cũ nõ detrahis uitia in malis perseuerás, magis horres, quàm placeas Deo: quãdoquidem tũc erunt Deo accepta ieiunia, si operibus sanctis fuerit expiata cõscientia. Cur enim corpus fame discrucias, cur turpiter peccãdo blandiris? principaliter ergo animus ieiunet à malis, & sic corpus subeat exercendo ieiunia: nam cùm sit ieiunium animæ humiliatio, quale est humiliari cibo & augeri peccato?* Hæc Augustinus, & rectè, quãdoquidem eam ob causam potissimum ieiunamus, ut auertatur ira Dei quã meremur propter peccata nostra: * & propter peccatum ieiunare, & in peccatis uolutari, quid aliud est, quã si quispiam luto lotus sit, iterum luto uolutetur? quæ enim priorum peccatorum pœnitentia hæc est, si sequentia repetuntur? non quidem hi ieiunant ut ueniam consequantur, quoniàm scriptum est. Vidit Deus opera eorum qui cõuersi sunt, de uia sua mala, & misertus est Deus super malitia quã locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.* Vbi quatuor uidemus: ieiunium nimirum Niniuitarum, cõuersionem à uia mala, opera bona quæ faciebant, & misericordiam Dei: quam non pręstat, nisi tria prima præcedant. Putabant nanque

*Aug. in ser. de tem. 172. feria 3. Rogat. ser. 1.

*Aug. in ser. de tem. 172. feria 3. Irogat. serm. 1.

*Aug. ser. de tem. 183. de orat. dominica.

*Ionæ 3. d

¶ Capitis 58. Esaiæ elucidatio.

& Israëlitæ, quia populus electus Dei esset, & ieiunarat, ut omnino exaudiretur, dicētes Domino: [Quare ieiunauimus, & non respexisti, humiliauimus animas nostras & nescisti?] parū animaduertentes ad peccata, in quibus uiuebant. Quapropter in hūc qui sequitur modū, Esaiā Dominus alloquutus fuit: [Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorū.] Obseruate obsecro uerba hæc (populo meo) ô uos Christiani populus Dei, qui in peccatis manētes, absq; pœnitētia ieiunatis. [Me etenim de die in diem quærūt, & scire uias meas nolunt.] At dices, num malū hoc est? cui respondebo, idcirco malum esse, quia non ad misericordiam quasi pœnitentes confugiebant, sed [quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerint] Dominum quærebant: sed falsum hoc erat, quemadmodum sequentia, uerba commonstrant, [Ecce in die ieiunij uestri, inuenitur uoluntas uestra:] ut in propriis concupiscentiis ambuletis, [& omnes debitores uestros repetitis: ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè,] putantes in tali pugno extrinseco pœnitentiam agere, quo in loco si qui malè ieiunant, eorum ieiunium quale sit, perspicuè intuentur. Atqui audite quid Dominus à ieiunantibus exigat, quibus ait. [Nolite ieiunare sicut usque ad hanc diem:] ut corpore nō autem mente ieiunetis, quocirca non exaudimini. Sic

ni. Sic enim & Cain euenit, qui corde puro erga fratrem munera non offerebat. Sed ita ieiunate [ut audiatur in excelso clamor uester,] hic enim ieiunij finis est, ut audiamur. [Nunquid tale est ieiuniũ quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccũ & cinerem sternere?] quasi dicat, in his operibus extrinsecis à corde non proficiscentibus, ubi contrariæ operationes habitant, ieiunium non cõsistit, unde sequitur: [Nunquid hoc uocabis ieiunium, & diem acceptabilem domino?] Inde uerò Dei ieiunium explicat, subiungens: [nónne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimẽtes] animas uestras, qui inimicis parcere haudquaquam uultis. [Dimitte eos qui contracti sunt, liberos, & omne onus disrumpe.] Si debitores tui quod debẽt, tibi soluere non possunt, noli tibiipsi sic agẽdo nocere, sed ab his malis quæ patraris, abstine. Verùm quia non sufficit à malo abstinere, nisi fiat quod bonum est, addit, [Frange esurienti panẽ tuum] quem habes, ut partem proximo esuriẽti des. [Et egenos uagósque induc in domum tuam] quæ adeò angusta esse nõ potest, ut alterum peregrinum nõ capiat. [Cùm uideris nudũ, operi eum, & carnem tuam ne despexeris] opera misericordiæ exercendo, de quibus copiosè suo loco disseremus. Ecce ieiunium Domini quod à nobis exi-

¶ Ieiunium quod Deus à nobis exigit.

git: hoc uos ieiunantes expendite, ut uideatis an corpore ieiunãdo & mente ieiunetis. Venite igitur ad aquas putei Saluatoris, uenite, & cum ieiunatis, interiorem exteriorémq; hominem simul lauate: quoniam honor ieiunij non ciborum abstinentia, sed simul cum ea peccatorũ fuga est. * agite ut hoc modo loti, non uenter & os tantùm ieiunent, sed oculus, auditus, & pedes, & manus, & omnia corporis uestri membra. Sed quæres, quomodo isthæc mẽbra omnia ieiunabunt? abstine à ciborũ farragine, quo obesus uenter tuus non ex cõsuetudine, sed mente spirituali ad audiendum uerbũ Dei quod concionatores à prandio prædicant promptum accedere sit. ibíq; nullos ciborum fumos sursum mittat, qui à contẽplatione diuinorum auertere ipsos dormientes in Ecclesia solẽt. Ieiunat os, à carnibus & multis piscibus abstinendo. age ut ieiunet à maledicẽdo. Quæ enim utilitas est ab his abstinere, fratres uerò mordere? siquidem detrahens proximo carnes eius comedit, iuxta illud Pauli: Si autem uos inuicẽ mordetis & comeditis, uidete ne inuicem consumamini: * Ieiunet manus nõ modo ne aliena rapiat, sed si quid rapuerit, eadem cum diligentia pecunias numerando, restituat. Ieiunent oculi, non solùm discentes alienas pulchritudines non spectare, uerùm etiã sursum in Deũ sese attollere, ut eam patriam inquirant, quam optant: illúdque ineuitabile tribunal, perpetuò mentis

Chrysost. ad popu. Antio. hom. 3. tom. 5.

¶ Modus hic ostenditur, quomodo ieiunando omnia membra ieiunent.

¶ Os.

¶ Manus. *Gala. 5.

¶ Oculi.

mentis oculis conſpiciant, ubi ira, uel corona noſtrorū operum præmia erunt. Circuant undique loca, ut ſi quos egentes cōſpexerint, miſericordiæ opera in illos exercere poſſint. Ieiunent & aures, detractiones & cætera uana audire effugientes: prōptę perpetuò ad audiendum uerbū Dei, ac cætera quæ in animę ædificationem tendunt. Ieiunent & pedes, ut nō eò tendāt ubi peccata multiplicare facilè contingat: pergat magis templa, carceres, cœnobia infirmorum uiſitādo, ut ſanctum ieiunium Deo offerre poſſit.* Agite quæſo, ne cū Phariſæo ſine fructu ieiunetis, quēadmodum aliqui religioſi uiri ieiunare ſolēt dicentes, Cœlibem uitā ducimus, ſaccus & ieiuniū nobiſcum manent, quibus Dei iram placamus: uitam tamen non mutant, ut Dei miſericordiam impetrare poſſint. *Quibus dicere poterimus, Quid prodeſt abſtinere à cibis, & errare implicati peccatis? caſtigare corpus inedia, mentē uerò excercere nequitia? uinū forte nō bibere, & ebriū cogitatione malignitatis incedere? niſi quòd facilior cauſa eſt ebrij, quàm iniqui pariter & ieiuni? Siquidem ebrius quando obdormit, deſinit peccare: hic autem errare nō ceſſat, qui exercitatus malis ieiuniis ſemper inuigilat: unde inutile & inane eſt tale ieiunium, quod inedia membra debilitat, & animam à perditione non liberat.* Quid enim Laicis quoque ieiunia, quæ caſtitatē ſecum nō retinent, prodeſſe poterunt, ſi toto die

¶ Aures.

¶ Pedes.

*Chryſo. ad popu. Antioc. hom. 3.

*Idē ibidem.

¶ Contra illos, qui caſtè uiuendo in ſacco ieiunāt, ſed uitam nō mutant.

*Ambr. ſer.

çomœdiis audiendis uacant, aut ludis aliis diem pertransire eligunt? libros diuinos cõtemnentes, per quos tum propriã, tum proximorũ mentes irrigare quirent? quandoquidem ieiunia, preces, uictimę, & holocausta tũc proficiunt, cum recedimus à uitiis, & flemus antiqua peccata. Si autem in sceleribus permanentes putauerimus uotis atq; sacrificiis redimere nos, uehementer erramus, iniquũ arbitrãtes Deũ.* Ad uos, ô religiosi uiri, si qui tales, pauci tamen estis, qui superbia, odio atq; inuidia ad summũ referri ex rusticis, q esse solebatis, prælati deinde facti, nescio quas diabolicas sententias in eos, quos odio prosequimini, neq; Deũ, neq; regulã, neque iuris rectitudinem, immò & riritudinem (ut ita loquar) præ oculis habentes, rusticorum more qui lites dirimere nõ norunt, proferre soletis: interim tamen ieiunatis, immò & panẽ supersubstãtialem singulis quibusq; diebus iudiciũ animarũ uestrarũ manducantes comeditis: & hoc quidem ut his quæ diximus rectè expensis confestim uideatis an uobis cœlibem uitam ducentibus, saccus & ieiunium, ad obtinendũ Dei misericordiã prosint. Agite ut uilis tunica contemptũ seculi probet, ita dũtaxat ne animus tumeat:* agite obnixe rogo, ut corpus & anima simul ieiunent: corpus à cibis, anima uerò ab omni re mala, * ut sanctis ieiuniis propria peccata redimatis: Salomonem imitantes, qui cùm pœnitere elegisset, Cogitaui abstinere

Margin notes: ¶ Mali guardiani & prælati. — * Hiero. Hiere. 14. — * Hiero. ad Rusticum de uiu. forma. col. 3. — * Chry. super Matth. c. 4. ho. 5. col. 9.

abstinere à uino carnem meam, dixit:* per quod omnis peccati abstinentiam significare uoluit, ne fortè cum Cain qui rectè obtulit, non autem rectè cum fratre diuisit, Dei charitatem non uidens, ieiunium offeratis uestrum. *

*Hiero super Esa.c. 58. ibi rogant me.

CAPITIS SEPTIMI § QVARTVS.

Quintum, ut ieiunium sit purum, simplex, non superstitiosum, castum, moderatum.

DIANA CAMERARIVS.

Reliquum est, ut MODERATI ieiunij uerba faciamus. CAM. Quoniã alij amaris, alij dulcibus, alij austerioribus, alij leuibus delectantur cibis: *alia item conditio secularium, alia uirginum & monachorũ: principiò diuersas regionum atque hominum consuetudines enarrabo: deinde uerò diuersas hominum qualitates, ætates, temperationes atque naturas considerabo: ut denique moderati ieiunij formã facilè concipere queamus. Videmus nanque moderatum ieiunium Israëlitarum in uniuerso fuisse, ut nullo ciborũ delectu post stellæ apparitionẽ uentrem saturarent. Quod tamen ieiunium, minime Daniel, Ananias, Misael, & Azarias elegerunt: quãdo Daniel, Malazar, Eunuchorũ principem rogauit, inquiens: Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad uescendum, & aqua ad bibendum, & con-

*Hier. in regula Mona. tom. 4. in rub. de tempera. ieiu.

¶ Volentes de moderato ieiunio agere, principiò aliqua enarramus, quæ in testamẽto ueteri statuta leguntur, ut alter altero durius ieiunaret.

¶ Israelitæ post stellæ apparitionẽ semel comedebant.

¶ Daniel & socij leguminibus, & aqua uescebatur.

templare uultus nostros, & uultus puerorũ qui uescuntur cibo regio: & sicut uideris, facies cum seruis tuis: post dies autem decem apparuerunt uultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris qui uescebantur cibo regio.* Et paulò pòst de seipso sic Daniel loquitur: In diebus illis ego Daniel lugebã trium hebdomadarũ diebus, panem desiderabilem nõ comedi, & caro & uinum nõ introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum, donec cõplerentur trium hebdomadarum dies.* In quibus uerbis obseruare poterimus, haudquaquã ab Israëlitarũ Ecclesia inhibitum fuisse, ut particulares sponte ieiunantes, rudius ieiunium eligerent, quinimmò certis temporibus alterum abstinendi modũ Deum præcepisse iis, qui uel sacerdotio præerãt, uel se sanctificare uolebant: siue integer populus esset, siue priuatus, à quo Dominus hæc exegisset. Ostendunt primum ieiunium magis durum sacerdotibus iniunctum, uerba quæ dominus Aaron dixit: Vinum & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculũ testimonij, ne moriamini: quia præcæptum sempiternum est in generationes uestras, ut habeatis scientiam discernendi inter sanctuarium & profanum, inter pollutum & mundum: doceatísque filios Israël omnia legitima mea, q̃ locutus sum ad eos per manus Moysi.* Secundum uerò, ut à populo idipsum exigãt, uerba

Marginal notes: ¶ Danielis ieiunium. — * Dan. 1. — ¶ Possumus duriora ieiunia seruare, quàm Ecclesia agat. — ¶ Rudiora ieiunia quæ Deus tam populo quàm diuersis personis præcepit. hactenus à nobis Protestãtibus non insinuata. — * Dan. 10. — ¶ 1. Sacerdotibus præceptum. — ¶ 2. Populo. — * Leui. 10. b.

uerba Domini commonſtrant, quando dixit: Panem & polentam & pultes non comedetis ex ſegete, uſque ad diem qua offeretis ex ea Deo ueſtro.* Itidem & à quocunq; priuato idipſum requiſiuiſſe, ſequentia uerba docent: Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir ſiue mulier, cum fecerunt uotum ut ſanctificētur, & ſe uoluerint Domino cōſecrare, à uino, & omni quod inebriare poteſt, ſe abſtinebunt. Acetū ex uino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de uua exprimitur, non bibent: uuas recentes, ſiccáſque non comedent, cūctis diebus, quibus ex uoto Domino conſecrantur: quicquid ex uinea eſſe poteſt, ab uua uſque ad acinum non comedent.* Porrò & filij Prophetarū (quos monachos in ueteri teſtamento dicebant) ædificabant ſibi caſulas prope fluenta Iordanis, & turbis urbium derelictis, polenta & herbis agreſtibus uictitabant.* Et cū tria dogmata Iudæorum eſſent, Saducæorum, Phariſæorum, atque Eſſeorum: Eſſei, uino, carnibus & uxore perpetuò abſtinuerūt: itaque ieiunabant, ut quotidiana ieiunia in naturam cōuerterent.* Hactenus quædam aceruaſſe ſufficiat, quibus ultra ea quę ſuprà cum Melanchthone diximus, in aperto uideas, Deum duriorem uitam certis tēporibus cum ciborum delectu ſanctis ſuis præſcripſiſſe: Itidē & ſanctos ídipſum in ſemetipſis ſtatuiſſe, quemadmodum & Ioānes Baptiſta ſuo

*Leui. 23. b. c.

¶ 3. Particularibus.

*Num. 6.

¶ Ieiunium à Monachis ueteris teſtamēti electū.

*Hierony. ad Ruſticum monachum de uiuendi forma, col. 3.

¶ Eſſeorū ieiunium, ſine uino, carnibus & uxore.

*Hierony. in regul. Monachorum, in rubrica de abſtinentia Philoſophorum.

seruauit. DI A N. Errasti, Camerari, isthæc Melanchthoni nō enarrare, quæ facilè illi rei huius ueritatem poterant persuadere. C A M. Cùm peccato in spiritum sanctum dolo ueritati contradicendo ille peccet, cui *pœnitentiam dare rarò Deus consueuit: proinde satius esse putaui, ut margaritas has ueris Christicolis exhiberē, quæ & illis communes esse poterunt, qui Catholicorum libros legere solent.

CAPITIS SEPTIMI § QVINTVS.

Diuersi modi ieiunandi in Ecclesia Christiana, hoc loco enarrantur, ut deinde quod moderatū ieiunium sit, intelligamus.

CAMERARIVS. DIANA.

NVnc ut ad Christū nos conuertamus, & ad Ecclesiā, quæ post eum successit: ut manu tangere an temperatum ieiunium statuerit, incipiamus. D I A. Perge. C A M. Si Christi personā intuebimur, iam cōstat uinum bibisse, ac carnes manducasse, ieiunij tamen tempore, ut deinde esuriret, nihil omnino comedisse: Apostolos itē queádmodū Acta docēt, * postquā noui utres in aduētu spiritus sācti facti fuerūt, nil aliud fermè egisse q̄ ieiunare, *queádmodū Chrysostomus & cæteri post eū testantur, *ita ut Petrus (sicut suprà enarrauimus) oliuis dūtaxat & pane uesceretur: quam uitam & cæteros eam ob causam seruasse putamus,

¶ Quale Christi ieiunium fuerit.

¶ Quale Apostolorum, quádo utres noui facti sunt.

* *Acto. 13.*

* *Aug. in ser. de tem. 186. ser. 3. & ser. 188. serm. 2.*

* *Chry. hom. 58. & c. 17. Matth. col. 5.*

putamus, quia Christum perpetuò ieiunare post baptismum uiderunt,* tametsi eo præsente non permiserit Apostolos ieiunare. DIA. Christum igitur imitari in hoc obligamur. CAM. Nō pro præcepto illud dedit, Aug. in loco citato respondet, sed alio exemplo hoc pręcepit, quādo acriore luctamine cum tentatore confligitur. DIA. Hoc Augustino quis reuelauit? CAM. Consuetudo Ecclesiæ catholicæ, quæ eo modo mentem Christi declarat, quo priuilegium principis mentem declarare solet: fas tamen est ipsum imitari, quēadmodum Apostoli fecerunt. Et post hos Sancti patres primitiuæ Ecclesiæ aduenerūt, inter quos uitam sacerdotū Aegypti legimus, qui neq; carnibus uescebantur, neque uinum bibebant, propter sensus tenuitatem, & libidinis appetitū, quæ ex his nascuntur: neque etiam panem comedebant, ne stomachum onerarent: oleum tantùm in holeribus nouerant: oua præterea & lac uitabant, quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato: bidui triduíque eiusmodi ieiunia sustinebant, ut humores qui ex otio proueniebant, hac inedia siccarentur.* Quid de Asella dicam cui parua cella propriis sudoribus fabricata, orationis locus erat & quietis? hic enim pane, sale, & aqua frigida, cōcitabat magis esuriem, quàm restringebat: ídque manuum operibus comparabat, sciens scriptum esse: Qui non laborat, nō manducat.* Taceo quā-

*Aug. serm. de tem. 57. fer. 1. col. 2.

*Trip. lib. 9. c. 38.

*Hiero. de abstin. Monach. in ru. de absti. philoso.

¶ Christus perpetuò post baptismum ieiunauit.

¶ Sanctorū patrum primitiuæ Ecclesiæ ieiunium, quale fuerit.

¶ Aegypti sacerdotes.

¶ Oua et lac.

¶ Asellæ ieiunium.

¶ Pauli primi eremitæ ieiuniũ, Antonij, Hilarionis, Hieronymi.

ta Paulus primus eremita passus est (cui ciborum uictiméta palma præbebat) Antonius, Hilariõ, atque Hieronymus: quorum uitæ scriptæ sunt, ne longiùs librum protrahamus. Sed audi quæso quid Hieronymus dicit: Iesum testor, & angelos eius, quòd in parte eremi, quæ iuxta Syriam Saracenis coniungitur, monachum uidi, qui per triginta annos inclusus, hordeaceo pane & luculenta aqua uiuebat. Alter in cisterna ueteri, per dies singulos quinque carycis sustentabatur. * Quo in loco sequentia uerba subiungit: Vnde si Dominus optionem daret, multo magis eligerẽ tunicam Pauli cum meritis, quàm regum purpuras cum regnis suis. Triplicis quoque generis monachorum Hieronymus meminit: Cœnobitarũ nimirum, Anochoretorum, & Romobothorũ, quorum cœnobitas duntaxat cõmendat: docens nos quod tametsi aliqua fratrum cõgregatio inordinatè uiuat, non propterea monachatus spernendus est, illorúmque uita qui summa cum castitate uitam beatam ducunt: quãdoquidem nec Phigelo & Alexandro facientibus naufragium, cæteri à cursu fidei destiterũt. Horum autem monachorum uita hæc erat, nempe ut perpetuò ieiunarent: * panem, legumina & olera, solo sale condita manducarent: uinum autem, tantum senes accipiebant, quibus & paruulis sæpè fit prandium: ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Excepta quadragesima, in qua

¶ Monachus qui 30. annos pane hordeaceo & aqua ieiunauit.

¶ Alter monachus, qui in cisterna quinque carycis uiuebat

¶ Paucos monachos qui malè uitam ducant, non posse reliquorum optimæ uitæ obesse.

¶ Monachi Cœnobitæ.

* Hieron. in loco citato.

* Histo. trip. & Hiero. in locis citatis.

in qua ſola cōcedebatur parcius uiuere: à quibus conſuetudo præterea ſeruata eſt, ut uſque ad horam nonam, prandium differentes, poſt communes orationes, & cōcilium in quo de regno Chriſti, déque futura beatitudine ueri . faciebāt, unaquęque monachorum decuria cum ſuo parente ſub quo inſtruebantur ad menſam pergerēt: ubi abſque ſtrepitu, neminéque loquente, per ſingulas hebdomadas uiciſſim miniſtrabant.* Cæteros uerò uſus antiquioris Eccleſiæ Chriſtianæ, Epiphanius enarrat: nempe Romanos trés hebdomadas ante Paſcha, præter ſabbatum & dominicam continuè ieiunaſſe: Illyricos & quoſdam, ſex ſeptimanas: alij ſeptem. Et ex his omnino quidam ab animatis abſtinebāt: alij ex animātibus, piſces ſolummodò comedebant: quidam cum piſcibus ueſcebantur & uolatilibus; alij cum caulibus & ouis: quidam ſicco tantummodo pane, alij neq; hoc: alij uſque ad nonam ieiunantes horam, ſine delectu ciborū reficiebātur. Ita ut innumerę atq; diuerſæ conſuetudines apud diuerſos inuenirentur.* Quæ ubi ita ſint, quid noua hæc uentris animalia ſibi uolunt, cùm guloſam uitam nobis perſuadere laborant? Apoſtolorū mores & crucis duritiem aut neſciunt, aut contemnunt, Hieronymus inquit. Imitentur ſaltem gentilium paupertatē, atque inediam: uitam Pythagoræ, Socratis, Antiſthenis & reliquorum legant, ut aliqua ſaltem uia ieiunare diſcant, non autem ut populi

¶Hora nona

*Tripa. & Hiero. in locis citatis.

¶Diuerſi modi, & tempora ieiunandi diuerſa.

¶Romani.

¶Illyrici.

*Epi. in trip. lib. 9. c. 38.

¶Gentilium ieiunia.

¶Philoſophorum ieiunia.

auram captent, (præsertim ubi gula triumphat) ieiunium idcirco eliminare procurent. Dicunt nanque bonum esse ieiunium: quod tamē, sicut paulò antè dixi, neq; præceptum esse contendũt, neque eo concionatores Protestantium aliquando utuntur, ut saltem imitatione alios ad ieiunādum impellerent: laudant equidem mare, & per terram iter agunt. Itaque factis Christum, Ecclesiam, & omnes honestos mores negant, maximũ in crimen incidentes, dũ nolentes ieiunare, alios ieiunare dehortantur.

CAPITIS SEPTIMI § SEXTVS.

Quod moderatum ieiunium dicatur.

DIANA. CAMERARIVS.

¶Monachorum quale moderatum ieiunium sit.

SVades ergo tu, ut tam dura, longáque ieiunia Monachi ætatis huius seruare debeāt? C A M. Displicent in teneris maximè ætatibus longa & immoderata ieiunia, quibus iungũtur hebdomades, & oleum & poma uetātur (Hieronymus ait) Siquidem experimento didici asellum in uia cũ lapsus fuerit, diuerticula quærere: Quocirca in perpetuo ieiunio præceptum est, ut longo itineri uires perpetes suppetant, ne in prima mansione currentes, corruamus in mediis.* D I A. Nónne monachi nostri temporis, plus solito offas & pisces triplicare solent? C A M. Parat Abbas æquales cibos robusto homini necessarios, ignorans

**Hiero. de regula monachorũ, in rubrica de abstinentia philosophorum.*

corpo-

corporum uarias temperationes: ipsi uerò sic comedere debent, ut statim post cibũ legere, orare, & psallere possint.* DIA. Strictius ergo monachi ieiunare obligantur. CAM. Sic exempla præceptorum Dei hactenus aceruata & patrũ uitæ docent. DIA. Quid de sanctimonialibus sentis? CAM. Virgines quoque Hieronymus admonet, ut cibus earum olusculum sit, & simila, ` róque pisciculi: sicque comedant, ut semper esuriant*, & statim post cibũ possint legere, & psallere: itáque orationi lectio, lectioni succedat oratio, tenentíque codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat,* neque propterea uirgines putẽt pisces sibi denegari: sed quomodo nuptiis uirginitatem, ita saturati ieiunia præferri sciant, intelligant quoque sacrilegiũ reputari ebrietatem, præcipuè in fœmina, sed infinito plus in Domini sponsa.* Quibus hunc in modum explicatis, Protestantes interrogare poteris, ut dicant, quid impedit, postquã omnino ieiunandum Dei præcepto, & Apostolorum est, quin Ecclesia tempus & modum ieiunij ut temperatum sit, atque proficuum statuere potuerit? num fortasse hoc Ecclesiæ denegabimus, quia in meritorio ieiunio actus interior interuenit, quẽ in potestate Ecclesię non esse Protestantes contẽdunt? fabulæ: quandoquidem Ecclesia & corpus & animam, Christi authoritate, ligare atque soluere potest, in hoc præsertim ieiunio, in quo

*Hiero. in loco citato.

*Hiero. de regu. monacharũ. c. 35.

*Hiero. ad Eustoch. de custo. uirg. col. 8.

*Hiero. de reg. monac. c. 36.

¶ Monacharum ieiuniũ.

¶ Hieronymum sanctimoniales in regula monacharũ, præsertim c. 35. & 36. legãt, & reliqua intelligẽt quæ breuitatis causa omisi.

¶ Potuit Ecclesia tempus & modum ieiunandi præscribere.

Christi Ecclesia nil aut nouũ aut durius nos grauando præcepit, sed quod Christus & Apostoli nobis præceperunt. Quibus populus priusquam Ecclesia aliquid circa ieiunium statuerat, longe antea consenserat, siquidem Apostolorum tempore unà cum illis integra Ecclesia orabat, ieiunabátque*. Ipse quoque Populus in reliquis ieiuniis, quæ ab Ecclesia ut seruentur præcepta sunt, ante quàm Ecclesia id præciperet consuetudine non scripta sibi præscripsit, quam potuit Ecclesia in ius scriptum redigere. Non quidem immoderata imperantur ieiunia, aut enormis ciborum abstinentia, quibus statim corpora delicata frangantur (Hieronymus inquit) cui omnium ieiuniorum consuetudo & leges notæ erãt, ut id euenire contingat quod ego noui: nempe in utroq; sexu propter nimiam abstinentiam, cerebri sanitatem quibusdam sic fuisse uexatã (præsertim qui in humidis & frigidis habitauere cellulis) ut nescirent quid agerent, quóue se uerterent, quid loqui, quid tacere deberent: Ecclesiæque regulam sequens, subiungit: Tantũ ergo ieiuniorum assumamus, quantum ferre poterimus: itaque ieiunemus, ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in uigiliis solito quid minus faciamus,* modum in manducando seruãtes, ne nimia debilitent stomachum, & erumpãt in cruditatem, quæ parens libidinum est.* DIA. Da regulam, qua intelligam in quem modũ ieiunij

¶ Populi cõsuetudo non scripta, omne Ecclesiæ præceptum præcessit.

* Act. 13.

* Hiero. de regula monachorũ in rub. de temperatis ieiu.

* Hiero. ad Rusticum de ieiunandi forma. col. 3.

¶ Regula ut moderatè ieiunemus.

nij die me gerere debeam. C A M. Hoc ieiunium Deo acceptum esse scito: non solùm ut abstinentia castigemus corpora, sed etiã humilitate animas induamus: simus ad seruulos mites, blandi ad extraneos, misericordes ad pauperes: surgentes primo ad ecclesiam festinemus, referamus Deo gratias, peccatis ueniã postulemus, rogantes prę teritis delictis indulgentiam, cautelam futuris: tota die sit nobis oratio uel lectio: qui literas nescit, sanctum uirum perquirens, eius confabulatione pascatur: nullus actus seculi, actus diuinitatis impediat: non ludus tabulæ mentẽ auocet: non uoluptas canum sensum abducat: nõ negotij compendiũ animã auiditate peruertat. Quicquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quanuis abstineas, non ieiunas. * Quæ ubi non sufficiant, adhibeantur grauissimæ disciplinæ, Hieronymus subiungit: quo usque erigatur domina, ut seruiat serua: quod si iterũ erigitur, iterũ fatigetur, sed non ultra modum. *Hæc uera ieiunij regula est, quæ tam exacta esse non potest, ut ex æquo omnibus regula una detur. Siquidem quod uni est abstinentia, alteri ingluuies erit: tẽperantiæ nanque officium ieiunium est, ut quisque prudenter agat prout suæ ualetudini conducere uidetur: modo finẽ, quem Ecclesia inquirit, cõplectamur: quippe quo sic comedamus ut ad orationem nocte surgenti, non indigestio ructũ faciat, sed inanitas*: ne sic agendo ad intempe-

*Amb ser. 33.

*Hie. epi. 14.

*Hiero. de regu. mona c. 36. & de custo. uirg. col. 8.

rantiam ieiunium cõuertatur, quemadmodum ſępius contingere ſolet, ut quidam cùm uino ſint ſobrij, ciborum largitate ſunt ebrij: * néue cum illis ieiunemus, qui biduo triduóque prætereunte uacuum portant uentrem, ut deinde adeò ſaturitate inediam compenſent, quòd uenter pariter obruatur. * Hæc enim ubi recta ſtatera expẽdantur, magis expedire unuſquiſque ſani capitis iudicabit, quotidiana, moderatáque ieiunia eſſe debere, ne illico mens repleta torpeſcat, & irrigata humus ſpinas libidinum germinet:* quandoquidem nil ſic inflammat corpora, & membra ad luxuriã titillat, ſicut indigeſtus cibus, ructúſq; conuulſus:* ſatius, ſecundum Hieronymum, cũ ſit, quotidie parum, quàm raró ſatis ſumere: quotidie inquam, id eſt omni die, potius quàm poſt multos dies: non autem ut ſæpe in die parum comedamus, carentes afflictione, quã uſque ad horam nonam perpeti obligamur, * ut illud in animo Chriſtiani cõpleatur, quod Apoſtolus dicit, Scio & ſaturari & eſurire, abundantiam & penuriam pati.* Scio enim, paulò pòſt idem Hieronymus ſubiungit, mihi abſtinẽtiam & nocuiſſe intermiſſam, & profuiſſe repetitam:*repetendo autem plus ſemper de corde, quàm de cibo cogitemus. Qui enim de ſola carne cogitant, beſtiis & pecoribus ſimiles ſunt, & in ſe Dei imaginem cõtriuerunt: ſeruam carnem reficiendo, animam uerò dominam fame torquendo: Apoſtoli omnino imme-

*Hiero. ad Euſtochium de cuſto. uir. col. 8.

*Hiero. de reg. monac. in rubr. de abſtinentia, & præcipuè à carnibus.

*Hiero. de cuſto. uirg. col. 8.

*Hiero. de regu. monac. ſub rub. de abſtin. præcipuè à carnibus.

* Vt ſup.

*Aug. de tẽ. ſer. 44. 1 die quadrageſimæ, ſerm. 2. prope finẽ.

*Hiero. de regu. mona. in rub. de abſtinentia à carnibus.

immemores,quãdo nos admonet, Siue manducatis,siue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.*

*1.Cor.10.

CAPITIS SEPTIMI § SEPTIMVS.

Hoc loco quædam determinantur quæstiones in moderato ieiunio quæri solent.

DIANA. CAMERARIVS.

CAusam scire nunc uelim, quare Ecclesia nostra durius q̃ Israëlitica egit,quę in his tẽporibus carnes uetauerit in quibus ieiuniũ pręcipit. CAM.Lutherani hoc quærere solẽt,quibus Augustinus hunc in modum respondet: Cessent lauacra,uina & carnes,non quod creaturam Dei iudicemus esse damnandam:sed qui toto anno nobis uiximus, saltem uel paucos dies uiuamus & Domino.* DIA.Consilium hoc esse,non autem præceptum,illi respondere poterunt.CAM.Ratio potius dicẽda erit,quæ Ecclesiam ad hoc præcipiendum mouit,Apostolorum ieiunium præ oculis habentes,qui tenuiori uictu ieiunarunt. Vbi tamen nolint Apostolos,Prophetas,Sanctósque patres, & Dei Ecclesiam sequi:opténtq; corporis curam facere: medicos saltem audiant, ut paulatim bene uiuere discant. Inter quos Hippocrates omniũ princeps,in Aphorismis sic docet: Crassa & obesa corpora,quæ crescendi mẽsuram impleuerint,nisi cito ablatione sanguinis minuatur, paralysim & pessima morborum genera pa-

¶Quare uetentur carnes ab Ecclesia in die ieiunij, Lutherani rogare solẽt.

*Aug. serm. de tem. 64. serm. 2.

¶Hippocrates.

Q

rere:non enim in uno ſtatu natura corporum manere poteſt,ſed aut creſcere, aut decreſcere neceſſum eſt, cùm uiuere non poſſit animal, niſi nutriatur. Nolunt medicos audire, eligunt Epicuri omnino eſſe? Epicuros audiāt,ut pedetentim hac uia ad Chriſtum uenire incipiant. DIA. Quid Epicuri libertatis aſſertores docebant? CAM. Omnes libros ſuos oleribus, pomis, & uiliſſimis cibis replerūt,dicentes ita eſſe uiuendū: quia carnes exquiſitæq; epulæ ingēti cura ac miſeria præparantur, maiorémque curam habent in quærēdo,quàm uoluptatem in abutendo. Hæc enim Hieronymus expendens, olerum atque pomorū, ac leguminum cibaria prætulit,quoniam uno & duobus cibis,híſque uilibus, nemo uſque ad inflationem uentris ſaturatur.* DIA. Rectè quidē omnia.nil reſtat, niſi rationem ſcire,cur ante nonam comedere nequeamus. CAM. Hoc quoq; Lutherani quærere ſolent. DIA. Quid tu illis reſpondes? CAM. Omnes in hanc ſententiam cōcurrunt,ut ueſperi uel quando placuerit,non ante horam nonam propter antiquam Eccleſiæ cōſuetudinem bibamus uel comedamus.*Sic enim Cœnobitæ Apoſtolos imitantes ieiunabant, ſic cæteri patres ieiuniū cuſtodiebāt,ſic & nos ꝓpter concilij Calcedonenſis præceptum ieiunamus. DIA. Cōcilia illi negāt. CAM. Non tamē Petrū negare poterunt,qui circa horam ſextam non comederat,ſed orationi uacabat,quando alij parare uole-

Margin notes:

¶ Epicuri.

¶ Solēt quoque & aliud quærere, nēpe ut rationē eis oſtendamus, quare non ante nonam māducemus.

*Hiero. de reg. monac. in rub. de abſtinentia à carnibus.

*De conſe. diſt. 1. c. Solent.

uolebant (secundum consuetudinem Petri) & ui-
Act.10. ri à Cornelio missi ad eum accesserunt. neque
& hoc negare poterunt, quippe nunquam ante
nonam uisum esse, ut aliqui ieiunando (nec ipsi
Hebræi) comederint, eo quòd cum afflictione a-
Leui.23. nimæ ieiunandum est. DIA. Cur igitur seroti- ¶ *Serotinum ientaculum quale esse debeat.*
num ientaculum capimus? CAM. Non quidem
adeò te superstitiosam esse uolo, ut in serotino
ientaculo idcirco ieiuniũ te fregisse putes, quia
parum panis, uel quædã ex saccharo, uel aroma-
tibus cõdita, aut fructus, siue crudos, siue coctos
comedendo, semel aut pluries sicut opus habes,
bibis: sed absque scrupulo medicinam illam, qua
sequentis diei ieiunium ferre possis, sumito: mo-
dò tu rectè iudices modum te non excedere, im-
mò potius tantum te sumpsisse (quicquid illud
sit secundum consuetudinem ientaculi quod su-
mis) quantum tuæ complexioni necessarium esse
putas: ita ut inter magnam inediam, & nimiam
colationem (quam aiunt) media exigui cibi atq;
necessarij potus eligatur uia, siti uerò quando-
cunque urget succurre: malum autẽ est illos imi-
tari, qui plus uno ientaculo aromatũ uesperi co-
medunt, quàm unus pauper in prandio bis man-
ducare posset, quorum nomina sic ieiunantium,
illorum præsertim qui columnæ Ecclesiæ nostrę
esse deberent, honestatis causa taceo. Sciant tamẽ
omnes, quòd si qui in mensura cibi ipsius ienta-
culi errarent, aut non aduertentes, aut putantes

tanto egere quantum manducant, quia impotētiæ absque dolo innituntur, minimè mortaliter eos peccare, modò hac excusatione cœnare nō eligant. Nec latere te uolo, posse cum dispensatione Episcopi, serotinum ientaculum post horam nonam comedere, ne ultra horam illam affligaris: & uesperi cœnare. hoc enim eligere multi solent, ut tota die orationi, lectioni, diuinis, ac uirtutibus aptius possint uacare. Habes itaque quale ieiunium tuū esse debeat. Superest ut cogites magnæ uirtutis, & solicitæ diligentiæ esse, superare quod nata sis, & in carne manens, non carnaliter uiuere:* magni quoque & pręmij, signiq; salutis æternæ, quandoquidem ieiunio, fideles ab infidelibus discernuntur:* infidelibus inquā, qui non animaduertunt quadragenariū ieiuniū decimam esse, quam Deo pro toto anno soluere obligamur.* D I A. Quo in angulo quatuor temporum ieiunium relinquis? C A M. Hebræa cōsuetudine ut ter ieiunaremus, introductū fuit:* deinde uerò à consuetudine Ecclesiæ nostræ innouatum & in melius transformatum,* quò his quatuor temporibus, quatuor tempora anni, cardines item mundi quatuor, & elemēta quatuor, Christo in quatuor Euangeliis contento, seruire intelligamus.*

¶ Quatuor temporum ieiunia.

** Hiero. in regu. monā. in rub. de absti. philo.*
** Chryso. super Gene. hom. I.*
** De con. di. 5. c. Quadragesima.*
** 76. dist. c. huius. 6. fi.*
** Vt sup. c. ieiunium.*
** Vt sup. c. Huius.*

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Tres causæ à ieiunio nos excusant, propter quas cũ cõsilio utriusque medici Ecclesia dispẽsat, impotentia nimirum, necessitas, & pietas melioris boni.

DIANA. CAMERARIVS.

PLaceat personas numerare, quæ à ieiunio excusantur. C A. Ne quæso à me id exigere uelis, præsertim cum fermè nullus sit ieiunij liber, in quo isthæc legere non possis. D I A. Idcirco tu quoque idipsum agere debes, ne tua hæc disputatio manca uideatur. C A M. Scire principiò debes, quibusdam ualdè molestam ieiunij esse diẽ, quibusdam uerò iucundissimam: * tristẽ nimirũ illis, qui pœnæ timore cum Hebræis ieiunant: iucundam uerò illis qui charitate referti, propter Deum ieiunant. Hi quidem & corpore cum Daniele roborantur, eorúmque anima de die in diẽ renouatur. * fœlicésque hos dies ad philosophãdum, sacrámque scripturam contemplãdum hi esse putant, qui minimè ieiunium, immò potius crapulam, atque ebrietatem timent: * pœnas nãque dant secundum carnem, sed spiritu gaudent: quandoquidem si caro in ieiunij die dolet, anima epulatur, cùm unà & à cibis & à peccatis, immò à peccatis prius ieiunant. * D I A. Rectè, modò corpora robusta sint. C A M. Tam ægrotis, quàm robustis ieiunare conducit: robustis scilicet, ut anima ægrota curetur: infirmis uerò, ut corpus &

¶ Quibusdã ieiunium dulce est, quibusdam amarũ.

*Chrysost. Matth. 9. hom. 31. co. 5

*Chryso. in hom. de Iona propheta, tom. 1. col. fi.

* Chrysost. serm. 1. in Gen. ex collectis sermonibus, hom. 1. de pœnit. tom. 5.

*Chryso. de ieiunio. ser. 1

anima fide & ieiunio sanetur.* DIA. Illos propo- *Chry. ho. 5. sup. Matth. 17.
namus, qui ieiunium ferre non possunt. CAM.
Iam uidisti non huic uel illi Ecclesiam ieiunium
præcepisse, sed in communi, ut Ecclesia ieiunet.
DIA. Vidi. CAM. commune ergo præceptum
hoc erit, neminem excusans qui ieiunare potest.
DIA. Nónne quosdam Ecclesia excipit casus, in
quibus à ieiunio multos liberat? CAM. Tres cau-
sæ sunt, propter quas à ieiunio Christi fideles ex-
cusantur. Impotentia nimirum, necessitas, & pie-
tas melioris boni, quas sigillatim explicabo. DIA.
¶ Impotẽtes ieiunare non obligantur. Quos IMPOTENTIA excusat? CA. Pueros
crescentes, qui propterea lustris quatuor integris
¶ Pueri. excusantur, quia ut plurimũ ad tẽpus illud usque
crescunt. DIA. Audiui in Aegypto patres no-
stros elegisse, ut pueri quoque ieiunarent. CAM.
Aliud est sponte patres id agere, in Deum fiden-
tes, quòd filij pinguiores cũ Daniele, Sirach, Mi-
sach, Abdenago euadant: aliud lege ad id facien-
dum obligari. nam & hoc sæculo nostro non so-
lùm inter monachos qui fortiores ieiunio fiũt,* *Hierony. in Psal. 108. ibi genua mea.
uerùm etiam in domibus Laicorũ, eãdem ieiu-
nij obseruantiam in ipsis iunioribus passim ui-
¶ Senes. demus. Excusantur & senes. DIA. Quos tu senes
uocas? CAM. Sexagenarios. DIA. Cur non se-
ptuagenarios? CAM. Quia labor & dolor: * se- *Psal. 89.
xaginta uerò communiter medium tenent, usq;
ad quod tempus Ecclesiæ præceptum perrexit, ut
robusta hominis natura ieiunaret: quo fit, ut quã-
docunque

docunque conſtet longè ante alicuius naturam debilem ſic eſſe,ut non poſſit ieiunare:lex ieiunij ex mente limitetur,ut non ultra ieiunet.* Siquidem non tempus,ſed ieiunandi potentiam lex conſiderauit.Contra uerò ex eadem mente, ſexaginta anni ſenem,luxurioſum atque robuſtum,à ieiunio haudquaquam excuſant, quominus Eccleſiæ medicina hac, ad propriæ animæ ſalutem utatur. Proinde & infirmi omnes ſiue nō poſſint, ſiue eis non expediat, minimè ieiunare debent. Sic enim legem ieiunij canon Apoſtolorum limitat.* Sic Eccleſia quoque ſtatuit ac ſeruat.* DIA.Quis diſpenſator tunc erit, num infirmus ipſe?CAM.In eo qui ieiunare nō poteſt, primus iudex ipſe infirmus eſt,qui poterit ſuas infirmitates medico inſinuare,ut ſecundus iudex ſit. Tertius ſummus pontifex, uel Epiſcopus, qui adhibito conſilio utriuſque medici diſpenſare ſolent: aut ubi copia horum non detur,Curatus:quibus contemptis,à ieiunio infirmitas nō excuſat. Circa quæ tum Epiſcopos, tum medicos hortor, ut nolint ſicut paſſim fit, adeò liberaliter infirmo frā gendi ieiunium facultatem dare: ſed octaui Toletani concilij decretum ſeruent,cuius uerba hęc ſunt.Ex hoc adeò acerrimè interdicitur· ut quiſquis ſine ineuitabili neceſſitate,atque fragilitate, & euidenti langore, ſeu etiam impoſſibilitate ætatis, diebus quadrageſimæ eſum carnium præſumpſerit attentare, non ſolùm reus erit reſurre-

*Conci. Tolet.8.

¶ Infirmi.

*Can. 68.
*Ex. de obser.ieiu.c.Cōſilium.

¶ Quis diſpēſare debeat quando aliqui ieiunare non poſſunt.

¶ Nō paſſim & temere diſpenſandū.

ctionis dominicę, uerùm etiam alienus ab eiusdē diei sancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, ut ipsius anni tempore, ab omni esu carnium abstineat gulam, quia sacris diebus abstinentię oblitus est disciplinam. DIA. Satis dura pœnitentia. CAM. Modica illis, qui in contēptum Ecclesiæ, hæreticis hærendo, ieiunare contemnunt. DIA. Aliter ergo dicendum erit, quādo utriusque medici dispensatio cum superioris authoritate adest. CAM. Omnino: sed quæ prudentia utriusque medici est, ut otioso podagrico iuueni carnes dent? cur non potius panem & uinum optimè linfatum, atq; olera pauca absque piscibus, quibus podagra Hieronymo teste sanatur? * carnes uerò raro, ut pro sola sustentatione illas comedere possit, & tunc sobriè, præter quàm si infirmi debilitas maiori egeat cibo, aut cætera obsint? DIA. Quid si neque Medicus, neque Papa, neque Episcopus, neque Parochus adsint? CAM. Tunc enim quia omnis inobediētia cessat, unusquisque sibi ipsi iudex esse potest. DIA. Quid econtrariò, si medici exteriores comedere carnes iubeāt, infirmus uerò scrupulo cōscientiæ mordeatur, ut timeat se peccare? CAM. Non solùm non peccare illū puto, qui utriusque medici consilio paret, immò potius, ut malè agat si non paret: etsi medicus ipse infirmus sit, * quoniā immoderatam medicinam proximo aut sibiipsi dare non debet: & immoderata an sit uel sufficiens, medici

De con di. 5. c. Legimus

¶ *Infirmus, qui dispensatione uti non uult, peccat.*

Tho. 4. sen. di. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. quartū in fi.

medici eſt iudicare, qui peritus eſt in arte. DIA. Nónne in præcedentibus authoritate Ambroſij dixiſti, quòd ſi ter ieiunauero in hebdomada, ieiunia illa nil proſunt, immò deperdita cẽſentur? CAM. Dixi. DIA. Caietanum deinde legi, qui aliter ſentiendo ſequentia uerba ſcripſit: Ieiunãtes ter in hebdomada in Quadrageſima, audiẽtes à doctis ſtultis, ꝙ qui unum diem nõ ſeruat, reus eſt totius Quadrageſimæ, & amittant illorum trium dierum ieiunium in damnationem utrorumque. Si enim cæcus cęcum duxerit, ambo in foueã cadũt. Satisfecit enim Eccleſiæ præcepto, qui impotentem ſe putans, ad ieiunium quadrageſimę, alternis diebus ieiunat, aut bis aut ſemel in hebdomada, prout uires eius poterunt ferre. CAM. Aut quæris, an quiſpiam abſq; Epiſcopi licentia, ubi haberi poteſt, ſibiipſi uelit tẽpus ieiunij in Quadrageſima hoc modo præſcribere, ut alternatis uel hebdomadibus uel diebus ieiunet, itaque præcepto Eccleſiæ ſatisfaciat, & tunc deperditi ſunt dies illi (ſecundum Ambroſium) quantum ſcilicet ad hoc attinet, ut ieiuniũ Eccleſiæ, quod indiuiduũ eſt, ſe impleuiſſe putet: ſiquidem iuris ignorãtia neminem excuſat, tametſi credulitate ſua erret.* Aut quæris, an cũ impotente diſpenſandum ſit, ut ſi non poteſt totam Quadrageſimã, partem ſaltem pro tota ieiunet, & ſi de impotentia conſtiterit, diſpenſatio ei pro toto ieiunio cõceſſa, qui aliud pręſtare nõ

¶ Quid ſi aliquis nõ poſſit integrum Quadrageſimæ ieiuniũ ſeruare, an tunc ſi cũ eo, ut aliquibus diebus ieiunet, diſpenſetur, quadragenariũ ieiuniũ hoc modo ſeruet.

¶ Caietani opinio.

*1.2.q.76.

potuit,omnino bona est,& ualet: quia hoc modo se satisfecisse rectè putat.Itaq; Caietanum dicere uoluisse autumo,siquidem de hac dispensatione principio egerat: quasi cæci sint illi, q̨ hoc modo respondeāt,Nolumus dispensare,quia ieiunium diuidi non potest: si uerò aliter Caietanus sentiret, ipsum potius quàm Ambrosium in hoc cęcum esse dicam, præsertim cū in octauo Concilio Toletano quæstio hæc determinetur,cuius uerba hæc sunt:Illi uerò, quos aut ætas incuruat, aut lāguor extenuat, aut necessitas arctat,non antè prohibita uiolare pręsumant,quā à sacerdote permissum percipiant. Aut quęris,an ieiunium illud absque licentia sic deinde factū, pro ieiunio particulari contritum cor habenti prosit, cum aliter agere non posse putat, & cum Caietano dicam ualere. Siquidem pœnitendo, quòd Quadragesimam non ieiunauit, cùm fregisse semel constat, nec bis fractionis illius ieiunij reus esse possit, bonum opus deinde in altero particulari ieiunio, pœnitens operatus fuit. Valet quoque, ne omni die in Quadragesima peccet:quotiens in unoquoque die non ieiunat, quandoquidem etsi contra præceptum indiuidui ieiunij non faciat, quod semel fractum impleri non potest, contrauenit saltem,quia hoc uel illo die secundum præceptū non ieiunat. Excipio tamen cum Caietano illū qui in uno die sæpe comedit, ut non propterea sæpe

¶Canon Concilij.

¶Sæpe in die comedēdo semel ieiuniū frāgit.

ſæpe peccet, quia ſic unicum peccatū fractionis ieiunij eſt, ſicut pluries oſculādo fœminam, unico complexu unicum peccatum reputatur. Habes igitur caſus aliquot, quando impotentia excuſet, per quos cæteros decidere poteris.

CAPITIS OCTAVI § PRIMVS.

Secunda cauſa neceſſitatis, ob quam ne ieiunemus Eccleſia diſpenſat.

CAMERARIVS. DIANA.

OB neceſſitatem quoq; pauperem illum ieiunare Eccleſia nō aſtringit, qui oſtiatim eleemoſynā petit, nec poteſt tantùm colligere ut ſemel manducet, atque manducando ſaturetur: quis enim pauperi herbas crudas, & illas non ſatis bonas perſæpè comedenti, ne ſaturetur, inhibere audebit? hoc unum audacter aſſeuero, ut nō modò ſæpe comedere, ſed ſi adeò debilitatus ſit, ut omnino egeat cibo, & nullus cibus quadrageſimalis adeſſet, carne in hac neceſſitate ueſci poſſit: * quinimmò & aliud addo, quippe ut ſi ob conſcientiæ ſcrupulum comedere non auderet, oratione præhabita, & cum gratiarum actione is qui domi præeſt, abſq; ieiunij fractione, poſſit aliquid ſecum propter charitatē manducare, ut alter peregrinus pauper propriæ debilitati ſuccurrat. Sic Spiridionis uiri ſanctiſſimi exemplum nos docet, quod ſuprà enarraui. * Et

¶ *Pauper oſtiatim cibū quæritans, quando à ieiunio excuſetur.*

Ex. de obſer. ieiu. ca. Conſilium.

¶ *Carnes, qui aliud nō habēt comedant.*

¶ *Quando abſque peccato, propter proximum, robuſto liceat ieiuniū frangere.*

Suprà c. 6. §. quinto.

rectè quoniã sicut malum est homini qui per offendiculum manducat (Augustinus inquit:) Ita malum est homini qui per offensionẽ ieiunat.* Sic enim diuus Frãciscus absque ieiunij fractione cum esuriente comedit. Etenim si rursum aliquem etiam non mendicãtem (pauperẽ tamen) proponamus, qui non possit cibum aliter acquirere, nisi proprio sudore illum sibi quęritet, & laborem talem esse, qui unico pabulo sustineri nõ possit: tũc propter necessitatem licebit ei pluries comedere, ne cibo omnino careat. Itidem si filias & filios habeat, quos nõ aliter quàm suo exacto labore tam domi quàm in studio enutrire, maritare, uestireq; possit: ut tam ob necessitatem naturæ, qua filios alere obligatur: quàm ob pietatem paternam, & melioris boni, satius esse iudico, ut isthæc agat potius quàm ieiunet. sic enim piscantes halecas & cætera eiusmodi qualitatis, per quæ cibũ pro toto uel maiori parte anni, aut quoquo tempore assequuntur, in quo aliter uiuere cum sua familia non possent, ueniam facilè impetrant, ut tempore illo minimè ieiunẽt: tum quia eadẽ cibi necessitas in eorũ personis adest, tum quia communis necessitas concurrit, ut aptioribus diebus illis ad piscandum halecas non ieiunent. Sic enim imperator cùm dixisset: Omnes iudices urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, uenerabili die Solis quiescãt. Ruri tamen positi, agrorum culturæ, liberè licenterq; inser

Augu. epist. 86. col. II.

¶ *Excusantur, qui sudore uictum quæritant, nec semel comedendo uictũ quærere possunt.*

¶ *Excusantur, qui filios & filias proprio sudore enutrire obligantur.*

¶ *Piscatores halecarũ, qui aliter uiuere non possunt.*

inseruiant, quoniam frequenter euenit, ut non aptiùs alio die frumēta sulcis & uineæ scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas cœlesti prouisione concessa.*Necessitas ergo urget, ut talis sit, quæ omnino ipsum à ieiunio excuset. atque hinc animaduertant prælati, quando cum itinerantibus dispensant, ut principiò an iter omninò necessarium sit, expendant: ne fortè is qui diues est, auaritię causa, & non ob necessitatem pedes iter facere eligat, cui minimè dispensandum est: ubi uerò necessitas adest, siue ut mercaturam de qua uiuit exerceat, siue alia, pēsandum est, an equo iste homo pergat, uel pedes: quoniā in habente equum, necessitatem nō uideo, ut cum unico cibo magno, & ientaculo uno, cōmodè nō possit iter agere: præsertim ubi cum licentia Episcopi obtineret, ut prādium in cœnam, & ientaculum in prādium post horam nonam conuerti possit, maximè quādo iter breue esset. In eo autem homine qui pedes necessitate ductus incedit, ubi adeò modicum iter non esset, quod ieiunādo perfici possit, facilius dispēsarem. Vnusquisque tamen suam necessitatē aduertat, cui lex ieiunij imposita nequaquam est,* & sic obtenta dispensatione edat, ne cibo iudiciū sibi manducet: quandoquidem poterit pinguius ientaculum serotinum sumere, & tātum comedere, quātum ei necessarium esse duxerit, ut usq; ad horā nonam sequentis diei prādium differre

*L. Omnes. C. de feriis.

¶Quando cum itinerātibus sit dispēsandum.

*Ex. de obser. ieiu. c. Consilium.

possit. Eadem quoq; naturæ necessitas & pietas simul, ut mater filium in uentre pascat, enixáque lactet, à ieiunio excusat. DIA. Age quæso, ut nullum prætereas casum, in quo ob necessitatem Ecclesia dispensat. C A M. Laboriosum potius quã utile hoc esset: satis quidẽ scire erit, omne quod necessarium ad salutem, tum corporis, tum animæ uel ad statum temporalem est, hãc posse ab Ecclesia dispensationem impetrare.

¶ *Mulier enixa.*

¶ *Regula dispensandi in necessitate*

CAPITIS OCTAVI § TERTIVS.

Dispensat quoque Ecclesia ob pietatem, ratione melioris boni, quæ tertia causa est.

CAMERARIVS DIANA.

ADest & tertia causa PIETATIS, quando uel sibi uel alteri, maioris boni, ipso ieiunij bono causa esse potest, quod cum ieiunij prætermitione agit. D I A. Da exemplum. C A M. Pone enim concionantem cogi bis in die concionari, uel fortasse semel, nec posse ob complexionis debilitatem, præsertim si illius memoria debilis sit, qua in ipso sermone opus habet: nónne satius erit, ut charitate refertus bis comedẽdo pietatem in hoc maiori bono proximi exerceat, quàm ieiunare? DIA. Omnino. C A M. Finge rursum aliquem sacerdotem multorũ oportere audire confessiones, eiúsque memoriam labilem esse, ut simul legat horas, & tot pœnitentes audiat, quot audire

¶ *Concionator.*

audire tenetur, nónne ſatius erit ieiunium prætermittere? D I A. Maximè, quoniã ſcriptum eſt: Corporalis exercitatio ad modicũ utilis eſt, pietas autem ad omnia ualet. C A M. Pietas igitur urget, ut pietatis animum habeat, non autem opus quod ſine pietate fit. D I A. Quid iſtud? C A. Finge concionatorem aliquem nõ propter pietatẽ, ſed idcirco bis cõcionari, aut ſemel, ut pecunias acquirat: itidẽ & confeſſiones audire: num diſpenſandũ cũ illo erit? certè nõ, quia pietas abeſt. D I A. Negas tu pro pecunia quẽquã concionari poſſe? C A M. Omnino. D I A. Subſiſte paululũ obſecro, quoniã etſi in perſonis priorũ, quibus nihil in eorũ monaſteriis deeſt: doctorũ itẽ, quibus uel ab Eccleſia uel à labore legendi, uel à beneficiis cibus & ueſtes ſuppeditantur, hæc tua ſẽtẽtia uera eſſe poſſit: Apoſtolo dicẽte: Victu & indumentis his cõtenti ſumus.* Adſunt tamen multi iuuenes literis operam nauantes, qui pietatis cauſa, & ut neceſſarium uictum ueſtimentáque quæritent, ad concionandum accedunt. C A M. Non quidem meum officiũ eſt alios reprehendere, aut dyſcolos reformare. D I A. Expedit certè, poſtquam ſcribere cœpiſti, ut quid ſentis, in medium afferas. C A M. Hos ego minimè damno, qui laborando in ſacris, quod ſibi datur, iuſtè acquirunt. Siquidem ſcriptum eſt: Qui altari ſeruit, de altari uiuere debet:* ſed illos excludendos omnino cenſeo, qui minimè dextrum

[Margin: ¶Hi qui quæſtus cauſa ſpiritualia miniſtrant.]

[Margin: *1. Tim. 6.]

[Margin: *1. Cor. 9.]

oculum, ſed ſiniſtrũ ad pietatem habent, præſertim quando abſque pecunia non prædicarent: ita ut quaſi ſimoniacè concionentur, dum finis prædicationis ipſa pecunia eſt, quam perſæpè pacto expreſſo antequam eant, ſibi dari paciſcuntur. Hos planè à ieiunio nũquam excuſabo, immò potius ipſos leproſos factos prædicabo: * præſertim quando non ſolùm pro uictu quotidiano ſecundum refectorij morem, acquirendo hos labores ſuſtinent, ſed ut uentrem replere comeſſationibus potius quàm neceſſitati ſuccurrere queant. Illíne cõcionatori ieiunium frangere permittam, qui quatuor caſtris ſe concionaturũm ſpopõdit, ut accepto pretio tres ſubroget, & in quarto ipſe uerbũ ꝓmiſſum impleat? Nónne diligens mercator ſimoniacus hic potius habẽdus erit? quis eorum nõ miſereatur, ut paupertatis uice quam uouerunt, iniuſtam mercaturã elegerint. DIA. Quid ſi ſimonia, uel affectus illius ceſſet, nec finis ultimus ad pecuniam ſit: quanquam in mente pretium habeant, unde uiuere poſſint? CAM. Non me, ſed Auguſtinum audiant, cuius uerba hæc ſunt: O Sacerdotes, hoc quod dicitis, omnino negare non audeo, ut qui altari ſeruit, de altari uiuat: ſed ſciatis quòd Deus intuetur corda hominum. nam ſi ſacramentum dare diſtuleris, ſiue paſtor, ſiue ſimplex ſacerdos ſis, etiam ſi fueris omni paupertate uallatus, non paſtor es, non miniſter Chriſti es, ſed mercator: non

* 4. Reg. c. 5. & Aug. ad fra. in ere. ſerm. 37.

non igitur petas, non etiã tantum pro baptiſmo recipias, ſi cum Simone perire nõ uelis: nam facto pacto, ſacramentũ uendidiſti, & ſaluatorem tuum cum Iuda prodidiſti.* DIA. Pactum & dilationem, nõ autem cogitationem Auguſtinus excludit. C A M. Confeſtim eodẽ in loco ſequẽtia uerba Auguſtinus ſubiungit: Spontanea & ſincera uoluntate porrige ſacramenta, nihil petendo, nihil expectando, nihil de promiſſo deſiderando: ſed ſi tibi datur, iuſtè recipis, iuſtè poſſidere potes, quoniam non licet ſacerdoti manibus propriis operari. * Sic enim & Apoſtoli ueſtes cibum & uiaticum iuſtè recipiebant. * Hæc ſacerdotes expẽdant ſeruẽntque, ne prædicationis aut cæterorum meritum perdant, ſimul & ieiunium frangant, quia ceſſante diſpenſandi cauſa ipſa diſpenſatio ceſſat. D I A. Cur adeò aduerſarius pauperrimis concionatoribus, ſacrúmque celebrãtibus fuiſti? C A M. Quoniam fide, ſpe, & charitate carent, qui talem uitam ducunt. D I. Habent certè, ſed quod in illis eſt, agunt ut uiuant. C A M. Atqui Chriſtum interim negant, qui ait, Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? hæc enim gentes inquirũt: Scit enim pater ueſter, quia his omnibus indigetis: quærite ergo priùs regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. D I. Hac ratione à Deo uictum ſeſe accipere arbitrantur. C A M.

*Aug. ad fra. in ere. ſer. 37.

*Augu. in di. ſerm. 37. ad fra. in ere.

*1. Cor. 9.

S

Minimè ſpem in Chriſtum, cui ſeruiunt, habent, hi qui ſacra pecuniâ celebrantes, quotidie dicunt: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: & illud ſibi iuſto modo dari non ſperant: neque charitatem ſectantur hi, qui ex ſacerdotibus mercatores fiunt.* DIA. Multos à ſtudendi officio hac tua auſteritate abduces. CAM. Cur intra ſeipſos cum Daniele aliquando hi, qui tales ſunt, non dicunt: Tentemus noſipſos diebus decem ob ſolam charitatem ſacra miniſtrãdo: credentes in Deum, quod ipſe promiſſa omnia ſeruabit, ut prouidentiã boni Dei experiãtur? non autem dicant, quærẽda pecunia prius, mendacem Ieſum facientes, qui domos & omnia neceſſaria ſeruis ſuis promiſit, qui cætera relinquerent ut Chriſtum ſequantur. Ille nanq; eſt, qui diſcipulis ſuis dixit, Nónne miſi uos ſine ſacculo & pera, nunquid aliquid defuit uobis?* & Petrum piſcari docuit in nomine ſuo, ut qui prius piſces non ceperat, relaxato rete in nomine Ieſu illud plenum piſcibus traheret?* Num illos ſacerdotes, aut Italos, aut cæterarum prouinciarum ieiunare dicam, qui ſi non acceperint quoddam ſtatutum pretium extra Eccleſiam celebrare non uadunt, in Eccleſia uerò pro minori? Illos item, qui cum aliqui miſſam audire prope duodecimã horam optant, interrogati an miſſam audire poſſint, reſpondẽt non abſque pretio fieri poſſe? itidem & cum ad ſepeliendũ mortuum

*Aug. in loco citato.

*Luc. 22.

*Luc. 5.

tuũ uocantur, & ſi pauper ſit, nolint abſque pretio accedere, quibus dicere poterimus, Vóſne Tobiam imitamini. Ecce tempus iam eſſe cœpit, in quo abundat iniquitas, & charitas ultra conſuetũ modũ refrigeſcit. Iſthæc ſi qui tales ſunt, obſeruent, quæſo, nec ſibi ipſis blandiantur, eã fingentes in ſe pietatem ineſſe qua carent, quoniã Deus non irridetur, tarditatémque ſupplicij grauitate cõpenſat. Dixerim pauca hæc, ut tibi ueritate comite ſatisfaciam, non autem quod cenſor aliorum eſſe uelim. Nec propterea ſcandalizeris, quòd pauci mali inter multos bonos adſint: ſic enim inter Apoſtolos unus Iudas, & in omni Eccleſia omni tempore contigiſſe legimus, ut aliqui mali inter multos bonos affuerint. Sat innumeros optimos religioſos nos habere, qui tãquã zizania paucos cõtendũt. Excuſantur quoq; à ieiunãdo hi, qui peregrinantur ad loca ſancta, quãdo ſcilicet idcirco neceſſariũ iter iudicatur, propter maius peregrinãtis bonũ, utpote ſi pietas illius hoc modo augetur, aut magnitudo perſonæ exẽplũ cæteris præbet, ut ſanctos uenerari diſcãt: quẽadmodum optimus Rex noſter Chriſtianiſſimus Hẽricus fecit, quando in anno 1552. templũ diuæ Mariæ tanquam peregrinus, pedes ambulãdo uiſitauit. Et deniq; ubicũque aliquid occurrerit, Prælatũ audire debes, cuius determinãre eſt, nõ autẽ cõſiliũ dũtaxat dare, an ieiunãdum ſit, nécne: exempli gratia, ut quando uigilia

¶ Peregrinãtes excuſantur.

¶ Prælatum perpetuò diſpẽſare, non autem cõſulere dũtaxat oportet.

unius festi,habet festum quod præcedit,an tunc ieiunium utrũque festum præcedere debeat, siue festum uniuersalis Ecclesię sit, siue loci illius, nimirum dedicationis alicuius Ecclesiæ, uel patroni unius ciuitatis. DIA. Quæ uita illorum esse debet, qui dispensationem non ieiunandi obtinuerunt? CAM. Ne putent qui à ieiunio absoluuntur, in luxurias epularum, & temulenta cõuiuia, atque nequissimas ebrietates ieiuniũ conuertere posse: quasi non ieiunare hoc sit, nimirũ inebriari*. Sobriè igitur comedendum est, ut qui propter necessitatem uel pietatem à ieiunio excipiuntur, bis sobriè pisces & cętera, quæ ieiunij tempore comedenda sunt, manducent: qui uerò propter infirmitatẽ liberi sunt, ea comedant quæ morbo necessaria uidentur. Siquidem medicus quibusdam carnes, quibusdam oua dat, quibusdam pro toto ieiunio, quibusdam pro certis diebus ueniã impartitur, non ut uorent, sed ut quãtum necessarium est, manducent: non autem delicatos quærant cibos infirmitati contrarios. Miniméque cum carnes comederint, ad pisces ieiunantium, qui eadem in mensa comedũt, manus porrigant, sicut facere consuescunt. Et si fieri poterit, adeò parcè comedant eos commoneo, ut à ieiunio non excludantur: quoniam ei seruimus qui corda intuetur, & scit etiam cũ carnibus necessitate urgente nos posse ieiunare, sicut Spiridion fecit.* Meminerint tamẽ quotquot hi sunt qui

Quam uitam ducere hi debeát, cũ quibus dispẽsatum est.

*Aug. epist. 86.

*Sup. c. 65.

qui diſpenſationẽ obtinẽt, eleemoſynis ſupplendum eſſe, quod ieiunio pręſtari non poteſt: ut illis manducantibus, eſurientem recreent, itaque cibus, cibum meritorium reddat. Et poſt omnia illos ne ieiunium frangant excuſabo, qui propter ignorantiam excuſabilem non ieiunant: cũ putantes ieiunij diem non eſſe (& minimè de illis uniuerſalibus erat, quę Eccleſia præcipit, quæ omnibus nota eſſe debent) carnes comedãt: modò confeſtim ubi ſciuerint, à comedendo uetita abſtineant. Illos præterea econtrariò cum Auguſtino condemnabo, qui cùm ieiunare nõ poſſunt, non ſolùm ſecreto carnes ſoli non comedunt, uerùm etiam alios qui ieiunare poſſunt, ad prandium inuitant: diſpẽſatio quidem eſt, qua ſolus uel cũ altero infirmo uti debet. Hæc de ipſo ieiunio, quæ frequentius accidere ſolent, enarraſſe ſufficiat, cæteris dimiſſis quæ in patrum noſtrorum codicibus ſtudioſi iuuenes legere poterunt, ut nil eos in hac ieiunij doctrina prætereat, qua carnem domare inſtruuntur.

¶ *Quando illi excuſantur, qui ignorantes diem ieiunÿ eſſe, carnes comedunt.*

¶ *Qui alios ad comedẽdum carnes inuitant.*

DIALOGI DE ORATIONE

CAPVT PRIMVM.

Quid sit attenta oratione in spiritu & ueritate orare.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ Oratio quid.

SVperest modo ut de ipsa oratione agamus. CAM. Diu est quòd nosti, nil aliud orationē nostram esse, quàm ascensum mentis in Deum:* cui nosmetipsos orando *Dama.* tradimus, atque proprias animas ipsi per charitatem unientes, desideria nostra tanquam patri & Domino insinuamus.* DIA. Magnū certè do- *Diony. de diuin. nom. c. 4.* num ipsam orationē esse in aperto cerno, quæ si qua optamus (modo rationi congruāt, atque nobis expediāt) impetrare potest: & nos Deo simul coniungere. CAM. Non omnis oratio isthuc agit, sed illa dūtaxat quæ fit in spiritu & ueritate.* *Ioan. 4.* DIA. Quid propriè est in spiritu & ueritate orare? CA. Meministi quādo Paulus dixit: Si orē lingua, mēs mea sine fructu est? DIA. In memoria habeo. CA. Pendis præterea quid Paulus per hæc uerba nos docere uelit? DIA. Expecto quid dicas. CAM. Quid Paulus senserit, satis uerba ipsa cōmonstrant: nēpe ut oratio nostra triplici ratione attēta esse debeat, prima nimirū, ut in spiritu eleuati, sic cōiungamur Deo, ut unus spiritus per charitatem cum eo simus. Altera ut oratio ipsa, id

¶ Oratio in spiritu & ueritate.

¶ Rationes propter quas oratio debeat esse attenta.

id impetret quod optamus:ne fortè diuinũ auxilium remiſſe implorando, mentéque huc uel illuc uagi deambulãtes,Deum potius irritemus: * ut uel ſerpentem pro piſce donet, uel nos orãtes nequaquã malè petendo,exaudiat, quemadmodum Iacobus nos arguẽs dicebat:Petitis, & non accipitis,eo quòd malè petitis.* ſobriè tamen intelligendum hoc erit: quippe ut ſatis ſit, quod principio orationis,mente in Deum eleuata incipiamus orare:tametſi in medio orationis,quales quales mẽtis euagationes præter propoſitum patiamur.*à quibus propter hominis fragilitatẽ, quæ diu animam in alto ſtare non ſinit,neq; ſancti uiri immunes eſſe potuerunt. Sic enim de ſeipſo Dauid teſtatur,inquiens:Cor meum dereliquit me. * Quocirca cum cernis te mente uagari,eueſtigiò te ipſam cohibere debes,ut mẽte ores:ne ex propoſito deſinas mente orare. Hoc enim faciens Deum ignoſciturũ ne dubites,quãdo ex fragilitate ſicut decet, non poſſis aſſiſtere coram eo. * Et tertia,ut intereadũ oramus,rapti in Deum, quãdam ſpiritualem mentis refectionem orando ſentiamus:quam te charitate refertam,perſæpè prægustaſſe certo ſcio. DIA. Nemo plane ſani capitis homo erit:qui ſciens ſe cũ Deo donec orat loqui, ab hac tua ſentẽtia diſcedere poſſit:cùm Deus ille ſit,qui hominum corda ſcrutatur: proindéque aliud in corde uerſari ꝙ ore proferatur, ſatis imbecille foret. Hinc cer-

*Baſil. in epi. ad S. Grego.
*Iaco.c.4.
*Baſi. ut ſup.
*Pſal 39.
*Baſi. ut ſup.

tè prouenit, ut tametsi omnes ora aperientes orent, pauci tamen in conspectu Dei preces effundant: coram quo is orat, qui undequaq; suã mentem colligens, nihil quod orationem impediat, habet cum terra commercij.* C A M. His hunc in modum expensis, facile nunc intelliges, quid sit orare in spiritu & ueritate. quandoquidẽ ueritas Christus est,* in ueraci ecclesia, cum mẽbris suis, non autem extra eam manens: unde prouenit, ut quicunq; in Christiana catholica ecclesia positus est, is dignus accipere Spiritum sanctum dicatur, qui ecclesiæ per Christum est donatus à Deo: ut ab eodem Spiritu sancto ductus, homo ipse fidelis, in spiritu dicat, Abba pater,* quod est in spiritu qui nobiscum manet, & ueritate, hoc est in Christo orare.* In ueritate prętera, hoc est secundum catholicæ ecclesiæ fidem, ubi ueritas manet, ipsum confitendo orare.* Sic enim neq; aliter unus spiritus cũ Deo sumus: qui ignorantibus nobis quid oremus, infirmitatem nostram adiuuat, ut gemitibus inenarrabilibus postulare sanctos faciat, ea quæ secundum Deum sunt.* à quo nil petere debemus, quod suam non deceat maiestatem.* D I A. Quo nam modo certa esse potero dum oro, in spiritu & ueritate me orare? C A M. Nónne cùm genuflexa manus extendis, pectus aperis, faciem ad cœlum erigis, oculósq; attollis, totam te Domino creatori ostẽdis? cuius ope, ea fide quæ per charitatem operatur uitam ducens,

*Chrysost. in hom. de fide Annæ. to. I.

*Ioan. 14. a.

*Rom. 8.

*Chrysost. in hom. additis super Ioã. hom. 4.

Augu. Psal. 130. col. I.

*Rom. 8.

*Damas.

¶Quomodo cognosci possit, quod quis oret in spiritu & ueritate.

ducēs, hiſce hominibus qui uerè in ſpiritu et ueritate orant, te eſſe copulatam conijcere potes? * D I A N. Sola ergo fide, in ſpiritu ac ueritate oramus? C A. Quanquam charitate, quæ per ſpiritum ſanctum abundè diffunditur in hominum corda, & ſpe quoque ab ea orta, quæ non cōfundit, in ſpiritu & ueritate unuſquiſque oret: fide adhuc orare, tum ea ratione dicetur, quoniā niſi crederet, non oraret, (Auguſtinus inquit) * immò & orādo haudquaquam acciperēt, Domino dicēte, Credite quod accipietis, & eueniet uobis: * tum etiā quia abſq; fide, quæ ueritatē Chriſtū in eccleſia exiſtētem cognoſcit, neque ſpes, neque charitas conſtare poſſent. * D I A. Si quis ergo ſic animo affectus non ſit, ut in ſpiritu & ueritate oret, fruſtra orabit? C A. Fruſtra, ſi oratio ꝓpriis meritis, nō autē in Chriſti paſſione roboratis innitatur, Ioāne dicēte, Scimus q̄a peccatores Deus nō exaudit. * non autem quādo ſolā miſericordiam quæreret: quemadmodum Publicano contigiſſe legimus, qui à ſpiritu Dei motus pectus proprium percutiens, iuſtificatus deſcēdit, * atq; latroni in ſua impietate dicenti, Memento mei Domine, cum ueneris in regnum tuum: & cōfeſtim uocem filij Dei audire promeruit, Hodie mecum eris in paradiſo. Orēt igitur iuſti à ſpiritu habitante moti, ut principaliter ex miſericordia, & ſecundariò ex iuſtitia ſaluentur: orent & peccatores, corde compuncti, cū à ſpiritu Dei ad orandum mouentur, ut miſericordiam conſe-

*Chryſo. in hom. ſuper Ioā. quæ in fine operis additæ ſunt, hom. 4.

*Enchi. c. 7.

*Marc. 11. c.

*Enchi. c 7. Et Chry. in hom. 4. ſup. citata.

¶ Peccator orās ut miſericordiam cōſequatur.

*Ioan. 9.

*Luc. 15.

quantur,* quandoquidem omnis qui petit acci- *Dixi in lib. 4. de li. arb.
pit, siue iustus sit, siue peccator:* uereque nos o- *Chry. super Mattheu.
rantes Deus audit, cum ipsum Deũ quærimus, Matthaeũ.
non autẽ quando aliud quàm Deũ inquirimus.* Psalm. 85. col. 4. & 5.

CAPVT SECVNDVM.

De modo orandi, ac loco.

DIANA. CAMERARIVS.

MAgna ergo infœlicitas mulierum est, quæ cũ in Latinis literis minimè uersatæ fuerint, non intelligentes quæ dicunt, mente haudquaquã orare possunt. CA. Duplex attẽtio est, q̃ orationi uocali adhiberi potest, Altera nimirũ, cũ ad uerba attẽdimus, ne malè illa ꝓferamus: q̃ nil mulieri Dei seruitio in aliquo cœnobio non dedicatę obesse potest. Altera uerò quæ uerborũ scripturæ sensum cõspicit, quã habere satis expedit, ut mẽte ardẽtius in Deũ rapiamur. Huiúsq; rei causa iis qui Latinã linguã ignorãt, omnino persuadeo, ut quædã in propriã linguã è scripturis fideliter uersa legãt, quò mente & ore, id concipientes quod uerba sonant, obsecrare possint. Quod si desit, poterit tunc eo modo orare, quo pius Idiota orare solet, nempe ut interea dum legit, omnis attentio circa unionem cum Deo, cui uniri totis uiribus petit (Paulo authore) uersetur: cum ait: Sibi autem loquatur & Deo.* DIA. Satius igitur nobis mulieribus esse puto, ut postha bita oratione uocali, mente duntaxat uniamur Deo, qui corda nostra cognoscit: quãdoquidem mens

¶ Duplex orationis attentio.

*1. Cor. 14. f.

mens est quæ cœlos penetrat: uox autẽ à cõtemplatione animam plerunque sic retrahere solet, sicut & cætera sensibilia agunt. CAM. Minimè sic repente negotium hoc terminandum est. DIA. Quapropter? CAM. Siquidẽ altera communis oratio dicitur, quæ ab Ecclesiæ ministris propterea alta uoce in Ecclesia pro populo cantatur, ut quid Ecclesia credat, Christi fideles audire, atq; accuratè expendere possint. DIA. Non quidem mulierum, quæ Deo dedicatæ nõ sunt, hoc officium est: utinam tamen sensim ora clerici aperientes, sẽtẽtias sicut decet proferrent: non autem prandium ueluti scopum propositum habentes: cum Primam, Tertiam, Sextã, & Nonam concinunt, ad fugam accincti, perinde orare eligerent, ac si leonem qui eos in choro deuorare uenisset cernerent: adeò enim uerba præcipitanter proferunt, immò potius deglutiũt, ut neque ab aliis intelligantur, neque quid ipsi dicant, intelligant. CAM. Sic enim quidam dyscoli, uoto astricti, ut statutas horas singulis quibusque diebus concinãt: quadam animi pressura in oratione premuntur: ut loqui potius quàm orare, non solùm in choro canẽtes eligant, uerùm etiã dum submissa uoce easdem horas legũt. aut enim hęc agentes per porticus deambulãt: aut qui diuites sunt, de fœnore computãt: aut abducti turpi cogitatione etiam quæ dictu erubescenda sunt, gerunt. Quibus audacter dicere poterimus, Vbi fides tua? Siccine putamus orasse Ionam? Sic Da-

¶ *Oratio cõmunis.*

nielem inter leones? Sic tres pueros in fornace? Sic latronẽ ĩ cruce?* Qua ratione à Domino exaudiri ſperatis, ſi uoſmetipſos loquẽtes, nec auribus auditis, nec mẽte preces concipitis? cõmiſerandum ſanè genus, de quibus Auguſtinus loquens dixit: Multi ſonum orationis habere poſſunt, uocem autẽ non poſſunt. * Sed ô quàm infœlices eorum prælati ſunt, qui iſta ferunt. Altera uerò particularis oratio eſt: à ſingulari quodam homine, ſiue laico, ſiue clerico, extra uotũ Deo oblata: quę & mẽtalis, & uocalis eſſe poteſt, Iuuat tamen aliquãdo, ut uocalis ſit, quando uoce orando mentem in Deum abundantius quiſpiã erigit. Vbi uerò mens à uoce diſtrahitur, ſatius eſt ut uocali poſthabita, ſola mente Deum obſecret: * quandoquidem hic orationis fructus eſt, ut coniungamur Deo.* neque aliam ob cauſam propheta modo inquit, Voce mea ad dominum clamaui, qua mens ad obſecrandum augebatur:* modo uerò quando raucæ eius fauces factæ erant, ſubiũgit: Dixit tibi cor meum, * quod loqui omnino ignorat: & alibi, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, * quaſi ſignis oraſſent. Quemadmodũ in perſonis eorum, qui aliquam tribulationẽ patiuntur, experimur, qui cum uix loqui poſſint, corde cum afflicta Anna plerunque orãt. * in ea tamen ſum ſententia, ut cum fieri poteſt, ore & mente una afflicti obſecrẽt: eo quòd Deus animæ & corporis ſimul dominus eſt, cui corpus quoque orans Hieronymi exem-

*Hiero. aduer. Luci. tom. 2.

*Aug. Pſal. 139. col. 5.

¶ Oratio particularis & uocalis & mentalis eſſe poteſt.

*Aug. Pſal. 3. col. 2.

*Diony. de diui. no. c. 4.

*Pſal. 73.

*Pſal. 26.

*Pſal. 118.

*1. Reg. 1.

exemplo exhibere debemus: qui cum ob eius infirmitatem genua flectere nequiret, funem supra lectum suspēsam detinebat, ut ea manu complexa, corpus parumper supra lectum eleuaret, itaq; quantum poterat, corpus quoque orando exerceret. & ut semel finiam, summatim ita orādum est, ut siue loquendo, siue tacendo, id tandem eligatur, quod magis in unione facienda cum Deo animæ conducit. DIA. Satis huc usque constat, quid oratio ipsa sit: & quomodo Deo accepta dicatur: & quando uocali uel mentali oratione uti debeamus. Superest modo ut fines orationi præscribas, ne plus aut minus quàm oportet oremus: siquidem Iesus, qui in oratione pernoctauit,* & sine intermissione iubet orare,* rursum dicit: Cū oratis, nolite multū loqui.* CAM. Excitatis uerbis conclusionem hanc haurire poteris: nempe, tandiu lōgas esse effundendas preces, quādiu spiritus Deo unitus manet: ubi uerò sic pigrescit, ut loqui magis quā orare ipsum hominē dicamus: ne fortasse putet cū Ethnicis in multiloquio nō autem in longa oratione se exauditurum: satius abstinere erit, donec mēs à Domino excitata, rursum ad orandum conuertatur. Interim uerò operibus charitatis uacare, cùm is semper oret, qui iudicium & iustitiā perpetuò facit: Augustino teste ad Probam, cum ait, In ipsa fide & charitate continuato desiderio salutis æternæ semper oramus. Et alibi, Si nōn uis intermittere orare, noli intermittere cœlorum regnum desiderare.* Cō-

*Luc. 6.
*1. Tim. 5.
*Matth. 6.

¶ Vtrū oratio longa, an breuis esse debeat.

*Aug. Psal. 37. col. 8.

ſulo tibi præterea, ut breues quaſdam orationes tecum habeas, quibus uti tum ea ratione poſſis, ut cùm defeſſa propter orationẽ fueris, illas Domino porrigendo, paulatim animum ad lõgius orandum impellas: tum etiam ut cum mente oras, breui illo tempore, ſuauitatẽ charitatis prægustans, toto pectore in Deum rapiaris: atque ſic rapta, cum Paulo dicere poſſis, Oro ſpiritu, oro & mente,* labiis quoque ipſi Deo unita. *1 Cor. 14.

CAPITIS SECVNDI § PRIMVS.

Orationis Dominicæ elucidatio.

DIANA. CAMERARIVS.

ALiquam ergo breuem mihi exhibe orationem, ut illam in Gallicam linguã uerti iubeam, eáq; uti queam. CAM. Nullam aptiorem, aut breuiorem orationem, neq; magis compendioſam, multíſque myſteriis refertam tibi exhibere potero, ipſa oratione dominica, quam Ieſus ſuo ore dictauit. Hæc enim oratio tantæ uirtutis eſt, ut nil aliud dicere poſſimus quã quod in illa continetur.* DIA. Cur igitur tam Eccleſia in cõmuni, quàm cæteri particulares prophetę & ſancti uiri tot particulares orationes nobis tradiderunt? CAM. Vt deuotio orãtis creſcat, dum alia uerba, non autem rem aliam ab hac oratione orę exprimit.* DIA. Læta deinceps uiuam, quod ea oratione perpetuò delectata ſim, in qua omnia, quibus opus habemus, breui compendio contineri expedo. CAM. Recténe tu orationis huius ſubſtantiam intellexiſti? DIA. Aliqua paucis recenſebo

*Augu. ad Probam.

*Augu. de or. Deum.

censebo si placet, quę contemplari soleo, intereadum preces has Domino porrigo. CAM. Perge.
DIA. Quotiens enim dico [Pater] patrē omniū
*Gene.1. Heb.3. qui nascuntur, creatorem cogito. *Quem inopia aliqua non impedit, quin ea omnia dare possit,
*1.Para.c.19.e. Ioan.3. quæ promisit: *Patrem insuper ueracem, qui corda hominū scrutatur, & quibus opus habemus nouit, atque omnia quę pollicitus est non solùm liberaliter dat, uerūetiam nostra oratione præuia antequàm oremus, ab æterno illa dare cōstituit.
*Inf.c.4. *Cùm uerò dico [noster] adoptiuum patrem omnium qui renascimur agnosco, per Christū
*Ephe.2. Dominum nostrum: *qui propterea in plurali nos orare docet, ut orādo pro omnibus prædestinatis, tanquā unum ex membris Ecclesiæ, cuius
*Cypriā lib. de ora. dom. & Aug. in serm de t.p. 182. ser.2. hæc oratio est, *unusquisque oret. CA. Nónne cū isthęc expendis, quasi ad patrē omnipotentē ac dare uolentem summa cū fiducia accedis? DI. Talem ego fiduciā initio orationis ex his haurio, ut nulla pusillanimitas, nullus denique timor à cursu me accedentem ad Deum retrahere possit: mox enim cōtemplor Ecclesiā quoq;, memini orare Iesum per quem has septem petitiones, quas Domino porrigimus, pater pro eius
*Heb.3.10.11 reuerentia semper exaudit. *Iesum inquā, qui hāc
*Ioan.14. fiduciā nobis dedit, ut tanquā à patre ista requiramus: & Spiritum sanctum misit, *à quo doce-
*Rom.8. remur orare. *Atque alio in loco dixit, Quæcūque petieritis in nomine meo, faciam: ut glori-
*Ioan.14. ficetur pater in filio, *bellè ostēdens se quoq; da-

re, cũ pater iis q in nomine suo istã petũt, donat: hæc enim quicunque ante quã oret si cogitauerit, protinus omnẽ exultationem è corde excludet. Deinde cũ dico, [Qui es in cælis:] illũ patrẽ omnipotentem uidere uideor, qui nõ solùm omnia creauit, uerũ etiã cũcta sua prouidẽtia gubernat.* Qui etsi in seipso constet, adhuc tamen absq; motu in cęlo maximè est empyreo, ubi sedes eius, in Christi carne assumpta, quã nunquã dimisit: in Angelis quoq;, q facie ad faciẽ ipsum æterna fœlicitate uidẽt:* & per gratiã in sanctis suis, qui cęli ꝓpterea à sacra scriptura uocantur.* CA. Quid contẽplaris, cũ deinde subiũgis, [Sanctificetur nomẽ tuũ?] nũ ut quasi Sãctus antea nõ fuerit, Sãctus nostra oratione fiat? DI. Sanè non: imò potius ut Sãctus à nobis habeatur, hoc est ut ab omnibus, q̃ siue in cælo, siue in terra uenerãtur, segregatũ eũ esse intelligamus, eiúsq; sanctitatem recipiendo, nomen eius extollamus, atque laudemus, quẽadmodum scriptum est: Sancti estote, quoniã ego sanctus sum, ab omni macula segregatus: itáq; Deus cum sancto, sanctus sit.* Hæc deprecatio prima esse debet, ut deinde in sanctificatum cor sua dona infundat. CAM. Quid uerbis sequentibus [Adueniat regnũ tuum] petere te putas? DIA. Quippe ut gratiæ & glorię regnum adueniat, per charitatẽ scilicet inhabitantem, quã Deus rex regum in sanctificatũ cor habitaturã immitat, ut angelis sicut promisit æquales simus:* & hoc quidẽ non ut statim à gratia

*Sap. 14.

* Aug. de eccle. dogm. c. 61.

*Osee 2. d. Psal 2. & 148.

Aug. in lib. de ser. dom. in monte. lib. 2. c. 10. & bono. pers. c. 2.

tia excidamus,quin potius,ut gratia prima alterā perſeuerantiæ comitem habeat, quod regnare eſt. Verum quia minimè gratia ſimplicis perſeuerantię ſic perpetua eſſe ſolet,ſicut illa quæ perſeuerantiæ uſq; in finem dicitur,& regnū ſtabile ut adueniat oramus, ſequentē deprecationē magiſter qui nos orare docet,ſubiungit: [Fiat uolūtas tua, ſicut in cœlo & in terra:] quibus uerbis nil aliud q̃ perſeuerantiā uſq; in finem petimus. Sic enim patris uoluntas in cœlo ſemper fit, ubi poſt confirmationē angelorū,nemo peccare poteſt: * quod & in terra fore obſecramus. CAM. Quid per terrā intelligis. DI. Multos ſenſus habet. CA. Recenſe ſigillatim. DI. In primis ut omnes terræ uniuerſæ homines ad Dominū conuertātur, & conuerſi hanc perſeuerentiā uſq; in finem habeant,uel ut uolūtas eius fiat in terra,nimirum Eccleſia catholica,quæ terra eſt,ut in gratia, quā Petrus Chriſto orante obtinuit, ne deficeret fides ſua, Eccleſia perpetuò cōſeruetur, uel ut inferior carnalis pars,quæ terra dicitur, cælo, hoc eſt rationi obediat: *Itaq; in particulari ipſe quoq; perſeuerentiā uſq; in finē obtineat,quam Deus Chriſticolis pœnitentibus, ſaltem in hora mortis non negat,* uel omnia ſimul. CA. Recte hæc: Atqui dic rogo,cur panem eueſtigio petit? DIA. Cum is qui in hoc ſtatu eſt,nō modo corporali cibo,ſed ſpirituali opus habeat, ambo petere ſpirituales homines,his quę ſequuntur uer-

*Aug. de ſer. do in monte. ca. II.

*Aug. in eodem loco.

*Aug. de bo. perſe. ca. 1. 6 De ci. Dei. lib. 18. c. 51.

bis docuit: [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.] Quibus Matthæus uocem hanc addidit supersubstantialem, ut simul coniunctis, hunc in modum oremus: Panem nostrum supersubstantialem* Christum, sub speciebus panis in sacramento Eucharistię uelatũ da, ut tẽpore statuto illud sumere cũ cæteris ualeamus: interim uerò ut fide manducemus.* Et post hoc reliqua Lucę uerba subiungamus: [Et quotidianum] per uoces has panis quotidiani, omnia uictui necessaria cũ Salomone nobis dari obsecrãtes, quẽ hodie dari, id est uel pro tota uita, petere ualemus: * uel pro die una, quemadmodũ sanctiores homines singulis diebus in domo patris magna cũ fiducia & humilitate nihil de crastino cogitantes panem quæritant.* CA. Quid per sequẽtia uerba obsecramus [Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?] nũ ut propter aduerbiũ sicut, regulam à nobis Deus accipiat, quomodo peccata nostra dimittẽda sint? DI. Tuo ex ore uerborũ horũ explicationẽ audire opto. CA. Non quidẽ hoc sensu oramus, immò potius duo dona ab eodẽ patre per hæc uerba simul petimus, alterũ nimirũ, ut cũ Luca dicamus, Dimitte nobis peccata nostra: alterũ uerò, ut præceptũ hoc, satis hominibus gratia desistente durum, ut inimicis parcamus, quantum ad peccatũ contra nos cõmissum attinet, gratia Dei facillimum fiat, non secus ac si dicamus, Iussisti Domine ut inimicis parcamus:

*Aug. in eo loco. & de bo. perse. c. 4.

*Aug. Io. 6.

*Psal. 94. Heb. 3.

*Matth. 6. d.

mus: ecce própti iam ſumus te cor noſtrum excitante id perficere, quod natura præſtat, uerumenimuero quia aliquid in corde ſentimus quod conſcientiam reprehendit, haudquaquam ex toto corde nos id feciſſe, ſicut ex toto corde peccata noſtra nobis remitti optamus, noli plus à nobis exigere, quàm præſtare ualemus: age ſaltem Domine, ut ſic in plena bonitate & potẽtia tua, nobis inimicis tuis parcas: ſicut & nos, quantũ poſſumus & humana debilitas ſinit, debitoribus noſtris peccata in nos cõmiſſa dimittimus: omnia certè q̃ potuimus fecimus, & adhuc oramus, ut gratiã tuã infundas, qua comite, præceptũ hoc, ſi aliquid deeſt, ut decet ſeruemus. Sic enim orãdo, aduerbiũ ſicut, optimã quodãmodo æqualitatẽ cũ Deo in hoc opere habebit, dũ omne quod in hoc ſolus ipſe poteſt dimittere, ut nobis dimittat obſecramus, qui omne id quod poſſumus remittẽdo & orãdo pręſtamus, cũ eo loquẽtes, cui notũ eſt, potẽtiã hãc parcẽdi ex toto corde inimicis noſtris, ĩ nobis ſolis minime ĩeſſe, donec luctus beatitudo adueniat. Hoc ſanè modo Domini auxiliũ ĩplorãdo, nõ modò Eccleſia, ſed quodlibet Eccleſiæ membrũ in particulari, iuſtè et abſq; periculo dicere poterit, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſecus autẽ ſi labiis nõ autẽ corde dimittat: ſi enim ipſe nil corde dimittit, quomòdo ei aliquid dimitti putat? Deus ſanè eſt qui hãc uerã remiſſionẽ à nobis exigit, & non irri detur.* *Gal.6.

D I. Cũ uerba illa dico [Et ne nos inducas in tẽta-

tioné] hũc in modũ corã Deo cũ ecclesia me orare existimo: Agnoscimus Domine, uitã nostrã perpetuã militiã super terrã esse, in qua Saulé electũ, uidimus deiectũ, sapienté Salomoné stultũ esse factũ: & Petrũ fidei firmã petrã, Christũ negasse. Rogamus ergo Domine, ut in omni nostra tẽtatione sic gratia tua ꝓtegamur, ut facias ex tẽtatione prouentũ. * Deniq; subiũgo. [Sed libera nos à malo,] id est diabolo, qui nos illaqueare summis uigiliis (quærens qué deuoret) conatur, ut quod cœpit introducendo morté in mundũ, quantũ ei licet, perficiat. Hinc sanè omnes miseriæ nostræ promanarunt: pręsta igitur, ut adueniente regno tuo, liberi simus à malo diabolo, & filiis eius: saltẽ ut tentãdo ipsi succũbant: nos autẽ in regno tuo, in iustitia, pace & gaudio, uiuamus in spiritu sancto*. Libera quoq; et filios suos malos, à malo patre Satana: da illis pœnitentiã, si obstinati in reprobũ sensum traditi nõ sunt, pro quibus minimè oramus.* Sic planè cõtenta in oratione hac paucis cõtemplor, ne plura cõtemplãdo, pauca deniq; dũ oro, in memoria habeã.

*1. Cor. 10.
*1. Petri 5.
*Sap. 2. d.
*Tit. 2.
¶ *Pro obstinatis non oramus.*
*1. Ioan. 5. d.

CA. Identidẽ ego, ob eandem causam reliqua omitto, quæ patres nostri scripserunt, ut pij lectores in libris illorum reliqua legant, intelligãtque rectè eum uiuere nosse, qui rectè nouit orare.*

*Aug. in lib. 50. hom. 4. in prin.

CAPITIS SECVNDI § SECVNDVS.

Orationis locus.

DIANA.

LOcum ubi orandum sit, scire dũtaxat restat, ut plenam doctrinam de modo orãdi memoria retinere queam, quandoquidem scripturæ uariè sensisse uidentur: dum unà dicit, Domus mea, domus orationis meę: *altera uerò, Intra cubiculũ tuũ, & ora in abscõdito.* C A. Cũ homo ex anima & corpore, à summo opifice Deo factus fuisset: sæpe eá ob rem Paulus, uolens essentiales ipsius hominis partes commonstrare, exteriorem hominem ab interiore distinguere solet.* nõ ut duo sint homines, qui unus est: magis autem, ut per exteriorem hominẽ, effigiem qua homines esse cognoscimur, ostendat: p interiorẽ uerò hominem, ipsam animã, quæ imaginem trinitatis habet. In quo eleuare spiritũ parumper oportet, ut carnis uox, exterior nimirũ homo, non solũ carnem quã uidemus atq; palpamus, significet, uerùm etiã omnes animę partes inferiores. D I A. Nõ satis hoc intelligo. C A. Cum suprema animæ pars mẽs hominis, ipsaq; ratio sit, quæ regula quadam omnia gubernat: & nisi à praua uoluntate, sensuúmq; atq; carnis stimulis flecteretur, omne malum perpetuò excluderet: hinc supremam animæ partem spiritualem uocamus: inferiorem uerò partem carnalem, quia carnis opera operatur. D I A. Dic quæso lucidius. C A. Finge hominem, ratione, omnem carnis appetitum dominantem: uoluntati frenum sic imponere, ut totus hæreat Deo: hic certè, suprema sui

*Matth.21.
*Matth.6.
*2.Cor.4.
Ephe.3.

¶ Interior homo, exterior homo.

ſpiritus parte, nimirum ratione, Deo hærebit, ut unus ſpiritus cum Deo ſit: *tametſi totus homo unita uoluntate & carne, hæreat Deo, quod ea ratione ita eſt, quia ſuprema pars tanquam prima cauſa efficit, ut unus ſpiritus cũ Deo ſimus: *contra uero ſi quis Satanę peccando hæreat, carne hæret: tametſi praua uoluntas rationem errare plerunq; faciat, ut bonum id eſſe putet, quod ei mors eſt, & totus homo Satanæ hærere eligat: Paulo teſte, dum opera hæc, unica uoce, carnis opera appellat. *tenes iſta? DI. Teneo, ſed quorſum tendas, adhuc ignoro. CA. His præcognitis, ad rem uenio, ut uerba illa Domini cum ait, Domus mea, domus orationis meæ, uos autem ſpeluncam latronum feciſtis: *ſecundum literæ ſenſum de ipſa Eccleſia manufacta terreſtri, intelligenda quoque ſint, ut quemadmodum Hebræi ſynagogas ſuas habebant, itidẽ nos etiam Dei domum habeamus: *in qua ſimul conuenientes, idcirco unà oremus, ut oratio multorum, qui Eccleſiã in loco illo conſtituunt, facilius ac plenius exaudiatur: *quandoquidem nullus ſuauitatis odor Deo magis placet, quàm uitulos labiorũ noſtrorum, quos ſingulis quibuſque diebus ei offerimus, quaſi uoce una, & ſpiritu uno offerri: *cuius rei cauſa proceſſionibus Eccleſia utitur, ut integer populus à Deo illa expetat, quibus opus habet. Quis enĩ dubitare poterit, quin apud eundem Dominum qui dixit, Vbicunque congregati fuerint duo uel tres in nomine meo,

Margin notes: *1. Cor. 6. d.* — *Vt ſup.* — *Gala. 5. d.* — ¶ *Templum Dei Eccleſia manufacta.* — *Matth. 21.* — *Aug. in ſer. de tem ſer. 60. feria 6. poſt dominicam ſerm. 2. col. 2. folio 156.* — ¶ *Cur in Eccleſia oramus.* — *Iaco. 5. c.* — *Nume. 21. d.* — *Ephe. 4. a.* — ¶ *Letaniæ.*

ego in medio illorũ ſum, multo plus ualeat opus hoc à toto populo, maiorum quoq; obedientia confectũ? *O quàm pulchrũ hic cernere eſt Regis aut Reginæ maieſtates, quas tot principes comitãtur, Chriſtũ ſequi, quãdo preces tales in Letaniis à populo ipſi Deo offerũtur. DIA. Illo igitur in loco eſt orandũ. CA. Illo, ut in unũ omnes pariter ueniẽtes ex cõſpectu mutuo, lętitia maior oriatur: itaque iubilemus Deo ſalutari noſtro.* Hoc igitur age, cũ ut auribus uerbũ Dei audias, ſacriq; oblationi ſimul interſis: tũ ut mẽte quoq; eodẽ contextu pſallas. At ſcito neminẽ ibi orare poſſe, qui eodẽ in loco cubiculum proprium nõ habet, quod clauſo oſtio intrare poſſit, & in abſcondito orare: ut pater, qui in abſcõdito uidet, reddat ſibi.* DIA. Quid iſtud? uix enim corpora noſtra tẽplum capere poteſt, tu uerò uis ut cubiculum unuſquiſque ibidem poſſideat? CAM. Cum uerba prophetæ audimus, In cubilibus ueſtris compungimini: & paulò pòſt, Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ:* nil aliud cõcipere debemus, niſi ut in templo corporis noſtri, & in cubilibus cordis atque mẽtis Deo unitis iſthæc faciamus: ubi ſacrificium iuſtitiæ, fide quæ per charitatem operatur, per Chriſtũ, ſacrificium iuſtitiæ, ſacrificamus. *Quandoquidem ſi ſcriptũ eſt, membra noſtra eſſe templum Domini:* ſancta tamen ſanctorum, mens & cor ſunt, ubi Dei ſpiritus inhabitare uenit: ut ſpiritu ei hærentes, unus ſpiritus cũ eo ſimus.* Dixerim hæc ut intelligas, cu-

*Baſi. Magn. epi. 68.

*Pſal. 94.

¶ Ille orat in Eccleſia, qui cubiculũ proprium in eadem Eccleſia intrat.

*Matth. 6.

¶ Vera oratio in cubiculo fit.

*Pſal. 4.

*Aug. in lib. de magiſt. c. 1.

*1. Cor. c. 3. 6.

*1. Cor. 6. d.

¶ Cubiculū quid. biculum hoc, uerum templum Dei, quod etiam in templo lapideo manens, intrare compelleris, animam tuam esse: quēadmodum Augustinus quodam in loco testatur, inquiēs: Vis in templo orare? in te ora: & ita age semper, ut Dei tēplum sis: ibi enim Deus exaudit ubi habitat:* & alibi, Cubile nostrum, est cor nostrū, ubi tumultum patimur malæ conscientiæ, & ibi requiescimus quando bona conscientia est.* Rursum tēplum orationis homo est, ubi is orat qui in pace & unitate Ecclesiæ orat,* ita ut templum nō solùm illud sit, quod ex lapidibus manufactum est, uerùm etiam, cor quod tu fecisti tibi:* Domino alibi dicente, Facite uobis arborem bonam.* Sed obserua, quid inde sequitur, quippe ut ītrare cubile haudquaquam sufficiat, nisi ostium claudatur: belle ostendens, uerum cubile, partem illam supremā mentis esse, ubi Dominus habitat, quēadmodum paulò antè dixi: proindeq; ibi clausuræ locū esse, inter mentē & carnalem sensum, cui portæ claudendæ sunt: ne spiritualē orationem ad patrem dirigendā, uanis phantasmatibus impediat. Ostium præterea claudere, hoc tunc erit, quādo non ea quę extrinsecus, sed ea quæ intrinsecus sunt, à Domino petamus.* Claudere item ostium, ne tentator ingrediatur.* Quibus iam uides quid altera scriptura sentiat, cum ait, debere nos orare in omni loco:* cui adiicias tu, modo in omni loco, cubile intremus. Siquidem ubicūque oraueris, intus est qui exaudit, & in omni loco

Marginalia: *In libro sententiarū Aug. sent. 333. — *Aug. psal. 35. col. 3. — *Aug. psal. 130. — *Ezech. 18. — *Matth. 12. — ¶ Quis ostium claudat in cubiculo orans. — *Aug. de ser. do. in monte. lib. 2. c. 6. — *Aug. psal. 141. — *1. Tim. 2. — ¶ Quomodo oremus ī omni loco.

loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Neque propterea, cum in Ecclesia oramus, ita delicatos nos esse debere oportet, ut eam ob causam nolimus coram hominibus orare, quia nos orantes cernunt: quandoquidem id malum esset, quãdo idcirco oraremus ut à populo, Dei adoratores uideamur, non autem quãdo propterea uidemur, quia coram Domino, ut ei placeamus, oramus: * hoc tamen requiro, nempe ut gesticulationes quædam membrorum, quæ etsi alio tempore commendatæ erant, quia tamen hodie proximis scandalum generare solent, ne offendiculo illis simus, moderate amplectamur, nullóque modo in angulis platearum quempiã ut uideatur orare, ne rectum iter precum suarũ frangat aura popularis, nisi charitas magna adsit: & tũc à Domino in illo loco uocetur ut oret: cuius uoluntatis iudex ipse homo erit, qui intrinseca cordis sui sentit.

*Prou 15.

* August. de ser. dom. in monte: lib. 2. c. 6.

¶ *Orare corã omnibus in abscõdito.*

CAPVT TERTIVM.

Pro quibus orandum.

DIANA. CAMERARIVS.

SCire à te nunc uellem, pro quibus Deo preces offerre obligemur. CAM. Nullam pro angelis, uel diabolis obsecrationem facere debemus: quandoquidem angeli illa non egent. Diabolis uerò eã ob causam prodesse minimè potest, quia

¶ *Oratio pro angelis.*

¶ *Oratio pro diabolis.*

in inferno, nulla eſt redemptio. D I A. De hominibus loquor. C A M. Hominum quidam mortui ſunt, quidam uiui. D I A. Incipe à mortuis. C A M. Hos trifariam partiemur, nempe ut quidam in cælis ſummo bono fruantur, quos in hoc Angelis comparamus: quidam uerò in inferno ardeant, quos inter dæmones connumeramus. Tertium uerò genus eorum ſit, qui in purgatorio ſunt: pro quibus Eccleſia orat: quemadmodũ alibi fuſiſſimè probaui.* D I A. Quanquã iſthæc arrideant, unum mihi obſtare uidetur, quod animum conturbat: ignorantia nimirum noſtra, dũ neſcimus, quo in loco hi quos diligebamus, maneant. C A M. Satis eſt ea mente orare, nimirum ſi in purgatorio igne, ut mundentur, permaneãt: certa quòd oratio tua, quę in cęlo uel in inferno ipſis non proficeret, pro te ſaltẽ uacua eſſe nõ poſſit, Propheta teſte cum ait: Et oratio mea in ſinũ meo conuertetur.* uel etiam reliquis qui illa egẽt proderit, quemadmodum ibi dixi.* D I A. Quid pro uiuis? C A M. Itidem & uiui partiẽdi in duas partes erunt: quorum quidam reprobati ab æterno ſunt, pro quibus, ubi factum nobis innoteſceret, haudquaquam oraremus. Quidam uerò prędeſtinati, pro quibus oramus, ut omnia eis cooperentur in bonum, uerùm quia incerti de hoc uiuimus, Deo (hac conditione) preces noſtras in cõmuni exhibemus, Domino Ieſu magiſtro noſtro ſic iubente, ut dicamus Pater noſter, & non dixit

¶ *Oratio pro mortuis.*

*In noſtro libello de purgatorio igne.

*Pſal. 34.

*In libello de purgatorio igne.

¶ *Oratio pro uiuis.*

*Cypria.in lib. de orat. dom. dixit Pater meus:*Da nobis, non autem da mihi: ea ratione sic præceptum, ut sicut ipse unus totius Ecclesiæ onus portauit: itidem nos, unus pro omnibus mutuò orare ad salutem disceremus.* Hæc magistra regula est, quam modificare debemus, ut de iustorum oratione intelligatur, quorum officium est, ut pro aliis orent: eo quòd scriptum est, Peccatores Deus nō audit.* Et alibi, Victimæ impiorum abominabiles Domino: uota iustorum placabilia.* Isthuc enim ubi accuratè religiosi pensarent, cum passim se pro proximis oraturos, quasi securi de eorum iustitia pollicentur: peterent potius, ut alij pro ipsis orarent. DIA. Pauci igitur pro aliis orabunt, quia pauci absque peccato inueniūtur.* CAM. Immò multi: quādoquidem peccata uenialia iustitiæ nitorem nō auferunt: Et ubi peccator quispiam sit, sufficit antequam oret, suorum peccatorum pœnitere, ut sacramentum fidei, nimirum baptismus, portas sacramento pœnitentiæ adaperiat, quò ad deperditam iustitiam perueniat. Hoc enim tibi exemplo esse debet, ut cum oras, semper cor contritum saltem propter occulta peccata habeas, cum proposito confitendi tempore ab Ecclesia statuto. DIA. Paulò antè te dicentem audiui, posse peccatorem pro alio peccatore orare, modo preces misericordiæ, non autem meritò innitantur. CAM. Non inficior me dixisse peccatorem orare posse: non tamen dixi, ut peccator pro alio peccatore oret.

*Iaco. c. 5. orationem Ecclesiæ ponit.

*Ioan. 9. f.

*Prou. 15.

*1. Ioan. 1.

¶ Peccatores an pro aliis orent.

¶ Temeritas sacerdotum.

¶ Quid agere debeāt peccatores, antequam orent.

¶ Ad rem redit.

DIA. Quendam cōcionantem ego ſemel audiui, qui Thomæ authoritate tenet, hanc peccatoris deprecationem, pro peccatore altero ab Eccleſia admitti.* CAM. Orationem peccatoris miſericorditer exaudiri, quatuor qualitatibus accedētibus, altero in loco Thomas aſſeruit: quippe ut pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, pie, & perſeueranter, * pro qua opinione, teſtimonia ſcripturæ contrariam regulam limitantia habemus, in publicano & latrone: pro altera autem opinione ut peccator pro peccatore oret, nihil legimus, quod regulam quæ dicit, Peccatores Deus non audit*, perſtringere poſſit. DIA. Opus ergo & impenſa perit, quādo pecunias malo ſacerdoti, ut pro mortuis uel uiuis oret, damus. CAM. Si ſolus ſacerdos malus cōſideraretur, qui ſegregata ab eo charitate nil mereri poteſt, nihil ageret: uerùm quia in defuncto propria adeſt charitas, quæ in uita ſibi comparauit, ut ſuffragia uiuorum poſt mortem ei prodeſſe poſſent (quemadmodum in altero libello noſtro de purgatorio docui) hinc fit, ut eleemoſyna data malo ſacerdoti ei proſit.* Pro uiuis autem, ſi uiui charitatē habēt, eadem ratione prodeſſet, etiam ſi is qui dat, peccator eſſet: ſiquidem quo modo poſſet peccator pro ſe orare, poſſet quoque & eleemoſynam erogare, quę miſericordiæ Dei inniteretur. oratio autem priuata ſacerdotis nihil ualeret: * de quo nos in præſentiarum quęrimus. Si uerò quęras, an oratio cōmunis

*22. q. 179. ar. 2. ad 1.

*22. q. 83.

*Ioan. 9.

*Tho. lib. 2. ſen. diſt. 40. ar. 4. in fi.

*Tho. 3. parte. q. 2 ar. 6. c.

&

& sacrum oblatũ à malo sacerdote prosint, quia tunc Ecclesiæ minister est, & Iesu Christi, quod per peccatum non perdit, hoc modo prosunt.*

*Thomas in loco citato.

CAPITIS TERTII § PRIMVS.

Quas preces pro inimicis Deo offerre obligemur.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid de inimicis sentis, Domino dicente: Orate pro persequentibus uos.* quãdoquidem quosdam audiui, quibus placet ut nõ solùm in particulari pro inimico orare nõ compellar, uerùm etiã, ut pro eius morte possim Dominum deprecari. C A M. Ambo hæc simul elucidabo. D I A. Perge. C A M. Diu te nouisse hæc omnia in inimicorũ odio consideranda esse autumo. Iustitiam ipsam, gloriam Dei, publicam utilitatem, qualitatem inimici, naturam, & qualitatem illius qui uindictam expetit. Quibus rectè expensis, facilè euenire poterit: nos eundem propter culpam odire, quem propter naturam amemus: ita quidem, ut inimici ruina, sine peccato nos lætificet, contra uerò eius gloria absque inuidiæ culpa contristet: tunc planè cum ruente eo, quosdam bene erigi credimus, uel proficiente eo, alios iniuste opprimi timemus.* D I A. Breuẽ regulam rogo exhibeas, quam mente retineam, & per ipsam intelligam, quando amare uel odio habere, inimicos obliger. C A M E. Regula hæc

*Matth. 5.

¶Qualitates orationis cõtra inimicũ.

*Greg. 21. Moral.

¶Regula odij & dilectionis inimicorum.

erit, ut ordine ad Deum hos diligamus, illos uerò odio habeamus: tunc enim ſpes quæ per ſe mala & bona eſſe poteſt, perpetuò bona erit.* D I A. *Tho. 22. ar. 1. ad 1.

¶ Non naturam, ſed malum quod in homine eſt, odio habere quimus.

Incertum per incertius. C A M. Quum nil Deus oderit ex his quæ fecit:* ex hoc ſequitur, ut minimè naturam uiuentis hominis odio nos habere queamus: contra uerò, cum animaduertimus, Deum eundem hominem propter peccatum dũtaxat odiſſe: peccatum ipſum ab homine tanquã à cauſa profectum, donec peccatum durat, ſecũdum Dei uoluntatem odio habere ualemus: ſiquidem in hunc modum uerba illa interpretantur, iniquos odio habui, & legem tuã dilexi: hoc eſt iniquos iniquitatem actu operantes.* intellexiſti hæc omnia? D I A. Vtique. C A M. His ergo rectè expenſis, rurſum conſidera, Deum (ut in peccatores animaduerteret) magiſtratus conſtituiſſe, qui non ſinerent maleficos uiuere ſuper terram.* D I A. Quid commune cum noſtra uindicta iudicia magiſtratuum habẽt? C A M. Nempe, ne inimici nobis noceant: ut Dei uindictam contra illos, non tanquam uindices, ſed quaſi ſerui oppreſſi, inuocare queamus. D I A. Iuſte ergo muliercule oppreſſæ, Dei nomine inuocato, maleſacientibus illis, maledicunt? C A M. Sirach teſtatur, quod in amaritudine animæ ſuæ, exaudietur deprecatio ſua*: & utitur uoce deprecationis, uindictæ nomen excludẽs, ne maledictio eſſe uideatur, quæ humilis oratio eſt. Dauidis exemplo, cũ contra

*Sap. 11. d.

*Pſal. 118.

¶ Adire magiſtratum ut iniuriã uindicet.

Exo. 22.

¶ Maledictiones fœminarum oppreſſarum.

*Eccl. 4.

contra Saulem dixit, Vlciſcatur me Dominus ex te, manus autem mea non ſit in te.* Quoniam ab impiis, impietas egredietur. Etenim ſi terrenos iudices ob hoc iuſtè adimus: quantò magis ipſum Deum ut maleficos puniat, uel ne inimici noceant, poterimus deprecari? ſatius cũ ſit, antea occurrere, quàm poſt cauſam uulneratam remedium quærere? Nónne propheta ſæpe in hũc modum orauit? Contere brachium peccatoris & maligni:* confundantur, & reuereantur quærentes animam meam:* gladius eorum, intret in corda eorum.* DIA. Hoccine eſt illis benefacere, & animam pro eis ponere? CAM. Quare non? iuſſit ne fortaſſe Deus, ut minime ad ipſum recurramus, cùm impij nos dilaniare proponunt? aut naturæ defenſionem abſtulit, cum perfecti eſſe non eligimus, & aliam faciei partem, dantibus alapã, offerre denegamus? ſatis equidem eſt, illos à communi oratione, uel uniuerſali beneficio, non excludere: Domini exẽplo, qui ſolem ſuum ſuper bonos & malos oriri facit.* aut fortaſſis ſtultum potius quàm Chriſtianum non reputabimus illum, qui corpus ſuum iuſtum, pro iniuſto exponit? Siquidem corpus meum pro ſalute animæ inimici, quæ propinquior corpore proprio animæ meæ eſt, ponere obligor, non autem corpus meum Chriſtianum, cum corpore ſuo diabolico, permutare. Sic enim Propheta qui donec ſpes ſalutis aderat, prius dixerat; Defectio tenuit me

*2. Reg. 24.
*Pſal. 8.
*Pſal. 34. & 69.
*Pſal. 36.
*Matth. 5.

¶Recurrimus ad Deũ ut puniat inimicos.

¶Quando pro inimicis orandum.

¶Oramus contra inimicos nocere uolentes.

pro derelinquentibus legem tuam:* & alibi con- *Psal.118.
tra obstinatos orauit: Fiant tanquam puluis ante
faciem uenti, & Angelus Domini coarctãs eos,* *Psal.34.
à paucis de terra diuide eos in uita eorũ.* Auerte *Psal.53.
mala inimicis meis, & in ueritate tua disperde il-
los. Quibus ad hunc modũ ruminatis, perspicuè
uides, quomodo inimicis benefacere teneamur:
& in quem modum illos (dum obstinati sunt, &
nocere deproperant) odio absque Dei offensione
habere possumus. DIA. Tunc ni fallor feruẽtius
pro illis orandum esset, quãdo facilius perire pos-
sunt. CAM. Fateor, donec cõuersionis spes habe-
tur: Siquidem moderatè malorum hominũ affli-
ctiones, plangendæ sunt: quemadmodum Do-
minus Samueli dixit: Quousque tu luges Saul?* 1.Reg.16.
Hac enim ratione Ecclesia pro peccato ad mortẽ
haudquaquam orat.* DIA. Deús ne homo ipse *1.Ioan.5.
est, qui tunc sciat, hunc uel illum obstinatos esse?
CAM. Perpetua conditio hæc inest, nimirum si
conuerti nolit: quasi contra inimicum, nocere
nobis uolentem, orationem ipsi Deo præpona-
mus, cui omnia patent: iudicium ei committen-
tes, qui nõ nouit iniustè iudicare. DIA. Ea enim
ratione, ob quam Augustinus dicit, ut propter
ignorãtiam reprobatorum, omnes corripere de-
beamus: pro omnibus orandum quoque erit.* August. de bon.perse. c.19.
CAM. Fateor: sed non propterea in oratione hoc
addere prohibeor: nempe, ut Domino me com-
mittam, qui pro illis, quos ipse reprobatos esse
prænouit,

¶Oratio à correctione in quo differat.

prænouit, me non orare intelligat: pro quibus si
1. Ioan 5. simpliciter orarem, haudquaquam exaudirer. In hoc enĩ oratio à correctione satis differt, quia correctio nostra homini fit, cuius statum ignoro: oratio uerò Deo porrigitur, cui omnia patẽt: nec propterea hanc conditionem coram eo exprimere prohibemur, quæ tacite inest.

¶ Correctio ab oratione differt.

CAPITIS TERTII § SECVNDVS.

An hodie post legem euangelicam sic orare fas sit, sicut Dauid tempore legis fastorum orabat.

DIANA. CAMERARIVS.

MInime puto nobis licere cum Dauide contra inimicos orare: eo quòd tanquam Propheta ille loquebatur, ea prænuntians quæ futura erant. CAM. Quanquam Dauid multa eo tẽpore prophetauerit, in quo ipsum blasphemasse litera potius commonstrat: uerbi gratia, quando Iudæ exitum prophetauit, dicens: Fiat eius do-
Psal. 68. mus deserta, id est, fiet: & sic de reliquis, * iuxta
*Psal. 108. illud, Educes de tribulatione animam meam, & in misericordia tua disperdes omnes inimicos
Psal. 142. meos: Da illis, id est dabis, secundum opera eorum: & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum, redde, pro reddes, retributionem ipsorũ
*Psal 27. ipsis: * quæ omnia futura erant, ab eo in spiritu præuisa. Quadrifariã tamen contra inimicos iustè orauit: in psalmis, ut propterea inimici affligerentur

¶ An nobis eo modo orare liceat, quo Dauid cõtra inimicos orabat.

¶ Orauit Dauid, tanquam propheta futura prænũtians.

¶ Quadrifariam Dauid contra inimicos iustè orauit.

rentur, quò ad Dominum conuerterentur: ſicut in pſalmis ſcriptum eſt: Imple faciem eorũ ignominia, & quærent nomen tuum.* Secundò, ne impij iuſtis hominibus noceant: quemadmodũ alibi Moyſes dicit, Fiãt immobiles donec trãſeat populus iſte tuus, quẽ poſſediſti.* Tertiò, ut impij ne occidant, ipſi prius occidantur: inquiens, Gladius eorum intret in corda eorum.* Et quartò, quod iniqui, iniquitatem operantes, ſi obſtinati ſunt, poſt ſcelera commiſſa, ſecundum Dei iuſtitiam puniantur: quemadmodum alibi Dauid cecinit, Deſcendant in infernum uiuentes.* Quę omnes petitiones, etiam in nobis iuſtæ ſunt, modò tanquam à Domino modificandæ proponãtur, & ordine ad Deum propter ſuam gloriã perpetuò optentur. DIA. Cur publicam animaduerſionem, & ob publicam utilitatem fieri, ſupra tu propoſuiſti?* CAM. Magiſtratuum publicam animaduerſionem præpoſui: in malefactores, qui pacem publicam uel particularem conturbant, ut ex his intelligeres, non poſſe nos optare, ut priuata ui, ſed Dei iudicio quiſpiã occidatur.* DIA. Nónne uidimus multos homines priuata ui pleroſque necaſſe, & à Deo adiutos fuiſſe? CAM. Sic ſcriptura inquit: Qui percuſſerit hominem uolens occidere, morte moriatur: qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus tradidit eum in manu inimici eius, cõſtituit ei locum quo fugere debeat.* DIA. Dei ergo miniſter tunc ille fuit, tametſi uniuer-

*Pſal. 82.

*Exod. 15.

*Pſal. 36.

*Pſal. 54.

¶Publicæ utilitatis cauſa, mortem proximi optamus.

¶Non tamẽ poſſumus optare, ut priuata ui quis occidatur.

*Aug. de ciui. Dei. c. 21

¶Deus eos plerũque adiuuat, qui priuata ui maleficum occidunt.

*Exod. c. 21.

uniuersalis iudex constitutus non fuisset. C A M. Sic Abigail Dauidi dixit: Et nunc fiant sicut Nabal inimici tui,& qui quærũt Domino meo malum: & paulò post, Quia prelia Domini tu prœliaris.* D I A. Qui ergo potest mortẽ inimici deprecari: multo magis post mortem, de eius morte poterit gaudere. C A M. Quid ni? si ordine ad Deum, illum odio habet. D I A. Quonam modo? C A M. Nempe ut lætemur quòd à Deo, uel iusto iudice, morti traditus sit: cùm eo uiuente dubitabamus, ne ei nocẽdo peccaremus, Dauide teste cum ait: Benedictus Deus, qui iudicauit causam opprobrij mei, de manu Nabal: & seruum suum custodiuit ab omni malo, & malitiã Nabal reddidit Dominus in caput eius.* D I A. Non possum negare, quin citata scripturæ testimonia, ipsam ueritatem contineant: sed nescio quid adesse adhuc uidetur, quod legi euangelicæ non quadrat: illa enim saltem sub antiquorum dicto continebantur, ut odientem nos odio habere quiremus:* at ista, benefacite, orate pro persequentibus uos, iubent.* C A M. Aliud est me simpliciter propterea inimici mortem appetere, quia ipsum odio habeo: quod Christiana religio uetat, iubens ut Christum imitemur, qui cruci affixus pro crucifigentibus orauit: quemadmodum Stephanus eum imitatus fuit.* Aliud uerò ut causa addatur, quare id opto: nempe propter Dei gloriam, ut destruatur regnum peccati: uel ob pu-

*1. Reg. 25. e

¶ An de morte inimici lætari queamus

*1. Reg. 25. g

¶ Ad quem modũ uerba illa intelligãtur, Orate pro persequẽtibus uos.

*Glo. super Matth. 5.

*Matth. 5. g

¶ Ad Dei gloriam, ob publicam item utilitatẽ, & ut peccata impœnitentium puniantur, in ste oramus.

*Act. 7. g.

blicam utilitatem, ut prouinciæ malis hominibus purgentur, uel ut peccata obstinati puniantur: quæ omnia Christianam pietatem redolent, Paulo dicente, Iudicem gladium tanquam ministrum in manu gestare.* & alibi, Reddet ei Dominus secundum facta sua.* DIANA. Dem hæc omnia sic esse, quid tum? nos enim de particulari inimico loquimur. CAM. Omnia planè illa, quæ absque peccato operari quimus, æqualiter à Domino impetrare ualemus: nónne? DIA. Maximè. CAM. Certum quoque est unumquemque, qui se defendere cogitur, sic se defendere posse, ut sese cum moderamine inculpatæ tutelę defendendo, hominem absque ullo peccato occidat*: das & hoc: DIA. Do. CAM. Hoc ubi ita sit, quid impedit, quin cùm occidi timemus, dominũ adeamus, cui nostras miserias insinuemus, atque aperiamus: petentes ab eo ut nos (etiã cum inimici morte, si ita ei necessũ esse uidetur,) à manu iniqui eripere dignetur?* nónne Reges iusta bella propterea exercent? DIA. Sic Ioannes testatus est, quando militiam approbauit: ostendens necessariam esse, tum ut malefacta uindicẽtur, tum etiam ne fiant.* CAM. Satis ergo Christiano homini erit, ut ista hac conditione petat, si opus fuerit, aut resistere aut se defendere cũ morte inimici. Quod autem Iesus ait, ut pro illis oremus: sic intelligitur, ut natura diligatur, salúsque inimici optetur, & à communi oratione non excluda-

*Rom. 13.

*2. Tim. 4.

¶Contra occidere uolentem rectè in particulari oramus.

*Tho. 22. ar. 1. c.

*Psal. 16. 17

*Vide Tho. 22. q. 40. ar. 1.

Vt sup. cludatur. DIA. Adhuc ſtimulus quidam animum meum ſolicitat. CAM. Quis? DIA. Etenim cum inimicos uideo, illos, tametſi non noceant, natura tamen abhorret; eorúmque ruina lætatur. CAM. Occideres tu illos, ſi occultè poſſes? DIA. Nequaquam. CAM. Quare? DIA. Ne Dei legem contemnam. CAM. Tuta es: quandoquidem ſecundum rationem, non autem ſecundum affectus ſenſuum, inimicos diligere in com- *Tho. 22. q. 25. ar. 8. & q. 83. ar. 8. muni obligamur.* ſatiſq; eſt ſi illos affectus quos caro porrigit, ratio repellat. DIA. Obligór ne cũ illis conuerſari? CAM. Vtiquè, cùm de ſalute animæ eorum agitur: & in his quæ in communi *Tho. 22. q. 25. ar. 8. tractantur.* in reliquis autem, quia benefacere inimicis in cæteris, cumulus perfectionis eſt, & id quod pertinet ad perfectionem charitatis, nõ *Glo ſuper Matth. c. 5. eſt de neceſſitate ipſius.* Tunc ſicut nec cum omnibus loqui obligaris, ſic quoque cum inimico loqui nõ aſtringeris. An igitur ei loqui uelis liberum erit. Mea tamen eſt ſententia, ut ſancti Prophetæ conſilio utaris: qui ſic ait, Ab inimicis tuis *Eccle. 6. ſeparare,* nõ credas inimico tuo in æternum, ſi- *Eccl. 12. cut enim atramentũ, inimici iniquitas eruginat.* & idcirco humiliatus incedit, quo aduerſum te laqueum paret: In labiis ſuis indulcabit, & in cor- *Vt ſup. de ſuo inſidiabitur, ut te in foueam ſubuertat.* In oculis tuis lachrymabitur inimicus, & ſi inuenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine tuo: & cũ *Eccl. 12. aduenict mala, illum inuenies illic aliis priorẽ.*

¶Indignatio contra inimicos.

¶Quando obligemur cũ inimicis conuerſari, uel eos deuitare.

quo in loco multa alia Iesu Sirach aceruauit, quæ legere potes: & alibi, Discede ab iniquo, & mala abs te deficient. * quapropter Paulus Timotheũ *Eccl. 7.
admonuit, quòd Alexandrum fabrum ærarium deuitaret.* DIA. Quid si inimicus ueniam à me *2. Tim. 4.
summa cum humilitate petat, teneor tunc ei loqui? CAM. Nequaquam, nisi in obligationibus superius expressis: ne melioris conditionis ille sit qui te iniuria affecit, altero qui nihil egit, quo cũ loqui & conuersari minimè compelleris. Habes igitur quomodo cautè cum omnibus inimicis uiuendum sit, & quẽ in casum eos diligere, uel odio habere obligemur, quæ posthabitis scholasticis disputationibus, quas facilè concipere nõ posses, paucis absoluenda esse duxi. Omissis quoque cæteris quæstionibus, quæ parum ad nostrũ institutum (qui ea tractamus quæ perfectionem orationis impedire possent) cõducere uidebãtur.

¶ An cũ inimico ueniam petenti loqui obligemur.

CAPVT QVARTVM.

Quare oramus, si ab æterno Deus omnia sua prouidentia ordinauit.

DIANA. CAMERARIVS.

CVm duas scripturas diligẽter pondero, quarum altera sic ait, Scit enim pater uester, quibus opus habetis antequam petatis: * altera uerò, *Matth. 6. b.d
Antequam clament exaudiam:* Ex his Deum ab *Isa. 65. d
æterno omnia statuisse concludo, qui nil in tempore

pore facit:quod ubi ita sit,cur ego orabo? CAM. Dic quæso,quis frumẽtum quotannis nobis dat, nũ is qui in terrã illud spargit? DIA. Nequaquã, sed Deus,sicut Paulus testatur.* CAM. Cur igitur solus Deus omnipotens frumentum nõ producit, qui lapides in panes conuertere potest, & lilia campi crescere facit?* DIA.Per secũdas caussas ea de re operari hoc Deus elegit, ut homo pane uesceretur in sudore suo. * CAM.Absurdum ergo non est, ut Deus per media aliqua, id agat, quod ab æterno homini præstare elegit. DIA. Aut Deus dare cõstituit,aut nõ:si dare, ipse absq; mea oratione dabit:si non dare,num ego immutabilem Deum, mea oratione mutabo? CAM. Nulla mutatio in Deo est, qui ab æterno te orante id quod petis,dare constituit.DIA.Cui hoc secretum Deus reuelauit?CAM. Nosti quomodo in Deo omnia æterna sunt, qui nihil in tempore facit,nec mutatur?DIA.Noui.CAM.Hoc præcognito,rogabo te an illud Ezechiel legeris, quãdo ei uitam lachrymis Deus prolõgauit. * DIA. In memoria habeo. CAM. Quid tunc factũ putas,num ut mutatum Dei cõsilium fuerit? DIA. Omnino.CAM.Longe opinione falleris: quandoquidem ab æterno, uitæ Ezechiæ finẽ, lachrymas,& prorogationem uitæ, unà Deus sciuit: & duplici gratia(harum lachrymarum ręscius)ipsum prosequi, eodem retento consilio,cõstituit,* per quæ belle uides, quomodo ea quæ dari ab

*2.Cor.9.
*Matt.6.d.
*Gen.3.
*Isa.38.
*August. de gen.ad lite. li.6.c.17.

¶Argumẽtũ illorũ,qui male de prædestinatione sentientes orare contemnunt.
¶Nulla mutatio in Deo causatur, quando oratione media nos exaudit.

æterno ipse Deus constituit, nostra oratione præuia consummare proposuit. D I A. Quid saltem opus hominum oratione est, si antequam petant à Domino exaudiuntur?* C A M. Duo ista sunt, bonum desiderare, & bonum quod optat petere. D I A. Duo. C A M. Num scriptura sic dicit, Exaudiam eos antequam desiderent? D I A. Minimè, sed antequam clament. C A M. In casu suo igitur uerba illa locum sibi uendicabunt, ut antequam petant, nō autem optent, exaudiātur: iuxta illud, Desiderium pauperum exaudiuit Dominus.* & alibi dixit, Cōfitebor, id est, proposui in corde cōfiteri, aduersum me iniustitiā meam Domino: & tu remisisti (antequam ore confiterer) impietatem peccati mei.* Atque alio in loco, hunc in modū Danieli Angelus locutus fuit: Ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt uerba tua.* Sic enim & Christus, quia pro Lazaro orare constituerat, antequàm oraret, exauditus est.* Omnia quidem sub uno nunc æternitatis, coram Deo manent, qui origine duntaxat unum ante aliud agit, sed propter nos tempus habere dicuntur, quemadmodum libro quarto de Libero arbitrio & prædestinatione fusissimè declaraui. Desine ista perscrutari quæ nimis subtilia sunt, & ad rem redeamus. D I A. Vnum mihi occurrit argumentum, quo omnia quæ dixisti excludūtur. C A M. Quod? D I A. Si nihil Deus dat antequā optemus,

¶ Quomodo intelligantur uerba illa, Ecce exaudiā eos antequā petant.

*Esa.65. *Psal.9. *Psal.31. *Dan.10.c. *Ioan.11.c.

optemus, cur Psaltes dixit: Voce mea clamaui ad Dominum, & exaudiuit me? CAM. Vocē ibi pro oratione, quæ à mēte quoq; proficiscatur, nō autem in solo sonitu uerborum consistat, usurpauit. DIA. Aut mentis desiderium saltem à nobis Deus requirit: aut utrūque. Vt uoce quoque clamemus. CAM. Omnino. DIA. Vbi tunc Dei liberalitas? num mercatorem Deum faciemus, qui non absque precibus quicquam nobis dare uult? CAM. Cur mercatorem? DIA. Sic Senecæ placuit, ut nulla res carius ematur, quàm quæ precibus empta est. CAM. Humana ibi Seneca tractat. DIA. De eleemosynis sanè Augustinus loquens sic ait: Non enim est perfecta misericordia, quæ precibus extorquetur.* CAM. Quando scilicet à proximo aliquid petimus, qui Dei præcepto parere sponte atque hilariter obligatur: nō autē à Deo, qui dixit: Petite, pulsate.* DIA. Rationem assigna cur Deus nostram petitionē exigat. CAM. Multa quidem Deus ipse facit, quæ à nobis haudquaquam petuntur. Et si qua petenda esse constituit, maiorem liberalitatem erga hominem tunc exercet. DIA. Quem in modum? CAM. Duos homines fingamus, quorum unus diues sit, alter uerò pauper: nónne pauperi conuenit notum ei esse quo egeat: & quo item tanquā ex superfluo quod alter habet, à proximo adiuuari possit, adiuuetúrque ut gratitudinis officium rependere possit? DIA. Omnino. CAM. Itidem

*Aug. hom. 39. tom. 10.

*Math. 7.

¶Cur Deus, qui antequā petamus, nos exaudit, nostrā orationem exigit.

igitur cum Deo ſeruandum eſſe cenſeo: ut orationis medio, homo animaduertat quæ bona ab eo obtinuerit, quo deinde gratus ſeruus eius eſſe queat: ne animalis homo, qui ſpiritualia penetrare nequit, adiutoria non petita ubi adueniant Dei munere ea ſe conſecutum minimè expẽdat.* DIA. Oratio igitur urget? CAM. Maximè: quãdoquidem oratio nõ ſolùm efficit, ut homo Dei munificentia ſe id quod habet, aſſequutũ intelligat, uerumetiam ut diſcat fiducia quadam in neceſſitatibus ad Deum recurrere: & cum eo, tãquam cũ amico colloqui (quaſi adſcitus in eius ſocietatem) cõſueſcat.* quod quàm dulce ſit, quãque iucundum, hi norunt, qui cum Regibus huius mundi, familiariter loqui experti ſunt: ab his tẽporalibus ad ęterna, à morituris Regibus, ad Deum uiuum atque immortalem, animum erigentes. DIA. Res ipſa hanc orationis ſuauitatem omni oranti interea dum orat, commonſtrat.

Aug. hoc in ſumma aliis uerbis dicit, de bo. perſe. cap. 7. ibi, quod poterat.

**1. Ioan. 1.*

CAPITIS QVARTI § PRIMVS.

Quem in modum Deus, qui ab æterno conſtituit dare, labia noſtra aperiat, ut per Chriſtum omnia conſequamur.

DIANA. CAMERARIVS.

Scire optarem, quomodo Deus, qui ab æterno conſtituit dare, labia noſtra aperiat, ut per Chriſtum omnia conſequamur. CAM.

Vis

Vis hoc manu tangere? Finge aliquem ante portam aulæ regiæ ſtare: qui neque regem conuenire poſſit, neq; ſcribere nouerit, neſciátq; quomodo oporteat cauſam ſuā corā rege proponere: & perinde ac ſi mutus eſſet, ante regis ianuam mœſtus maneat, cui chariſſimus aliquis regis aulicus obuiam ueniat, dicátque: Cur adeò mœſtus es? Scio qua re egeas: ego tibi quid petere debeas oſtendam, tuóq; nomine ſcribam: atque per aulicos dabo operam, ut filius ipſe regis patri ſuo ſupplicem libellum tuum tradat, cui pater ipſe nihil unquam denegare ſolet: itáque deinde exequatur. Nónne aulicus proprio motu ad porrigendum preces illius animum ſuſcitauit, modúmque præſcripſit, quo in illis ſeſe gerere debeat: & auxilium præſtitit, ut per filium regis omnia impetraret? DIA. Vtique. CAM. Ex his ergo terrenis ad cœleſtia rapiamur, Dei miſericordiam expendentes, qui maior aulico eſt, quomodo ſpiritu ſuo ſancto muto homini, qui orare non cogitat, obuiam ueniat, inquiens: Bono animo eſto fili: Ora patrem tuum, ut ab omni anguſtia libereris: neque expaueſcas quòd orare neſcias, quoniam ego per ſpiritū ſanctum meum te inſtruam, ut quomodo oporteat gemitibus inenarrabilibus orare poſſis: tuáſque preces tanquam incenſum in conſpectu meo aſcendere per manus angelorum iubebo: itáque traham, ut per fidem ad Chriſtum filium meum uenias: &

te ad illum accedente, idem Christus qui semper pro sua reuerentia à me exauditur, pro te id quod tu optas, tanquam aduocatus atque propitiator tuus petat. DIA. Quid tu consulis in his quæ optamus, Domino proponendum esse? CAM. Salutem primùm perpetuò à Domino petamus: qui cùm hoc ueluti scopum menti propositũ habemus, cuncta necessaria nobis elargitur. Christi sane hoc consilium est, quãdo dixit: Nolite ergo soliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gẽtes inquirunt. Scit enim pater uester, quia his omnibus egetis. Quærite ergo primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis.* Hoc igitur credant omnes quãtumlibet peccatores, nec orare pœnitentes desinant: Dauidem imitantes, qui pœnitentia comite orando, etsi sæpe peccasset, sic Deo acceptus fuit, ut audire promeruerit: Inueni Dauid seruũ meũ secundũ cor meũ.* DIA. Vbi soliciti de necessariis esse nõ debeamus. Satis cõstat nõ posse nos ullam aliã rem à Deo, quã regnũ cœlorũ petere. CAM. Non quidem scriptura dicit, non oretis, nisi ut regnũ Dei habeatis: sed primò quęrite regnũ Dei. solicitudinẽ eorum excludens, qui ante Deũ necessaria quærunt. alioqui quomodo Salomon dixisset: Diuitias nec paupertatem ne dederis mihi, sed uictui meo tribue necessaria?* Necessaria, inquam, ad actus uirtutum.* Petatur ergo prius regnum

¶ Quid à Deo pro corporis incolumitate petere debeamus.

*Matth. 6.

*Psal. 88.

*Prou. 30.

Arist.

gnum Dei,& ordine ad illud cætera temporalia appetamus, non ſolum generaliter ex Socratis ſententia,cui placuit,ut nil ultrà petendũ à Diis immortalibus eſſet, quàm ut bona tribuerent: quia hi demum ſcirent quid unicuique utile eſſet: uerũ etiam ſpeciatim, ubi ea quæ optamus, omnino bona ſunt: quemadmodũ in Oratione dominica oramus. Vbi uerò dubia petierimus, ſic ea petamus,ut Deus cui omnia patẽt, ea det,
Math.7. quæ nobis ſint profutura. In infimis tamen hominem iacere ſcito,qui has uiles preces diuitia-
Beda. rum, aut honoris huius ſeculi ad Deum mittit. Siquidem ut Saluator ſaluet nos,& tanquam adiutor adiuuet,ut à tribulationibus eripiamur,potiſſimum à Deo petenda ſunt. Hæc tecum tractanda paucis eſſe duxi potius, q̃ magna quæſtionũ mole aures tuas offendere. Satis eſt enim, ut intelligas qualem te dum oras corã Deo, præbere debeas. DIA. Eraſmi librum de oratione legere ſalua conſcientia potero. CAM. Id illi euenit,quod magnis quoque oratoribus noſtri temporis contingit: qui cum in uocabulis addiſcendis ætatẽ conſumpſerint, res quas ſcribant, minimè habent. Caue omnino ne illum legas: non enim aliud egit, quàm tacitis authoribus labores Hieronymi & Auguſtini occupare, qui quotquot oratione auditi fuerãt, aceruarunt: in reliquis uerò in Mariam,ſanctos,& reliquias aut tacitè aut palàm debacchatur. DIA. Cur tu fru-

ctus hos orationis non oſtendiſti? CAM. Quia laborioſum potius quàm ingenioſum erat: nec conſueui, nihil addendo, aliorum libros deſcribere.

CAPVT QVINTVM.

De precibus ſanctorum, ut pro nobis orent.

DIANA. CAMERARIVS.

MAgnum rumorem quorũdam audio qui religioni noſtræ reſiſtunt, non debere nos ſanctos inuocare: quid tibi hac de re occurrit? CAM. Vigilantij, Eunomij atque Iouiniani hęreſis hæc à principio fuit, ab Hieronymo excluſa: inde uerò à Vuiclepho ante centum annos tanquam ab inferis excitata, atque in Concilio Conſtantienſi exploſa: nuperrime uerò a Lutheranis, qui omnem eccleſiaſticę religionis ſtatum ſubuertere conantur, renouata. DI. Quid de hoc tu ſentias, mihi aperias quæſo. CA. Satis cæteri ſcriptores hoc noſtro ſeculo quæſtionem hanc explanarunt. DI. Tuo ex ore iſtud audire percupio. CA. Cũ pauca pręter ea, quæ ſcripta ſunt, afferre poſsim, eos uerò imitari qui aliorũ libros hac de re editos tranſcribere non erubeſcunt, ſatis turpe mihi ſemper uiſum fuerit: qua uia tibi commode ſatisfacere poſsim, non inuenio. DI. Satis eſſe tibi debet, quocunque modo animæ

animæ cibum hunc largiaris. CA. Poteris itaque ea audire, quæ paulò pòst aduersum Protestantem hunc afferam. DI. Attentas aures præstabo.

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

An nos qui uiuimus, Deum in meritis sanctorum qui ante nos mortui sunt, obsecrare queamus.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

CVm scripturę omnes doceant, Deo patri offerendas esse preces, sicut Iesus inquit, Ora patrem tuum in abscondito, aut uerbo incarnato, quemadmodum his uerbis testatur Ioannes, Quodcũque petieritis patrem in nomine meo, *Ioan.14.b. hoc faciam, * ut glorificetur pater in filio: caussam à te scire opto, cur sanctos uos oretis? CA. Quatuor hæc omnino diuersa sunt: primum, an nos sanctos inuocare ualeamus: alterum, an illi in cælo pro nobis Deum possint deprecari: tertium, an eorum corpora possimus in terra uenerari. & quartum, an rectè eorum statuas uel picturas in memoriam illorum (quantum decet) colamus: quibus de rebus hodie tecum disputabo.

CAPITIS QVINTI § SECVNDVS.

An fas sit ſanctos mortuos, ut pro nobis orēt, inuocare.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

QVid obſtat quo minus ſanctos ſummo bono in cœlo fruentes, inuocare queamus? PRO. Quoniam ſcriptum eſt, unum eſſe mediatorem Ieſum Chriſtum, aduocatum, propitiationemq́ue noſtram, qui pro reuerentia ſemper auditur.* CAM. Fateor, atqui minimè ſcriptura inquit, quòd ſolus ipſe oret: quin potius contrarium Ieſus teſtatur, cum inquit: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis.* Semel enim cum uerba iſta protulit, ſatis oſtēdit nil ſuo honori detrahi, per quemcunque oratio fiat, modò in nomine mediatoris ea quæ optamus poſtulentur. PRO. Tunc ſcilicet quando nos ipſi oramus. CAM. Nonne ab aliis pro ſe obſecrationes fieri Paulus petiit?* PRO. Viuis. CA. Sint uiui, modò hāc concluſionem ex Pauli uerbis hauriamus, nempe ut alter pro altero Deū in nomine Ieſu Chriſti ualeat obſecrare. PRO. Non refello: ſed ſimul nego poſſe nos uiuos, mortuos ſanctos interpellare ut pro nobis orent. Hoc age tu, uel unum ſcripturę teſtimoniū huius rei mihi oſtendas: & tibi palmam cedam. CA. Iamiamq́ue rei huiuſce periculum faciemus: interim tamen

*Gala. 3. 1. Ioan. 2. Ad Heb. 5. c.

*Ioan. 15. c.

*Rom. 15.

à te

à te ſcire peruelim, an tu aliquod ſcripturæ teſtimonium deliteſcens habeas, quo mortuos ſanctos rogare, ut pro nobis Deum orēt, impediamur? Quid impedit quin fiat? PRO. Quoniam ſcriptum eſt: Deus omnia in omnibus operatur.* CAM. Non quidem perpetuò Deus omnia in omnibus ſolus operatur, ſed per cauſas ſecundas, ſicuti ſcriptura docet multa per angelos Deum feciſſe, quæ ſolus abſque angelis facere poterat. PR. Qua uia ſancti in patria orare poterunt, ſi ibi nihil merentur? CA. Eos nil in patria agere, ut agendo mereantur, fateor: uerùm ſic in uita meruerunt, ut poſt mortem tam à Deo diligantur, ut ſumma cum fiducia & charitate pro nobis orent: aliud cum ſit mereri tunc quando orant, in quo ſtatu non ſunt: aliud uerò propter præcedentia merita eſſe in ſtatu impetrandi, in quo ſunt.* PRO. Omne meritum nos negamus. CA. Ea lege, quæ in lib. De prædeſtinatione ſcripſi, & tace. PRO. Scripturam affer, quæ hanc ſanctorum orationem oſtendat. CAM. Vbi ſcriptura, quæ dicat hos qui in uia à charitate moti, pro nobis orant, maiorem in cælo habentes charitatem * pro nobis non poſſint orare? PRO. Vbi tunc gloria Chriſti? CAM. Tanto glorioſior Chriſtus caput corporis myſtici eccleſiæ Dei eſt, quanto maiora opera, nedum æqualia, cætera membra corporis ſui in capite Chriſto agunt. PRO. Maiora? CA. Nón

*1. Cor. 12.

¶ Deus operatur per cauſas ſecundas.

¶ Qua uia ſancti in patria pro nobis orare poſſunt, ſi in patria nihil merētur.

*Tho. 22. q. 83. art. 11. primum.

¶ Scripturam ut ſancti pro nobis orare poſſint, Proteſtantes quærunt.

Aug. de ſpir. & lit. c. 36.

¶ Maior gloria Chriſti eſt, ut ſancti per Chriſtum in cælo pro nobis orent.

ne eminentiori modo suæ gloriæ hoc tribuit, quando prædixit maiora miracula (dum per illum modũ similia à Christo facta non sunt) suos discipulos in se capite facturos, sicuti consummatum est, ut Petrus sola corporis umbra, Paulus uerò semicinctio absentes infirmos sanarent, *quæ Iesus operatus nunquam fuit: tametsi infirmos absentes sanasset. *PRO. Cur homines qui absque medio ad Christum accedere possunt, cuius merita Deus elegit, ut omniũ per ipsum misereretur, per medios sanctos ad eum recurrunt? CA. Vt in oratione multorum facilius exaudiãtur, præsertim iustorum, qui dum in cœlo manẽt, iustitia eorum certa est: horum enim preces Deus in unitate ecclesiæ exaudit* quando etsi mortui sint, adhuc tamen eorum animæ sub nostra ecclesia comprehenduntur. *PRO. Si charitas fons orationis est, & Christus maiorem charitatem cæteris sanctis habet, atque maior est, cur ad sanctos minores Christo, non potius ad Christum illis maiorem recurrimus, ut à Deo exaudiamur? CAM. Responde tu prius, an Deus maior humanitate Christi sit, maioremque charitatem habeat, quàm humanitas Christi habet? PRO. Longè maior. ac sine comparatione maiorem, quandoquidem Deus caput Christi*, ipsaque charitas est: * & idẽ Iesus dixit: Pater maior me est. CA. Frustra ergo ad Christi humanitatem minorem Deo, orando acce-

¶ Cur aliorũ orationes exquirimus.

*Acto.5. 19
*Matth.8.b
*Pro.15.
*de uer. eccl. dei, dial.3.
*1.Cor.11.
*1.Ioan.4.c.
Ioan.14. d.

accedimus, ut mediator ſit inter nos & Deum, ſi in Deo omnia eminentius habemus. PRO. Ea ſcilicet ratione, quia Chriſti merita exaudire Deus propoſuit, non tua. CA. Libenter igitur ad ſanctos hac quoque ratione recurrimus, qui plus nobis Chriſti merita participantes, facilius

Prou. 15. per Chriſtũ exaudiũtur, ut paulo ante diximus. PR. Diſtinctione hac opus eſt, nẽpe ut uiui pro uiuis orent. CA. Date textum, aut doctorem orthodoxum ſaltem unum, qui in cœlo hanc poteſtatem orandi reſtringat, & mox tacebo. PR. Cur uos contrarium non probatis? CA. Quoniam ſufficit nobis duo oſtẽdere: alterũ nimirũ, orationẽ à charitatis fonte prouenire, quę maior in cœlis eſt, ut dixi: alterum uero, quod in maiori charitatis gradu, alter pro altero in cœlo oret: ut ſi de quo minus, & de quo magis. Sunt enim & illi eccleſiæ noſtræ, ut uiui in cœlo pro uiuis peccatoribus atque defunctis orẽt. PRO. Scripturæ teſtimonium affer, ſi fidem tibi adhiberi optas. CAM. Quid ſcripturam requiris? num ut illã in malũ ſenſum detorqueas? Nonne ſcripturæ ſunt illæ, quas ſcriptores omnes quaſi uno ore afferunt? PRO. Minus te intelligo. CA. Nũ meminiſti quando Iacob inuocato prius Dei nomine, benedixit filiis Ioſeph, dicens: Inuocetur nomen meum, & nomina patrum meorũ ſuper uos?* apertè oſtendens, non ſolum preces proprias, uerum etiam merita pa-

*Gene. 48.c

¶ *Scripturæ teſtimonia, quibus patet ſanctos mortuos pro nobis uiuis poſſe orare.*

trum Abraham & Isaac exaudiri: quod cum ita sit, quare nos Deo non dicemus: Concede nobis beatæ Mariæ uirginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia, per Iesum Christum dominum nostrum: nónne ad Deum tunc recurrimus? Nónne Christũ mediatorem proponimus? Nónne merita matris Mariæ, Iacobum imitati, qui patrum merita obtulit, nos quoque Deo exhibemus? Porro quid Moyses intellexit, quando orans pro populo, ipsi Deo dixit: Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorum.* Itidem & Daniel* merita illorum, quæ in uita legitimè certando acquisiuerant, proposuit: ut post mortem orationibus illorum exaudiretur. Sed quid plura? nónne merita præcedentia sanctorum Deum intueri pro uiuis, ore suo declarauit, quando dixit: Custodiã ciuitatem hanc propter me, & Dauid seruum meum,* qui tamen mortuus erat: sed merita acquisita in uita, hoc præstabant, ut propter illa Deus ciuitatem custodiret. Nec apertissimum testimonium Machabæorum prætermittam, quod Hieremiã pro nobis orare ecclesiæ ostendit.* PRO. Apocryphus est. CAM. Vobis, nõ autem ecclesiæ catholicæ, quemadmodum alibi ostendi.* Et si fuerint tres uiri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob (Dominus inquit) ipsi iustitia sua liberabunt animas suas: animas uerò filiorum non liberabunt.* & alibi: Si steterit Moyses

*Exod. 32.
*Daniel. 3. d.
*4. Reg. 19.
*2. Mach. 15.
*In lib. De purga. & in lib. De uera eccle. Dei.
*Ezech. 14. d

Moyses & Samuel corã me, non est anima mea
*Hiere. 15. 4. ad populum istum. * PRO. Cur ista proponis?
CAM. Vt respondeas, an illos stare Deus proposuerit, qui non possent orare? ut frustra eorum magis, quàm cæterorum meminerit, si nemo potest orare. Quòd si stare possunt, atque orare: cur aliorum animæ nihil poterunt? fabulę. Vestrum Erasmum legito, qui etsi multa in sanctos debacchatus sit, non tamen potuit ueritatem hanc negare: quippe ut nos sanctos interpellare queamus, atque ipsos pro nobis orãdo pro-
in lib. De oratione. pter propria merita exaudiri.

§. SECVNDI PARS PRIMA.

Hic eadem de re agitur.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

QVa uia sancti pro nobis orare poterunt, si facta nostra omnino ignorant? CA. Quis ista dicit? PR. Augustinus, qui palàm tres ob causas mortuos nescire quid uiui *¶An animæ in cælo manentes facta nostra ignorent.*
*Aug. in lib. De cura pro mortuis. c. 63 agãt docet, & si eorũ filij sint. * Primam propter authoritatẽ glo. in Isaiã super illo uerbo, Abrahã nesciuit uos, quę hoc confirmat. Alterã, quia
4. Reg. cap. 22. mori Iosiam Deus fecit, ne mala uideret quę populo superuẽtura erãt. Tertiã, quia mater eius ita crudelis non fuisset, quin ad Augustinum a-
*in loco citato. liquando uenisset. * CAM. Antequam uerba

hæc Augustinus diceret, hoc quoque dixit, nẽpe ut arbitratu suo unusquisque hanc sententiam caperet. PRO. Nobis responde. CA. Consequens istud, Mortuus est Iosias Deo iubente, ne mala in uita uideret, quando poterat tristari: ergo illa ignorat in patria, quando non potuit contristari: haudquaquam ualet. Minime quoque alterum consequens efficax est: Abrahá in limbo ob nostra demerita nesciuit nos, & Israel itidem ignorauit nos: ergo facta nostra ignorauit: quoniam hoc modo nesciuit, scilicet ut sciendo oraret: quod ubi ita intelligatur, apertum consequens efficitur, ut possit orare. Sic enim Iesu uerba interpretamur, quando dicit nemini diem iudicij reuelatum fuisse, neque etiam filio: * scilicet ut tũc filius mysterium illud mundo reuelaret. Identidem & illud, Amen dico uobis, nescio uos: * scilicet ut tanquam fratribus ostium aperiam. Non quidem de Abrahamo loquens, dicit: Non potuit scire uos, sed aliter dicit, nesciuit uos. At quid si dicam, ignorauit Abraham, ut non oraret. Hinc ergo in patria, ubi omnia relucẽt in Deo (reuelatione scilicet Dei, omnia secundũ exigentiam reuelantis, non autem omnia omnibus) adhuc ignorat, ut pro nemine Abraham oret: consequentiã istam nego, Iesu in historia epulonis contrarium testante, qui ueritas est, nec mentiri potest.* PRO. Quid Iesus dixit? CAM. Epulonem cognouisse Abraham

*Matth. 24.

*Matth. 25.

*Lucæ 16.

ham posse pro nobis post mortem Abrahami orare. Abraham item non dixisse: Non te audio, non possum pro te orare: sed causas enarrasse, cur non poterat pro illo homine orare, quibus ostendit pro cæteris orare posse, qui in uita hoc meruerunt. PRO. Parabola illa fuit. CAM. Historia uera, quæ illis temporibus in Hierusalem contigit. At quid si parabola fuisset, num Iesus illa finxit, quæ ita esse non consuescāt? Nec alterum consequens ualet: Mater Augustini non uenit, ergo statum Augustini ignorauit. Siquidem animæ, quæ in cœlis sunt, eatenus mouentur, quatenus iustitiæ diuinæ dispositio exigit, * & miraculose agit, tametsi scientiam inferiorum coram Deo ubi omnia intuentur, ipsæ animæ habeant. Quibus sic existentibus, satis constat Gregorio hac in re standum esse, qui animas in cœlo existentes omnium notitiam modo qui dictus est, in Deo habere tenet.* Sunt nāque sancti uiri qui cœlum habitant, angelis æquales, secundu m Augustini sententiam,* qui inferiora in uerbo noscunt. * PRO. Si angeli omnia scirent, quomodo per Ecclesiam uerbi incarnati mysterium illis innotuisset? CA. Multi malè Paulū intelligentes, putant Ecclesiā aliter, quàm factū est, angelis reuelasse mysteriū Christi: parū aduertētes Angelū modū incarnationis Mariæ nūciasse: Angelū item modū passionis Christo narrasse, quando guttas sanguinis sudauit.

*Tho. 1. parte q. 89. art. 8. 1. ex Aug. De cura pro mor.

*12. moral.

*Augu. lib. quæst super Gene. lib. 1. cap. 3.

*De ciui. Dei lib. 11. c. 29.

¶ Angeli quomodo facta nostra intelligunt.

¶ Angeli quomodo per Ecclesiā uerbi incarnationē intellexerunt.

Angelos præterea passioni astitisse. ab Ecclesia autẽ Dei, partem quam ignorabant, eis tunc reuelatam fuisse, quando Patriarchę & cæteri Prophetæ, qui Ecclesiæ membra sunt, hoc uaticinari cœperunt. Deinde uerò Christus Ecclesiæ caput & cætera membra, omnia obscura explicauerunt: quod est per Ecclesiã angelis mysterium incarnationis reuelari. Sic enim Deo placuit, ut à militante Ecclesia triumphans istud audiret, à quo, cur id egerit, nullam possumus causam quærere: satis quidem est, eo modo quem narrauimus, inferiora hæc eisdem innotescere, ut tantum sciant, quãtum Deo reuelare placet. PRO. Nónne angelus qui dicit, Quis est iste qui uenit de Edom? * facta illa ignorare uidetur? CAM. Nemo etiam angelorum quicquam sciret, nisi Dei reuelatione, qui reuelando uni ex septem, qui astant, quasi influendo de uno in alium, cæteri quoque (ut Dionysio placet) eadem sciũt: id sciẽtes, quod illos scire decet. Sic enim unus angelus apparuit alteri puero dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. * Hactenus de ipsa angelorum animarúmque notitia. PRO. Sciãt omnia, modò nihil ipsi orent, cum neque Christi humanitas oret. CAM. Deliriũ Petri Martyris isthuc est, qui ut negaret sanctos pro nobis orare, negauit quoque Christum deprecatorem nostrum esse. PRO. Qua lingua Christus cum Deo in cœlo loquitur? CAM. Ea qua seipsum

Marginal notes: ¶ Angeli quomodo intelligunt. — * Isa. 63. — * Zach. 2. — ¶ Negãt aliqui ex Lutheranis Christi humanitatem pro nobis patrem obsecrare.

ipſum alloquitur: nónne mẽte orare Chriſti humanitatẽ ſufficit? PRO. Sedet ibi Chriſtus, merita ſua exhibens: & hæc Chriſti oratio (Petri Martyris ſententia) eſt. CAM. Ex diametro tamen Ioannis teſtimonio repugnat, ubi duo narrantur: Primum, aduocatum noſtrum eſſe: proindéque deprecatorem, atque interpellatorẽ, ſicut litera dicit.* Alterum, ut propitiatio ſit propter merita ſua, quæ ſedens ad dextram patris illi orando commonſtrat. At quid ſi neque Chriſtus, neque angeli, neque ſancti ibi loquerentur? nónne ſufficeret, ut quomodo Chriſtus & Angeli patrem alloquuntur, animæ quoque ſanctæ pro nobis orent? Quid dicam? Dicámne uos ſolos ſcripturam nouiſſe: Cyprianum uero, Baſilium magnum, Naziãzenum, Cyrillum, Chryſoſtomum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Magnum Gregorium, Cornelium papam & martyrem, atque alios qui ſanctos mortuos inuocarunt, ut pro ipſis orarent, ſcripturam ignoraſſe? Dicam denique Eccleſiã catholicam iu toto mundo erraſſe, quæ ſanctos à tempore Apoſtolorum inuocauit, ut pro nobis orarent?* PRO. Quid illi dicebant? CAM. Iam dixi tibi, nolle me alienorum librorum deſcriptorem eſſe, illos ubi placeat legito. PRO. Nónne magnum delirium hoc eſt, ut animam Petri Petrũ uocitetis, quando dicitis, Sancte Petre ora pro me? CAM. Falſo igitur Deus poſt mortem

*1. Ioan. 2.

*Sic eſſe in altero libello de Purgatorio habes.

¶ Irrident nos Proteſtãtes quòd dicamus, Sancte Petre, ora pro nobis.

Abrahami, eiusdē Abrahami, Isaac & Iacob se-se Deum esse ait.* Quæ sophismata isthæc ue- *Exod.4.a.
stra sunt? cur scripturam non ponderatis, quādo
Iesus resurrectionem mortuorum hac uia pro-
bauit, quia Abrahā, Isaac & Iacob mortuorum
iam, Deus esset: quorum Deus non fuisset, nisi
resurgere deberent? Vbi belle ostendit animas
eorum, qui resurrecturi sunt, perinde ac si cor-
pus haberent, posse nos uocare, propter resurre-
ctionis certitudinem, quam fide expectamus.* *Gala.5.
Cur Clementis Papæ discipuli Petri testimo-
nium negare non erubescitis, quando ei recu-
santi onus uicariatus Christi Petrus respondit,
Sed certus esto, necesse esse te suscipere omne pe
riculum, quia nec ego pro salute omniū ab ob-
secrando cessabo?* Cur simul & Petrum exclu- *Epi. Clementis.
dere uultis, cum ait: Certus quòd uelox est depo-
sitio tabernaculi mei, secundum quòd Domi-
nus noster Iesus Christus significauit mihi. Da-
bo autem operam & frequenter habere uos post
obitum meum, ut horum omnium memoriam
faciatis.* Quid ultrà quæritis? Quid illud, Da- *2 Pet.1.
bo operam post obitum meum, si tunc ipse mo-
riebatur? Nónne quod Clementi dixit, idem Pe-
trus scripsit? PRO. Cur ea quæ nostri expli-
cando uerba isthæc, afferunt, de industria taces?
CAM. Quoniam fabulæ sunt, omnino præter-
eundæ.

¶ Petri, & Clemētis testimoniis mortuos pro nobis orare posse probamus.

CAP-

CAPITIS QVINTI § TERTIVS.

De ueneratione Sanctorum.

CAMERARIVS. PROTESTANS.

AIS tu sanctorum corpora nos non debere uenerari? PRO. Neque memoriam illorum proponendam esse, neque Deum miracula operari apud sanctorum sepulchra negamus: quin potius isthæc sic confitemur, ut consecutio hæc inferri è uestigio possit, Deum sanctos diligere, & benignum se eis exhibere: non autem & hæc fatebimur, ut sancti mortui pro nobis orēt, uel ut omnia miracula quæ narrantur, uera sint. Siquidem maiorem partem eorum falso scriptores recensent. CAM. Aliqua ex illis miraculis aliter se habere posse fateor: atqui omnia propterea ad fabulas conuertere, satis temerarium est: simul tot eximios scriptores idipsum testantes. PRO. Miraculis ne stabimus, ueritate hac comperta, ignē illum rogorum, unde interim Christiani exierint, artificio confectum fuisse: ut comburere nequiret? CAM. Vnde hoc hauris? PRO. Res ipsa docet Iesum nemini capita sanctorum truncanti miraculis restitisse, aut saltem corporibus capita restituisse. CAM. Quod portentum audio? Ex hoc enim solo regnum Sata-

¶ Quem in modum uenerationem corporū sanctorum Protestantes admittunt.

¶ Miracula Protestantes eliminare conantur.

næ intra uos esse animaduertere deberetis, dũ ad tantam insaniam quidam ex uestris discipulis deuenerunt, ut ista dicant, quæ uos scribere minimè ausi fuissetis. Sed respondeant illi, an falsus testis Daniel fuerit, quando testatus est flammas ignis illos interfecisse, qui Misach, Sidrach & Abdenago in caminum ignis immiserunt, tres uerò pueros illæsos, atque laudem Deo canentes in eodem igne stetisse, exiuisseque audita uoce Nabuchodonosoris, istud cum omnibus consiliariis suis testantibus? PRO. Quantæ authoritatis Hieronymi ætate liber Danielis fuerit, pręfatio eiusdem in librum illum, docet. CAM. Quale uerò opus Ecclesia catholica deinde fecerit, concilia testantur. Vos item optimi testes esse potestis, qui diu canticum trium puerorum in Germania concinuistis. Quòd autem truncata corporibus capita Iesus non restituerit, dicant mihi, an plus sit totum hominem excitare, quod Iesus fecit? membrum restitutum uidere optant? nónne abscissum quoque membrum restituit Christus, quando Malchi auriculã miraculo sanauit? Quid denique profuisset capita iis restituere, quibus capita truncari sua gratia concessit? num ut miraculum hoc Israëlitæ uiderent, quasi maiora non uiderint? nónne iis, qui à Christo signa petebant, ipse respõdit: Gens praua & adultera, non dabitur uobis signum, nisi signum Ionæ Prophetæ. * Etenim neque si- *Matth. 12. e
quis

quis ex mortuis resurrexerit, credent.* PR. Non
*Lu.16. in fi. quidem contradicere possum aliqua miracula
in loco, ubi sepulchra sanctorũ sunt, à Deo fuisse
effecta: siquidem Patriarcha Iacob post scalæ
angelorum ascensus atque descensus sic dixit:
Quàm terribilis est locus iste? Non est hic aliud,
Gene. 28. nisi domus Dei. quem deinde locum in reditu
à Mesopotamia uisitauit.* Et alibi Dominus
*Gene 35. Moysi dixit: Solue calceamenta de pedibus tuis.
Exod. 3. Locus in quo stas, terra sancta est. Quæ ubi
Ioan. 5. scripta ad nostram doctrinam non fuissent, hoc
altero argumento res perspicua redderetur, nẽpe
quia certa prouinciarum custodia distincta angelis
demandata est. CAM. Quando hoc confiteris,
dic quæso, quando tu miracula uidisti,
quæ absque fide fiant? Nónne Christus dixit:
Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.
*Marci. 9. d. *paucáque miracula in patria propterea fecisse,
Matth. 13. quia fidem non adhibebant. PRO. Do fidem
miraculum præcedere: quid tum deinde? CA.
Dic rursum, quid rusticus credit cum hunc uel
illum sanctum orat? num in solum Deum? minime:
quandoquidem tria simul credit, in Deum,
in Christum, & in merita sancti, qui Christi
merita participat. PRO. Non contradico: sed
eum bene credere, dum merita sanctorum proponit,
hoc omnino nego. CAM. Vbi exaudiatur,
satis propter merita præmortui sancti in
cœlis permanentis, quem rusticus pro se orat, ut

¶ Miracula in loco particulari fieri Protestantes fatentur.

à Domino quod petit obtineat, se miraculum facere Deus ostendit. PRO. Totum Deus ipse absque sancti intercessione facit. CAM. Non quidem in Deum absque sancti intercessione rusticus sperauit. PRO. Sanctum ergo rusticus adorauit. CAM. Altero de duobus modis ecclesia orat. PRO. Quibus? CAM. Aut enim Deum inuocat, ut in meritis sanctorum nos exaudiat, uel quòd illi orent: intelligẽs Ecclesia, ut nos merita sanctorum per illos Deo porrigi optemus: non autem quòd nos sanctos adoremus: hoc enim delirium nunquam uisum fuit, sanctis patribus ubique clamantibus, Solum Deum debere nos adorare, sanctos uenerari. Ex quibus, quocũque ex iam enarratis modis hæc fiant, satis hoc collegisse sit, ut in cœlo post mortem, inspectis meritis, quæ in uita sancti ipsi in Christiana militia acquisiuerũt, possint nos adiuuare: id enim est quod nũc quærimus. PR. Quis abominationem hanc ferre poterit, ut qui prius Apollinem, aut Aesculapium inuocabant, nunc sanctum Roccum aut Antonium inuocent? Hi uerò qui Mercurio aut Herculi se commẽdabant, sancto Erasmo uel sancto Nicolao nunc se commendent? Itidem qui Venerem inuocabant, Virginem tanquam nautæ obsecrent, dicentes, Salue Regina. CA. Maiora deliria quæ Maranatha ille Erasmus, à uobis partim deficiẽs, identidem & in multis à catholica Ecclesia Romana, uenenum

¶ Modi secundũ quos catholica Ecclesia inuocationẽ sanctorum approbat.

¶ Erasmi deliria quibus debacchatur in sanctos.

num tegere cum iam diutius non poſſet, in ſuo libello De oratione, in dedecus beatæ Virginis & ſanctorum aceruauit, accuratè legi: eiq; propterea reſpondebo, ut unum afferat doctorē qui dicat: Poteſtatem curādi morbum hunc ſancto Rocco aſcribimus: alterum item ſancto Antonio, Mariæ, uel ſancto Eraſmo. Vnum ſaltem ſacerdotē inueniat, qui aliquando, quēadmodum ſanctos inuocat, ita etiā ſanctis ſacrificiū obtulerit. Alexādri librum relegite, quem ad Olympiadem matrē ſcripſit: & recolant qui legerint, quibus hominibus mortuis, nullo unquā tempore tanquā Diis ſacra fuerint inſtituta, tametſi falſos Deos inuocauerint, uouerint, uotáque ſoluerint. Vnum præterea ruſticum catholicū mihi commonſtret, qui credat ſanctum Roccum ſanare epidimiam, non autem Deū propter merita ſancti Rocci, quę Chriſti merita participant, illum ſanitati reſtituere: ut eueſtigiò ego os meū obſtruam. Vnum item ruſticū hebeti ingenio digito oſtendat, qui eſculēta uel poculenta Eccleſiæ ſic offerat, ut putet ad illū modum oblationes tales ſanctos mortuos comedere, ſicut Bel idolū Cyrus rex unà cū populo ea quæ in Eccleſia offe-
*Daniel. 4. rebātur, comedere putabāt. *At ubi nō poſſit, & mēdax (ut cōſueuit) ſit, turbam hominū quæ numerari non poſſit, è regione illi ego oſtendam, qui pro uno morbo à Deo meritis unius ſancti liberati fuerunt. PRO. Pulchrum audire hoc

est, ut sancti quidam in uno morbo, quidam in alio Doctoratus insignia susceperint. C A M. Nemo catholicus negat quin æqualiter in meritis sancti Francisci, sicut & sancti Rocci, id ipsum obtinere ualeamus: quod autem plus in uno id fieri quàm in alio cernamus, Paulus causam docet, cum inquit: Diuersitates gratiarum sunt, ut alteri sermo sapientię detur, alteri sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatum, alij operatio uirtutum, alij genera linguarum. Hæc autem omnia opera operatur unus dominus, diuidens singulis prout uult: * quandoquidem ipse in sanctis operatur, nō autem sancti in propria uirtute, ut Psalmographus testatur, dum inquit: Mirabilis Deus in sanctis suis. * cui minime interdictum fuit in ipsa gratia sanitatum, ut eandem gratiam in plures species, pluribus atque diuersis hominibus condonatam diuidere potuerit, fidei quoque donum plus & minus ad mensuram elargiri, ut fide stabili miracula facilius cernerent. Qua in re testis locuples Christianissima maiestas Regis Francorum esse potest, qui strumarum seu scrophularū infirmitatem miraculo satis aperto sanat: & tamen cæteras infirmitates sanare non potest. PRO. Qui uolunt credere, credant. C A M. O uos infelices, quibus nil aliud datum est, nisi ut credatis mendacio. Nónne in Germania, Hispania, Italia, & & cæteris mundi partibus multi adhuc permanent,

*1. Cor. 12. a.

*Psal. 67.

nent, qui à Rege inuictissimo nostro Hērico pristinæ sanitati restituti fuerunt? Venite, uidete, & palpate. Aut in scriptura non legimus unam infirmitatem uno modo sanari, alteram uerò non item: quemadmodum Iesus testatur propterea Apostolos non potuisse dæmonium illud eiicere, quia in oratione & ieiunio eiiciebatur: * ipsi uerò Christo uiuente nō ieiunabant. Quapropter tametsi Apostolis sanandi omnem infirmitatem, atque eiiciendi omnes spiritus potestas data fuisset, hanc tamen non habebant. PRO. Modi diuersi illi sunt, nō autem ęgritudines, aut potestates diuersæ. CA. Data diuersitate modi, multo magis personarum diuersitas admitti potest, ut à diuersis personis diuersæ sanitates procedant. Quis enim potest Dei consilium perscrutari, quare in uno loco hæc miracula fiant, in alio non fiant? * Flectite ceruicem, satis esse putantes hunc in modum suos sanctos Deum exaudire, sicut illos exaudiri quotidie experimur, diuidens dona sua inter sanctos, prout uult. PRO. Cur abusus innumeros, quos Erasmus circa reliquias falsas, quas populo clerici ostendunt, aceruat, silentio inuoluis? CAM. Quoniam nil Ecclesiæ imputari potest ubi particulares homines contra Ecclesiæ præceptum aliquid tale committant. Sic enim canon Innocentij tertij in cōcilio generali promulgatus habet: Cum ex eo quòd quidam sanctorum reliquias

*Matth. 17.

*August. ep. 137.

¶ Erasmi deliria in reliquias.

exponunt uenales, ut eas passim ostēdant, Christianæ religioni detractum sit sæpius: ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ à modo extra capsam nullatenus ostendantur: inuentas autem de nouo uenerari nemo præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.* PRO. Ad rem redeuntes, causam intelligamus, cur Christo dicente, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: Romanenses posthabito Christo ad sanctos properandum docent? CAM. Perpetuò in omni quæstione hoc detractionis gloriæ Christi clypeo uti haudquaquam erubescitis, satis esse putantes, ut hac uersutia indoctam plebem decipere ualeatis. Paulò antè dixi ad Deum uenire eum, qui ad Deum per Christum quoquo modo accedit. Sciuit nanque Iesus, quando uoluit sic loqui, Neminem per uiam salutaueritis: & tamen hoc dicendi modo minimè usus fuit, quādo eos orare docuit, ut dixerit: Neminem sanctorum alloquamini. Quis enim hoc ferat (Hieronymus inquit) ut Deus sua charitate fruatur, cum creaturas diligit? Christi item humanitas cum charitate ad patrem interpellandum pro nobis accedat, cæteri uerò sancti in patria minime Deū eiúsque filium imitantes, pigri dormitent: & ubi in maiori charitate sunt, omnino sileant?*Sed quid detestabilius? nempe ut uelitis uiuos posse orare,

¶ Cauillatio Protestantiū in qua ad uomitū redeūt, ne relicto Christo innocemus sanctos.

Extr. de reliq. cap. cum ex eo.

Hiero. aduer. Vigilā.

ſe orare, quando onere carnis animæ depreſſæ
ſunt, non autem quando exoneratæ, atque bea-
tæ, facie ad faciẽ Deum uident, angelíſque com-
* Auguſt. in quæſt. ſup. Geneſ. lib. 1. c. 3. paratæ ſunt. * Quid enim impedit, quin cæteri
ſancti in cœlo manẽtes, cũ Angelo Tobię dato,
& aliis, qui incẽſum orationum noſtrarum Deo
Tobiæ 12. porrigunt, * preces noſtras Deo commendare
poſſint?

CAPITIS QVINTI §. QVARTVS.

De ſtatuis & pictura ſanctorum.

PROTESTANS. CAMERARIVS.

DOminum Deum tuum adorabis, & illi ſo- ¶ Veneratio ſanctorũ.
* Deut. 6. li ſeruies, ſcriptura inquit: * nónne? CA.
Matth. 4. Reſponde tu prius, an is qui Regem in terra ue-
neratur, mortaliter peccet? PRO. Minime, Pe-
* 1. Pet. 2. tro dicẽte: Deum timete, Regem honorificate.*
CAM. Ergo ſcriptura falſa eſt, quæ dicit: Soli
* 1. Timo. 1. d. Deo honor & gloria. * PRO. Deo ille honor
* Rom. 15. 4. præſtatur, qui illius miniſtris exhibetur. * CA.
Honor ergo iuſtè ſanctis præbetur, qui Dei
* 1. Cor. 3. 4. * 2. Cor. 3. 6. miniſtri ſunt. * PRO. Non tamen paſſi ſunt
* Act. 14. Paulus & Barnabas ſeſe adorari. * CAM. Ado-
ratione nimirum latria, quam ipſis quaſi Diis
offerre uolebant, dum holocauſtomata quoque

afferebant. PRO. Sic quoque uos cereas imagines ſanctis offertis, & cęteros cultus, qui ſoli Deo debentur. CAM. Quicquid illis exhiberi per nos, animo concipere tu poteris, Dei gloriam illuſtrat, ut glorioſus ſit in ſanctis ſuis: quã Paulus intuens, maiora dicere auſus fuit, quippe ut ſuppleant ſancti in corporibus ſuis, quæ deſunt paſsionum Chriſti.* PRO. Quid ſibi hæc uolunt uerba? CAM. Cum enim Ieſus non poſſet niſi ſemel mori, ſua reliquit membra, quæ quotidie aut morti temporali abſque cauſa condigna traderentur, aut ſeparatione animæ à corpore, iuſtum ſanguinem effunderent: ut ex omnibus unicus per Chriſtum theſaurus in Dei Eccleſia conſtitueretur. PRO. Multos ſenſus præter hunc uerbis illis accommodant. CAM. Hunc illis adde. PRO. Cur ſaltem patimini, ut ruſtici illas picturas, uel ſanctorum imagines latriæ adoratione uenerentur? CAM. Quid Eccleſiæ imputandum, quæ pro ſcriptura ruſticorum, illas imagines in Eccleſia permanere permittit, ut pro gloria Dei, memores ſanctorum uenerationis eſſent, illorúmque exemplo in iuſtitia uiuerent, quando ipſi aliter agunt? Sat eſt Eccleſiam ſic ſuis canonibus declaraſſe: ſic quoque concionatores palàm quotidie prædicare. PRO. Ea ſaltem ratione, qu ia huius ſcandali cauſa eſſe poſſent, omnino delendæ eſſent. CA. Acceptum, non autem datum eſt. PRO. Nónne datum,

¶ *Quomodo Paulus ſupplet ea quæ deſunt paſsioni Chriſti.*

**Coloſſ. 1. d.*

¶ *Ruſticorũ adoratio.*

datum, Domino dicente, Ne facias tibi sculptile?*CAM. Fateor hoc præceptum traditum esse, quãdo scilicet idololatræ ex illo efficerentur, quemadmodum paulò pòst declarauit, quando euestigiò addidit: Non adorabis ea, neque coles. Perinde enim loqueris, ac si in arca fœderis angeli depicti nõ extitissent,* ac si Moyses serpentem adorandum non erexerit,* quẽ tamen adorando, Christum adorabant in serpente figuratum. * Hoc enim Ecclesia perpetuò prædicat, sanctorum uenerationẽ à Dei ueneratione longè distare: ut latria Deum, hyperdulia Christi humanitatem, uirginémque: & dulia sanctos ueneremur: picturámque illam tãquam necessariam, eam ob causam rusticis Ecclesiam dedisse, ut à uisibilibus ad inuisibilia tracti, mente omnia in Dei laudem speculari possent: itáque speculari, ut pro scriptura illa foret. PRO. Cur non audiunt? CAM. Quia nolunt. At scriptum est: Ignorás ignorabitur.*Sæpe enim quæstio hæc in conciliis tractata est, an ne propter errorem, in quem aliqui ex rusticis incidere possent, imagines & picturæ omnino obliterandæ essent: & tandem, ne ea quæ per se bona sunt, & multos adiuuare possunt, propter ignauiã quorundam, qui intelligere nolunt, ab Ecclesia auferrerẽtur: Spiritui sãcto & illis uisum fuit.* Hactenus hæc dixisse sufficiat: in cæteris Hieronymum sequẽtes, qui omnes chimæras, quas olim

Exo d.20.

**Exod. 25.b.*

Nume.21.

**Aug. in expo. epi. ad Galat. col. 13. & in sermo. de temp. sermo. 40. ser. 2.*

**1. Cor. 14.*

**Syno. Nicæ. 2. actio. 4. ubi epi. Germani inseritur.*

Vigilantius, nunc autem uos deblaterare soletis, rectè exclusit: illa lege, ne in transcribendo libros tempus conteramus. PRO. Nil quidem dicis, quare sancto Rocco aut Sebastiano, ut illorum nomine nominetur, templa quotidie ædificantur. CAM. Nónne sub nomine diui Petri templum Marcus domino erexit, queadmodum Anacletus & Leo testantur?* Hoc solo testimonio contentus sum, tametsi innumera afferre possem.

¶ Erectio Ecclesiarũ sub nomine sanctorum.

* dist. 22. ca. sacrosancta. 24. q. 1. ca. cũ beatissimus.

CAPVT SEXTVM.

Orationis summa.

DIANA. CAMERARIVS.

MElle mihi dulcior fuit oratio tua, Camerari, quibus Protestantium nugas seculi huius eliminasti. Non quidem aliam ob causam hoc prædicant, nisi ut piorum charitas refrigescat: ut catholicos religiosos, quos pro inimicis habent, depauperare possint. CAM. Rectè sentis. DIA. Regulas quasdam, illásque breues mihi relinqui à te uolo, quibus modus mihi explicetur, quem in offerendis Deo precibus, sequi debeamus. CAM. Ambrosij doctrinam proponam, cuius uerba hæc sunt: Oratio sit pura, simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia, sed non intermissa

*Amb. lib. 1. off. c. 22. in fi. termiſſa gratia. * DIA. Quid ſibi Ambroſius uelit, haudquaquam intelligo. CAM. Pura illa oratio eſt, quæ è puro corde proficiſcitur, ubi charitas inhabitat, quæ baſis orationis eſt. DIA. Nónne peccator charitate denudatus, ut reſurgat, orat? CAM. Vtique, ſed tūc à charitate Dei principium habet: qui ſpiritu ſuo mouente, ad orandum peccatoris liberum arbitrium mouet. SIMPLEX item, ut à conſcientia bona, & fide non ficta procedat. * DILVCIDA, atque manifeſta, non autem confuſa, ſicut Cain oblatio fuit: cui dictum eſt, Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti, quieſce. * PLENA item GRAVITATIS ET PONDERIS, ut prudẽs ſit, Deum agnoſcens, quem alloquitur, * in cuius conſpectu neque pigri neque ſuperbi accedere debemus. NON AFFECTATA ELEGANTIA, ut cum Ethnicis putes in uocibus benè inter ſe aptis, illorúmque multiloquio Deum orare. Non ſic, non ſic. ſiquidem negociū tale eſt, quod lachrymis cordéque contrito potius quàm ornatis uerbis aerem uerberando perficitur. * SED NON INTERMISSA GRATIA, quaſi ab ipſa gratia exordium ſumendum ſit: pergendum item cum ea, interea dum oramus: atque in ipſa finiendū. * DIA. Probe quidem. CAM. Paulum adhuc audi, dum paucis uerbis eadem probat, inquiēs: [Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecra-

¶ Qualitates orationis ſecūdū Ambroſium.

*1. Timo. 1. 4.

*Gen. 4.

*Ambro. de Cain & Abele, li. 2. c. 5.

*Matth. 6. Pſal. 50.

¶ Qualitates orationis ſecundū Paulū, quas Cananæa corā Chriſto ſeruauit.

*Diximus in li. de libe. ar. lib. 1. cap. 10.

tiones,postulationes,gratiarum actiones.]* DI. Nil uerba isthæc concludunt. CAM. In quatuor partes orationem diuidendam esse, illo in loco Paulus cẽsuit. DIA. Nequaquam hoc cerno. CAM. Quo nanque modo, dum aliquem de re aliqua rogare uolumus, haudquaquam arrogantes sic incipimus: Ecce illud quod peto: da mihi: sed prius aliqua uerba accommodamus, ut illius beneuolẽtiam captare queamus:* eodem Paulus primam orationis partem à Dei laude proficisci debere nobis in propria sua persona commonstrauit: qui cum modum orandi Timotheo scribere constituisset, principio sic ait: Gratias ago ei, qui me confortauit in Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit. confitens paulò pòst, Iesum Christum in mundum uenisse, ut peccatores saluos faceret, quorum primus ipse erat. *Quid enim prudentius proponere potuit, ut Deum ad miserẽdum flecteret, spem simul in corde suo quòd exaudiretur augens? (Cananææ exemplo, quæ principio sic orare cœpit: Miserere mei Domine fili Dauid. uerbum incarnatum Christum esse confitẽs, dum Dominum propter diuinitatem, Dauidis autem filium propter humanitatem ipsum esse fatebatur.) * Secundo uerò loco rogat Paulus, fieri obsecrationes: hac uoce ostendens secundam partem orationis, res quas petimus, cõtinere debere (sicut Cananæa secundo loco fecit,

*1.Timo.1.

*Amb. de institu. uirg. ad Euse. ca. 2.

*1.Timo.1.d.

*Matth.15.

cit,quando dixit:Filia mea male à dæmonio uexatur.) Tertiò item tertia pars orationis subsequitur, nimirum ut non solum Deo ea,quibus egemus,declaremus,uerũetiam ut illa petamus, sicut scriptum est, Petite, & accipietis. (quod & Cananæa quoque obseruauit, cum paulò pòst iterum dixit: Domine, adiuua me.)* Et quarto gratiarum actio. *DIA. Quas gratiarum actiones,interea dum oramus,reddere quimus,si adhuc gratiam quam poscimus,consecuti non sumus? CAM. Prima gratiarum actio hæc erit,ut Deo gratias agamus,qui nos ad orãdum uocauit.Secunda,quod spiritu suo nos docuit quomodo oporteat orare. Tertia,quia is orat qui sine hæsitatione credit se id accepturum quod petit,ita ut pro acceptis quodammodo ea quæ petit habeantur, quando ea per Christum petit, quæ Dei maiestatem deceat dare: quasi nõ solum gratias Deo habeat,qui illum orare præstitit,sed quod oratione duce, fide,quæ per charitatem operatur,spem iustitiæ expectauit,* certa talé spem haudquaquam cõfundere.* Quis enim hæsitare poterit,ubi ex toto corde orans,animaduertat illum se deprecari,qui etsi ex æquo iustus & misericors sit, proprium tamen illius est misereri & parcere? illum, inquam, qui omnium perpetuò misertus est,minus quàm merentur,puniens damnatos, plus etiam iustis tribuens quàm mereantur. Habes igitur quomo-

*ut suprà.
*Amb. de sacram. lib. 6. cap. 5.

¶ Gratiarũ actiones, quas in medio orationis habemus.

*Gala. 5.
*Rom 5.

do oratio partienda sit, ut dilucidam eam Deo offeras, reliquásque qualitates, in quibus ipsa oratio consistit, obserues. DIA. Quid ego in me ipsa, cum ad orandum accedo, agere obligor? CAM. Ipsamet quasdam qualitates ex his quæ antè sunt explicata, colligere ueluti epilogo quodam poteris, ut orationis qualitates implere queas. DIA. Quas tu colligas, audire opto. CA. A cordis compunctione incipere debes, ut de peccatis, siqua adsunt, (saltem occulta) corde contrito, spiritúque contribulato, doleas: * dolendóque animaduerte Dei donum esse pœnitentiam ipsam.* Et post hoc genuflexa corpore, aut ubi stes, genuflexa mente, cantans cum Paulo in corde tuo,* montem cum Christo ascendens, atque solam humilitatem pro uexillo præ oculis retinens, summa cum pace in spiritu & ueritate ora: quandoquidem scriptum est, Deum respicere in deprecationem humilium, nec spernere preces illorum:* superbis autem resistere. DIA. Modum ut humilis efficiar, ostende. CAM. Humilitatem confestim assequêris, ubi expendas in peccatis conceptam te esse, illísque onustam: ubi quoque Dei rigorosum examẽ in die iudicij futurum cogitare incipias: credens oratione posse Deum placare, ne ardentes inferni flammas intres: quæ sic animas Hieronymi & Bedæ sola cogitatione contremiscere faciebant, ut mox omnem humilitatem amplecte-

Marginalia: ¶ Quid agere debeamus quãdo oramus. ¶ Cordis cõpunctio. ¶ Cogitans à Deo pœnitentiã esse. ¶ Genuflexa corpore, aut mente. ¶ Cantãs in corde tuo cũ magna humilitate. ¶ Modus assequẽdæ humilitatis. Psal. 50. *Act. 11. Colos. 3. *Psal. 10.

plectcrentur. Itaque humilis facta, intra cubile tuum, ubi mẽte orans, itidem & corpore, in medio horum duorum ille ſtet qui dixit: Si duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quācunque petierint, fiet illis à patre meo. * hāc animæ & corporis coniunctionem in oratione quoque (ut ait Ambroſius) his uerbis oſtendens. * Iíſque hunc in modum coniunctis, clama, ne ceſſes, donec miſericordiam cõſequaris, tandiu longa oratione pernoctans, quandiu anima tua in ipſa oratione propter ſpiritus Dei aſſiſtentiam delectatur. Vbi autem defeſſa eſſe incipias, quieſce, atque ad cętera Chriſtiana opera animum conuerte. Chriſtiana dico, ne uitam actiuam excludamus, in qua gratia comite ambulans, beata quoque eſſe potes. DIA. Paulò antè illam eſſe ueram orationem dixiſti, quæ nihil hæſitat id accipere quod petit: modum autem non hæſitandi, tacuiſti, qui in oratione præcipuus eſt. CAM. Vis non hæſitare? DIA. Nil magis opto. CAM. Incipe Dei miſericordiam contemplari, qui proprio filio non pepercit, ut non modò pro toto mundo, ſed pro te ſola morti traderetur: quemadmodum Paulus teſtatur cum inquit, Pro te mortuus eſt. * pro me mortuus eſt. * Te quoque Chriſtianam eſſe in ſanguine Chriſti mundatam: quæ etſi aliquando peccaueris, pœnitentiam tamen à Domino obtinuiſti, (magnum certè prędeſtinationis ſignum,

*Matth. 18.

*De inſtitu. Virg. cap. 2.

¶ Quando longa.

¶ Doctrina ut non hæſitemus.

*Rom. 14. c.

*2. Cor. 5. d. Gal. 2. d.

ut persæpe peccando sæpe tamen Dei gratia nos pœniteat: sicut contra, pessimum signum reprobationis est, quando obdurati uitam ducimus) deinde uerò eo modo quo Iesus iubet, ut uncto capite, lotáque facie, uestibúsque preciosis ieiunemus: * quasi non liceat coram Rege absque *Matth. 5. suauitatis odore comparere. uestem nuptialem charitatis an habeas, euestigiò animaduertas: quod uel hoc uno argumento dignosces, nempe an opera, quæ per charitatem operata es, habeas, quæ Deo exhibere possis. DIA. Quæ ego sum, ut Deo ipsa opera, quasi à me sint, pro causa, quare exaudiri debeã, proponere audeam? CA. Non hoc dico, ut Pharisæum superbum imiteris: immo potius ut opera tua Deo enarrans, tibi ipsi spem accrescas æternæ salutis: inquiẽs, Bone Deus, nónne tu dedisti ut uias tuas exquirerem? nónne tu, ut hoc, uel illud sperarem? nónne tu adiutor, quando in aliquo legem seruaui? DIA. Quid hoc dixisse iuuabit? CAM. Sic enim Propheta dicebat: Viuifica me, quia mandata tua exquisiui, quando scilicet tu diuina tua sapientia me uocabas, ego uerò terrena sapientia accedebam, ut coniungerentur ambæ. Hoc enim, præterea nihil, in Psalmo, Beati immaculati in uia. * Propheta agit, opera nimirum quæ gratia *Psal. 118. comite operatus fuerat, recensere. DIA. Quapropter, si Deus non mutatur? CAM. Minime eam ob causam isthæc narrat, ut Deũ mutet: immo

mo potius,ut de ſpe in ſpem,quam in corde ſuo augebat,ſecurus quodammodo in uia pergeret: ſciens eum qui cœpit opus, illud perfecturum: quem & tu poteris imitari, certa quòd dum oras, à Domino id habes ut ores, qui te (ut alibi dixi) ad orationem non uocaret, niſi uellet dare.* DI A. Non hæſitare,ſicuti in quodam loco legimus,& cum timore & tremore ſalutem operari, queádmodum in alio ſubiungit, ſatis inter ſe contraria ſunt. CAM. Cum proprium timoris obiectum Deus ipſe ſit,reſpiciendo iuſtitiam quæ in Deo ineſt, cum timore & tremore noſtram ſalutem operari Paulus docet,ſciẽtes quòd peccatorum noſtrorum iudicem habeamus. nõ autem dixit ita,cum timore & tremore orationem ipſi Deo porrigendam eſſe,ut hæſitantes oremus. Siquidem è regione cum miſericors idem Deus ſit,ipſe ſpei noſtræ obiectum ex æquo etiam eſt,in quem ſperando,ſpes ipſa haudquaquàm confundit.* unde prouenit,ut abſque hæſitatione petamus,ut per ſubminiſtrationẽ ſpiritus Ieſu Chriſti ad patrem accedamus. Et ubi uanæ interea temporis tentationes occurrant, quæ piam orationem tuam uel in paucis impediant,ſat eſt(ut alibi diximus)ut diſpliceant,Dominúmque orare,ut expellantur. DI A. O quàm difficile eſt iniurias ab inimico acceptas in mentem uenire,& nullo modo commoueri? CAM. O quàm facile, ubi animaduertas Satanæ filios

*Ambr. epi. 84. Aug. de uer. dom. ſer. 3.

*Rom. 5.

¶ *Quid illud cũ timore & tremore.*

¶ *Quomodo tentationes, quæ in medio orationis adueniunt, contemnamus.*

¶ *Inimicis parcere, res facilis eſt.*

esse,qui cum patris arduum iugum se ferre constituerunt, non possunt deinde bene aut loqui aut operari,sed patris duntaxat opera facere, interea dum tanquam phrenetici à contrario spiritu detenti,maiorem nostra ipsi persecutionẽ patiuntur. D I A. Quotiens in die orandum? C A. Media nocte Propheta laudem dicebat.* Per ipsam noctem, tum tempus tribulationis, tum etiam tempus noctis ostendens. Deinde autem, sexies in die orationi quoque intentus erat, quẽadmodum alibi inquit, Septies in die laudem dixi tibi.* Quem ordinem cõtemplatiui sequuntur, matutinum & laudes pro una hora reputantes, primam, tertiam, sextam, nonam, uesperas, & completorium illi addentes. Daniel uerò ter in die orabat. Itidem & Esdras. quem planè modum Propheta quoque seruaturum se spondet, cum inquit, Vespere & mane & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet uocem meam.* Chrysostomus tamen docet, in principio diei, in principio mensæ, in fine diei, & in fine mensæ orandum esse.* Tuum igitur erit eligere, quãdo ores, modò aut orando aut benè operãdo uitam bonam ducas. Siquidem, ut dixi, is sine intermissione orat, qui fide per charitatẽ sine intermissione operatur, saltem desiderando regnũ Dei. Hactenus de ipsa oratione, cęteris de industria omissis, quę facilè iis addere potuissem, ne lõga lectio tuũ & cæterorũ legentiũ animos à lectione abduceret. F I N I S.

¶ *Quotiens in die orandum.*

*Psal. 118.h.

*Ibidem.

*Psal. 58.c.

*Chryso. de orando Deũ. lib. 1.

DIALOGI DE ELEEMOSYNA

CAPVT PRIMVM.

Charitas ipſa quid ſit: & quem in modũ miſeratio à miſericordia: miſericordia uerò, à charitate oriãtur.

CAMERARIVS. DIANA.

VErba de ipſa miſericordia facturi, quæ charitatis effectus eſt: in primis quidnam ipſa Dei charitas ſit, intelligamus: ut deinde ordinem, quomodo à charitate miſericordia, à miſericordia miſeratio oriantur: quídue harum unaquæque ſit, penitus percipiamus. DIANA. Probe. CAM. Cæteris igitur poſthabitis, quæ ad magnificentiæ, beneficentiæ, beneuolentiæ, atque liberalitatis officia, quatenus morales uirtutes ſunt, attinent: de ipſa charitate, miſericordia, & miſeratione agam. DI. Quid impedit, quin hæc omnia ſimul examinentur? CAM. Magnitudo ingenij nobilis uiri Franciſci Vicomercati, Philoſophi hac ętate grauiſſimi & celeberrimi, mihi impedimento eſt: qui de liberalitate & beneficentia grauiter ornatéque ſcriptum ad te librum nuper miſit, in quo ille doctè, ut ſolet, & copioſe hac de re

agit, ut iam nihil sit necesse nouum laborē illis explicandis sumere, immo uerò preclarè mecum actum putabo, si rectè quæ Theologorum sunt, illis addere potero. DI A. Ab ipsa igitur charitate exordiamur, intelligentes quid charitas sit. CA. Magnum Theologorum dissidium, hac de re aliquando audisti? an Ioanne dicente, Deus charitas est, amor inquam ille, qui à patre & filio procedens, spiritui sancto tribuitur: cum in cordibus nostris diffunditur: ipse idem spiritus Dei sit, hunc uel illum actum in anima operans. an uerò aliquid à spiritu sancto in anima creatum. DIANA. Quid in re hac tu sentis? CAME. Duas ob res haudquaquam à me tecum isthæc tractanda sunt: quarum altera est, ne his subtilitatibus mentem tuam confundam: altera uerò, quia scopus noster minimè hic est, ut ab ouo, quod aiunt, rem hanc narremus: satis cum sit, quantum ad institutum nostrum attinet, apertè agnoscere, charitatem tale bonū esse, quo nihil penes pios melius sit. siue illa eadem charitas increata sit, qua seipso Deus fruitur, cæterásque creaturas diligit: siue uirtus creata (ut aliis uisum est.) cæterarum uirtutum mater, atque forma. DI A. Ipsam igitur misericordiam intelligamus. CAM. Aliter misericordia in Deo, aliter in homine ipso manet. DI A. Quæ diuersitatis ratio? CAM. Ne putes misericordiam Dei talēm esse, ut secundum quandam animi passionem

¶ Charitas quid.

¶ Misericordia quid.

nem maneat, ut uocabulum ſonat: ſed potius ut ex affectu uoluntatis, nil penitus patientis in eo inſit: bonitas nimirum ipſa diuina, quæ benefacere ea ratione nunquam deſinit, quia proprium Dei opus eſt miſereri, longè ab hominis miſericordia diſtans, quæ paſſio eſt alienæ miſeriæ, in corde retentæ: animam noſtram (ut ſi poſſumus) proximo ſubueniamus, impellens. DIANA. Vnde impulſus iſte? CAME. Meminiſſe te exiſtimo, quomodo Deus, qui charitas increata eſt, hac charitate motus, creaturas, ut eo fruerentur, creauerit: quas ipſe prius dilexit, ut dein-
*1. Ioan. 4. de ipſum charitate comite redamarent: *eámque ob cauſam homines ipſos in iuſtitia creaſſe: iubens ſua lege æterna, quam imitari antè dilectionis mandatum tenebamur, ut eo modo, quo Deus ſe & creaturas dilexit, itidem nos, Deum ipſum ex toto corde, & proximos ſicut noſmetipſos diligeremus. DIA. Fœdus ergo quoddam amicitiæ ſocietatíſque inter Deum & hominem hunc in modum contractum eſt, ut idem homo uelit, quod Deus ipſe uult. CAME. Iccirco
*Ioan. 15. dicebat Ieſus, Vos amici mei eſtis, *Ioānes item: Vt & uos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre, & cum filio eius Ieſu
1. Ioā. 1. b. Chriſto. ut ex his præter mandatum, in lege Moyſis pręceptum obligationem hanc dilectionis Dei & proximi, ad quam imitando tenemur, apertiſſime agnoſceremus: ſcientes quemad-

modũ ille, sic nos quoq; ambulare debere.* D I. *1.Ioan.2.

¶ Miseratio quid.

Superest ut de ipsa miseratione nũc agas. C A M. Nil aliud ipsa miseratio est, quàm usus seu effectus misericordiæ, à charitate prouenientis, dum actu misericordiæ opera exercemus: siue spiritualia, siue corporalia, siue mixta sint: de quibus in hoc libro nos acturi sumus, id denique sperantes, ut rectè misericordiæ operibus expensis, cum Ioanne dicere audeamus: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & simus.* *1.Ioan.3.a

CAPVT SECVNDVM.

Ordo charitatis, ut Deum ex toto corde, & proximos sicut nosmetipsos diligamus.

CAMERARIVS. DIANA.

CVm quatuor à nobis diligẽda, scriptura proponat: Deum nimirum, proximum, corpus propriũ, & nosmetipsos integros: dilectionis modus principio inspiciendus erit, ne turbato ordine, diligendo, ac miserando, nos ipsos confundamus: Salomone præsertim dicẽte, Introduxit me in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem.* quasi is sancte & iuste uiuat, qui rerum integer æstimator est: ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod est diligendũ: aut magis diligat, quod minus est diligendum: *Cant.2.

¶ Dilectionis ordo.

aut

aut æquè diligat,quod uel minus uel magis diligēdum est:aut minus uel magis, quod æquè diligendum est.* DIA. Quid istud? CA. Vt eo modo,quo fides principaliter deDeo est:ac deinde de his quæ tendunt ad Deũ, itidem charitatis ordo hîc sit, ut Deum principaliter ex toto corde diligamus,cætera uerò ordine ad Deum. DI. Quid uerba illa ex toto corde significant? CA. Vt modus amandi Deum, absque modo ipsum amare sit. * Quasi ex toto corde is Deum amet, qui nil aliud in eius corde quàm Deum habet. sic enim contemplatiui eum diligere laborant. Amant hi quoque ex toto corde Deum, qui nil in corde habent non ordinatum ad Deum. Illi nimirum qui in uita actiua,beatam quoque uitam ducunt,uxores,filios,& bona,ordine ad Deum diligentes.* DIA. Putás ne tu posse contēplatiuos in uia peregrinationis huius, Deum ex toto corde amare? CAM. In patria uera dilectio ex toto corde perficietur: interim uerò, sufficit nos Deum ex toto corde secundum id quod habemus diligere: ut hunc in modum diligendo,gratia comite legem impleamus. * DI. Deusergo ab omnibus,ac supra omnia, ex toto corde diligendus? CAM. Itáque diligendus, ut propter se ipsum Deus diligatur. DIA.Nónne spes charitatem præcedit? CAM. Omnino, ubi ordo generationis consideretur. DIA. Sed spes aliquid sperat. CAM. Ita est. DIA. Ergo

*Aug. de doctri Christ. c. 17.

*Hier. in lib. de amando Deum.

*Dixi in lib. de uera Eccl. Dei, in nostro Philosopho: ex cap. 7. ad Cor. I.

*Dixi in lib. de libe. arbi. lib. 3.

¶ Quem in modũ ex toto corde Deũ diligimus.

¶ Deus propter se amandus.

Deus non propter ſe, ſed propter aliud amatur. CAM. Quoniam literati uiri, quem in modum uox illa (propter) uſurpetur, ſatis intelligũt, poſthabitis ſyllogiſmis, quibus in hoc colloquio minime utendum eſſe cenſeo, paucis rem abſoluam, ut tu quomodo Deum principaliter propter ſe ipſum, plus nobis diligere obligemur, recte noſcas. DIA. Perge. CAM. Si hominem uirtute præditum propter ſe ipſum diligimus, nonne multo magis Deus ipſe, qui omniũ uirtutum elargitor eſt, ſupra omnia propter ſe ipſum diligendus erit? DIA. O quot homines ſunt, qui Deum uel timore pœnæ diligunt, ſeu magis timent, uel ob id, quod ab eo propter ſuam commoditatem ſperant. CAM. Non quidem nego, quin cum hac dilectione, altera ſtare poſſit: quippe ut ſimul, qui Deum propter ſe diligit, propter beneficia quoque accepta, ſpem item accipiẽdorum, útque mala eius protectione uitare poſſit, illum diligat. Sic enim orationis dominicæ ordo docet, quemadmodum alibi à nobis explanatum eſt.* non tamen efficere poterit, quin Deum perpetuo propter ſe ipſum primum diligat. DIA. Quapropter? CAM. Eſt enim Deus ſummum atque uniuerſale bonum: à quo, naturam, gratiam, & gloriam habemus: quod ubi cognouerimus, fieri non poteſt, ut propria cõmoditas, ipſam Dei dilectionem præcedat. Quis enim bonum quod ſperat,

* *Lib. 2. de orat.*

aſſequi

aſſequi poterit, ubi Dei potentiam, bonitatiſque eius uirtutem, id elargituram quod ſperat, ante omnia non credat, credẽdóque non ſolum ipſum Deum prius diliget, uerumetiam & charitatem, quæ nos ex toto corde Deũ amare poſſe effecit? Proximúm ne quiſpiam diliget, qui Deum ſimul non amat: Deum itẽ, qui proximum non diligit, quando opere diligendus eſt? ſane non, Ioanne teſte cũ ait: Siquis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt: qui enim non diligit fratrem ſuum, quem uidet: Deum quem non uidet, quomodo poteſt
*1.Io.4.inſi. diligere? *& alio in loco, Qui habuerit ſubſtãtiã huius mundi, & uiderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo
*1.Ioan.3.c. Dei charitas manet in eo? * Sic enim coniuncta ſunt, ut minime Paulus dicere dubitauerit: Qui
*Rom.13.c. Gal.5.c. diligit proximum, legem impleuit. * & alibi Iu-
*Epiſt. Iudæ. das, Voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate. * quibus addere nos poterimus, ac dicere, Qui ſe recte diligit, legem ſeruauit. DI A. Quid iſtud? CA M. Tanta planè huius charitatis eſt uis, atque robur, ut ſui ipſius quoque amorem iuſtum ac uerum habere quiſpiam non poſſit, niſi ab hoc charitatis fonte oriatur. DI A. Quo authore loqueris? CA. Semel enim quod ſcriptura iubet, ut proximos ſicut nos ipſos amare debeàmus: ſatis cõſtat, ut eadem charitate, qua proximos diligere aſtringimur, nos quoque diligamus: nõ

autem mundano amore,qui longe à Dei charitate distat. * Itaque amando is se amet, qui non corpus duntaxat, sed animam suam quoque diligit: quam amare non potest, si Deum ex toto corde, & proximum sicut seipsum non diligat. Hinc plane Augustino placuit, ut quisquis seipsum, nõ Deum amat,se non amet:& quisquis Deum, non seipsum amat,ille se amet:qui enim non potest uiuere de se, (inquit ille) moritur utique amando se: non ergo se amat,qui ne uiuat se amat.*

*1. Ioan. 2. c.

*Aug. in 21. Io. tract. 123.

CAPITIS SECVNDI

§. PRIMVS.

Fraternæ dilectionis ordo.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ An plus nobis proximos diligere debeamus.

CVm audio eo modo proximos à nobis diligendos esse, sicut nosmetipsos diligimus: apertè tali uinculo nos colligatos esse intelligo, ut nemo magis se diligat quàm proximũ suum: immo illum magis, ubi talem proximum proponeremus,qui propter maiorem iustitiam, magis,proximus ipsi Deo esset. CAM. Dic quæso an iustior te,magis proximus sit tibi, quàm anima tua? DIA. Nequaquam. CAM. Parum igitur refert, ut Deo tãquam charitatis obiecto, magis

magis coniunctus ille sit: modo in ipsa dilectione nostra quæ à nobis oritur, non sit coniunctus magis. DIA. Quid Paulo respondere poteris,
1.Cor.13 b. cum inquit: Charitas non quærit quæ sua sunt. CAM. Augustini authoritate doctores respondere solent, ut communia propter charitatem propriis anteponantur. DIA. Quid tu sentis? CAM. Multa in re hac examinãda essent, nempe an Paulus damnari pro populo Israelitico elegerit, quando dixit, Optabam ego anathema
*Rom.9. esse pro fratribus meis. * Similiter & Moyses
Exod.32. cum ait: Aut dele me de libro tuo quem scripsisti, aut dimitte eis hanc noxiam, ac quomodo Pauli uerba intelligenda sint, quando dixit: Omnia omnibus factus sum, ut omnes lucrifacerem. DIA. Hæc omnia, si placet, explana. CA. Alio in loco explicata à me fuerũt. DIA. Quid interim tu respondes? CAM. Vt quo modo uerba illa, Charitas omnia credit, omnia sperat: sic clara uoce interpretantur, ut credenda credat, speranda speret: itidem dicamus, ut quæ sua sunt non quærat, quando scilicet quærenda non sunt. utpote si salutem animæ proximi consideremus, pro qua, charitas ipsa, proprij corporis incolumitatem non quærit: immò potius illud
Ioan.15.b pro anima proximi ut saluetur, exponit. Contra uerò cum de salute propriæ animæ agitur: tunc enim animam propriam, pro proximi anima

¶Charitas non quærit quæ sua sũt.

ſaluanda perdendam eſſe nequaquam charitas iubet. Nec corpus proprium, pro proximi corpore, trucidandum præcipit: neque neceſſarium cibum ſibi, filiis, atque domeſticis pro cuiuſque dignitate ſubtrahit: ſed ſuperflua conſeruat, ut in pauperum uſus illa conuertere poſſit: niſi neceſſitas talis urgeat, quæ proximum prius magis indigentem cibare obliget. DIA. Aliquod præbe exemplum rogo, in quo Pauli doctrinam locum habere percipiam. CAM. Pone aliquem fame perire, num Chriſtiani officium erit, ut quiſpiam uentrem ſuum ſaturando, partem panis, quem diuidere poterat, ei deneget, ac denegando illum necet? proindéque Ambroſij uerba illa audiat: Paſce fame morientem: ſi non paueris, occidiſti. * Pone rurſum nudum incedere ſupra niues, ſicut ſæpè in bello uidi: & quiſpiam optime ueſtitus, non modo pallium, ſed ueſtem ad reſiſtendum aquis habeat, nónne illum ſpoliauit, * quando abſque pallio ſaluus fieri poterat, & illum ſuo pallio non cooperiendo occidit? Hęc certe optima exempla ſunt, quibus multa addi poſſent, quę breuitatis cauſâ omitto. ponderãda quidẽ iuſta ſtatera iſta ſunt, ut data æqualitate inter animas, corpora, & cõmoditates charitatis lege tibi prius ſuccurras: ubi uerò inęqualitas adſit eo modo, quo pro anima inimici corpus exponimus: æqualiter bona propria ꝓ corpore ꝓximi exponere, immo & aliquid ꝑpeti in corpore

* *In libro de nabuthe. c. 1 & in Cõmẽtariis Lucæ, c. 18. de hon. parentibus.*

* *Iob. 22. a*

pore

pore debemus, ne alterius corpus omnino pereat. Christiana sanè misericordia, immo Dei mandatum hoc est. DIA. Consilium dedit Daniel. * CAM. In re tamen quæ sub præcepto non cõcludebatur. DI. Qua ratione iustum præceptum esse poterit, ut nobis & filiis necessaria, aliis egentibus demus, Luca dicente, Quod superest, date eleemosynam? CAM. Præceptum hoc perpetuum est, ut superflua indigentibus elargiantur. At nos nõ communem, sed eam necessitatem nunc proponimus, cui omnino succurrendum sit: ne claudẽdo uiscera, proximum occidamus: itaque charitatem ueteri atque nouo mandato præceptam penitus cõtemnamus: quandoquidem mandatum hoc, nequaquam lingua, sed opere & ueritate, ut antè dictum est, impletur. DIA. Consilij potius hoc opus supererrogationis est, quàm mandatum Dei. CA. Non contradico: Sed quis charitatem in eo habitare dicet, qui panem famelici fame pereuntis fraudat, nudique tunicam ut frigore pereat, aufert? num idcirco sic uiuit, quia ignorat quid crastina allatura sit dies? hóccine Christianum opus est? ubi frater culpa tua perit? Paulum interrogemus, & mox sic respõdebit, Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas: noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* hoccine Christianum, ut superflua sollicitudine

*Daniel. 4. d.

*Lucæ 11. f.

*Rom. 14. c.

¶ An præceptũ uel cõsiliũ, ipsa miseratio sit.

filiorum, fratrem tuum fame perire dimittas? Domino dicente, Noli de crastino cogitare. quęrite regnum Dei, & omnia hæc adiicientur uobis.* DIA. Nil nobis reseruandum? CAM. Omnino nihil (saltem propter consilium) ubi talis necessitas urgeat, ut frater pereat, & tu adhuc alia uia uiuere possis. DIA. Quid cum necessitas desinit? CAM. Quæ tibi supersunt duntaxat, pauperibus elargiri obligaris. Atqui si perfecta esse uelis, tunc optimum cōsilium erit, ut omnia uendas, des pauperibus, & Christum sequaris. DIA. Satis quidem in propriis bonis nostris Deus ipse nos onerauit. CAM. Propriis? immo solius Dei, qui illa nobis dedit: nil ultra à nobis exigens, præter id quod præstitit ipse.*

*Matth. 6. d.

*Augu. de salu. doct. c. 31.

CAPVT TERTIVM.

Eleemosynæ qualitates.

DIANA. CAMERARIVS.

ECce iam uidimus, quem in modum Deum & proximos diligere obligemur, & quando proximum nobis, uel nos proximo præponere debeamus: Superest modo, ut miserendi regulam intelligamus. CAM. Omnes partes has miseratio ipsa in se continere debet: quippe ut propter Deum, pro se ipso, hilariter, cum humilitate

litate,de ſuo,omníque petenti,abſque mora,magna cum prudentia elargiatur. D I A. Placeat obſecro,ne mentem meã iſta confundant,ſingula explicare. C A M. Poteris itaque de ſingulis interrogare, ut deinde quaſi ad quæſita ego reſpondeam.

CAPITIS TERTII § PRIMVS.

Propter Deum.

DIANA. CAMERARIVS.

CVr propter Deum eleemoſynam dandam eſſe dixiſti? C A. Eam potiſſimum ob cauſam ꝑpter Deũ exhiberi eleemoſyna debet: quia bona, quæ proximis erogamus, haud à patribus noſtris tanquam paterna,in quibus nemo uſum habeat,quin potius tanquam Dei bona ſuſcepimus. qui per quædam diuerſa media, eorũ quoque quæ nos ipſi acquirimus, ſua prouidentia tum proprietatem, tum neceſſarium uſum nobis liberaliter elargitur: iubens ut reliquorum quæ ſuperflua ſunt, prudentes diſpenſatores inter illos ſimus, quibus ex æquo uſum in cæteris dedit. D I. Aliud eſt nos ab ipſo accipere, quàm propter ipſum dare. C A M. Vtrunque propter Deum. D I A. Vnde tu iſta hauris? C A M. Memor uerborum Petri tu es,quando dixit: Hoſpi-

tales inuicem ſine murmuratione eſtote, unuſquiſque ſicut acceperit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei: ſi quis miniſtrat, tanquam ex uirtute quam adminiſtrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus, per Ieſum Chriſtũ, cui eſt gloria & imperium, in ſecula ſeculorum, amen. * 1. Pet. 4.

DIA. Memini. CAM. Omnium ergo quæ à me paulò antè explicata ſunt, teſtimonium nũc habes: nempe ut tam bona temporalia quàm ſpiritualia, per quæ tum in ſpiritualibus, tum corporalibus operibus miſericordiæ, animam exercemus, ſolius Dei ſint: nos uerò tanquam diſpenſatores ipſius, ad hoc propoſiti, ut propter eum ſicuti iubet, hæc omnia faciamus. Damus quoque propter Deum, ſiquidem niſi ex charitate fiant (de qua Petrus agit) nullum in ſe meritum haberent. Charitas autem illa eſt quæ in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum diffunditur, ut Deum ex toto corde, & proximos ſicut noſmetipſos diligamus: diligẽdóque, atque proximorum commiſerendo, aliquid mereamur, ſicut ſcriptum eſt, Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. * DIA. Recte igitur Sirach, Spiritu ſancto dictante, in uerba illa prorupit: Sicut aqua ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum. * CAM. Optima quidem comparatio eſt, ſi comparationis cauſam intelligas.

*Pſal. 111.

*Eccle. 3. d.

¶ *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.*

intelligas. DIA. Quam? CAM. Iccirco comparatio eleemosynæ ad aquam fit, ut ignem æternum quem propter peccata meremur, sic per eleemosynam in charitate datam extingui noscamus: sicut aqua, ignem quem uidemus, sua uirtute extinguit. DIA. Propria ergo uirtus eleemosynæ est, ut peccata remittat? CAM. Isto modo propria: quia cum eleemosynā elargimur, Christo damus, qui fons est aquæ salientis

Ioan. 4. in uitam æternā, unde aquam haurimus, quæ omnia nostra peccata extinguit. Ipse nanque

*1. Ioan. 2. unicus mediator, aduocatus, & propitiatio pro

1. Timo. 2. peccatis nostris est: unicúsque Sacerdos, per

Hebr. 7.

Isaiæ 1. quem omnia opera nostra Deo offeruntur.* Ille inquam, qui cum dixit, Date eleemosynam, & ecce uobis omnia sunt munda, huius aquæ meminit, in quam miseratio conuertitur: ut hac aqua anima ab omni labe mūdetur. DI. Nullū certè adeo durum cor inueniri posse puto, quod Christo Dei filio, panem à patre idcirco datū ut filio in persona pauperis illum petenti demus, audeat denegare: sibi nāque datam, ubi detur:

Matth. 25. sibiquè denegatam ubi denegetur, ait. CAM. Omni charitate denudatum eum esse censeo, qui dum Christum in ore Dauidis clamantem audit, Ego autem mendicus sum & pauper: Do-

Psal. 39. minus sollicitus est mei: misericordiæ uiscera claudens, nec micam propter Deum filio dare uult. DIANA. Satis auarus ille homo est, qui

Chriſto Dei filio, partem bonorum paternorum petenti denegat, à quo ipſe regnum cœlorum flagitat. utinámque propterea eum dare debere ſaltem expéderet, ut cum fœnore in patria multo maiora ſuſcipiat. C A M. Demus igitur propter Deum & Ieſum Chriſtum filium eius, ut fœnus hoc traiectitiũ facientes, * per Ieſum Christum æternam ſalutem à Domino conſequamur. Non tamen ita demus, ſicut Ethnici quoque dant. D I A. Quid illi faciunt? C A M. Aut enim idcirco dant, ut iram uitent, * aut ob ſpectaculum cõmiſerabile mouentur, dum pauperem ægrotum conſpiciẽtes, ſibi quoque id accidere poſſe cogitant: itaque in paupere, ſui non illius miſerentur. dant quoque illi ſicut & cæteri peccatores dant, bonum opus ſecundum naturam à generali influxu motam operantes, ut hîc bona terrena obtineant, & in corpus ſuum, non autem in animam mercedem operis recipiant. * Nos autem pauperem in nomine iuſti recipiamus, ut mercedem iuſti obtineamus, ne aliter dando, ut pote ſi propter ſeruitia ſub nomine proprio accipientis, non autẽ diſcipuli dederimus, Chriſtũ expellamus, * expellendóque ueracis ſcripturæ ſententiã experiamur, quæ ait: Qui obturat aures ad clamores pauperum, ipſe clamabit, & non exaudietur. * Quis enim adeò imbecillis, qui cùm hęc uerba audierit, Date & dabitur uobis: * panem frumẽti protinus non det, ut

*Aug. ho. 29.

¶ Eleemoſyna pro ſalute animæ.

*Prou. 21.

*Chryſoſt. Matth. 10.

*Matth. 10.

*Prou. 21.

*Lucæ. 6. f.

ut panis iustitiæ Christus ei detur. certus q si pane ad dandum careat,& panis loco, poculum aquæ frigidæ exhibeat, absque remuneratione haudquaquam erit. Ad hoc itaque sacrificium per Iesum Christum patri offerẽdum abundantius in diebus festis properemus: nil aliud nisi propriam familiam enutrire existimãtes: quam cibo grosso populari, in abundantia, dierum festorum tempore pascendam esse Bernardus docet. * ut gratias Deo dantes, ipsi quoque diem illum sanctificando, pro salute nostra feruentius orent.& ubi fortasse taceant, ipsa saltem eleemosyna in sinu pauperis abscondita, pro nobis absque intermissione oret. *

*Ber. in serm. in festo Pascha.

*Ecce. 29. b.

CAPITIS TERTII § SECVNDVS.

Pro seipso.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid pro seipso eleemosynam facere est? CAM. Nempe ut non pro corpore, sed pro corporis & animę salute eleemosynam unusquisque elargiatur. nõ autem sicut quidam superbi diuites obseruabant, qui eleemosynas, non pro æternæ uitæ desiderio, sed pro producẽda uita tẽporali largiebantur: mor-

tem se posse donationibus differre credentes, quos Gregorius in suis moralibus reprehēdit, * *lib.12.c.25.* parum tamen illius correctio multis profuit, qui nimium parsimoniam sequentes, si quicquam pro Deo insumpserint, ęgre ferūt: ad plausum uerò popularem eliciendum, omnia sua libenter profundunt. DIANA. Quis igitur dandi modus, ut animæ proficiat? CAM. Hic uerus modus est, ut principio antequam eleemosyna elargiatur, templum Dei se unusquisque esse existimet: proindeque mundum à peccato esse debere eum qui dat, quo quicquid inde Deo dederit, ex dantis mente proficisci dignoscat. * *Hier. in Ageū, cap. 2.* quando minimè eleemosynam dedisse sufficit, *Gr.go mora. lib. 22. ca. 12.* sed quemadmodum oporteat dedisse, uirtutis est. * Sic enim Deus prius ad Abel respexit, deinde uerò ad munera eius, non autem ad munera Cain. * *Chry. in ca. Matth. 6. homil. 19.* At hoc quare? quoniam opera eius maligna erant (Ioannes respondet) fratris autem eius, iusta: * *Gene. 4. b.* Vbi belle uides, non ex dati mensura eleemosynæ magnitudinem ponderari, sed ex dantis proposito, ut corde fiat: corde inquam toto, in quo peccatum non habitet, ne à peccatore homine hæc hostia Deo offeratur. Sic enim eleemosynam faciēdam esse Iob nos docet: qui cum dixisset, Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit: ut deinde se toto ex corde id fecisse ostenderet, confestim subiunxit, Si abscōdi quasi homo peccatum meum, & *1. Ioan. 3. b.*

¶ Mundi à peccato eleemosynas elargiamur.

celaui

*Iob 31. celaui in ſinu meo iniquitatem meam. * quem nos cum eleemoſynam damus, imitari debemus, Ioannis conſilio utentes cum ait: Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus, *1. Ioan. 3. & ea quæ ſunt placita, coram eo facimus. *D I A. Quid ſi reprehendat? C A M. Promptum remedium pœnitentiæ habemus: ad quam ipſa eleemoſyna nos adducit: quemadmodum in progreſſu huius noſtri colloquij dicemus. D I A. Quid ſi eũ non pœniteat, & det? C A. Scis enim peccata uenialia quotidianis eleemoſynis purgari. D I A. Parum quidem uenialia mentem mihi conturbarent, modò mortalia mũdentur. C A M. Minuta quidem ſunt, non magna, ſed minime contemnenda: quandoquidem ſi leo uno morſu guttur frangit, beſtiæ quoque minutæ multos plerunque necant. *D I A. Non nego quin uenialia non modo grauiora fiant: uerumetiam in mortalia, propter malam peccãdi conſuetudinem, conuerti plerunque poſſint: interim tamen quid pro mortalibus, pœnitentia ſemota, eleemoſynæ poſſint, à te audire opto. C A M. Nil penitus quantum ad animæ ſalutem ſpectat. Aliud cum ſit, mutando uitam eleemoſynas dare: quam eadem retenta uita, eleemoſynis Chriſtum corrumpere uelle, ut accepta pecunia, nos ſinat peccare. * Primo enim modo ab eleemo-

¶ Eleemoſyna à peccatore data.

*Aug. de decem chordis, cap. 11.

*Greg. in paſtorali admo. 21. in parte 3.

ſynis adiuuamur, ut dimittãtur nobis noſtra peccata.* quãdo ſacrificiũ Chriſtiani, eleemoſyna in pauperes eſt.* quæ prodeſſe poteſt ad delendum peccata præterita, ſi mores, mutaueris: ſi autem perſeueraueris, non corrumpet iudicium Dei.* Secundo autem modo ſi offerantur, abominationes apud Deum non ſecus erunt,* quàm ſi bona ex rapina conflata, aliqua ex parte, ut cætera conſeruent, impij raptores largiantur. petit namque eleemoſynis peccator, ut eum Dominus liberet ab homine malo. Cui Deus reſpondebit, cur de teipſo nihil dicis? ſi enim te ab homine malo libero, prius es liberandus à teipſo:* hoc enim in primis petere debebas, ſcriptura dicente, Miſerere animæ tuæ, placens Deo:* eo quod miſericors alteri eſſe non poteſt, qui crudelis eſt ſibi.* Sic enim uerba illa intelligenda ſunt: Quod ſupereſt, date eleemoſynas, & ecce omnia munda ſunt uobis,* Supple tu, uita mutata.* ne dum dare eleemoſynam & in peccato ſimul permanere quiſpiam uellet, Deo quod ſuum eſt inordinate reddens, ſe ſimul Diabolo reddat.* ut ſcriptum eſt, Impius ſi uenerit in profundum malorum, contemnit.* quaſi proprium impij in deſperationem tendere, atque Deũ contemnere ſit: quẽadmodum hi agũt, qui eleemoſynas dãtes, agere pœnitentiã negligũt.* Noſtrum igitur eſt, magnum hoc eleemoſynæ donum amplecti, quæ ardentium criminum globos

*Aug. enchi. c.72. in fi. in ſerm. de tẽp. dominica, 15. poſt Trin. ſer. 1. in fine.

*Aug. home. 29. tom. 10.

*Aug. home. 19. tom. 10.

*Aug. home. 29. tom. 10.

*Eccle. 30.

*Aug. in euã. ſecundũ Lucam, ſer. 30.

*Lucæ 11. f.

*Aug. ho. 19. tom. 10.

*Grego in paſtorali: parte, 3. admo. 21. & in moral. lib. 19 c. 20.

*Prou. 18.

*Aug. ſer. de tẽp. 181. c. 15.

¶ Cogitur Deus, eleemoſynam largiẽtis miſereri.

globos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat: ut quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus: nos à peccatis cum pœnitentes eleemoſynam largimur, liberare cogatur.* DI. Cogatur? CAM. Nemo quidem ad iudicium ipſum trahit, ſed propter eiuſdem pollicitationes, quæ infallibiles ſunt, cogere quodammodo Deum dicimur, cum pro actibus noſtris, tametſi ipſe nũquam mutetur, propter bonitatem ſuam, ſententiam mutare compellitur: & in uno eodémque homine, nunc ſeueritate iudicis promoueri, nunc patris pietate blandiri: pater enim noſter eſt, cum bene agimus: iudex noſter eſt cum peccamus.* DIANA. Compellitur ergo operibus noſtris Dominus, à propria eius bonitate, dum propter nomen ſuum mouetur, ut nobis ſuam miſericordiam largiatur. CAM. Ideo ipſe in euangelio ſancto dicit, à tempore Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum uim patitur.* quia pœnitentiam Chriſtus prædicauit, qui à tempore Ioannis Baptiſtæ, qui ipſum uidit, regno cælorum uim intulit. DIA. Chriſtus ergo uim infert. CAM. Omnino. DIA. Aliquod ſcripturæ teſtimonium affer, in quo hæc omnia complectantur. CAM. Verba Domini ſunt, aduerſum eos dicta, qui indecenti modo operantur: [Me etenim de die in diem quęrunt, & ſcire uias meas uolunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit.]

*Amb. in Natal. Domini, ſerm. 15.

*Amb. ut ſuprà.

*Amb. ut ſuprà.

at si causam queras, cur iustitiã quam fecerũt coram Deo proponere isti non possint? subiungit: [Ecce in die ieiunij uestri, inuenitur uoluntas uestra, & omnes debitores uestros repetitis.] quæ quidem uoluntas, alia à Dei uoluntate est. [Ecce ad lites & ad contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.] quasi impietas quæ inest, in non remittendo debitum, in quo spiritualis eleemosyna quoque consistit, ipsum ieiunium, ipsámque percussionem per omnia impietate repleat: & non dimittendo omnino nullam misericordiam faciat. * Inde uerò, ut modum sibi placitum commostet subnectit: [Nolite ieiunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor uester. nunquid tale est ieiuniũ quod elegi?] & paucis interpositis: [nónne hoc est magis ieiunium quod elegi: dissolue fasciculos impietatis:] quæ maior esse non potest illa, quæ proprios fasciculos non dissoluit. Iubens ut spiritualia quoque misericordiæ opera, ieiunio cõiungantur: ut opus misericordiæ mixtum, hoc est, tum spirituale, tum corporale sit, à charitate procedens. Et cum hæc dixisset, uolens ostendere quanti apud Deum opus charitatis habeatur, addit: [Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, ecce adsum.] *ô magnum uerbum, ô magna Dei charitas? ut homo post eleemosynam ex charitate factam, atque ieiunio & orationi coniunctam, tãti existimetur, ut à Domino

*Greg. mora. lib. 22. ca. 12.

*Esa. 58.

mino audire mereatur, ecce adſum. à quo ? ab illo cuius omne dictum, non modò pro obligatione, uerum etiã pro dato reputatur. ubi apertè cernis, quomodo Deus per os Eſaiæ, ſe charitatis opera operãti, obliget. Demus igitur eleemoſynas pauperibus, ut à morte peccati, pœnitentia comite reſurgamus: Siquidem non alia ratione mortua Tabitha, quæ plena erat operibus bonis & eleemoſynis, quas faciebat, Petrũ in cœnaculũ introduxerunt, in cuius conſpectu uiduæ quæ eleemoſynas acceperant, flentes, tunicas & ueſtes acceptas oſtendebant, quas faciebat illis Tabitha: * niſi ut ſciremus, ab omni morte peccati nos reſurgere poſſe, oſtenſis eleemoſynis, quas facimus per Ieſum Chriſtũ: modo cum Tabitha reſurgamus: quę nõ modo eleemoſynis plena erat, ſed eleemoſynis & cæteris operibus bonis: ita ut ſtatus iuſtitiæ (ſaltẽ pœnitendo) ipſam eleemoſynã præcedat. quod ſatis Ieſus oſtendit, cũ dixit: Facite fructus dignos pœnitẽtia* hoc eſt eleemoſynas date. itaque eleemoſynę pœnitẽtię fructus ſint.* ut à pœna peccatorum, quorum nos pœnitui, liberent. cum Tabitha dico, quæ etſi uocata à Petro oculos aperuit: nõ tamen niſi porrecta manu reſurrexit: debilitatis ſuæ ſignum præbens, ut Dei muneri omnia tribuamus, qui pœnitentiam bona, & uitam, nobis mortuis manu porrecta condonat. DIA. Nil ergo ad ſalutem eleemoſynæ à peccatore datæ ei prodeſſe

¶Tabitha.

*Act. 9.

*Matth. 3.

*Glo. ibi.

poterunt. CAM. Hoc duntaxat præstare possunt, nempe ut peccator à Domino suscitatus, cogitans per illas ad Deum accedere, ad pœnitentiæ, mundationísque gratiam, suā animam idcirco præparet, quia Deus secundum id quod suæ bonitati congruit, non permittet illum in perditionem ire: hæc tamen, sua misericordia condonabit. * DIA. Ad quid ergo iusti eleemosynas faciunt? CAM. Vt uel uenialia mundent, uel pœnam mortalium soluant, uel à futuris liberentur, uel ut maiorem mercedem obtineant, uel plura simul ex his agant.

¶ *Cur iusti eleemosynas elargiuntur.*

*Tho. 4. dist. 15.

CAPITIS TERTII, §. TERTIVS.

Hilaris.

CAMERARIVS. DIANA.

HIlarem quoque eleemosynam esse oportet. DIA. Cur? CAM. Tanti Paulus ipsam eleemosynam fecit, ut benedictionem eam nominare ausus fuerit.* DIA. Sit benedictio, quid tum deinde? CAM. Benedictionem ab auaritia his quæ sequuntur uerbis Paulus segregauit. [Necessarium ego existimaui rogare fratres, ut præueniant ad uos, & pręparent repromissam benedictionem, hanc paratam esse, si quasi benedi-

¶ *Explicatio ca. noni. ad Corin. 2.*

nedictionem,non quasi auaritiam.] DI A. Quid per hæc uerba Paulus intellexit? C A M. Tribus uocibus Paulus eleemosynã nõ esse hilaré ostendit: auaritia nimirum, tristitia, & necessitate, quæ in præsentia aliquibus exemplis explicaturus sum, ut tu commodius singula intelligas. DI A. Perge. C A M. Quantum ad auaritiam attinet, illorum exemplum proponam, qui abundantes bonis, pauperi petẽti eleemosynam, frustum panis frãgunt, aut denarium tanquam auari dant. DI A. Quid isti mali agunt? C A M. Non quidem hos damno, immo Tobiæ, * atque Sirach * authoritate maxime illos commendo: qui nunquam uel in minimo à paupere faciem auertunt. Est enim prudentia non minima, denarios illos qui supersunt, inter multos cum charitate debita dispensare: præsertim quando multi ualidi mendicantes Dei nomine inuocato simul eleemosynas petunt, à quibus nec facies propter eum quem repræsentant auertenda est, neque quæ aliis debentur, in hos profundenda. Non quidẽ in hoc casu loquor: sed quando proximus maiori quantitate eget, & is qui abundat multis, uiscera charitatis claudés, denarium ei porrigit: immo plerunque indignabundus proiicit. hoc enim non laudo, ut domino dicente, Dilige proximum tuum sicut teipsum: ille in sua abundantia id proximo non det, quod sibi dari honeste uellet. Finge te infirmo in lecto ia-

¶ Eleemosyna auara.

*Tobiæ 4.
*Eccl. 4. a. 14. b.

centi, ex magnis diuitiis quæ ſuperſunt, denarium miſiſſe, quid feciſti? Nobilem præterea uides qui fodere non poteſt, & mendicare erubeſcit, tu uerò illi menſuram frumenti das, quid feciſti? parum quidem in utroque feciſti. Siquidem ex his quæ tibi ſuperflua ſunt: ægroto nobili aut honeſto uiro alteri, (quicunque ſit) neceſſariis cibis, pharmacis, medico, & ueſtibus opem ferre ſic debes, ſicut tibi fieri in tali neceſſitate optares. DIA. Nónne ſufficit, ut partim ego, partim uerò alter egenti in modico ſuccurramus? Sat enim eſſe debet, ſi amico in paucis cõſulatur. CAM. Eleemoſynã mendico dignam. qui hoſtiatim clamat, talem eleemoſynam ego eſſe dicam: modo adeò tenuis non ſit, ut partibus coniunctis, nil eſurienti proximo adhuc uel uoce uel corde clamanti, totum prodeſſe poſſit. tunc enim minime hilarem eleemoſynam hanc eſſe propterea dicam, quia proximum non ſicut teipſam dilexiſti. DIANA. Debeóne ego filias meas hæreditate ſpoliare, ut pauperes alam? CA. Reſpõde tu prius, an debeas animam propriam fructu huius operis ſpoliare, ut ditiores filias tuas relinquas? nónne anima tua pro una filia habenda eſt? quis nam te caſtra uendere cogit? nõ equidem hoc à te nunc requiro: Sed, ut fructus omnes qui tibi ſuperſunt, tanquam optima bonorum Dei diſpenſatrix, inter pauperes diuidas, conſulo. Itaque tibi priuſquam filiabus in regno

gno cælorum de fructibus in dorso pauperum delatis, thesaurizare uelis. proprietas uero illis dignitati nataliũ necessaria conseruetur: ut filiæ ut decet nobiles, uiuere queãt: nã superflua hoc casu minime sunt. DIA. Pecuniam sine peculio, nihil esse prudentes dicunt: peculium paruam pecuniam appellantes, quæ præsidij causa in arca reposita sit. CAM. Sic Iurisconsulti censent. DIA. Potero igitur in arca pecunias conseruare, quibus meis necessitatibus succurrere possim. CAM. Humanam prudentiam illi proponunt, has solicitas curas amplectẽtes: nos autem Dei sapiẽtiam prędicamus, qui dixit, Ne soliciti sitis animæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini: nónne anima plus est quàm esca? & corpus plus quàm uestimentum? respicite uolatilia cœli quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater uester pascit illa, nónne uos magis pluris estis illis? nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt, (dicentes, Pecunia sine peculio, nihil est.) Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis: quærite ergo primùm regnum Dei & iustitiam
Matth. 6. d. eius, & omnia hæc adiicientur uobis.* DIA. Solicitudinem tibi uetari paulò antè tu dixisti. CAM. Idipsum nunc confirmo, ne scilicet Christo petente partem bonorum suorum tibi

ſuperfluam,ipſi uerò infirmo neceſſariam: hanc certam neceſſitatem proximi ob ſolicitudinem proprij corporis tui ſatis incertam,negligas.D I. Quid ſi proxima neceſſitas timeatur? C A.Tunc res tibi neceſſaria non ſuperflua eſſet: nos autem (Chriſti ſententia) curioſam ſollicitudinem excludimus.D I A.Fœlix ille eſt, qui adeò firmam fidem habet,ut has Dei pollicitationes, opere in eo conſummari, cernat. C A M. Vis ut unico argumento te doceam non hæſitare? D I A. Nil magis opto. C A M. Aut enim Deus mendax eſt, aut impotens, aut facta noſtra ignorat: aut contra,fidelis eſt,potẽs, ſciens ac uolens credentibus nobis ſuccurrere. D I A. Ipſa ueritas Deus eſt, quem nec motus capillorum noſtrorum latet, corda item ſcrutatur, nec duo paſſeres abſque eius uoluntate, concertantes cadunt:omnipotens præterea,qui omnia creauit. C A M.Qua uia ergo hæc credendo titubare poteris,ſi potens eſt,ſcit quibus opus habeamus, & uerax cum ſit, id implere uult quod promiſit? D I A. Vereor ne propria peccata mihi impedimento ſint.C A. Pœnitentiam tibi ab ipſo condonatam ſuſcipe. D I A N A.Quid ſi occulta lateant? C A M. Eadem pœnitentiã mundantur. D I A. Vtinam omnis hæſiatio è corde meo auferatur. C A M. Vis denique non hæſitare?cogita quęſo,quando idololatras Iſraëlitas de petra melle. Deus propter nomẽ ſuum ſaturabat,& tu fidelis ad ipſum accur-

¶ *Fides non hæſitans, eleemoſynæ præmia ſuſcipit.*

¶ *Ratio quare firma fide præmiũ eleemoſynæ ſperare debemus.*

accurrens minimè dubitabis. DIANA. Nemo poterit ista negare. CAM. Audi rursum quid Paulus ne hæsitemus affert. [Hoc autem dico, qui parce seminat, parce & metet.] ubi uides quid sit minutum denarium hæsitanti animo pauperi dare: Seminat nãque, sed parce, ac parce metit. [& qui seminat ex benedictionibus] in plurali: illum ostendens, qui in abundantia eleemosynas nil hæsitans largitur. [de benedictionibus, & metet.] plures benedictiones obtinens uitæ huius, & futuræ. *[unusquisque prout destinauit in corde suo.] & dicit corde, eo quòd non eleemosynę mensuram, sed affectionẽ Deus considerat. sic enim in eleemosyna uiduæ duos denarios dantis, Iesus declarauit. * Deinde Paulus subiungit, [Non ex tristitia aut necessitate:] duas has uoces addens, quæ sicut paulò antè dixi, hilaritatem eleemosynæ præ se ferunt, ut sequitur. [hilarem enim datorem diligit Deus.] illa hilaritate, cuius Paulus alibi meminit, quando dixit: Cupide uolebamus tradere uobis, non solum euangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis. * Et ut omnem tepiditatem è cordibus illorum auferret, ne dubitarent (sicut paulò antè commemorauimus) dando eleemosynas, in futurũ pane carere, addit: [Potens est Deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ut in omnibus semper sufficientiam habentes.] & dicit in

*1. Timo. 4.

*Marci 12. d.

*1. ad Thess. cap. 2. b.

¶ Compensandi modus, quando nõ ex tristitia uel necessitate, sed hilariter eleemosynam elargimur.

omnibus ſemper ſufficientiam habentes] & dicit in omnibus,id eſt,tam ad ſeminādum,quàm ad manducandum:.[abundetis in omne opus bonum.]ut de bono in melius procedentes,maiora ad futuram gloriam ſeminetis. [ſicuti ſcriptū eſt: Diſperſit dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.] & uolens id ſupplere, quod alibi dixit: Pietas autem ad omnia utilis eſt,promiſſionem habens uitæ quæ nunc eſt, & futuræ,ſubdit: *[Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti.] Deus ſcilicet, à quo id accipimus quod pauperibus damus.[Et panem ad manducandum præſtabit.] ob quem, paulò antè tantopere angebaris:panis appellatione,omnia neceſſaria intelligens. [Et multiplicabit ſemen ueſtrum, & augebit incrementum frugum iuſtitiæ ueſtræ, ut in omnibus locupletati abundetis.] quid lucidius ad perſuadendum, ut abſque his hæſitationibus eleemoſyna hilariter largiatur, Paulus afferre potuit? Alacri igitur animo, non autem tepidi,quaſi eiuſdem boni operis pœnitentes:pauperibus eleemoſynas elargiamur. * ne dum panem triſtis dediſti,reſpondeat tibi Deus,Panem & meritum perdidiſti.* DIA. Aliquod præbe exemplum: quomodo ex neceſſitate, uel triſtis quiſpiam eleemoſynam faciat. CAM. Finge magnum aliquem dominum uel dominam, pro eleemoſyna aliqua colligenda, eccleſiam omnem in partem quærendo ambulare:

*1. Timo.4.

*Aug. pſal. 42.

*Amb. de pœni. lib. 2. c. 9.

¶ *Quomodo ex neceſſitate uel triſtitia eleemoſyna fiat.*

lare: & quidam timore illius, ne non dando, uel parum dando, eius iram incurrat, plus quàm eligat, det: quid illi hęc eleemosyna prodest, quam, etsi non coactus, tristis tamen præstat? scriptura dicente, Noli esse pusillanimus in animo tuo: *Eccle. 7. exorare & facere eleemosynam ne despicias. * Finge rursum aliquem ex illis eleemosynam facere, qui opera meritũ habere neget: & timens ne parũ religiosus habeatur, eleemosynas det: quid eleemosyna ex necessitate facta ei prodesse potest? Hæc enim expẽdendo, facilè intelliges, non omnem eleemosynam, sed hilarem, siue parua, *Hiero. in Amos, cap. 5. siue magna sit, placitam esse Deo. * quandoquidem magnitudo eleemosynæ, non in multitudine pecuniarum, uel opum sita est: sed ex alacri *Chrys. in ca. 29. Gene. homel. 55. tate dantium iudicatur. * Sic enim Agricola nõ tristi facit uultu, sed gaudens & lætabundus, & quasi iam spe manipulos uidens, in terram seminat. Deus certè, non quia datur, sed quo ani- *Greg. li. 22. moral. ca. 12. mo detur, simul conspicit. *

CAPITIS TERTII § QVARTVS.

Humilis.

DIANA. CAMERARIVS.

QVid tu sentis, cum eleemosynam humilem esse debere ais? CAM. Ne fortè

cum ſuperbo homine quiſpiam, qui eleemoſy-
nam largitur, dicat, In multitudine munerum
meorum reſpiciet Deus, & offerentem me Deo
altiſſimo, munera mea recipiet. * uel dãdo mur- *Eccle. 7.
muraret, tunc enim Petrũ non audiret dicẽtem,
Mutuam charitatem in uobiſmetipſis habentes,
hoſpitales ſitis, ſine murmuratione.* DIANA. *1. Pet. 4.
Neminem eorum qui pauperibus eleemoſynas
ſuppeditant, murmurãtem adhuc uidi. CAM.
Quid ſi cum tu ſumma cum humilitate das,
miniſtrorum tuorum crebras murmurationes
non audias? Quot ego audiui, dum prælati, uel
œconomi, aut monachi, eleemoſynas elargiri
iubent, qui eas erogando, plus ſuperbiæ in lin-
gua, quàm panis in manu habebãt: ſolaque di-
ſpenſatione contenti, abſque fructu uitam du-
cebant, neque Romæ cum Hieronymo fuiſti, u-
bi non piam, ſicut tu es, ſed ſuperbam à Deo a-
uerſam, quandam uiduam uidiſſes: quæ cum
audiuiſſet eam ob cauſam manu propria elee-
moſynas diſtribuendas eſſe, quia rara eſt homi-
num fides, prę ſertim eorum qui ęrario præſunt,
ut religioſior uidua illa putaretur, ſingulos nũ-
mos diſtribuere pauperibus uoluit. DIA. Quid
mali ei contigit? CAM. Anus annis panníſque
obſita præcurrit, ut alterum nummum accipe-
ret: ad quam cum ordine perueniſſet, pugnum
ꝑ denario porrexit.* Nónne facinus deteſtabi- *Hiero. ad
le nimis, ut uerberibus eos cædat, quos alere de- Paul de inſti. monA. col. 4.
bet?

Hier. ad Eustoc. de uirg. ser. col. 17. bet? Quibus rectè dominus dicere poterit, non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione uestra: hoc enim scitote quòd quisquis super eum, cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo cōmisit, quàm extrinsecus largiendo, mercedem habuit. fit enim ipse bonis interioribus nudus, cum uestiēdo nudum eum despicit, minúsque inopem eum, qui uestem nō habet, relinquit, quàm ipse sit, qui humilitate caret.* DIA. Vnde superbiæ istius radix? CAM. *Greg. mora. lib. 21. ca. 14. Quadam cogitatione tumida sese extollunt, quia contineri per se, cæteros uident, haudquaquam se nudos dispensatores esse animaduertētes. quæ si expenderent, tanto humilius dispensarent, quanto aliena quæ largiuntur, esse dignoscerent: nimirum Dei, in cuius uirtute, non autem propria, dignè omnia dispensare obligantur.* DIA. Quid igitur faciendum? CAM. *Greg. in pastoral. parte 3. cap. 21. Nempe ut pauperes ita recipiamus, quasi operarios, qui occasionem salutis dare nobis possunt: apertísque auribus illos audientes, pacifice & in humilitate sic eis respondeamus: ut antequam demus, uerborum clementia deiectos, illorum animos erigamus. Sic enim Sirach docet, cum ait: Animam esurientem ne despexeris, & non exasperes pauperē in inopia sua: Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram, & non relinquas tibi retro maledicere.* Sed potius ut acce- *Eccle. 4.

pta ab humili manu eleemosyna, dicant: Salus nostra in manu tua est.* Ecce inuenimus gratiam in conspectu Domini nostri.* DIA. Aliqua præbe exempla, quibus humilitas à superbia distinguatur. CAM. Si hypocrisim uitauerit is qui eleemosynam dat, perpetuo humilis erit. DIANA. Quis homo hypocrita est? CAM. Is qui uult uideri qui non est, hypocrita erit. Simulat enim iustum, & non quasi iustus exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit. * neque cum cernit quàm bonum sit quempiam bonum iudicari, bonus esse uult, sed quod uult apparere, id optat. cognouit quoque malum esse, hominem esse malum, & id eligit, quod non uult apparere. * Quibus Iesus dixit: Cum facis eleemosynam, noli tuba canere, sed te faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextra. * DIA. Quid per sinistram Iesus intellexit? CAM. Placuit quibusdam de uxore sensisse, quæ tenax esse solet, ut nil uir ei dicat, cum opimam eleemosynam elargiri constituit. DIA. Perinde hi loquuntur, quasi soli uiri Christiani sint, & non hoc præceptum fœminis quoque detur, ecclesia pro pio fœmineo sexu perpetuò orante. CAM. Rectè sentis, & tecum Augustinus hanc opinionem plurimis rationibus condemnauit. * Et cum Iesus illos increpet, qui ita faciunt, ut laudes hominum quærant, sinistra, delectatio laudis erit: dextra uerò,

*Gen. 47.
*Exod. 33. c.
¶ Hypocritæ eleemosyna.
*Aug. de ser. domi. in monte, lib. 2. ca. 3.
*Chryso. sup. Matth. c. 23. homi. 45.
*Matth. 6.
¶ Nesciat sinistra.
*In loco iãdudum citato.

uerò, intentio implendi præceptum diuinum: ita ut illa eleemoſyna bona ſit, quæ in abſcondito fit, hoc eſt in cubiculo bonæ conſcientiæ, citra hominum laudem facta. quandoquidem multi eleemoſynas foris faciunt, qui tamen eas intus non faciunt: dum uel ambitione, uel alicuius rei temporalis gratia uolunt miſericordes uideri, & ſumptus facientes, lucro propterea deſtituuntur. * DIA. Quid ſi interea dum eleemoſynam pura conſcientia elargior, aliqua uoluntas adſit, ut placeat mihi, miſericordem à populo reputari, num propterea eleemoſyna deſinet eſſe bona? CAM. Agitur hîc de corde mundando (Auguſtinus reſpondet) quod niſi fuerit ſimplex, mundum non erit. ſemel enim quod Ieſus ſiniſtram dexteræ admiſceri inhibuit, euidentiſſime docuit, ut cum opus Dei facimus, minimè exteriorum appetitio commodorum ei addi poſſit. DI. Intelligit hoc Auguſtinus, quando hoc animo fiat, ut fructus in eis expetatur placendi hominibus: non autem quando in ipſo actu miſerationis nil tale pro cauſa cogito, ſed delectatio hæc mihi me nolente occurrit: Paulo dicente, non eſſe abſurdum, ut ſupra Chriſti fundamentum aliqua bene operentur: homo autem ipſe quales quales interim peccatorum uenialium maculas, ſimul cum bono opere retineat, quæ igne probentur. * CAM. Recte Auguſtini ſenſum percepiſti: ſic enim ille ſeipſum declarat, ut

*Aug. de ſer. mo. d. in mõte, libr. 2. Chryſo Gen. ca. 19. home. 42. col. 8.

¶ Fama bona an poſſit appeti.

1. Cor. 3.

tunc locum hæc ſententia habeat, quando duobus dominis ſeruire ab initio quiſpiam eligeret: nec una intentione rerum æternarum purificet aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque, fragiliúmque rerum amore obnubilet.* DIA. Vno in loco legimus, Noli tuba canere.* in altero uerò, Luceant opera ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona.* Quid iſtud? CAM. Nempe ut ad gloriam Dei, non autem tuam, eluceſcant, ut qui gloriatur in Domino, glorietur.* DIA. Quomodo aſtantes ſcire poterunt, an meam uel Dei gloriam quæram? CAM. Sat eſt Deum qui corda ſcrutatur, iſtud cernere: ut in abſcōdito reddat tibi.* oſtij namque clauſura urget, quemadmodum initio huius noſtri ſermonis fuſius dixi. DIA. Facile quidem, in oratione, oſtium claudere eſt: ſed quis in eleemoſynis illud claudere poterit, quę palam fiunt? CAM. Sæpe dixi, ab hominibus uideri haudquaquam lege uetitum fuiſſe: ſed ideo hæc agere, ut uidearis, & fructum in eis placendi hominibus expectes, hoc eſſe malum.* DIANA. Quid faciendum, ne ab hominibus uideamur? potéſtne fieri ut non uideatur homo eleemoſynam faciens, præſertim ſi præſente aliquo occurrat pauper? quanquam enim ducendo eum in ſecreto, non uidetur quod datur: tamen uidetur quia datur.* CAM. Tu te noli uideri, & non te alter uidet.* Quandoquidem ſi eiuſmodi

¶ Noli tuba canere.

*Aug. de ſer. do. in mōte li. 2. c. 5. & 6.

*Matth. 6.

*Matth. 5.

Aug. Pſ. 44.

Matth. 6.

*Aug. de ſer. do. in monte, lib. 2. cap. 6.

*Chryſ. in ca. Matth. 5. ho. 13. col. 4.

*Chryſ. de ua riis in Matt. locis, hom. 11.

eiuſmodi tentationes,dum in mentem ueniunt, ſic diſplicent, ut nolis ab illis uideri: ſatis hoc erit,ut myſterium eleemoſynæ (quæ myſterium eſt) *cum puritate conſummetur. DIA. Quo teſte loqueris? CAM. Sic eam ob cauſam loquor,quia minime Ieſus ſimpliciter dixit,ne coram hominibus eleemoſynam faciatis: ſed addidit,ut uideamini ab eis.* quo fit ut ſi quiſpiam non ideo facit,ut ab hominibus uideatur, etſi coram hominibus fecerit, non tamen coram hominibus feciſſe dicatur. DIA. Probè. CAM. Ex his itaque iã intelligis,quomodo tametſi perpetuo fieri non poſſit, ut nemo uideat, aut ſentiat te eleemoſynam facere:tamen eo propoſito facere,ut à nemine uideatur,ſatis poſſibile eſt.* Hoc igitur in mente retineas, ut omnis tua hoſtia Deo oblata, per Chriſtum cui datur, quando pauperi datur,Deo accepta ſit:itaque propter Deum,pro te ipſa,hilaris,& ſumma cum humilitate,Dei præceptum impleas.

*Chryſoſt. in Matth. 22. ho. 72.

*Chryſ. in ca. 5 Matth. ho. 13.

*Chryſoſt. ut ſuprà.

CAPITIS TERTII §. QVINTVS.

De ſuo.

CAMERARIVS. DIANA.

Dixi de ſuo:ne cum quibuſdam erremus,qui cum multa rapuerint,pauca uerò huius ſe-

culi ſuffragatoribus erogant, non modo in hoc mundo ſalui ſunt, ſed magno cum fauore, principum aulam plerúque intrant. Non ſic, non ſic eleemoſynas elargimur cogitantes, quòd ſi multa furto ſubtraxerimus, pauca uerò Chriſto noſtro ſuffragatori erogauerimus, Ieſum qui eleemoſynas recipit, corrumpamus, ut iuſte reliqua poſſidentes, cum rapina cælorum regnum intrare queamus. Siquidem Deus hoſtias eleemoſynarum, non autem illarum abominationem requirit: abominatio cum ſit, ex rapina, ipſi Deo eleemoſynam facere.* de ſuo namque dare debét, id eſt de eo quod ipſis à Deo datum eſt, non autem de dato Diaboli. D I A. Doctrina hęc tua ex diametro contra Chriſti præceptum tendit, qui uillicum iniquitatis laudauit, quod prudenter feciſſet, dominum fraudando ut amicos ſibi pararet: iubens ut de mammona iniquitatis nobis amicos faciamus.* C A M. Varij ſenſus à doctoribus in hiſce uocibus interpretandis afferuntur, [mammona iniquitatis.] Quibuſdam enim placuit ut ſimul legantur, & ambæ hæ notulæ, ipſas mundi diuitias ſignificent: quæ propterea iniquitatis ſint: quia bona mundi, diuitię iniquis hominibus ſunt. cæteris uerò iuſtis, diuitiæ cœleſtes theſauri. Domino dicente, Nolite theſaurizare uobis theſauros in terra, ubi deuaſtantur, & à furibus auferri poſſunt: ſed theſaurizate uobis theſauros in cœlo, ubi incorrupti manent,

*Aug. lib. Salutarium docum. c. 31. De ciuit. Dei, lib. 20. cap. 26. epiſt. 38. Ad fra. in eremo. ſerm. 62.

¶ Mãmona iniquitatis.

*Lucæ 16. b.

Aug. de decē chor. c. 22. manēt,& Christus illorum custos est. Hi namque thesauri supra aurum & Topazium sunt,super spolia multa lætitiam afferentes. Ita quidem, ut bona mundi huius, iniquis diuitiæ dicantur: dum illis tanquam Domino seruiunt. Iustis uerò pecunia sit,ad usum detenta, ut soli Deo seruiant. Hāc enim ob causam tandē Dominus dixit, Nemo potest duobus dominis seruire: & nō dixit, nemo potest bona in hoc mundo habere. Siquidem Abraham, Iob, Dauid, & multi alij bona possederunt, sancti uiri & iusti: quasi hoc malū sit,ut diuitiis seruiamus.

*Beda. * Alij uerò, duas esse uoces dicūt: quasi dixerit,de diuitiis iniquitatis: & tunc uocem iniquitatis additam idcirco esse subiungunt, quia ad iniquitatem nos tentant.

*Ambro. * Tu uerò dic, bona in se nullam iniquitatem habere: nisi dum aut malè acquiruntur,aut malè detinentur,uel pessimè dispensantur. Neque aliam ob causam Iesum bona iniquitatis, bona illa uocare: nisi ut inter uillicum domini temporalis, & uillicum Domini æterni comparationem faciat:non ut in omnibus eos comparare uelit, quoniam tunc data omnimoda similitudine,non similis,sed eadem res esset. uocauerat namque illum uillicum iniquitatis, eo quòd dominum fraudauerat: ut ex hoc Christianus agnosceret,se iniquitatis uillicum esse, cum bonorum sibi datorum iniquus dispensator est: sibi detinendo ea quæ pauperibus erogari debent.

Cōmendat deinde uillicū, nō quod bona rapuerit, ſed quia rapiēdo prudentia humana optimè uſus eſt, ut illa inter debitores diſpenſando, in eorum domibus reciperetur. Iubens nobis, non ut bona rapiamus (quod in uillico minimè cōmendauit) ſed ut prudentiam uillici æmularemur: qui de bonis, quæ ſua nō erāt, amicos ſibi fecit, qui in eius domibus illum reciperent: hoc exemplo docens, ut & nos de bonis, quæ noſtra non ſunt, ſed Dei nobis idcirco datis, ut illa pauperibus elargiamur, prudenter agendo, pauperibus demus: ut dando iniquitatis mammona nobis non ſint, ſed bona æterna, dum per eos, quaſi ſupra dorſum in regnum cœlorum feruntur: ut deinde pauperes ipſi, & Chriſtus, cui in pauperum perſona dedimus, tanquam amici noſtri, non in eorum domibus, ſed in æterna tabernacula, nobis bonis uillicis à Deo præparata nos recipiant. ſubiungens, ut uelimus ſic ei ſeruire, ut proximos non fraudemus: neque in diuitiis, ſed in Deo noſtrum amorem reponamus: ut Deum diligendo, quando à diuitiis tentamur, non modo illis non ſeruiamus, uerùm etiam, odio potius illas habentes, ſolum Deum diligamus. quaſi contra, Deum odio habeat is, qui diuitiarum amorem, amori Dei prætulit. Hic germanus ſenſus, à quo haurire debes, nil aliud Chriſtum dixiſſe, niſi ut prudēter bona pauperū diſpenſemus, perpetuo cogitantes, ne nos iniqui

uillici

uillici ſimus, atque in bona iniquitatis ipſas eleemoſynas malè diſpenſando conuertamus: non autem quod iniquitatis bona ſint, interea dum bene à nobis diſpenſantur. DIA. Noua hæc huius loci interpretatio tua mihi magnopere probatur.ſed age ad rem redeamus.CAM. Semel enim quod Ezechiel dixit,Qui dederit panem ſuum eſurienti:ſatis declarauit,minimè de

Ezec.18. Hiero. alieno dandum eſſe. Demus itaque Salomonis ſententiæ memores, cum inquit, Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. * ne fortè audia-

*Prou.13.b. mus,Domini eſt terra, & plenitudo eius,in propria uenit,& cum eleemoſynam peteret,non accepiſtis eum.DIA.Propria ergo non dat raptor, cum illa elargitur quæ proueniũt ex rapina.CA. Quid enim raptor facit,cum pauperi eleemoſynam tribuit? gaudet quidem is qui dedit parum,interea dum egenus cui abſtulit,inenarra-

De uer. apo. ſermo.21. bilibus lachrymis plorat. quod ſi ita eſt,nónne ſatius non dare,quàm alterum ſpoliare?eo quòd eleemoſyna iccirco fit, ut in iuſtitiæ ſtatu quiſpiam permanens,fructuoſus diſpenſator exiſtat, uel ad ſtatum iuſtitiæ ſe diſponat, qui peccator eſt:quod minimè is facit,qui rapinas porcorum

De ciui.Dei. lib.21.c.27. De uita Chriſtiana.c.12. detinendo, illorum pedes pauperibus largitur. Sic enim eleemoſynæ gentilium quoque, quotquot elargiebantur de iuſto labore & propria facultate, non autem de pauperum egeſtate, ero-

Aug. home. 47.tom.10. gabantur. Et hoc quidem rectè ne cum multa

aliena rapis, unus cibetur ex pluribus, unde plures esuriunt: uníque pietas, ex aliena crudelitate exhibeatur. * néue uix unum tegendo innumeros liceat spoliare. Hoc quidem Salomon detestatur cum inquit, Honora Deum de tuis iustis laboribus, & deliba ei de tuæ iustitię fructibus.* eo quòd illam odio habet eleemosynã, quæ de lachrymis pręstatur alienis. Quid enim illi prodest, qui benedicit uni, unde plures maledicunt? Timet fortasse, Deum non habere unde pauperes suos pascat, nisi aliena diripiat? * Hieronymum quæso audiat testantem, maiorem partem eorum qui aliena diripiunt, ad ultimum inopia consumi: eos uerò qui sua largiuntur, etiam bonis abundare terrenis. * Ambrosiũ item, se plerosque sacerdotes scire dicentẽ, qui quanto plus dabant, tanto plus abundabant. * DIA. Num saltem optima eleemosyna illa erit, quæ ex iusto labore raptoris largitur? CAM. Optima quidẽ, quando simul aliena propriis dominis restitueret: uel in usum pauperum, (cum id fieri non posset) illa conuerteret. DIA. Quid si rapinas retineat? CAM. Quemadmodũ siquis in limpidum fontem stercus iniiciat, totum immundum reddit: ita si diuitias auaritia attigerit, omnes fœtore suo corrumpit. Siquidem ubi pecunia ex rapina condatur, asino putrido grauius olet: & uelle asinum mortuum fœtidúmq; Deo offerre, quàm turpe sit, nemo est qui non uideat: præser-

*Aug. de ulta Christ. ca. 12.

*Prou. 3.

*Aug. in loco iádudum citato.

*Hiero. pro. 3. in fine.

*Amb. lib. 2. Offic. c. 16.

¶ Raptoris eleemosyna de suo data.

præſertim cum pauperi iuſto eleemoſyna datur, quo cum Chriſtus habitat: cui fœtidum eleemoſynæ cibum dare, facinus lapidatione di-

Chryſ. in c. 13. o ho.72. gnum eſt. Quapropter Salomon alibi dicit,

*Prou. 21. Hoſtiæ impiorum, abominabiles fiunt ex ſcelere. * atque alio in loco: Qui ſacrificium de ſubſtantia pauperis offert, ac ſi uictimet filium in

*Eccle. 34. conſpectu patris. * De ſuo igitur iuſto labore, aut iuſtis bonis, miſeratio explenda eſt: ut eleemoſyna propter Deũ, pro ſeipſo, hilaris, humilis, atque de ſuo, ad mundandum peccata fiat, non autem ad concitandam iram Dei.

§ QVINTI PARS PRIMA.

Paragraphi præcedentis correlaria.

CAMERARIVS. DIANA.

HOc igitur præſuppoſito, ſcilicet de alieno non licere eleemoſynam facere: ex hoc omnia quæ infra dicemus, deriuãtur. Primùm ut uxor non poſſit de bonis mariti eleemoſynam facere: quia uir dotis durante matrimonio dominus eſt: & de alieno feciſſe dicetur. Secus autem ubi parafrenalia bona habeat, in dotem non data, quæ ſua ſunt, uel ubi aliquid permiſſione uiri haberet: ut pote, ubi aliquid ex propriis laboribus lucraretur, aut alio quouis modo, ſua ſe-

¶ *Vxor de bonis mariti eleemoſynas largitur.*

hac tamen ratione, ut tunc hæc omnia locum habeant, cum necessitas extrema non urgeat: siquidem tunc furari pauperi liceret, & quod suum esset, ei daremus: sunt enim in casu isto, communia omnia, nec quãpiam propterea ob furtũ lex aliqua punit: eo quòd quasi de suo, omnia peraguntur. DIA. Vxoris, filij, monachi, serui, domestici, atque uillicorum statum, uno eodẽque modo tu determinasti: haudquaquam illorum diuersas qualitates animaduertẽs. CA. Quoniam satis in similibus est, in eo de quo quæritur, similitudinem adesse: sufficiat nobis, neminem rei quæ datur dominum esse, tametsi alter altero liberior sit, maioráque audere possit. DIANA. Si de rapina non licet eleemosynas facere: cur simoniaci ea quæ simoniace acquirunt, raptores, item usurarij, & istiusmodi generis cæteri, pauperibus erogare compelluntur? CAM. Aliud est Deo hostiam offerre, sicut fit quando eleemosyna pauperi datur, quæ non potest esse iniusta, aut ex turpi lucro uenire: Domino dicente, non offeras mercedem prostibuli in domo Dei tui.* aliud uero ut ea quæ ex turpi causa adueniunt, non tanquã hostia Deo offerãtur: potius autẽ quia nec danti restituenda sunt, ue restitui non possunt, ne iniuste detineãtur: propterea cõsultum sit, ut sicut omnia malè acquisita in sacco fisci, qui publicæ utilitati deseruit, (ut iure sancitum est) reponuntur: eodem mo-

¶Cur male parta, pauperibus erogamus.

*Deut. 23.

do in ſacco fiſci Dei, hoc eſt, in corporibus pauperum, qui ſaccus malè ablatorum ſunt, debeant cuſtodiri. quandoquidem hanc ob cauſam Ieſus ſaccum pauperum habere uoluit, quando loculos furi Iudæ commiſit: ut qui poterat eo modo totum mundum paſcere, quo quinque milia hominum pauit, ſaccum nobis commoſtraret, ubi omnia ad uſum pauperum cuſtodiantur. * *Auguſt. ſup. Pſal. 146.* Sunt tamen quibus placeat, de lucris quoque meretriciis, eleemoſynam fieri poſſe. * qui quidem tres gradus conſiderāt. primùm, eorum qui eleemoſynam Deo tanquam peccatorum hoſtiam per Chriſtum offerunt: & hanc ex meretricio in altari fieri poſſe, tum propter ſcandalum, tum propter ſacrorum reuerentiam * negarunt: ſcandalum, inquam, ne eccleſia uideatur fauere peccato, ſi de lucro meretricio oblationem recipiat: ſacrorum item reuerentiam, propter lucri immunditiam. * in quo multi malè Thomam intelligentes, illius authoritate putant, ut pro hoſtia peccatorum, exhiberi pauperi petenti extra altare poſſit: quod ea ratione dicere nequeunt, quia ſi de ſuo uno modo meretrix dat: non tamen de ſuo, id eſt, de munere quod à Deo habet, dat: & eleemóſyna quæ de Dei bonis non fit, quorum diſpenſatores nos ſumus, * nihil ualet: ut ſupra multis ſacræ ſcripturæ teſtimoniis probaui: & paulò antè ſuperius, ubi illud Auguſtini citaui: quando dixit, ut nullus det, qui ab eo non

¶ Meretricis eleemoſynæ.

**Thom. 22. q. 32. art. 7. 2. & 3.*

**ut ſuprà.*

**22. q. 86. 3. ad primum.*

**1. Petr. 4.*

non accipit qui non eget. Quis enim dicet ut Chriſto, in perſona pauperis recte dãdo, ſupra altare hoſtias non offeramus? num marmor Deo uiuo maius? Quis item ut Salomone in teſtimoniis ſupra citatis, totiés iuſtam atque honeſtam acquiſitionem proponente, meretricem ab hoc excipiamus? quæ iniuſte atque inhoneſte acquirit, tametſi iuſte Iuriſconſultorum ſententia certo modo ſtatutam mercedem recipiat: ita quidem, ut nullo caſu de eo quod datur à Deo, immo potius de eo quo dat Diabolus accipiat. Secundus uerò gradus (Thomæ ſententia) eorum eſt, qui ad reſtitutionem uel dimiſſionem turpis lucri obligantur: in quibus quid iuris ſit, dixi. Et tertius, eorum qui neque reſtituere, neque dimittere obligantur: ſicut luſor (ut fert noua introducta ab hominibus conſuetudo, quæ licitum lucrum hoc ludi lucrum facit) quem ea ratione de his eleemoſynam facere poſſe ait: quia ſua non aliena tunc ſunt quæ tradit, in quo tria mihi occurrunt. Primum, non omnem ludum conſuetudine eſſe approbatum, quin potius & leges multa genera ludorum uetaſſe: itidem & prætores uoce præconia, ne illis utantur, iugiter prohibere, quæ conſuetudini ne introducatur reſiſtunt. Secundum, quia ſi conſuetudo introduxit ne eis reſtituantur, qui pecunias ludendo amiſerũt, quãdo abſque fraude luditur, & ſui iuris ſint: minimè introduxit ne pauperibus erõ-

¶ *Ludi lucrum.*

pareant, qui prudenter ludi, & personæ qualitatibus ac quantitate pecuniarum consideratis, animabus pœnitentium consulant.

CAPITIS TERTII §. SEXTVS.

Omni petenti.

DIANA. CAMERARIVS.

CVr omni petenti? nónne Thobias inquit, Effunde uinum tuum super sepulchra iustorum, & non dederis peccatori?* Et alibi: Recipe iustum, & ne dederis impio.* CAM. Iesus tamen dixit, Omni petẽti te tribue.* Et Paulus, Operamini bonũ ad omnes, maximè ad domesticos fidei.* DIA. Num filiorum panis, canibus dandus? CAM. Omni petenti dandum multifariam intelligimus. primum ut non rarò sed sępe fiat: quotiens, scilicet proximũ esurientẽ uidemus: nam affirmatiuum præceptum est, pro loco & tempore nos obligans, ut boni dispensatores superfluorum simus: sicut scriptum est, Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius: & iterũ, Redde proximo in tempore suo.* Secundo, ut omni petenti, recte diuidendo, non autem uni petenti totum detur, quemadmodum paulò pòst dicemus. Et tertio, ut non solum

*Tobiæ 4. *Eccl. 12. *Lucæ 9. *Galat. 6. ¶ Quomodo omni petenti. *Eccl. 29.

iustis Christianis, sed peccatoribus, immò & infidelibus eleemosynas largiamur. inter quos prudentia opus est, de qua eodem in loco dicetur: duæ namque causæ dandi eleemosynam sunt: prima nimirum, quia Dei creatura is qui accipit est: & secunda, quia seruus Dei, quę ambo militant, quando Christiano eleemosyna datur. cùm uerò Iudæo uel pagano elargitur, una sola, scilicet quia creatura Dei: quam bonus Deus, qui omnes pascit, beneficio eleemosynæ Christianæ, pascendum fore elegit: ita quidē ut modo Christianum, modo uerò quasi Christianum propter Christi nomen recipiamus. unde uel magna, uel modica, uel nulla remuneratio resultet. * DIA. Quid istud? CAM. Magnam mercedem is habet, qui iusto in nomine iusti, ut ipsum in tabernacula æterna recipiat, eleemosynam dat: mercedem quoque habet, sed minorem, is qui operi Dei dat, ut pote infideli propter Deum: nullam quando eleemosynā operi hominis iniusto, non autem operi Dei dat. DIA. Non satis hoc intelligo. CAM. Operi Dei eleemosynam tribuimus, quando peccatori, uel infideli, tanquā creaturæ Dei eleemosynam damus: operi hominis largimur, quādo ob peccatum in peccatore existēs, creaturam diligimus, & propter peccatum panem damus: exēpli gratia, cum histrionibus, mimis, cæterísque eiusdem generis hominibus propter peccatū, in quo uiuunt, aliquid absque pruden-

¶ *Eleemosyna modo magnā, modo modicā, modo nullā, remuneratione habet.*

* *Chryso in caput, Matt. 10. hom. 26.*

prudētia damus: quibus ſummotis, minimè daremus. Hoc enim uetant ſcripturæ à te citatæ, cùm admonent, ne impio demus. Demus ergo omni petenti eleemoſynam, ne cui non dederimus, ipſe ſit Chriſtus, quando culcunque in nomine Chriſti dederimus, ipſe eſt Chriſtus.* Sic enim agendo, quotienſcunque manum extendimus, Chriſtum cogitamus. * Omni petenti, inquam, ſimul & egenti: ita ut famem petentium expellamus, non autem uitia domeſticorum augeamus. * Siquidem Deus haudquaquam dixit: da filiis, da fratribus, da propinquis diuitibus: quos etiā ſi haberes, iure his Dominus præferretur, ſed da pauperibus: immo da Chriſto, qui in pauperibus nutritur. * ſemel enim quod Ezechiel dixit, Panem ſuum eſurienti dederit. minimè his dandum eſſe, qui ructant plenitudine, ſed his qui inanitate cruciātur, admonet. * Omni igitur petenti danda eſt, etiam ignoto. * Sic enim Iob dicebat, ſe nunquam prætereuntem deſpexiſſe: ignotos per hanc uocem, prætereuntium, commōſtrans: * quaſi non cui, ſed propter quē detur inſpicere debeamus. * Da igitur, atque manibus propriis omni cum humilitate da, Paulum ac Barnabam imitando, qui propriis manibus eleemoſynas ſubminiſtrabant.

*Aug. ho. 39. tom. 10.

*Hier. ad Furiam. col. 5.

¶ Eleemoſyna indigentibus dāda.

*Hiero. in loco citato.

*Hierony. ad Eluidiā. q. 1.

*Hiero. in Ezech. cap 18.

*Greg. mora. lib. 21. ca. 14.

*Iob 30.

*Aug. in locis citatis.

CAPITIS TERTII
§ SEPTIMVS.

Absque mora.

CAMERARIVS. DIANA.

ABsque mora quoque ipsa eleemosyna elargienda est, ut minime dicas, si petierit dabo. DIA. Nónne scriptum est, omni petenti te tribue? *CAM. Vtique. DIA. Petitionem igitur præcedere necesse est. CAM. Cum scriptura inquit, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, eum ostendit, qui dum uni petenti dat, alterum non petentem præuenit. DIA. Qualis quærendi modus? CAM. Esto curiosa, esto prouida, attende unde quisque uiuat: & si unus ad te uenit, ut petat, alium tu præueni, ne petat: sic enim de primo scriptum est, Omni petenti te tribue: de secundo uerò, sudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum, cui eam tradas. *DIA. Quid sudare est? CAM. Nempe ut decimam fructuum nostrorũ, quam Deo damus, in angulo domus, quasi in Dei ærario ponamus: ut inuento iusto indigente, illi quod debemus persoluamus. *DIA. Decimas & eleemosynas simul? CAM. Decimam bonorum meorum do (Pharisæus dixit) quem ubi iuxta præceptum Domini superare uelimus, qui iussit ut

Margin notes: *Lucæ 6. — ¶ *Decimæ & eleemosynæ simul dandæ.* — *Augu. psal. 103. col. 26. — *Augu. psal. 146. col. 11.

ut iustitia nostra illorum iustitiam superabun-
*Lucæ 18. det, omne superfluum adhuc dare obligamur. *
Tacet namque mendicus, intereadum pallor in
eius facie loquitur, aut penè lapsus iacet: ad
quem pietas festinare iubet, ut ei omni mora
posthabita succurramus, ne lapsus homo id ab
homine petat, pro quo Deum orat, ut ei panem
quotidianum det. Hæc sanè expendit Salomon,
quando dixit: Itaque Deum honora de tua sub-
stãtia, & de primitiis omnium frugum tuarum
da pauperibus, & implebuntur horrea tua satu-
*Prou. 3. ritate, & uino torcularia redundabunt. * Dei
horrea igitur repleamus, ne eũ qui potest bene-
facere, impediamus: quod esset ubi moram face-
remus, in benefaciendo proximo nostro: est e-
nim Deo odiosum, ut dicas amico tuo, Vade, &
reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis da-
*Eccl. 29. re. * non enim scis quid euenturum sit sequenti
die. Audisti præceptum non differendi, ut in a-
lium sis misericors, & ne differendo in te crude-
*De uerb. do. serm. 59. lis sis? * DIA. Supra mel dulce hoc audire mihi
fuit. CAM. Satius ergo præuenire indigentem
existima, quàm expectare petentem. Etenim si
hoc audire ipsi Deo displicet, cum dicimus: Va-
de, cras dabo: quàm odiosum aliud erit, cum di-
cimus, non dabo? præsertim cum minimè de
nostro pauperibus elargiamur, sed quod suum
*Amb. in lib. de Nabute Israelita. c. 12 est reddamus. * Sirach audiamus dicentem, Su-
per humilẽ fortior esto animo, & pro eleemosy-

na non trahas illum:propter mandatum aſſume pauperem:& propter inopiam eius, ne dimittas eum uacuum: conclude eleemoſynam in corde pauperis,& hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eccl. 29. Siquidem talem diligentiam à nobis in ipſa eleemoſyna Deus exigit, ut alibi dixerit: oculos tuos ne tranſuertas à paupere.* quod tunc quoque conſummabitur,quando is qui parum habet,ſe magna dare uelle oculis oſtendit, dum in illa paucitate panem frangit. is uerò qui nihil habet,uoluntatem cum Petro exhibet,quando dixit, Aurum & argentũ non eſt mihi,quod autem habeo,tibi do.qui uerò magna,oculos non auertit, ſi Paulum audiat dicentem, Non ut aliis ſit remiſſio,uobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate, ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia, ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* *Eccl. 4. *2. Cor. 8.

CAPITIS TERTII §. OCTAVVS.

Cum prudentia elargita.

DIANA. CAMERARIVS.

¶ Prudẽtia. CVr prudentiam eleemoſynæ elargiendæ addidiſti? CAM. Quoniam propheta ſic ait: Diſperſit, id eſt, partitus eſt: dedit pauperibus, non

non autem uni pauperi totum quod habet do-
Psal. 112. nauit: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.
Ieſus item: Vade, uende omnia, & da pauperi-
Marci 10. bus. & non dixit, da pauperi. Prudentia præ-
Lucæ 18. terea opus eſt, ut neque ubi neceſſitas urget, mi-
nus quàm facultas tua poteſt: neque ultra quàm
Chryſ. ſuper petens indigeat, eligas dare. eo quod neque a-
Act apo. c. 9. uarum te Deus, neque profuſum uult: collocare
Aug. de de- te uult quæ habes, non proiicere. prudentia i-
cē cōdiſ. col. 1. tem, ut unuſquiſque quãtum præualet, tantum
porrigat. qui habet aurũ, det aurũ: & qui argẽtũ,
argentũ: qui uerò non habet pecuniam, cum bo-
no animo fruſtum panis det: & ſi non habet in-
tegrum, eum quem habet frangat, & partem e-
Aug. de re- geno tribuat. quia ſcriptum eſt: Si multum tibi
ctit. cath. cō- fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit,
uerſ. col. 7. etiam exiguum libenter impartiri ſtude.* quæ
*Tobiæ 4. uerba penſanda prudenter ſunt, ut abundans ex
parte dantis atque accipientis, ubi fieri poteſt,
non autem ſuperabundans ipſa eleemoſyna ſit,
uel plus quàm tu poſſis, uel alter indigeat. Et de-
nique maxima prudentia in ipſo perſonarum
delectu egemus, ut potius uni quàm alteri de-
mus. DIA. Acceptionem perſonarum in elee- ¶Delectio
moſynæ partitione admittis? CAM. Cur non, perſonarũ.
Cantic. c. 2. ſi charitas ordinem habet? DIA. Propterea
ergo Auguſtinus dixit: Omnes homines æque
diligendi ſunt, ſed cùm omnibus prodeſſe non
poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro-

locorum & temporum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus cõstrictus, tibi quasi quadam sorte iungitur. *C A M. Male Augustini uerba intelligendo, quidam contemplari cœperunt, ut æqualiter omnes homines diligere obligemur, bonũ in genere amico optando, ut pote si beatitudo sit æterna: si uerò dilectio ipsa propter actũ dilectionis consideretur, plus unum quàm alterum diligere queamus. D I A. Quid tu sentis? C A M. Minimè Augustinũ dixisse, ut charitas, unum plus altero diligere non possit: nam contrarium pluribus in locis idem Augustinus asseruit: neque in loco illo misericordiam miserationi comparauit: uel ut inter affectũ & actum distinguendo, beneficentiam à beneuolẽtia in modo miserẽdi distinguere uoluerit: sed hoc dixit. nẽpe ut eo modo quo Deus prudentia sua sic omnes diligit, ut uelit omnes saluos fieri, & cũ obex in medio ponitur, quidam non autem omnes saluantur. itidem charitas in se omnes sic diligit, ut uere optet omnibus se beneuolam ostendere: uerùm quia plerunque impeditur, quibusdam cosulat, ubi omnibus consulere non possit. Deinde uerò, post enarrata uerba, ut modum ostẽdat, quo plus uni quàm alteri consulere obligetur, uerba sequentia subiungit: [Sicut enim si tibi abundaret aliquid, quod dare oporteret ei qui non haberet, nec duobus dari posset, si tibi occurrerent duo, quorũ neuter alium uel

*Aug. de doctri. christ. cap. 28.

indigen-

indigentia, uel erga te aliqua necessitudine superaret, nil iustius faceres quàm ut sorte eligeres, cui dandum esset, quod dari utrique nō posset.] ubi bellè uides in casu illo Augustinum loqui, quando utrique dare uellet, sed ab inopia coactus, uni que dare astrictus, sorte hūc uel illū eligit: nil penitus inter cōmemoratas uirtutes, quomodo intrinsecus uel extrinsecus operentur distinguendo. Et paulò pòst, ut ab hoc exemplo propositam quęstionem determinet, subdit: [Sic in hominibus, quibus omnibus consulere nequeas] non autem dicit, actū nolis. Verbum hoc nequeas, obserua, quasi intrinsecus & extrinsecus ex æquo utrumque uelit, sed nō possit. Postea sequitur: [Pro sorte habendū est, prout quisque tibi colligatius temporaliter adhærere potuerit] sortem ipsam coniunctionem, siue amicitiæ, siue necessitudinis uocitans: quasi electio sua non sit, sed Dei qui hac uia illos elegit. quæ longe ab his distant, quæ alij ex Augustini uerbis hauriunt: cuius scopus fuit ostēdere, ut charitatis mandatum, quod minimè affectu (ubi quis possit), sed opere consummatur: satis impleatur, ubi omnes eos quos diligis, pascere non possis: satis esse putans, ut omnes diligātur, paucis uero necessitate urgente, eo modo quo dictū est, cōsulatur. Postremo uerò loco in sequentibus uerbis de illo bono communi salutis tractat, quod supra propositum fuit. DIA. Duos

ego Iacobitas ſemel audiui, qui totis uiribus cõcertantes, unus Thomam, alter uerò Caietanum impugnabant.* CAM. De induſtria, controuerſias iſtas, tecum diſſerendo omiſi. Auguſtinum ſtudioſi, qui illum habent, legant: ut quemadmodum ueritas habet, iudicare queant. quicquid enim decernant, mea nõ intereſt, modo in hoc mecum ſentiant: quippe, ut neceſſitate cogẽte, ubi ea quę in pauperum eleemoſynis eroganda ſunt, inter omnes partiri non poſſint, ordo diſpenſatori reſeruatus ſit, ut quoſdam ex illis prudenter eligat. *22 q. 32. art. 9.

§. OCTAVI PARS PRIMA.

Ordo eligendi.

DIANA. CAMERARIVS.

QVis dandi ordo? CAM. Hæc Pauli uerba ſunt, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè ad domeſticos fidei.* Vnde primum prudentiæ gradum colligere poterimus: ut cũ fideli & infideli ſimul eleemoſyna diuidi nõ poſſit, fidelis eligatur. Secundo uerò loco alia diſtinctione opus erit, ut prius ſuos maximè domeſticos quis paſcat, ubi omnes paſci non poſſint. Paulo authore cum ait: Siquis autem ſuorum, & maximè domeſti-

¶ *ordo.* *Gala. 6.

mesticorum curam non habet, fidem negauit,
*1.Timo.5. & est infideli deterior. *DIA. Qui sui dicuntur? CAM. Aliter Iurisconsultus suitatem considerat, aliter Paulus hic eam usurpat. Dixerat namque ut mutuam uicem reddamus parentibus, nunc autem cum uerba ista profert: appellatione suorũ de omni grege huic uel illi commisso loquitur: siue secum in eadem domo, siue extra domum stent. Sic enim Paulus exorditur [Et hoc præcipe:] supple omnibus qui bonorum ¶Sui.
Basil. Dei dispẽsatores sunt. [ut irreprehẽsibiles sint.] at si quæras quid præcipiam? sequentia uerba e uestigio addit. [Si quis autem suorum] quorũcunque pascẽdorum, [maximè domesticorum] quos magis pascere debet [curam non habet, fidem] factis [negauit] quinimo [est infideli deterior] non bene ministrando quod ministrandum suscepit: id quidem quod Petrus dixit, melius esse uiam iustitię non cognoscere, quàm
2.Pet.1. post agnitionẽ reuerti retrorsum. DIANA. Quos tu domesticos uocas? CAM. Patrem, ¶Domestici. matrem, filios, uxorem, ac cęteros quos domi pascis, aut secundum charitatem pascere debes.
*L.2.ff.ad leg.Rhod.de iac.§.acui. in eadẽ in fi. DIA. Nónne natura docet, necessitatis tempore cibaria omnia omnibus communia esse? *
*47.dist.si cut.12.q.1. duo: & q.2. aurũ 86.dis. non satis. CAM. Idcirco igitur, quia cõmunia bona hæc dicuntur non sua, superflua non sunt deneganda, nec simul in illorum partitione magna solertia utendum est, * ut domestici omnino præfe-

rantur. DIANA. Censes ergo, ut iis qui sangui-
¶Coniūcti. ne nobiscum sint coniūcti, eleemosynas potius erogemus, quàm extraneis etiā Christianis. CA. Quid ni? nónne Paulus domesticos prætulit? satius cum sit tuis subuenire, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere.* Sunt nāque quadam sorte nobis coniuncti (Augustinus inquit) eamque ob causam præferendi.* DIA. In his itaque prudentia cōsistet. CAM. Alia prudentia opus esse Thomas inquit, ut secūdum differentiam coniunctionis & sanctitatis, & utilitatis, e-
¶Iustiori. leemosynas largiamur: nam multo sanctiori minorem indigentiam patienti, sed magis utili ad omne bonum est magis eleemosyna danda: quàm personæ propinquiori: maximè si non sit multum coniuncta, cuius cura spiritualis nobis immineat: & magnam necessitatem non patiatur.* DIA. Tot circunstantias Thomas addidit, ut etiam iniustus præferendus sit, si omnes simul concurrant. non quidem tot circunstantiis opus erat, si uerborū Eliæ memor fuisset:
¶Farina uiduæ. quando miserrimæ uiduæ optanti se & filium pascere, deinde uerò mori: fac mihi primùm, Elias respondit.* CAM. Non sic Elias locutus fuisset, nisi farinæ oleique augmentum præsciuisset: ut quæ necessaria proximis erant, exegisset: neque uidua incredula fuit, ut absque hac fide mortem sibi & filio comparasset. Docēs nos, ut credamus, quod si cum hac & altera uidua, quæ

*Amb. lib. 1. Offic. ca. 30.
*lib 1 de doc. Christ. c. 28.
*Thom. 22. q. 32. art. 9. c.
*3. Reg. 17.

quæ totum uictũ suum in gazophylacium posuit, totum dederimus, sperantes Deum nobis in his quæ ad necessarium uictum pertinent, non defuturum, sic omnino erit. Siquidem scriptum est, Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, * & iterum redde proximo in tempore suo: confirma uerbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore inuenies quod tibi necessarium est. eo quod pietas ad plura utilis est promissionem habens uitæ quæ nunc est, & futuræ. * is enim qui uiduæ præcepit, ut Eliam pasceret, Eliæ uim imperandi dedit: uiduæ item fidem & obedientiam præstitit, ut libero cum arbitrio omnia ab utroque consummarentur, quę si nobis eueniant, illorum fidem imitemur, qui omnia uendiderunt, pauperibúsque dederunt, ut Christum sequi possent. * Vbi uerò ad hunc gradum minimè peruenerimus, Deo gratias agentes, Thomæ solertia utamur, ut necessitates, atque indigẽtias pensantes, cui, quomodo, quãdo, & quantum dare expediat, ratione omnia discutiamus. Quis enim prudens ille erit, qui iusto dare deneget, recepturo in æterna tabernacula, ut affini peccatori det? scriptura dicẽte, Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: benefac humili, & ne des impio. * ubi, scilicet qualitates à Thoma consideratæ accedant. * eo quòd natura propria ob peccatũm haudquaquam spernenda est, immo commemoratis circunstãtiis non ac-

*Eccl. 29.
*1. Timo. 4.
*Math. 19.
*Eccl. 12.
*22. q. 32. ar. 9.

cedentibus, diuina præcepta sequendo, proximus magis nobis coniunctus præferẽdus esset. * *Aug. in loco citato.* D I A. Pone te habere patrem, uxorem & filium, omnino fame morituros: tu uerò unum pascere possis, cui tunc dandum? C A M. Patri prius cibum esse porrigendum respondeo. D I A. Nónne scriptum est, Relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ? C A M. Ita est, ut plus propter sobolem procreandam, uxorem diligat. * *Gene. 2.* nec propterea in cæteris pater magis diligendus non erit, stante præcepto Domini, Honora patrem tuum & matrem tuam: propter quod mandatum, parentes, tam suis quàm domesticis Paulus prætulit, dicens, Mutuam uicem redde parentibus. * *1. Timo. 5.* quasi quod sicut ab ipsis prius naturam & lac, atque cætera necessaria habuimus: ex æquo ipsis uices reddere obligemur, ut eorum naturam conseruare nostris cibariis ante omnes eligamus. D I A. Cur reliqua taces? C A M. Hoc explorandum ob illos duxi, qui pàrentes non modo negligunt, uerumetiam propter uxoris atque filiorum amorem odio habẽt, male pascendo, maléque cibando, quorum uita nunquam erit longęua super terram, cætera autem de uxore & filio, quia non contingunt, proinde nec examinanda fore duxi. Et summatim ita prudenter mea sententia in hoc uersandum est, ut bonum gradum ministerij tuo ingenio augeas: proximiorem in æquali casu, remotiori præpo-

præponendo: domesticum uicino: uicinum extero, exterum notum, alteri ignoto: uel ubi inæqualitas adsit: ordine turbato iustum proximo, iustum peccatori, magis egentem, minus egenti: extremam necessitatem, tollerabili necessitati præferendo: queadmodum multis exemplis superius explicatum fuit.*

*lege Ambr. offi. li. 1. c. 30.

CAPVT QVARTVM.

Eleemosynæ spirituales.

CAMERARIVS. DIANA.

HActenus dimidium itineris perfecimus. DIA. Quo pergere uis? CAM. Duo nãque genera eleemosynarum sunt, alterum nimirum quod est in erogando positum, iuxta illud: Date, & dabitur uobis. Alterum uerò in remittendo, cuius scriptura meminit, quando dixit: Remittite, & remittetur uobis.* Vnde quasdam eleemosynas corporales esse haurimus, de quibus hactenus egimus: quasdam spirituales, quas enarraturi sumus. Tantæ enim uirtutis eleemosynæ spirituales sunt, ut siquis omnino dimittat & non det, etsi non plenè operetur, meliorem tamen partem misericordiæ teneat: qui autem dat, & minime dimittit, omnino misericordiam nullam faciat, quia ab omnipotẽti Deo, munus

*Aug. home. 29. tom. 10.

non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur * DIA. Maioris ergo potentiæ spiritualis eleemosyna erit. CAM. Si ubique magnum locum panis fractus esurienti habet, (Augustinus inquit) quantum locum ibi credendum est habere misericordiam, qua homo eripitur diabolo, tanquam leoni rugienti, & quem deuoret inquirenti?* Cum enim dixit, Date eleemosynam, & ecce omnia mūda sunt uobis: non solum de his intellexit, qui dāt esurienti cibum, sitienti potum, nudo uestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, ęgro & incluso uisitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cæco deductioné, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti uiam, deliberanti consilium, & quod cuique necessarium est, indigenti: uerumetiam, & qui dat ueniam peccanti, & qui emendat uerbere, in quem potestas datur, uel coercet aliqua disciplina: & tandem peccatum eius, quo ab illo lęsus est, aut offensus, dimittit ex corde, uel orat ut dimittatur: non solum in eo quod dimittit atque orat, uerumetiam in eo quod corripit, & aliqua emédatoria pœna plectit, iccirco eleemosynam dat quia misericordiam præstat.* ad hoc enim illud pertinet, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quisquis enim illi, qui in eum peccauit, dimittit ignoscédo peccatum: proculdubio eleemosynā facit.*

Porro

*Greg. Mora. lib. 22 c. 12.

*August. epi. 199.

*Augu ench. cap. 72.

*De ciuit. Dei lib. 21. ca. 22.

Porrò qui dixit, frange panem esurienti, minimè da panem, sed frange panem, dixit: pauperem non excludens: qui etsi panem non haberet, ipse tamen dum pane caret, abundantius esurienti panem frangit, immo diuitibus pinguiores eleemosynas erogant. Das sanè tu panem esurienti ac bibere sitienti, ille autem pedes claudo ad ambulandum præbet, atque oculos cæco ad uidendum accommodat. Sic enim Iob dicebat: Oculus fui cæco, & pes claudo.* & cum aliud facere nequit, aut cubiculum, aut cubile accommodat, aut uoluntatem pro opere exhibet, quæ satis ei sunt.* Senésque, atque ægrotos supra terga suscipit, immo sanos diuites, qui ad flumen ueniunt, nec transire absque metu futuræ infirmitatis possent: quando si denudatis pedibus transirent, frigescerent, ægrotarent, morerentur. Pauper plerunque exercitatiore corpore accedens illos traiicit: nónne pauper tunc maiorem eleemosynam in diuitem facit?* num quia pauper pane caret, iustus non erit? tantum enim quantum uult pauper dat, quia uoto dat.* hæc enim charitas ex corde, non autem ex arca procedens, illa est, quæ nihil à se abdicans, multa donat: ut pote si pro exemplo uiduam aliquam desolatam proponamus, aut pupillum indefensum, cui manum porrigas, faueas, consulas.* Hæc illa est quæ apostolos à partitione pecuniarum, quam aliis crediderunt abdicauit: quo fa-

¶ Pauperis eleemosynæ.

*Iob 29.

*Aug. in ser. de tempore. 62. Sabato post 1. dom. in quinquagesima fer. 1.

*Aug. Psalm. 125.

*Hier. in Psal. 111.

*Chrys. in Acta. apo. ho. 25.

ctum est, ut cum denudatus pecunia Petrus Apostolus esset, audacter dixerit, Argentum & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine domini Iesu surge, & ambula. * de illo thesauro capiens, quem supra aurum & topazion Psaltes magnifaciebat. An putas paruã esse eleemosynam, animam cõsilio destitutam, & extremè periclitantem, atque febrium incendio detentam, morbo posse liberare? * aut contra non animaduertunt hi qui spiritualia seminant, quantæ impietatis sit, animabus periclitantibus necessaria ad salutem non ministrare, quæ poterant uiuere in æternum, si ministrata fuissent? Quanto enim melior est anima corpore, tanto meliora sunt quæ ad salutem animarum, quàm quæ ad sustentationem corporum ministrantur: contra uerò grauius illas omittendo, peccamus. * Hæc expendant prælati, hæc animaduertant doctores, præsertim hi qui concionibus uacant, ut sciant quantum beatitudinis sibi acquirant, si diligentes fuerint in uerbo Dei prędicãdo: & quantũ damnationis, si fuerint negligentes. Paulũ audiant, obsecro, quando dixit, Væ enim mihi, nisi euãgelizauero: si enim uolẽs hæc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, sola dispensatio mihi commissa est: cum pœna supple, sicut dixerat, Væ enim mihi, nisi euãgelizauero. * Hæc enim illa charitas est, quæ neminem excusat: dicere namque possunt multi, non habeo

4

*Act. 3.

*Chrys. in acta. hom. 25. col. 5.

*Chrys. in ca. Matth. 25. home. 54.

*1. Cor. 9.

habeo quod tribuam indigenti: non possum ieiunare frequenter: & à uino & carnibus abstinere non possum, nunquid dicere poterunt, charitatem se habere non posse? ipsa certè est, cuius possessio tanto plus augetur, quanto amplius erogatur: ita ut de thesauro cordis sui quo tribuāt absq; ulla diminutione perpetuò proferre possint.* Isthæc igitur duo coniungamus simul, ut dimittendo, misereamur: atque miserendo pro Deo, cui proprium est misereri & parcere, erga proximum habeamur: dandóque, Christo commodemus, secúmq; fœneremur: itáque uitam ducentes ueram beatitudinem assequamur, benemeriti illud Prophetę audire, Beatus uir qui miseretur, & commodat.

*Aug. ho. 6.

CAPITIS QVARTI §. PRIMVS.

Eadem de re agitur.

DIANA. CAMERARIVS.

FAcilè itaque principes omnes qui bonis abundant uita comite hoc mundo gaudere poterunt: deinde uerò post mortem, propterea quia corporales & spirituales eleemosynas egentibus non denegarūt, summo bono frui. CAM. Quid si nullas elargiti fuerint, nec spirituales

aliquãdo ipsi acceperint? DIA. Quod exitium istud est? CAM. Magna certè principum calamitas, ut Dauidis uerba illa nunquam ponderent: Anima eius in uita ipsius benedicetur, confitebitur tibi cum benefeceris ei.* DIA. Quid uerba hęc sibi uolunt?* CAM. Principum animæ sunt, quæ in uita ipsorum à clientibus, qui semper astant, spiritualium eleemosynarum loco, sirenum instar maximis adulationibus laudantur. DIA. Hinc igitur cõsuetudo increbuit, ut perniciosi assentatores beneficiũ quod à manu domini sui suscipiunt, tandiu ueritatis loco subrogent, benedicántque quandiu principes illis benefecerint. CAM. Hinc certè fit, ut ueritatem nullo unquam tempore oculis cernere, aut auribus audire, uel manibus contrectare tales principes possint: quandoquidẽ adulatores adeò blanda facie eos audientes decipiũt, ut uitiis alimẽta ministrando, perpetuę mortis laqueis ipsos interimant. Quis enim eorum nõ misereatur, qui quantumlibet sancti & iusti sint, dum tanquam homines in aliquod peccatũ incidunt, etsi conciones audiant, Paulum tamen non habeant, eorum uitia increpãtem, atque dicentem, Si hominibus placerem, Christi seruus non essem: puténtque proinde omnino, eam ob causam non peccasse, quia à nemine de se quod peccauerint, audiunt: nónne Regi Dauidi similes habendi sunt? quando alium occidere pro eo quod ipse

*Psal. 48.

pe-

perpetrauerat,properabat, donec Propheta Na-
*2.Reg.12. tan ueritatem ei nuntiauit. *DIA. Homines quidem doctiſſimi à confeſſionibus principibus non deſunt, qui illos clanculum admonere poſſunt? CAM. Habent certe, an tamen bene ſuo officio ipſi quoque fungantur, & ſoli Deo ſeruire uelint in his ſpiritualibus eleemoſynis, quas principibus largiuntur, Deus ſcit, qui corda hominum nouit:ille eſt cui patet quò illi tendant, timeant nec ne, aut aliter quàm nouerint res ipſas perſuadere fauorẽ aucupantes, & præmia, laborent. Non quidem abs re igitur Salomon dixit: Cũ detractoribus ne miſcearis, quoniam repente ueniet perditio eorum: & ruinam
Prou.24. utriuſque quis nouit? tam uidelicet illius qui adulatur,quàm illius qui aurem adulationi accommodat, dum ſeruili potius quàm ingenuo liberalíque officio, qui canum inſtar cauda & corporis geſticulationibus Dominis adulãtur: itaque album nigrum, nigrúmque album eſſe dicunt. DIA. Probe. CAM. Quando uel una ueniet dies, ô domina, in qua princeps aliquis adulatori dicat:Sedens aduerſum fratrẽ tuum loquebaris, & aduerſum filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti,& tacui. Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis? arguã te,& ſtatuam
Pſal.49. contra faciem tuam. nec adeò principes attentas aures calumniantibus præbeant. Quando hi qui aſtant,dicere eis audebunt: Elige tibi conſi-

larios bonos, Deum timentes, & ueritatem amantes: & nõ placeat tibi iniuria ministrorum. DIA. Causam audire expecto, ob quam ditissimi principes, nullam corporalé eleemosynam facere secũdum iustitiam possint. CAM. Quoniam eam iustè fecisse non dicimus, eum qui spirituales eleemosynas contemnit. DIA. Latius pro salute omnium ista tractanda esset. CA. Omnino: sed ab aliis qui huic officio præsunt. sat enim est, hæc pauca narrasse, in quibus id scribens quod sentio, id sentiens quod scribo, calamus cum mẽte concordet. Tu uero, quę una ex principibus es, sic uitam ducas, ut cum Regio pastore tandem dicere possis, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domino: facientes præuaricationes odiui: declinantem à me malignum, non cognoscebam: detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar: superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam: ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat: non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum: & denique, ut domus tuæ facta sic percontari uelis, ut præceptum correctionis erga illos implere possis, quo utilius nihil. siquidem pauci erunt, qui à suo principe correpti, rursum peccare, aut non erubescant, aut non potius perhorrescant. hũc enim in modum animas proximorum

rum

rum ſaluare poterunt,quod plus eſt quàm exinanitos ſaturare,eò quòd nulla maior humilitas illa erit, quando is qui præeſt, hæc ſpiritualia minoribus miniſtrat : tunc certè Chriſti perſonam induit, qui Rex Regũ cum eſſet, ſic fratres corrigebat. O q̃ pulchra humilitas principũ eſt, ſicuti experiẽtia docet, quãdo Rex noſter uel ſuos etiam infimos ſubditos tam benignè audit, uel ſanandis ſtrumis ſeu ſcrophulis tanta cum deuotione & humilitate operã dat. Sed ô quàm maxima,ſi malos mores,ſiqui ſunt,aulicorũ corripiat. DIANA. Vtinam omnia per ſe poſſet, & confeſtim uideres quàm deditus religioni ſit. CAM. Quis Regis noſtri humanitatem,bonitatémque apertiſſimè non cernit ? ſat quidem eſt,dum non poteſt omnia, per ſe agat pauca, & reliqua per alios curet.Regum ſanè ſpirituales eleemoſynæ magnæ hæ ſunt,quas populo elargiri obligantur: proindéque potius eligendæ , quàm templa erigere,uel bona indigentibus dare,tametſi utrunque bonum. Hanc itaque charitatem, quotquot Reges aut inferiores reguli ſunt, guſtare minimè negligant: ſiquidem ſcriptum eſt, Rex qui iudicat in ueritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. Beata terra, cuius Rex nobilis eſt, & cuius principes ueſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum : ne non guſtando, eueſtigio audiãt, Væ uobis diuitibus,qui habetis hîc conſolationes ueſtras.

CAPVT QVINTVM.

Lazari uiuentis cum Epulone dialogus.

LAZARVS, EPVLO. ARCHITRICLINVS, RVFINVS, *Epulonis famuli.*

HIc ante fores iaceo: ad uos, ô uiri diuitiarũ, sermo meus est, date esuriẽti eleemosynam qui fame perit. EPVLO. Quis ille est, qui foris clamitat? illé ne qui ante ostium iacere solet? LAZARVS. Surge qui dormis, ô tu qui splendidè quotidie epularis: & buccellam panis mihi frange: ne uelis sub hac falsa comessationum beatitudine, quasi in somniis uitam ducere: ne ubi sero euigilaueris, nil in cœlis reconditum inuenias, quod in Christi ærario, tibi conseruatum sit. Prophetæ uerba audi, cum ait: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. * EPV. *Psal. 75.
Vos nequissimi ministri, pœnas huius sceleris dare deberetis: ést ne consessus iste, ab homine plagis corroso ad nauseam prouocandus? proiicite ipsum, ne amplius uoces eius audiantur. LAZA. Noli per gulam ea in terra consumere, quæ per eleemosynam debes in cælo recõdere: diligenter conscientiam tuam interroga, ne per ebrietaté perdas, quod per eleemosynam acqui-

acquirere nunc posses. EPV. Adhuc iste oblatrat? dormiúnt ne canes? ARC. Canes omnes à cathenis iam soluimus, uerùm cum ut morderent ipsum accessissent, nescio qua arte deliniti, pedes eius lambunt. EPV. Nouus ne Daniel hic est, quem leones in præsentia uenerentur? dic ei ne me conturbet, iam uides quot mercatores hîc adsunt, quot item architecti, quibús cum prudenter de re familiari hodie ratiocinãdum est, aliâs accedat, tum accipiet aliquid. AR. Tace paululum, nam herus meus fœnori, ædificiísque construendis nunc uacat. LA. Domino suade, ut decimam partem mihi debitam denegare nolit, ne fortè Deus irascatur, & reliquas ab eo auferat nouem. EPV. Taceat nequam, nisi uult uapulare: num ego agapes non facio? num uinctis singulis quibusq; diebus in carcere uictũ mitto, nudos uestio, peregrinósque suscipio? adeò enim ceruicem mendici hoc tempore erexerunt, ut rationem quoque eius exigant, quod piè pauperibus præbemus. LA. Quid præbes? num cum uidua tu totum uictum tuum in gazophylacium coniecisti? aut potius inani uniuersa sumptu proiicis, magnifica conuiuia, & potationes inebriantes excogitans? modo enim tu alios uocas, modo ab aliis uocaris: Itaque nũc tu consumis, nũc alios consumere cogis: duplicem tibi præparans cruciatum: alterum, scilicet ab his quæ tu, alterum ab his qui hortatu faciũt

tuo.* EPV. Miserandam uitam diuites ducũt: *Chrysost. in Matth. 24. homi. 78.
uita illis ob eã causam data est, ut pauperũ uen-
tres expleãt? LA. Nõ equidẽ adhortor ut omnia
tua abiicias: fruere omni prosperitate: sed cũ sa-
tisfeceris tuo usui, quæ superuacua tibi & otiosa
iacẽt, necessariáq; sunt aliis, distribue fame labo-
rantibus, & gelu rigescentibus. EP. Satis ei erit
qui sua prosperitate frui potest, ut in paucis uo-
bis hostiatim mendicantibus subueniat. LA.
Haccine de causa misericors Deus plura tibi lar-
gitus est, ut in tuum solius usum impendas quæ
dedit, & reliqua in arculis & promptuariis recõ-
das? sanè non: sed ut iuxta apostoli admonitio-
nem, abundantia tua aliorum inopiam supple-
at.* EPV. Nónne suppleo, si nulla dies sine e- *2. Cor. ca. 8.
leemosyna præterit? LA. Tu certè plus quàm
opus est, his frueris delitiis, uestibus, alióque lu-
xu, seruis quoque & brutis argentum diuidens:
ego autem nihil horum à te peto, sed tantum ut
famem mitiges: age igitur, ut de micis quæ de
mensa cadunt, uentrem saturare queam.* aut *Chrys. Gen. 4. homi. 20. col. 7. & 8.
saltem hos catulos pasce, ne famem mecum pa-
tientes, absumpta sanie carnes meas edant: en mo
rior, non est qui mihi aliquid det. AR. Quid tu
ô here in tremenda die iudicij respondere Chri-
sto poteris, qui in paupere, micas à te nunc petit?
ô quàm uehementer te accusabit, qui ita negli-
genter uitam tuam instituisti? propterea si sapis,
mihi obtempera, & cogita non Lazarum, sed
Christum

Christum hunc esse: qui rectè tibi dicere potest: tu hodie, suburbana, thermas, & porticus, innumerósque paras thalamos: incassum splendidè epularis: tu coruis, atque miluis, fastigia exornas: ego autem non habeo ubi caput declinem: sed peregrinus & nudus, & semimortuus ante ianuam tuam sto, nec exiguũ mihi communi-
Chrysost. in Matth. 27. ho. 89. infi. cas tectum. Audi me Domine, ac cogita quòd hac de re alterum fore necessum est: uel quòd bona in uita amittas, uel saltem in hora mortis
August. ho. 29. cum animæ interitu dimittas.* & cum adhuc tempus habes, opes superuacuas distribue, ut prius illic tuam repositam habeas salutem. E P. Auxilio potius hodie tuo, quàm consilio egeo adiuua ut à prandio, architectis, cæterísque operariis, quod illorum est, soluamus. ARCHI. Nónne operarius ille pauper est? E P V. Iacéntne operarij? ARCHI. Operarius omnino, qui propterea maximas angustias patitur, ut occasionem salutis tibi tribuat. Sic enim miserator Dominus propter nostram salutem dispensat omnia: relinquens pauperem inopia uexari, ut & ipse patientia multum mercedis acquirat, tu uerò per eleemosynam fiduciæ materiã illuc præmittas: ne igitur absque misericordia transeas domine, sed esto fidelis eorum quæ tibi à Deo concessa sunt dispensator, ut adiutus illius penuria, tibi supernam concilies amicitiam.* E P V.
Chryso. Genes. 4. col. 7. An mihi non licet amicos & parentes ad conui-

uium uocare? A R C. Rogandi ſunt parentes & uicini: ſed rarius quàm tu agis: neque tunc ſumptuoſa, ſed tam parca conuiuia eſſe debent, ut re maneat unde pauperes refici poſſint: noli igitur tam frequenter inuitare diuites, qui te iterum inuitent, & fiat tibi retributio: ſed uoca pauperes & claudos, aut ubi uenire ad te nequeāt, tuis ferculis illos uiſita, & beatus eris: quia non habent unde retribuant tibi, retribuetur autem in retributione iuſtorum. E P V. Age igitur, ut cras ſit conuiuium pauperum. A R C. Audi uocem Domini dicentis: Stulte, anima tua auferetur à te hac nocte, quæ præparaſti cuius erunt? nónne fatuus habeberis, ut nocte moriturus fabricare diſponas? * quis ſcit quid craſtina allatura ſit dies? Sirach conſilio utere, cum ait, ne tardes conuerti ad Dominū. * E P V. Cur adeò mihi moleſtus es? ſurgám ne ego, ut ſpectaculo huic mōſtruoſo ipſe manu mea eleemoſynam porrigā? A R C. Non quidem hoc à te nūc exigo, ut cum Paulo & Barnaba manu tua des, ſed ne manum repellas dare uolentis: Salomonis memor cum ait, ne impedias benefacere uolentem. * at hoc unum ſcito, quòd ſi non dederis: quotquot pauperes in loco in quo habitas, fame mortui fuerint, tot homicidiorum reus eris. * R V. Non tanto opus eſt ſtrepitu, ecce iam Lazarus mortuus eſt. A R C. Caue itaque tu domine, ne nunc dicat Deus, Teipſum ego feci: quod uiuis, meū

*Lucæ 12.

*Eccl. 5.

*Prou. 3.

*Aug de recto cath. conuerſationis.

est: quod habes, ego dedi, & ingratus es, aufero

*Aug. in loco citato. utrunque quod dedi. *

CAPITIS QVINTI § PRIMVS.

Architriclinus rationes urgentes affert, per quas domesticorum animos post Epulonis ac Lazari mortem ad misericordiam impellere possit.

ARCHITRICLINVS. RVFINVS.

EPulonem, atque Lazarum eadē hora, diem obiisse uidistis, sed minimè mysterium hoc intellexistis. RV. Quid habes, quod de eorum morte proferre possis? ARCH. Mundi thesauri duo fratres sunt, unus qui reponitur malis, alter uerò qui bonis reconditur. *RV. Qui isti duo? ARCH. Thesaurus malorum, est inobedientia, animus intractabilis, iniquitas, de quo dicit Paulus, An ignoras quoniam bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit, sed iuxta duritiam tuam & cor tuum impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei: Vbi belle uides, thesaurum peccatorum, reponi operantibus iniquitatem. *. Thesaurum uerò bonorum, alibi Paulus ostendit, cum ait: Præcipe his qui diuites sunt in præsenti seculo, ne animis efferantur, neque spem ponant in incerto

*Chrys. in homi. sup. Psal. 115.

¶ Thesaurus malorū.

*Rom. 2.

¶ Thesaurus bonorū.

diuitiarum (minimè possessionem diuitiarum damnans, quæ occasio ad multa bona esse possunt, ita ut ex thesauro seculi, in thesaurum regni cœlorum conuertantur) sed benefaciant, diuites sint in operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendum & communicandum, thesaurizantes sibi thesaurum in futurum, ut ueram apprehendant uitam.* R V F. Quis horum thesaurorum custos? A R C H. Deus qui alteros ulciscitur, alteris uerò rependit præmia. R V F. Quo authore loqueris? A R C H. Cum iræ thesauri scriptura meminisset, sic ait: De uinea Sodomorum uinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ, uua eorum uua fellis, & botrus eorum botrus amaritudinis: uenenum Draconum, uinum illorum, & uenenum Aspidis insanabile. Et post enarrata opera iniquitatis, euestigio adiunxit: nónne hæc omnia condita sunt apud me, & signata in thesauris meis, in die ultionis retribuã, in tempore cum lapsus fuerit pes eorum. De altero uerò iustitiæ thesauro Esaias loquitur, cum dixit: Venit sapientia, & sciẽtia, & pietas à Deo.* hic thesaurus iustitiæ est, cuius Iesus meminit, quãdo dixit, Sequere me, & habebis thesaurũ in cælo.* R V F. Quorsum tendis? A R C. Mane hoc, in Synagoga nostra Hierosolymitana, Iesum Nazarenum concionantem audiui, palàm testificantem, angelos Lazarum in sinu Abrahæ portasse, dominum autem nostrum sepultum in in-

*1. Tim. 6.
Esa. 33. Chry sost. Psal. 95.
*Matth. 19

Luc.16. in inferno eſſe. * Itaque theſauros quos theſaurizarunt, unicuique retributos eſſe, poſtquam è uita exceſſerunt. R V F. Tam cito? A R C H. Scriptum eſt enim, Semel ſtatutum eſt mori, & poſt

*Heb.9. hoc iudicium. * Poterat quidem dominus noſter, Ieſum audire: qui toties prædicauerat, amicos de mammona faciẽdos eſſe, ut nos recipiant

*Luca 16. in tabernacula æterna: * & minimè iræ theſaurum ſibi tanta cum Dei inobedientia theſaurizare. exemplo iſthæc uobis ſint fratres chariſſimi, ut quando poteritis, animabus ueſtris theſauros in cœlo parare, non obliuiſcamini. R V F. Doce nos rogo aliqua, per quæ ipſius eleemoſynæ magnitudinem comprehendere queamus. A R C H. Deficeret certè tempus, ſi minutatim omnes eleemoſynæ laudes aceruare uellem. R V F. Dic præcipuas notatu digniores. A R C. Tantã eleemoſyna ipſa uim habet, ut pro eleemoſynarum cultore hunc in modum Propheta obſecret: Salua eum, (in hoc ſeculo) & uiuifi-

Pſal.4. ca eum (in alio) quod & conſummatum in Iob perſona, Tobiæ, & multorum cernimus. Sic enim Paulus quoq; teſtatur, ut pietas ad omnia utilis ſit, promiſſionem habens uitæ quæ nunc ¶Eleemoſynæ remuneratio.

1.Tim.4. eſt, & futuræ. cui & illud Sirach conſonat, Fœnerare proximo tuo, & omni tempore inuenies

*Eccl.29. quod tibi neceſſarium eſt. * Honora Dominum de omni ſubſtantia tua, & de primitiis omnium frugum tuarum, da pauperibus, (alibi Sapiens

inquit) & implebuntur horrea tua saturitate, & uino torcularia tua redundabunt. * iustitia eleemosynæ igitur urget, qua prudenter elargita, adeò securum hominem reddit, ut cum Dauide Propheta dicere possit: Iunior fui, etenim senui, non uidi iustum derelictũ, nec semen eius quærens panem. * R V F. Merito ergo Petro dicenti: Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te, Iesus respondit: centuplum accipies in tempore hoc, & in seculo futuro uitam æternam. * A R C H I. Memor scripturæ illius es quæ dicit: Eleemosyna liberat à morte? * R V F. Memini. A R C. At quid per mortem intelligat, haudquaquam te expendere puto: sed audi quæso mysterium hoc, & quantæ magnitudinis ipsa eleemosyna habeatur. Cum enim Deus, hominem sacramẽto fidei, id est baptismate, animam tam ab originali peccato, quàm à cæteris actualibus mundare elegisset: quoniã baptismus iterari haudquaquam potest, ne homo ad peccandum pronus à iustitia excidendo, absque adiutorio post baptismum relinqueretur: eleemosynam pro baptismate subrogauit. R V F. Baptismus ergo eleemosyna est? A R C H. Baptismus. R V F. Placuit quibusdam Ambrosium huius opinionis fuisse, quando uerba illa declarat, Pietas ad multa utilis est: * nempe peccata luxuriæ, eleemosynis mundari. Thomas tamen aliter sentit, quippe ut tanti eleemosyna apud Deum sit, ut pœnitentiam peccati,

*Prou. 3.

*Psal. 36.

*Marc. 10.

*Tobiæ 4.

¶ *Quomodo eleemosyna peccata mundet: nũ à seipsa?*

*1. Timo. 4.

22. q. 154. art. 2. ad 5. peccati, quæ Dei donum eſt, impetrare poſſit. * itaque ſicut aqua ignem, eleemoſyna extinguat peccatũ: & hoc præſtet eleemoſyna, Baptiſmus ſecundus quod Baptiſma primum præſtat, à quo pœnitentia minimè abeſt. * Hæc Proteſtantes legant, ne deinceps modum hunc, quo à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis, eleemoſynis liberamur, ignorẽt: ad hęc Anabaptiſtę quoque animaduertant, qui rebaptizationi intenti ſunt, ut uerum baptiſmum peccatorũ, quæ poſt baptiſma admiſerunt, intelligant: neque deinceps eleemoſynas à ſuis domibus eliminẽt, quæ in ſinu pauperis abſconditæ pro ipſa pœnitentia orant. RVF. Perge, obſecro, ut reliqua audiamus. ARCH. Vis penetrare cœlos? illã potentem eſſe Angelus teſtatur, quando dixit: Eleemoſynæ & orationes tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei. * Vis cœlo uim inferre? da Chriſto eleemoſynam, per quem regnum cœlorum uim patitur. * & infimo aquæ frigidæ, poculo regnum cœlorum acquire. * Vis inimicos ſagittis percutere, & carbones ſupra eorum caput imponere? iuxta illud, ſicut ſagittæ potentis acutæ, cum carbonibus deſolatoriis? * præbe inimicis tuis eleemoſynas, & cum beneficia illis prębueris, malitiam eorum tua bonitate ſuperabis, duritiámque mollies, iratúmque animum ad mollitiem flectes: quod eſt congregare carbones ſuper caput eius. * Hæc enim audiendo,

*Hiero. pſal. 133. in uerbo benedicite. Chryſ. in ca. Matth. 24. ho 78. col. 7. & 8. Augu. homi 39.

¶ Lutheranorum errores.

*Acto. 10. d.

*Matth. 11.

*Marc. 9.

*pſal. 119.

*Rom. 12. & Hierony. ad Heb. libi. q. 1. col. 2.

nemo adeò crudelis in animam suam erit, etsi Scythiæ frigora uigeant, aut alpinæ niues, qui duas tunicas habens, una pro se retenta, alteram nudo denegare audeat: partéque alimentorum necessaria in horreo custodita, quæ pro uno die sufficere possit, quod superest, esurientibus non eroget. R V F. Quid per unicam tunicam, & necessaria alimenta diei unius intelligis? A R C. Quicquid corpori nostro sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, quos nudos natura generauit: hoc, una appellanda est tunica, & quicquid præsentibus alimentis necessarium est, hoc, unius diei uictus appellatur. *Hinc sanè præceptum est, ne cogitetis de crastino, hoc est de futuro tempore. Siquidem habentes uictum & uestitum (Apostolus inquit) his contenti sumus.* R V F. Ergo minimè puniendus est, qui aliquibus detentis, omnia sua non dederit. A R. Minimè. R V F. Cur igitur Ananias & Sapphira morte puniti? A R C H I. Quoniam uolentes mundo se perfectos esse ostédere, sicut scriptum est: Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus: quasi perfectè seculo renuntiassent, uanam gloriam sectabantur.* R V. Condigna quidem factis passi sunt, ut mundi gloriam, bona, & corpus simul perderent. ARC. Hos enim non possum nisi homini cuidã stulto comparare, qui rege properante ad spectandum uires eius, illum quidem relinquat ac negligat:

¶ *Vnica tunica uniusq; diei abus.*

¶ *Ananias & Sapphira.*

* *Hier. in loco citato. col. 3.*

* *1. Timot. 6.*

* *Hierony. ad Ebdibiam.*

gligat, ab egenis uero atque mendicis spectari uelit, atque ab eis potius quàm à rege laudes requirere quid enim homini prodest, ut à centum potius uideatur, quàm coram toto mundo eius gloriam Christi ore post exiguum tempus prædicādam expectare: nónne satius coram Deo ab Angelis commendari est, quàm hac inani gloria condemnari? * RVF. Progredere Architricline, ne hanc suauem orationem interrumpas. ARCH. Quid tale Deus homini præstare potuisset, quale eleemosynæ medio illi non condonauit? fecit sanè ipsum de homine Deum: Siquidem Dei officium est, ut mundum pascat, & cum potens esset, uno ictu oculi isthuc consummare, pauperes esurientes à diuitibus Dei uice pascendos reliquit, ut ministrando diues pauperi esset Deus. *contrà uerò, ut pauper egēdo, diuiti Deus sit: quandoquidem eleemosynæ iusto in nomine iusti datæ, uirtutem dedit: ut mercedem iusti acciperet, * & peccata sicut dictum est, mundaret: quod Dei solius officium est. * Hæc denique illa est, quæ non patitur erogantem ire in tenebras. * angelorúmque consuetudinē etiā in uia hac peregrinationis nostræ habet. * Hanc igitur uiam salutis uobis prędico fratres, ut cum in domibus ditissimorum dominorum permanseritis, hilari animo illas elargiamini: aut cum illas dare non potestis, uoluntatem saltem promptam habeatis, quam

*Chrys. in c. 6. Matth. ho. 19. col. 3. 4.

¶Homo qui miseretur, fit Deus.

*Aug. ho. 39. tom. 10.

¶Pauper diuiti Deus.

*Matt. 20.
*Mar. 2.
*Tobiæ 4.
*Tobiæ 9.

Deus pro pretio regni cœlorum ab inope suscipit. * hocquidem maximè obseruandum est, nempe ut qui uacuus bonis erit, non uacuus, sed plenus uoluntate coram Domino comparare possit qui iubet, ut nemo uacuus corā eo intret.*

*Chrysost. in Matth. 27. homi. 89.

*Chrysost. in Matth. ca. 6. homi. 15.

CAPITIS QVINTI §. SECVNDVS.

Epulonis in inferno manentis, cum Abrahamo in limbo degente, in cuius sinu Lazarus per angelos positus fuit, dialogus.

EPVLO. ABRAHAM. LAZARVS.

PAter Abraham, miserere mei: & mitte Lazarum ut intingēs extremum digiti sui in aquam, refrigeret linguam meā, quia crucior in hac flamma. LAZ. Epulonis uocem, summissiorem tamen quàm esse soleat, audire uideor. ABR. Ille est. LAZ. Nónne frustra in in inferno pœnitet, ubi non est pœnitentiæ locus, aut redēptio aliqua?* ABRA. Non quidem ob mala quæ fecit, culpam plangit: sed ratione pœnæ quam patitur, quasi pœnitens plorat. LAZ. Lumen damnati habent, ut me in sinu tuo sedere, intueri possint? ABR. Quæcunque uident ueluti per quandam caliginem, cum tristitia, ad augendum eorum desolationē,

*Eccl. 14.

Dei

Dei permiſſione uident. L A. Quid te uocat? tu ne illius miſereri potes? A B R A H. Nequaquam, ſiquidem creator creaturę miſeretur ſuæ. L A. Nunc clamat, ut eius lingua ſanetur? nónne & medicus ad eum uenit, qui morbum ſanare poterat linguæ ſuæ, Chriſtus nimirum, quem ubi mecum ante fores habitaret, micáque recreari ab eo totiens petiiſſet, quaſi tonitruis ab eius ore emiſſis, ſuperba lingua contumeliis eum excluſit? ô magnum miraculum? ut à me digiti extremum, quaſi minimum, in aqua intinctũ petat, ſpiritus ſancti adiutoria ſibi proficua eſſe nunc confitens, quæ etſi minima ſint, omnem tamen morbum ſanare poſſint: uiuus autem nil horum credebat, quin potius me iſta enarrantem, floccifaciebat. A B. Dei iudicium eſt, ut nunc propter maiorem eius afflictionem, id cognoſcat, quod ſua culpa obſtinatus amiſit: itaque is qui in uita miſereri noluit, in ſuo iam ſupplicio poſitus, patronũ quærat. L A. Magnas emittit uoces. A B. Tormenta illum cogunt, non mentis affectus. L A. Cur me uocat? A B. Quoniam erubeſcit, putás te præteritorum meminiſſe. L A. Qui me uidere dedignabatur, nũc digitum deſiderat meum? A B R A H. Vide cõſcientiam peccatoris, non totum audet petere digitum. His certè docemur, quàm ſit utile diuitiis non confidere: ecce diues indiget paupere. L A. Quid enim aliud mundus iſte eſt, quàm

laruatorum multitudo magna: ſicut enim in theatris cum aduesperaſcit, & aſtantes recedunt, exeuntes, & amictum deponentes: qui reges, & prætores uiſi fuerant, omnibus ulceribus pleni uidentur, ut ſunt: ſic & adueniente morte, & dimiſſo ſpectaculo, uniuerſi laruis egeſtatis & diuitiarum depoſitis, ex ſolis operibus diiudicantur, qui nam uerè ſint diuites, qui pauperes, qui glorioſi, qui inglorij.* ABR. Viciſſitudinem poenarum expendamus, ô Lazare? nempe Epulonem in medio ignis, ubi ſtridor dentium quoque adeſt, iacere: ibique guttam aquæ petere, nec exaudiri, qui tibi modo in medio æſtus, modo frigoris ſub dio iacenti, micam panis de mẽſa cadentem denegauit: ecce quomodo rerum uiciſſitudo hominis ſtatum mutat. Eius præterea linguam maximè infirmam eſſe, qua inebriantia guſtabat, paraſíque illa præcipiebat, & quæ loquacitate (ſicut in conuiuiis fit) abundare ſolebat, adeóque procax in te, immo in Chriſtum fuit: in inferno clamitat, dolétque, neque ulla in ré exauditur. LA. Deum patrem blaſphemâs, te patrem propterea uocat: quia dum crudelitatis ipſe arguitur, quàm ſummus charitatis amator tu fueris, meminit: putans te miſericordia commotum eſſe: patré præterea qui fuiſti, dum fide tanquam filius tuus iuſtificatus fuit, tametſi pater eius poſt mortem propterea eſſe deſiueris, quia primam fidem irritam fecit.* digna itaque

*Chryſoſt.

*1. Timo. 5.

facti

facti eidem responde si placet. ABRA. Fili qui fuisti, nullum adiutorium à me expectare potes, siquidem à fide quæ in filio esse debet, factis Christum negando discessisti. EPVL. Falsá ne scriptura illa est, quæ dicit, nec poculum aquæ frigidæ dari, quod remunerationem promptam non habeat. AB. Minimè. EPV. Vbi igitur eleemosynæ meæ, num quia uni non dedi, cæteræ infructuosæ erunt? AB. Propter illam quam de bonis Dei quorũ dispensator eras, non dedisti, cæteris posthabitis quæ fecisti, iustè condénatus es.*EPVL. Nunquam Lazarus peccauit, ut mereatur in sinu tuo nunc manere? AB. Peccauit certè, sed multa patiens, spiritualibus eleemosynis pœnitentiam egit. EPVL. Num me non pœnitet? ABR. Sera pœnitentia post mortem nihil ualet: poteras quidem propter culpam in uita dolere, sicut nunc propter durissimas pœnas angeris. LA. Nullam penitus cum Lazaro bonorum operum remunerationem nunc assequar? ABRA. Feruentius nisi illa fecisses, nũc animam flammæ exurerét tuam: recordare quia recepisti bona in uita tua: & hoc tibi pro remuneratione operum bonorum in peccatis factorum fuit: Lazarus similiter mala, quæ pro pœnitentia suorum peccatorum aduenerunt, nunc autem huic Deus solatium exhibet, tu uerò cruciaris. Sic enim scriptura inquit. Pauper & diues occurrerunt sibi: Deus fe-

*1. Pet. 4.

cit utrunque: Diuitem unde pauperem adiuuaret, pauperem unde diuitem probaret: uoce magna clamans, Beati qui lugent, quoniam ipſi cõſolabuntur. * miſerrimi ergo hi qui faciem ſuam auerterint ab egeno, quia ipſi inuocabunt Dominum, & non exaudiet eos. * L A. Audiant itaque diuites, qui boni diſpenſatores bonorum Dei in mundo ſunt, ſuperflua rectè diſpenſando, quot quantíſque beneficiis Dominus eos proſequatur: nempe ut in uita non modo neceſſaria habeant, uerumetiã (ſicuti iamdudũ dixi) ut in his quæ ſuperabundant, erga cæteros, pro Deo in mundo pauperes paſcendo habeantur. Audiant uiri diuitiarum, qui ſeculi fœlicitatem diligunt, ut in eis ſpem, quaſi in ultimo, non ponãt: uideántque ne eis in die iudicij dicatur, recepiſtis bona in uita ueſtra, ditati ſucceſſionibus, proſperíſque oblectati. Recepiſtis bona ueſtra, inquam, omne ueſtrum gaudium, hanc bonorum fluentem ac labentem falſam fœlicitatem ueram eſſe putantes: bona dico ueſtra, non Dei eſſe exiſtimantes, quæ fratribus communia eſſe debebant. Audiant & illi, quibus dici poterit, recepiſtis bona ueſtra, id eſt, inanem mundi gloriam, ô uos, qui iccirco pauperes ante portam ſtatuta hora diebus ſingulis conuenire iubetis, ut uiri Dei à mundo uideamini, intereadum uiri diuitiarum eſtis: Sic corde illis affecti, ut cũ ſomnum ueſtrum dormiueritis, nihil in manibus

*Matth 6.

*Prou. 21.

bus ueſtris cum Epulone inueniatis. Audiant præterea hi qui propterea pauperibus dant, ut minime in cœlo theſaurum recondant, ſed quo horrea eorum in mundo Deus ex hoc repleat: ne dicatur eis, recepiſtis bona ueſtra, hoc eſt mundi bona, quæ mundanis animabus ueſtris, pro illa remuneratione, quam in mundo appetebatis, ſunt cōceſſa. Audiant & pauperes, ut cū mala eſſe putāt ea, quę diuerſis modis cruciati in mundo patiūtur, bona Dei eſſe ſciāt, quibus patientia noſtra probatur. Audiant denique omnes ſimul, quid pater noſter Abraham Epuloni reſpondens, eueſtigio ſubiungit. A B. [Et in his omnibus] quæ prædixi uobis, ut tam perſonæ quàm opera diuerſas manſiones habeant [inter nos] qui bonorum Dei diſpenſatores prudentes fuimus, multáque mala pro Chriſto paſſi ſumus [& uos] diſpenſatores peſſimos [chaos magnum] ita ut, tametſi uobis datū ſit, ut pro maiori pœna gaudia noſtra uideatis: nobis item ut mala ueſtra cernentes, gaudia noſtra cumulētur: non tamen uia patet, ut uos à pœnis ad nos migrare ualeatis, uel nos erga uos in tormentis poſitos, uel minimam miſericordiam exercere optemus, non quòd miſericordia careamus, qua abundantius referti uiuimus, immo uero quia authori noſtro iuſto ſic coniuncti ſumus, illiúſque rectitudinem ſic æmulamur, ut nullo erga uos animi affectu bono cō-

moueamur. EPVL. Nónne tempus aduenict quo ad uos uenire queamus, quándo Dei misericordia damnatos quoque ſaluabit? AB. [firmatum eſt] chaos: nulla diſpenſatione mouendum: Siquidem æternus ignis ueſter eſt, nullo unquam tempore finiendus, gaudium quoque noſtrum, in ſecula ſeculorum, ita ut hi qui uolunt hinc tranſire ad uos, non poſſint, neque inde huc tránſmeare quando ſcriptum eſt, Opera illorum ſequuntur illos, ut unuſquiſque prout meruit, reportet.

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Illustrissimæ Dianæ de Poitiers origo, nobilitas, uirtutes, & Architecturæ peritia hoc in loco narrantur.

CAMERARIVS. IO. BENEDICTI. PINARIVS.

IN ſumma ſolicitudine eram, uehementérque angebar, quòd differri aduentũm tuum uiderem, neque tamẽ quid ſibi hæc tua procraſtinatio uellet, ſatis intelligerem. BENED. Putáſne, Camerari, ipſis noſtris congreſſibus, conſuetudine uictus, ſermonibúſq; iucũdiſſimis quicquam mihi aut gratius, aut quod magis me delectet, accidere poſſe? Sanè non. Tarditatis autem meæ cauſa negocium fuit, quod mihi illuſtris Diana, Valentinorum Dux pro ornatu domus, quam conſtruxerat, demandauit: quo ſanè negocio ita per hoſce dies implicatus fui, ut diutius, quàm uellem, à uobis abfuerim. CAM. Etiam architectari didiciſti? BENED. Architecturę operam dare uirum religioſum haud decet, qui Deum, cœleſtiáque omni acie ingenij debet contemplari. Illud uero mirum mihi ui-

ſum eſt, Dianam, ut multis & præſtantiſſimis animi dotibus, ita huius etiam artis cognitione ornatiſſimam eſſe. Namque illa, præclaram ac plenam dignitatis domum, quam Anet uocant, exædificauit, quam non amicis ſolùm, uerum etiam inimicis apertiſſimam & perhoſpitalem uult eſſe, nullum crimen tanta animaduerſione dignum exiſtimans, quod hanc honeſtam uoluptatem, etiam inimico auferre debeat. CAM. Architecturæ etiam cognitione excellit Diana? BENED. Nouit illa Architecti propoſitum in tribus uerſari, pulchro nimirum, commodo & utili. Pulchrum uero quinque potiſſimum, quæ publica ſunt, cōplecti: faciem ſcilicet, porticum, aream, ſcalas, & aulam, quam uulgus ſalam uocat, eam ob cauſam publica appellata, quia unicuique tum lætitiæ, tum luctus tempore, ac reliquis anni diebus omnibus, qui aut illa ſpectare aut dominū alloqui uolunt, ut pateant oportet. Commodum autem ſic pro ædificantis dignitate quærendum eſſe, ut nulla annua utilitas commodæ habitationi præferatur. CAM. Hæc certè totius artis eſt ſumma. Atqui ſcire optarem, num à Diana hic ædificandi modus ſit adhibitus. BENED. Vocetur magnus aliquis Architectus, uideat, exquirat, conſideret omnia, nihil tamē inueniet quod reprehēdere poſſit. Accedat item aliquis, qui delectatione uiuendi ducatur, nullam profectò pulchriorem domū ſe uidiſſe

palàm

palàm fatebitur. Quis est enim qui amnem, nemora, ipsumque domus ambitum, pulchritudinem denique faciei, cui amœnissimorum pratorum uiriditas seruit, antequã fores intret, non admiretur? Deinde uerò cùm porticum intrarit, alterum xystum à dextra, alterum à fronte inueniet. In ipsa autem porticu collocata uidebit signa quædam ænea, quæ Dianæ effigiem referunt, tum simulachra sunt alia complura, fabularum etiam, mira pulchritudine, quæ magno artificio ficta sunt atque formata: hæc ingredientium oculos sic tenent, ut non facilè ab illis auelli possint. Quid autem uiuos, amœnissimósque fontes, argenteos latices inexplicabili quodam modo scaturientes, commemorem? Illud profectò tacere non possum, quod à fide dignis uiris accepi, quendam, qui ad regem magna de re per dispositos equos uenerat, tantam ex his uoluptatem cepisse, ut & sui oblitus, & suarum rerum immemor, non antè Regem conuenerit, quàm totus dies abierit. Scalas præterea ipsas si uidères, quàm commodæ sint, quàm facilis ascẽsus, non dubito, quin tu, qui podagræ doloribus cruciaris, illas maximis laudibus ad cœlũ efferres. Porrò tam triclinio, quàm cubiculis, neque Architecturæ ipsius mensurę, neq; diuersi generis pretiosissima ornamenta tum æstiua, tum hyemalia desunt, quibus tum ipsa Regis maiestas, atque Reginæ, tum principes omnes, qui aulam

comitari solent, magna cum pompa accipi possint. Fenestrarũ admirandum opus, quis enarrabit? diuersæ in illis historiæ adeò eleganter & scitè insertæ sunt, atque intextæ, ut ab ipso Michaële Angelo Florẽtino, qui ueteribus hac fingendi laude non cedit, effictæ uideantur. Hortorum cultissimorum amœnitatem, arborúmque diuersarum flores, quæ partim nostro, partim altero seculo fructuosæ erunt, & fructuum suauissimorum multitudinem, nisi uideas, credere uix possis. Addo his auicularum iucũdissimos cantus. CAM. Quid narras? quid Vitruuius fingere potuisset maius? BENED. Hoc uero, quod iam dicturus sum, nónne admiratione simul & commendatione dignum erit? CAM. Quid hoc tandem est? BEN. In his deliciis & oblectamentis, ánne putas illam honestissimarum artium, & ueræ uoluptatis oblitam? immo nullius rei tam fuit memor, quàm Bibliothecæ, in qua libros optimos, & uetustissimos inuenias, atque eos, quorũ iam nomina obruebat, & prope inobscurabat obliuio. Hic uidere licet etiam libros complures, quos illius nomini uirí doctissimi eximiis eius uirtutibus adducti, consecrarunt. Fuit etiam illi curæ sacrarium in eadem domo extruendi, illi simile, quod Romæ Dianæ dicatum fuit, quod & consecrari uoluit, meáq; concione diuinis laudibus ornari, ut esset ubi sacra & ceremoniæ ritè, more maiorum, & summa religione

religione confici poſſent. P I N. Ornanda potius erat dignitate domus, quàm ex domo dignitas tota quærēda. B E N. Num obſcuro genere natam Dianam eſſe putas? P I N. Magni fieri nomen eius perſæpe audiui, progenies tamen quæ ſit, nondum audiui. B E N E D. Ex Caroli Magni ſtirpe Dianæ ortum, omnes hiſtoriæ, tam Latina quàm Gallica lingua conſcriptæ, perſpicuè teſtantur. P I N. Quo ſuccedēdi ordine? B E N. Scio te non ignorare Carolo Magno Ludouicum filium ſucceſſiſſe, Ludouico autem Pipinum Ludouici filium Aquitaniæ Ducem, cuius filia cum marem non haberet, Gerardo Comiti Pictonum nupſit: quo factum eſt, ut domus, quam de Poitiers appellamus, Ducatus Aquitaniæ quoq; imperium obtineret, quem unà cum Pictonū Comitatu ſumma cum pace lōgiſſimo tempore poſſedit: Gerardus nimirum, Ebles primus, Ebles ſecundus, Gulielmus primus, Gulielmus ſecundus, Guy, qui Gulielmum tertium ſuperſtitem reliquit, cui Diuus Gulielmus quartus poſtremò ſucceſſit. Deinde uerò cum Sanctus iſte uir filium eius unicum, cui nomen erat Emart, febre hectica laborare uideret, teſtamento conſtituit, ut Elionora eius filia primogenita Ludouico Regis Ludouici filio nuberet: qua re confecta Emart priſtinę ſanitati reſtitutus patris hæreditatem petit, quam illi aliis quibuſdam bonis non hæreditariis compenſant, hunc uerò ab

ipsa hæreditate excludunt. Deus tamen illi adfuit: quo factum est, ut non ita multò post, unicam filiam Valentinorum Comitis, uxorem duceret. Cui Emart primo, secundus eius filius ex Elionora successit. Emart secũdo, Emart tertius, tertio Ludouicus, Ludouico Emart quartus, Emart Carolus eius frater, Carolo Ludouicus filius, qui Politianã Marchionis Crotoniatarum filiam uxorem habuit, Comitatúmque Valentinorum quibusdam bonis in compensationem acceptis, Regiæ coronæ certas ob causas addixit. Iis deinde Carolus filius successit, Carolo Ludouicus nepos, Ludouico Emart quintus, Emart Ioannes Pictauiensis, grauis armaturæ militum aulæ Regis Dux. qui unicum filium marem Gulielmum reliquit superstitem, cuius morte ad Dianam Ioannis filiam, Gulielmi sororem, de qua sermo est, paterna bona deuenerũt. Valentinorum uerò Comitatum Regis munificentia unà cum titulo Ducatus adepta est hæc eadem Diana. CAM. Magnam rem esse ex illustri familia ortum habere, nemo quidem negare potest: maiorem tamen eam puto, quando origini natalium præclara uiuentis facta illustria & gloriosa adduntur: tunc enim qui à parentibus illustratur, eos & ipse collustrat. PIN. Regis sanè fauor multum potest, cuius opera hæc effecta sunt omnia. BEN. Quid si maximis difficultatibus oppressa hæc fecit, atque etiam his maiora, nónne

nónne non modo glorioſiora eius facta eſſe, uerumetiam nihil illuſtrius ad eius laudem ipſa calamitate accedere potuiſſe fateberis? Vidua erat, omníq; fauore deſtituta, cùm ab inuidorũ coniuratione oblatam ſibi crucem piè ſuſtinendam ſuſcepit: quo ſanè tempore adeò prudentem ſe præbuit, ut admirãdam religionem ſuam atque unà fortitudinem hominibus oſtenderit. Deinde uerò cum fortunæ rota conuerti cœpit, ipſi fortunæ obuiam procedere non pertimuit, & cùm antea ſemper Regi ſumma cum dignitate obtemperaſſet, deinceps etiam magnis in rebus illi morem gerere non deſtitit. quæ cauſa fuit, ut ea gratia, quam prædicas, digna ſit habita. CAM. Vides Pinari, quomodo robur, & murum, & arma ſapienti prudentia ſuppeditat. PIN. Magnam eſſe fortunæ uim, tum in ſecundis, tum in aduerſis rebus, nemò inficias ire poteſt. CAM. Fortuna áut caſu multa fieri, in iis quæ fortuna uel caſu contingere poſſunt, equidem negare nõ auſim, ſed & illud affirmare non dubitarim, ob proprias etiam uirtutes multa bona homines nactos fuiſſe. PIN. Age mi pater Benedicti, ut aliqua ex parte illuſtria clariſſimę huius fœminæ facta, quæ prædicas, tuo ex ore nunc audiamus. CAM. Ego primus eorũ quæ uidi, teſtimonium dabo. BEN. Perge. CAM. Quàm facilem, quàm benignam ſe præbeat omnibus, deinde uero, quàm ſe humaniter gerat,

difficile est oratione persequi.hoc tamen dicam, mirari me satis non posse, qua humanitate, qua comitate omnes alloquatur, pauperes autem siqui fortè adsunt,qui eam alloqui subuereantur, illa ultr o accersit, eísque apud Regem omnem operam suam benignissimè defert, quibus uerbis adducti illi,causam suam exponunt,illa uerò auditis omnibus confestim regiam Maiestatem adit, negocium ei explicat: preces etiam si opus est,interponit:ac id quod regi placitum est, statim opperientibus renunciat. num pro domesticis duntaxat? immo & pro Gallis omnibus,Germanis item, cæterísque nationibus aliunde aduenientibus, Italis præsertim nostris, quos pro innata quadam pietate, sic diligit, ut etiam annua stipendia alacri ac læto admodum animo multis procuret: non equidem solus loquor,testes habeo nobiles uiros permultos,qui in familiarem crebrámque consuetudinem adducti,officia eius magnifica norunt. PIN. His auditis palinodiam canere cogor? CAM. Quam palinodiam? PIN. Illam ueram nobilitatem in primis esse dicam,quæ uinculo quodam se astringi sentit, dum sponte aut honesta officia exercet, aut fugit inhonesta. Et postea iure Dianam nobilem & magnificam,quæ magna facit,dici posse,quando in ea tum originis nobilitas, tum acquisita, quam altam nominant, tum ingenita, cuius paulò antè memini, quasi gemmæ auro

inclusæ

inclusæ relucent. BENED. Adeò ingenitam nobilitatē commendas, ut cæteras sanguinis, armorum, literarum, diuitiarúmq; nobilitates despicere uidearis. PIN. Signa potius illa sunt nobilitatis, quibus præsumimus, ut illustria proauorum facta imitari debeant illi, qui ex eorum sanguine procreantur. Hæc autem, quam ego magnifacio, nobilitas ingenita, ipsa uera nobilitas est, sine qua nemo, etsi reliquas omnes habeat, atque etiam robustissimus optiméq; à natura formatus fuerit, nobilis dici possit: Eam uerò qui habet, animo sit nobilis. Quid enim arma aut crudeli militi, aut tyranno ad nobilitatem proderunt? quid literarum nobilitas Iurisconsulto non integro, aut Philosopho, qui neq; Deum, ut decet, neque mūdum agnoscens, non modò fratres, sed neque seipsum honestis officiis prosequitur? quid antiquæ diuitiæ cum infamia acquisitæ? cùm experientia doceamur, neminem amplum fascem facere, nisi eum, qui omnes herbas demetit. Num in alios nobilitatem transferre & quasi transfundere possunt, quàm ipsi habent? quid denique antiqui sanguinis præsumptio, ubi uilis ille sit & abiectus, qui de antiqua nobilitate garriens, nemini honestis in rebus prodesse aut possit, aut uelit? BENED. Eum igitur, qui patre humili natus est modo hac nobilitate ingenita sit præditus, & alteram etiam uel literarum, uel armorū acquisierit illi,

qui ex antiquo ſanguine ortus eſt, nec aliud in ſe habet, præferendum eſſe contendis? PIN. Quid impedit, quin ingenitam hanc nobilitatem habens, uirtute ſe nobilem poſſit reddere? Nam quæ tandem eſt nobilitas, quæ quamuis antiqua ſit, principio caruit? Ille quidem nobilis dici non poteſt, cui illuſtria maiorum facta pro domeſtica turpitudine ſeruiunt. BEN. Cur igitur hi, qui uno ex quatuor modis, nobiles habentur, antiquas nobilitates commendant, hanc uerò recentem acquiſitam nobilitatē, eam item, quam tu ingenitam uocas, parui faciunt? PIN. Eam ſcilicet ob cauſam, quia multitudo magna deſidioſórum hominum, acquiſita ab eis ueſte caret, & cum alienam induere neceſſe ſit, ne propria ab eis exigatur, iudices in ſua cauſa ſe conſtituerunt, clamantes ſola antiquitate homines fieri nobiles. Prudentioribus tamen iudicibus, qui uanas populi uoces audire non conſueuerunt, perpetuo placuit, non ſolam excellentiam generis, ſed moribus uirtutibúſque, tam acquiſitis quàm ingenitis ſimul hominem nobilitari: ita tamen, ut nemo dici poſſit nobilis, niſi per ſe quoque uel multitudine rerum geſtarum ſplendeat, uel hanc ſaltem, quam propoſui, ingenitam nobilitatem habeat comitem. Hūc enim clarum uirum appellamus, qui per ſe uel alios nobilis factus honeſtis rebus fauere deuinctum perpetuò ſe agnoſcit, turpia uerò uitare, & utrūque

que præstat. Cæteros uerò qui hac ingenita carent, & sola parentum nobilitate se nobiles esse contendunt, depictos nobiles uocamus, atque praua quadam consuetudine illustres uiros nominamus, qui nunquã ex se, sed ex parentum lateribus ac lacertis nobilitati sunt. CAM. Non quidem mentiar, si dixero, non minorem dignitatem progeniei suæ hãc Ducẽ addidisse, quàm nascendo ipsa acceperit, siquidem, etsi mulier sit, multis tamen uiris, qui uirtute præditi aut fuerunt, aut etiam sunt, omnino anteferri debet. BENED. Quid uerbis moror? Dei opus expẽdite, qui cum hominem ex animo & corpore composuisset, non tam ad ornandam Dianæ animam intentus fuit, ut corporis ornamenta neglexerit. Sed quid præterea? cum eam deambulantem cerno, nescio quid reuerendum, & admiratione dignum in ea conspicio, ita quidem, ut nihil in statura pulchra, aut facie decora, optare quis possit, quod ei datũ esse non inueniat. Nam quotiens ipsam intueor, honesti faciem atque formam uidere uideor, faciem inquã grauem, atque iucundam. CAM. Illustris ergo familia, illustria facta eius, illustris locus, illustre domicilium, quod illustrissima Diana omni uirtutũ genere ornatissima, habitare meretur.

CAPVT SECVNDVM.

Quæstio principio operis proposita hìc explicatur, an scilicet eleemosyna orationi, oratio uerò ieiunio præferri debeat.

CAMERARIVS. IO. BENEDICTI. PINARIVS. DIANA.

INtellexi Valẽtinorum Ducem rediisse: eamus si placet, ut ipsius manus officij causa deosculemur. BENED. Meum iter lubens conferam. PIN. Patiamini & me uobiscum ire. DIANA. Cur nõ uenisti, Camerari, quemadmodum spoponderas, ut & domum meam, & me unà uiseres? CAM. Podagra impedimento mihi fuit, uenerandus tamen magister Benedicti, religionis uallis scholarium Abbas, sic omnia enarrauit, ut præsens adesse mihi uiderer. Intellexi uerò singulari artificio ædes illas ad architecturæ rationẽ exędificatas esse, quod cũ hic nobis explicaret, Architectum etiam se esse ostendit. DIA. Equidem illum Theologorũ hac ętate omnium doctissimum à summis Theologis haberi sciebam, sed hanc quoque scientiam illum callere planè nesciebam. CAM. Opportunè certè cum Pinario aduenit, ut quæstionem à te principio propositam, an scilicet eleemosyna oratione potior, atq; ieiunio sit nec ne, alternis sermonibus explicemus. DIA. Agite sanè, ego libenter audiam.

diam. quid enim agam potius? BEN. Orationem eleemosynæ præferendam esse assero. CA. Ego uerò charitatem. PIN. Mihi ieiuniū relinquitur. BEN. Orāt certè Angeli in cœlo hominibus maiores, qui neq; eleemosynas elargiūtur neq; ieiunāt. oratio ergo potior. CAM. Maior in Christo, q̃ in Angelis charitas erat, qui ad dexterā patris sedet, tamē eleemosynas dum cum hominibus uersaretur, cęteris prębuit: hęc enim est disputatio nostra, quid in hac uita sit maius. PIN. Rectè nostis orationē sine ieiunio tenuē atq; infirmam esse, eam uerò fortē, quę fit in spiritu humili & contribulato, at spiritū contribulatum is habet, qui ieiunat, *ergo ieiunium oratione præstantius. BENED. Spiritū contribulatum Deum nō despicere fateor, nec propterea tamen affirmo, non aliter orationem Deo offerri posse, nisi spiritum contribulatum habeamus, siquidem Maria, Sidrach, Misach, Abdenagó, & alij multi coram Saule quoque saltantes, orarunt, Dominúmque laudarunt. PIN. Propterea hæc duo perpetuò coniunxit scriptura, quia ieiuniū uirtus orationis est. BEN. Cur ordinem turbas, & non potius idcirco coniungi dicis, quia necesse est, ut ieiunium orationem sequatur? * CAM. Quo in angulo eleemosynam reliquistis? sine qua uacuus coram Domino ad orandum is, qui orat, intraret. * non quidem absque animæ præparatione orare debemus, quæ elee-

*Chrysost. in Matth. ca. 6. homi. 15.

*Chrys. Gen. homi. 30.

*Eccle. 15.

mosyna præparatur. ei igitur primum locum demus. PIN. Ieiunium mentem purgat, subleuat sensum, carnem spiritui subiicit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis uerum lumen accendit, uerbositatem nõ amat, superbiam spernit, humilitatem commendat.* Ieiunium hoc nobis præstat, ut facilè intelligere possimus, quàm infirmi, quàm imbecilli simus: quod cum percipimus, necessariò ad Dei opem cõfugimus, eúmque adiutorem quærere cogimur. BENED. Hos fructus ex ieiunio prouenire cõfirmo, modo præcedat oratio, quæ ieiuniorum refectio est, & gratiam Spiritus sancti aduocat, duritiem cordis mollit, austeritatem temperat, ipsumque ieiunium dulce facit. De ieiunio quidem ieiunantis questio est, quod ubi oratione denudatum sit, plena refectio esse non potest. Hæc enim est illa, quæ à terrenis ad cœlestia ieiunantem erigit, supernáque inquirit, quæ dum inuisibilia desiderat, si perseueret, nos cum Deo coniungit.* CAM. Bonum est orare, bonum ieiunare, charitas tamen maior, per quam unus spiritus cum Deo sumus. Tria enim bona, eleemosyna, oratio, & ieiunium sunt. Atqui eleemosyna per se iustitię opus est, & sola illa largienti prodest, ieiunium uerò absque oratione nihil: frustráque is orat, qui eleemosynam, cum potest ante orationem facere contemnit. PIN. Tot qualitates requiris, ut iam dicam, ei, qui ieiunare

*Augu. in ser. de tep. 230. 231. dominica 16. post Trini. serm. 1.

*Aug. in loco citato.

iunare debet, & ieiunare contemnit, neque eleemosynã, neque orationem prodesse. CAM. Incipit certè eleemosyna in eo, qui eam facere duntaxat cogitat, ante orationem animam præparare, deinde autem simul acceptum Deo ieiunium faciunt. BENED. Quo authore loqueris? CAM. Isaia, qui omnes Israëlitarum clamores, atque ieiunia in sacco & cinere idcirco exclusit, quia misericordiam comitem non habebant. * Misericordiæ uerò soli uim præparandi animam Iesu Sirach tribuit, quinimmo peccata extinguere Christus & omnes testantur. BEN. Nosti, Camerari, quam occasionẽ homines improbi, ex Pauli epistolis arripuerint, qui eam ob causam persæpe fidem extulit, quia auditores operibus, ut plurimum à cæteris Apostolis prędicatis adhærentes, fidei memoriam habere desierant. CAM. Memini. BENED. Noli ergo eleemosynam adeò magni facere, ut ab oratione & ieiunio religiosorum animos abducas. me audi, si sapis, & antequam huic nostræ ratiocinationi finem imponamus, tu eleemosynæ effectus, quotquot ab origine mundi scripturæ testantur, ego orationis, Pinarius ieiunij, pro se quisque sigillatim enarret. CAM. Longè ab eo quod propositum est, aberrat oratio ista. num historiarum cathologũ inquirimus, ut ex illis intelligamus, quæ commoda patribus attulerint ieiunia? Hieronymum, quantum ad ieiunia at-

*Isa. 58.

tinet:quod uerò ad eleemoſynas & orationes, Auguſtinum & Chryſoſtomũ lege, qui quam ex iis utilitatem homines perceperint, memoriæ prodiderunt. PIN. Quæſtio itaque hæc inexplicata manebit. CAM. Ieſus eã determinauit, qui cum de eleemoſyna, oratione, & ieiunio egiſſet, primum locum dedit eleemoſynæ, ſecundum orationi, ieiunio tertium.*BEN. Liceat ſaltem noſtrum unicuique, coram hac pręſtantiſſima muliere, partem, quam quiſque ſuſtinuit, pręſcripto à Ieſu ordine commendare. CAM. Præclarè tu quidem. Incipiam igitur ego, qui eleemoſynæ partes tueor: ea enim quæ ſuperſunt, ueluti quadam epitome paucis enarrabo.

Matth.6.

CAPVT TERTIVM.

Eleemoſyna orationi & ieiunio præponitur.

CAMERARIVS. DIANA.

CVm omne officium aut medium, aut perfectum eſſe conſtet: medium, ipſam mãdatorum obſeruationem Ieſus uocauit, perfectum eleemoſynæ elargitionem, cum dixit, Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. & paulò pòſt, Si uis perfectus eſſe, da omnia pauperibus, & ſequere me. DIA. Rectè dicis. CAM. Hinc igitur charitatem ipſam, quæ perfectionis uinculum eſt, tãquam uerum diuitis officium appellari debere liquido conſtat, cum illud non ignores. Si nudum

dum uestias, te ipsum iustitia indues: Si uerò peregrinum in domum tuam induxeris, ipse tibi æterna tabernacula acquiret: non me, sed Paulum ipsum audi, cùm admonēs scripsit, ne in incerto diuitiarum sperent, sed potius facilè pauperibus dent, ut discant fundamentum bonum thesaurizare, apprehendentes uitam æternam. DIA. Mihi ne, quotidie eleemosynas elargienti, Paulus loquitur? CAM. Negligentibus, non tibi scribit: te uerò ne, Satana tentante, in ipsius eleemosynę elargitione superba atque arrogans, sed humilis ut sis, admonet. DIA. Quæ superbiæ species? CAM. Nescire diuitis & pauperis æqualem proportionem esse, talémq; propterea te ei exhibere debeas, qualē diuitem Deum sese tibi offerri optas. DIA. Ego pauperi æqualis? CA. Victū habētes & amictum, his ambo contenti debetis esse. DIA, Cibos esse, tā eos, quibus pauper, quàm quibus ego uescor, non nego, sed lōgè diuersos. CA. Saturari quærit pauper, itidē & diues, saturatur pauper uilibus, diues pretiosis cibis, quid tum postea? nónne uterque saturatus, uterq; quo optabat, peruenit? DIA. Pretiosa apparata iucūdissimè sapiunt, niger panis & caseus, saporis sunt ingrati, proindéq; diuiti haudquaquam amabiles. CA. Quid si in hęc uerba propterea prorumpas, quia diuites penitus ignorant quomodo sapidū sit, quicquid famem accendit, pauperes quidem initio & fine cœnæ æqualiter

cum ſapore edunt,diuites uerò faſtidioſi ob cō-
ſuetudinē comedendi delicatos cibos,uix pran-
dium au cœnam incipere poſſunt. Atqui demus
cum impetu eos mãducare, quid iuuat delicatis
cibis ultra modū enutriri,ſi deinde corpora pro-
pter cibos morbis affligantur? ſeruetur ergo or-
do,ne noceant. nónne ſatius eſt, id quod in cor-
pus collatum,ſtatim effluxurum ſit contēdas, id
autē quod in animā ſeruatur præferas, & ſimul
pauperi & diuiti ex æquo ſapiant cibi? Diuina
quidem prouidentia errare nō potuit, cum duo
inter ſe contraria uoluit eſſe, diuitem nimirū &
pauperem,atque neceſſaria ambo,ut pauperis eſ-
ſet rogare,diuitis elargiri, Dei autem magna pro
paruis compenſare. uia tamen cœli minimè ho-
mo diues,ſed pauper eſt,per quam uenitur ad pa
trem. DIA. Arrident certè omnia,ſed fateri nón
poſſum pauperem me eſſe, cum bonis abundare
me,omnes intelligant. CAM. Veniat orationis
hora,tūc uidebo num petas. DIA. Petam. CA.
Quomodo igitur pauper non es,ſi petis? DIA.
Salutem petam. CAM. Panem cum paupere pe
tis,quando in oratione dominica panem quoti-
dianū petis. DIA. Sim in hoc pauper,ut humili
cōfeſſione me omnia à Dei manu accipere cum
Eccleſia confitear. CAM. Quid ſi in re maiori te
omnino pauperi æqualem eſſe confiteri cogaris?
nempe quia tu nihil attuliſti,nihil pauper,utriq;
nudi ueniſtis,utriq; diſcedetis nudi. DIA. Hæ-
 redes

redes ego habebo, qui & ſepulchro me tradent, & animæ meæ benefaciẽt poſt mortem. C A M. Quid ſi Dominus dicat, quid tanta hæredi ſeruas, quæ an auferam ignoras? nónne quotidie uidemus multos diuites, Dei uolũtate pauprimos diem obire? habeas tamen hæredes magnos, qui te ad ſepulturam magna cum pompa deducant, nónne Lazarus ab Angelis maiore cum honore abductus fuit, quàm diues ille, qui ſplendide uiuebat? Sed etſi te comitentur ad ſepulchrum, & tu in purgatorio manens illos benefactores habere poſſis, num propterea certa es, illos ingratos non fore? D I A. Hoccine beneuoli officium eſt? Horreſco miſera, & intrinſecus algorẽ magnũ ſentio dum iſtæc cõtracta fronte narras. C A M. Cũ pro ſalute corporis tui uitam exponere promptiſſimus ſim, quid pro anima, quæ præſtantior eſt multò, pręſtaturum me putas? nihil quidẽ habeo pręter hos acutiſſimos clamores: qui ſi horridi, inſoliti, atque immodici prima frõte ſeſe tibi oſtendunt, non tamẽ mali ſunt, ſed ob eam cauſam emittuntur, ut uocibus meis in ſpem felicis ſucceſſus exciteris, dominúmq; audias dicẽtem, de meo quæro, da & reddo, habuiſti me largitorem, facio nunc me debitorem, ſi me audieris, faciam te fœneratricem: ſiquidem pauca tu mihi das, cæleſtia reſtituam. D I A. Poteras quidẽ initio eadem enarrãs paulò lenius loqui. C A. Summiſſa uocẽ nunc rogabo, num læta ſis, cum Regi

ac Reginæ cæterísque principibus, qui in tuas ædes ueniunt, lautissima conuiuia paras? D I. Magnopere. C A. Nónne Rex Regũ Deus, Christus Deus, & pauper Christus, quem in se repręsentat ut Christo detur? quod pauperi datur. D I A. Omnino. C A M. Cur igitur regi terreno tanta ac talia paras, Christo uerò Regi Regũ, micam panis non exhibes? quis scit an ille pauper qui petit, iustus sit, tu uerò non pascendo ex iusta iniusta fias? pauper pecunia, tu iustitia, mendicus tecto, tu cœlo careas? D I. Atqui tu unus ignorare uideris perpetuò me pauperes alere, nudos uestire, ac cætera charitatis officia liberaliter præstare? C A. Nõ cõtradico, sed quę mille dedisti, da duo, si duo, da quatuor: arcáq; superfluis uestimentis, dignitati tuæ nõ admodũ necessariis uacuã facito, quo illis altaria ornẽtur: minora item para, ut ex pecunia illa, quã in arca seruas, plus solito pauperes uestiantur, illud pro certo habẽs, ueste splẽdida ornatum, neq; beatum aliquẽ facere, neque felicem. Siquidẽ felicitas in multitudine uestimentorum aut possessionũ nequaquam sita est, quin potius tãto maioribus possessorẽ suum dãnis afficiunt, quãto maius augumentũ acceperint, si prudentia absit. D I. Id fortasse à me hodie tu exigis, quod Iesus adolescenti consuluit, ut semel omnia pauperibus daret, & uitam contẽplatricem ingrederetur. C A. Perfectiorem uitã inquirẽti illum in modũ Iesus locutus fuit: à te uerò non

rò nõ adeò plenum ſacrificium expetit, neq; ego unicum, illúdq; tam magnũ offerri ſuadeo, ſed crebrum, quo ſimul debitum honorem Deo tribuens obedire diſcas, & minimè diuitiarum, ſed potius pietatis ſignum ſit. Quid multis? dies me deficiet, ſi quæ dici de eleemoſynæ laudibus poſſent, adferre coner: hæc memoria teneas rogo, in manu tua eſſe, ut non ſolum ex homine Deus in terra habearis, eo quòd ſicuti alio in loco dixi, dũ pauperi eleemoſynam das, pro Deo illi es, cuius propriũ eſt ut omnes paſcat, uerum etiã & Chriſto Deus ſis, quem dum pauperem alis, enutris, num mediocris hæc gratia fuit? Memorémq; inſuper fore te opto, ſi diuitiis augendis operã dare uolueris, hanc rem in te ſitam non eſſe, & plerũque nõ bonã intelligas. Si uerò beari, id & bonũ & penes te, cui Deus auxiliũ ferre promptus eſt. Difficilem rem me propoſuiſſe agnoſco, ut diues tẽperatus ſit, tãti tamẽ apud me & reliquos, qui te nouerũt haberis, ut id facile tibi eſſe cẽſeã, quod cęteris difficillimũ eſt. Vale mulierũ decus, eáq; benedictione te Pater, Filius & Spiritus ſanctus benedicat, qua Abrahã, Iacob, & Iſaac benedixit, oẽſq; petitiones tuas ſic ĩpleat, ut beatã uitã ĩ uia ducẽdo, æterna poſt mortẽ beatitudine fruaris.

CAPVT QVARTVM.

Orationi ſecundus locus attribuitur.

IO. BENEDICTI. DIANA.

ELeemoſynæ primum locũ concedo, orationem tamẽ illi adiungas uolo, ne cum animã

eleemosyna ad orandū præparaueris,cū Deo loqui nolis.Sic enim cū Patre &Filio eius IesuChristo societatē habemus,simul & patri debitū honorē præstamus.DI.Nónne eleemosyna pro me orat?B E N.Maximè.DI. Sufficit ergo eleemosynam elargiri,ut dādo utrunq; assequar.B E N.Sicut pręparasse uestimenta ad audiēdum sacrū tibi parū prodesset,si sacrū audire deinde contēneres:itidē præparatio orationis, quæ per eleemosynā fit,inutilis esset, si statim orationē aspernarere.nā quomodo iustus homo pro te orans impediri potest,ne propterea audiatur,quia tu non oras:quēadmodum Samuel Saulis culpa nō fuit auditus,eodē eleemosynæ oratio,nisi tu quoque oraueris,te frustrabitur.D I.Quid oratione petā, si regnū cœlorum infallibili æterna prædestinatione datū est,tēporalibus uerò abundo? B E N. Dei bonitate principaliter, & tua præterea oratione quam pater præsciuerat prædestinata es,siquidē Deus ab æterno tāquam causam secundā sibi ad prædestinandū congruētē,ipsam orationē uidit:quod autē diues sis,memento Salomonem diuitē,uictui suo necessaria petiisse. quādo nil ipse,nil tu quoq; haberes, nisi Deus tū daret, tum etiā in bonorū possessione conseruaret. D I. Iubet Iesus sua noua lege,ne quid eorū, quibus egemus,petamus,addens rationē, quòd scilicet Dominus nostri curā habeat. B E N. Ne præposterè ante regnū Dei tēporalia petamus,Iesus in-

hibuit

hibuit, qui nihil aliud in ore habebat, nisi petite, etiã panẽ quotidianũ. Hæc enim stabilis doctrina Augustini est, ut quæcunque appetere possumus, pro iisdẽ tum ut dentur, tũ ut conseruentur obsecrare possimus, modo regnũ Dei principale obiectũ nostrum sit. D I. Perge pater. B E N. Satis tibi esse debẽt, quæ fusissimè Camerarius tecum ratiocinatus est, cuius iudiciũ laudo, dũ posthabitis disputationibus, cæterísq; omissis aut inutilibus, aut apertissimis quæstionibus, ea duntaxat tradidit, quæ animã tuã ædificare possunt, ne fortè multitudine sciẽtiarũ obruta, aut fastidio tibi esse incipiant, aut omnia à memoria effluant. Vale Dux sancta, det tibi Deus de rore cœli & pinguedine terræ, & tibi inimici tui seruiant.

CAPVT QVINTVM.

In hoc capite eleemosyna, ieiunium, & oratio perpetuo nexu coniunguntur.

PINARIVS. DIANA.

SI eleemosyna præparatio orationis est, ieiuniũ uerò orationes adiuuat, & orationi ieiunium addendũ: orationẽ in medio horum collocare licebit, ut his duabus alis, hinc ad patrẽ hæc tria simul cõuolent. D I. Nulla ex his alia maior est? P I N. Nequaquã hoc dico, immo potius præscriptũ à Iesu ordinẽ in se habere assero, ut eleemosynæ primus locus detur, secundus orationi, tertius ieiunio. In te tamen ordo turbari poterit, ut plus ieiunãdo agas, q̃ eleemosynas elargiẽdo.

DIA. Quē in modum? PIN. Corpus planè pauperis pascis, cum panē ei largiris, ieiunando autē multorū principū animas, qui uirtutē tuā imitabuntur, lucrifacere poteris, quod quidē officiū tantò maius eleemosyna erit, quanto animæ salus corporis incolumitate potior est. DI. Ieiunāt & ipsi. PIN. Rarius tamē q̃ par sit. DIA. Idém ne cibus rustici & nobilis erit? PIN. Diuidebāt Apostoli ea, quæ habebāt singulis, ut cuiq; opus erat: ex quibus intelligimus, non posse omnibus eandē regulam præscribi.* Atq; ita ieiunare debet princeps, ut nec ad dextrā magnæ inediæ, neque ad sinistrā immodicæ curiositatis inclinet: Paulum imitando, qui castigabat corpus suum, non autē feriebat, ne fortassis ob immoderatam inediā, neq; diuinis lectionibus operā dare, neq; mente in corpore ægroto, languēte, orationi cōuenienter insistere, uel omnino quicquā eorum, quæ ad Christianā Philosophiā conferūt, in suā suorúmq; utilitatem possint operari.* Vale Dux præstantissima, Deus benedicat tibi & nomen tuū crescere in filiis filiarū tuarū sic donet, ut in multitudine prolis, bonorū, pace, & prosperitate, super terrā uiuant. DI. Maximas equidē gratias uobis, uiri optimi, & ago, & habeo, tāti certè est apud me officium hoc uestrum, ut me uobis plurimum debere intelligam.

*Act. 2. f.

*basil. lib. de uera uir. co. 6

FINIS.